STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY
NO. 04058

DI YUDISHE AGODES

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS
413 256-4900 | YIDDISH@BIKHER.ORG
WWW.YIDDISHBOOKCENTER.ORG

•

MAJOR FUNDING FOR THE
STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY
WAS PROVIDED BY:

Lloyd E. Cotsen Trust
Arie & Ida Crown Memorial
The Seymour Grubman Family
David and Barbara B. Hirschhorn Foundation
Max Palevsky
Robert Price
Righteous Persons Foundation
Leif D. Rosenblatt
Sarah and Ben Torchinsky
Harry and Jeanette Weinberg Foundation
AND MEMBERS AND FRIENDS OF THE
National Yiddish Book Center

•

The *goldene pave*, or golden peacock, is a traditional symbol of Yiddish creativity. The inspiration for our colophon comes from a design by the noted artist Yechiel Hadani of Jerusalem, Israel.

The National Yiddish Book Center respects the copyright and intellectual property rights in our books. To the best of our knowledge, this title is either in the public domain or it is an orphan work for which no current copyright holder can be identified. If you hold an active copyright to this work – or if you know who does – please contact us by phone at 413-256-4900 x153, or by email at digitallibrary@bikher.org

די יודישע אגדות

פאלקסטימליכע ערצעהלונגען, זאגען, לעגענדען, משלים, אפאריזמען
און שפריכווערטער

געקליבען פון תלמוד און מדרשים

נאכ'ן העבראישען

„ספר האגדה"

בעארבייט און גרופירט נאכ'ן אינהאלט

דורך י. ח. ראבניצקי און ח. נ. ביאליק.

צווייטער באנד.

אדעסא, תרע"ב.
דרוק „מוריה", באזארנא 23.

אלע רעכטע פאָרבעהאלטען.

די צייט
פון צווייטען בית־המקדש.

דער בית־המקדש אין זיין פראַכט.

ווער ס'האָט נישט געזעהן ירושלים אין איהר גלאַנץ — האָט אויף זיין לעבען קיין פראַכטפאָלע שטאָדט ניט געזעהן. ווער ס'האָט נישט געזעהן דעם בית־המקדש אויף זיין פלאַטץ — האָט אויף זיין לעבען קיין וואונדערשעהנע געביידע ניט געזעהן.

פון הינטען שמאָל און פון פאָרענט ברייט — האָט דער טעמפעל אויף דעם באַרג „מוריה" פון וויטענס אויסגעזעהן, ווי אַ לייב וואָס האָט זיך מאַיעסטעטיש צולעגט אויף זיין לאַגער־פלאַטץ. אינ'ם גאָלד פון די טיהר און טויערען האָבען זיך אָפגעשפּיגעלט די זונענשטראַהלען, און זייער הייליגער גלאַנץ האָט געוואָרפען אַ אָפשיין איבער דער גאַנצער שטאָדט.

אַלע טויערען פון בית־המקדש, וואָס זענען לכתחלה געמאַכט געווען פון קופּער, זענען שפּעטער איבערגעמאַכט געוואָרען אויף גאָלדענע, חוץ נקנור'ס טויערען, ווייל מיט זיי איז אַ נס געשעהן:

נקנור האָט בעשטעלט די טויערען אין אַלכּסאַנדריע אין מצרים, און אַז ער האָט זיי פון דאָרט געפיהרט איז אויפגעשטאַנען אַ שרעקליכער שטורם־ווינד אויף צו דערטרינקען וועלען. האָט מען איין טויער אַריינגעוואָרפען אין ים — און דער שטורם איז ניט געשטילט געוואָרען, האָט מען געוואָלט דעם אַנדערען אַריינוואַרפען — האָט נקנור זיך אָנגעהאַנגען אָן טויער און געזאָגט: וואַרפט מיך אַריין מיט איהם אינאיינעם — איז באַלד דער שטורם געשטילט געוואָרען. האָט איהם שטאַרק באַנג געטהון אויף יענעם טויער וואָס איז פערלוירען געגאַנגען. ווי מ'איז געקומען צום האַפען[1] פון עכו, האָט מען דערזעהן, ווי דער אַרויסגעוואָרפענער טויער שווימט אַרויס פון אונטער'ן שיף.

---

[1] פּאָרט, האַווען.

די דאָזיגע פּאָר טױערען זענען געוועזען אויסגעגאָסען פון איין שטיק קופּער און בלאַנק געשליפען. און אַז די זון האָט אַנטקעגען זיי געשײַנט, האָבען זיי געגלאַנצט ווי גאָלד.

בײַם טיהר פון היכל[1]) איז געשטאַנען אַ גאָלדענער ווײַנשטאָק, און ווער ס'האָט געוואָלט פלעגט שענקען אַ גאָלדענעם בלאַט, אַ טרויב אָדער אַ הענגעל און אָנהענגען אויפ'ן ווײַנשטאָק.

איינמאָל האָט מען געדאַרפט אָפּרוימען דעם פּלאַץ, האָט מען צונויפגערופען דרײַ הונדערט כּהנים, זיי זאָלען צוזאַמען דעם שווערען ווײַנשטאָק ריהרען פון אָרט.

דער פּרוכת האָט געהאַלטען פערציג איילען די לענג, צוואַנציג איילען די ברייט און אַ טפח[2]) די דיק. געוועבט האָט מען איהם אויף אַ וועבשטול פון צוויי און זיבעציג פאַכען[3]), יעדער פאָדעם געדרעהט פון פיער און צוואַנציג שטיק דינע גאָרען. אַזעלכע פּרוכת'ן פלעגט מען מאַכען צוויי אַ יאָהר, און מחמת שווערקײַט פלעגען זיי דרײַ הונדערט כּהנים געהן טובל זײַן אין וואַסער.

אַ פליים איז געוועזען אין בית=המקדש נאָך פון משה רבינו'ס צײַטען, גלאַט און דין, אויסגעשניצט פון רעהר=האָלץ.

איינמאָל האָט דער מלך געהייסען, מען זאָל זי בעדעקען מיט גאָלד, האָט זי פערלאָרען איהר זיסען קול. האָט מען דאָס גאָלד אַראָפּגענומען — איז דאָס קול געוואָרען ווידער זיס ווי פריהער.

אַן אָרגעל איז געוועזען אין בית=המקדש מיט צעהן לעכליך, יעדער לאָך האָט אַרויסגעלאָזען צעהן נגונים, צוזאַמען — הונדערט ליעדער.

אַ קוואַל איז אַרויסגעגאַנגען פון אונטער'ן טעמפּעל, פונ'ם קדשי-קדשים, בײַ'ם אָנהויב האָט ער אויסגעזעהן ווי די דינע הערנערליך פון אַ הייישעריק, בײַ דער טיהר פונ'ם אינווענינסטען טעמפּעל=צימער האָט ער שוין אויסגעזעהן ווי דער אויפצוג=פאָדעם אין געוועב, ווײַטער, בײַ דער טיהר פון פאָרצימער, עטוואָס דיקער, ווי דער אײַנשוס=פאָדעם, נאָך ווײַטער, בײַ דער טהיר פונ'ם הייליגען הויף, האָט דער שטראָם זיך שוין געשנירעלט ווי פון אַ פלאַש=פּיסקעל אַרויס. וואָס ווײַטער האָט ער אַלץ שטאַרקער און ברייטער געשטראָמט, ביז ער איז דערגאַנגען צו דער טהיר פון בית־דוד און דאָרט זיך שוין פערוואַנדעלט אין אַ פליסענדען טײַך, אין וועלכען די אומרײנע פלעגען זיך טובל'ען ריין צו ווערען.

---

[1]) הויפּטזאַל פון בית המקדש. [2]) פיער פינגער. [3]) ריגנגען דורך וועלכע מען ציהט דורך די גרונד=פעדים אין דער לענג, איינעם איבער דעם צווייטען.

שִׁמְעוֹן הַצַּדִּיק.

אַז אַלֶכְּסַנְדֶר מוּקדוֹן הָאט אַיינגענוּמען אֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל, זֶענֶען דִי כּוּתִים [1] געגאַנגען בּעטען אִיהם, עֶר זָאל חָרוּב מאַכען דעם בֵּית־הַמִקְדָשׁ.

הָאט זִיךְ דערפוּן בּאַלד דערוואוּסט שִׁמְעוֹן הַצַּדִּיק. הָאט עֶר אָנגעטהוּן דִי בִּגְדֵי כְּהוּנָה אוּן מִיטגענוּמען דִי אָנגעזעהענע לַייט פוּן יְרוּשָׁלַיִם אוּן אַרוֹיס אַנטקעגען אַלכסנדר׳ען מִיט פאַקעלען אִין דִי הֶענד.

זֶענען זַיי געגאַנגען דִי גאַנצע נאַכט, דִי פוּן אַיין זַייט, יֶענֶע — פוּן דער אַנדערער זַייט. אַז דער פרִיה־מָארגען הָאט אוֹיפגעשַיינט פרעגט אַלכסנדר דִי כּוּתִים: ווער געהט עֶם דָארט?

ענטפערען זַיי: דָאס זֶענען דִי יוּדען, וואָס הָאבּען געגען דִיר ווִידער־געשפּענִיגט.

אַז זַיי זֶענען געקוּמען בִּיז אַנטִיפּאַטרעס, אִיז דִי זוּן אוֹיפגעגאַנגען אוּן זַיי הָאבּען זִיךְ בּעגעגענט.

ווִי אַלכסנדר הָאט דערזעהן דעם כֹּהֵן־גָדוֹל, אִיז עֶר אַראָפּ פוּן פערד אוּן זִיךְ צוּ אִיהם געבּוּקט.

פרעגט מען אִיהם: ווִי קוּמט עֶס, אַז אַזאַ גרוֹיסער מֶלֶךְ ווִי דוּ, זָאל זִיךְ בּוּקען צוּ אַט דעם יוּדען?

ענטפערט עֶר: זַיין געשטאַלט געהט שטענדִיג פאָראוֹיס אִין אַלֶע מַיינע מִלְחָמוֹת — שענקט מִיר גלִיק אוּן זִיעג.

דערנאָך פרעגט עֶר דִי יוּדען: וואָס פערלאַנגט אִיהר?

ענטפערען זַיי אִיהם:

— דָאס הוֹיז וואוּ מִיר זֶענען מִתְפַּלֵל צוּ גאָט פאַר דִיר, רעדען דִיךְ אָן דִי שׂוֹנְאִים דוּ זָאלסט עֶס חָרוּב מאַכען.

— ווער זֶענען זַיי, דִי שׂוֹנאִים?

— אָט דִי כּוּתִים, וואָס שטעהען דאָ פאַר דִיר.

— אִיךְ גִיבּ זַיי אִיבּער אִין אַייערע הֶענד.

הָאבּען זַיי בּאַלד גענוּמען דִי כּוּתִים אוּן צוּגעבּוּנדען זַיי צוּ דִי ווַיידלען פוּן דִי פערד אוּן זַיי אַוועקגעשלעפּט צוּ׳ם בּאַרג גְרִיזִים, וואוּ זַייער בֵּית־הַמִקְדָשׁ אִיז געשטאַנען. אוּן דעם בּאַרג גריזים הָאבּען זַיי צוּאַקערט אוּן פערזעהט מִיט וויִקע [2].

אַלֶכְּסַנְדֶר מוּקְדוֹן.

I.

אַז אַלכסנדר מוּקדוֹן אִיז געקוּמען אִין יְרוּשָׁלַיִם הָאבּען אִיהם אַייניגע

[1] שׂוֹמרונים, פערידעשטע גויים. צווִישען זַיי אוּן צווִישען יוּדען הָאט געהערשט אַ שטענדִיגער האַס. [2] אַזאַ קערענדִיל צוּ פִיטערען בהמות.

פון די כּוּתִים געוואָרענט: אַט ווערסטו זעהן אַז די יודען ווילען דיך נישט ווילען אריינלאָזען אינ'ם הייליגסטען אָרט פון זייער טעמפּעל. איז דערפון געוואָהר געוואָרען איינער גְבִיהָה בֶּן פְּסִיסָא, אַ יוד אַ הויקער, אַ פּראָסטער מענש אָבער זעהר אַ קלוגער. נעהמט ער אַ פּאָר זאָקען, און פּאַסט אין זיי איין צוויי טייערע בּרילִיאַנטען וואָס בּעטרעפען צו צעהן טויזענד זילבּערשטיק. ווי אַלכּסנדר מוקדון איז געקומען צו'ם הַר-הַבַּיִת, זאָגט איהם גביהה בן פסיסא: וואַרף-אַראָפּ די שיך און טהו-אָן די זאָקען, זאָלסט זיך נישט אויסגליטשען אויף דעם גלאַט-אויסגעפלאַסטערטען בּאָדען. דער-גרייכט דעם קדשי-קדשים, זאָגט איהם גביהה שוין מיט מעהר מוטה: „אֲדוֹנִי מֶלֶךְ, בּיז אַהער איז אונז ערלויבּט צו טרעטען, ווייטער נישט". אלכסנדר האָט פערשטאַנען גביהה'ם אויפטהו און איהם אַ"זאָג געטהון מיט אַ שמייכעל:

— אוי דו הויקער, אַז איך וועל אַרוים פון דאַנען וועל איך דיר אויסגלייכען דעם קרימען ריקען דיינעם.

— דיין מאַיעסטעט — ענטפערט אויף דעם גלייך דער הויקערער — וועט זיך דערמאָלט מאַכען אַ שֵׁם פאַר אַ גרויסען מוּמְחֶה אין דאָקטעריי און בּעקומען דערפאַר אַ גרויסען לוין.

II.

וועגען דעם זעלבּען גְבִיהָה בֶּן פְּסִיסָא ווערט דערצעהלט אויך אַזאַ מַעֲשֶׂה:

איינמאָל זענען די אַפריקאַנער געקומען לאָדען זיך מיט יודען פאַר אַלֶכְּסַנְדר מוּקְדוֹן. „דאָס לאַנד כְּנַעַן—האָבען זיי גע'טַעֲנָה'ט—איז אונזערס. עס קומט אונז אַלס יְרוּשָׁה פון אונזער פאָטער כְּנַעַן, און די יודישע תּוֹרָה אַליין רופט דאָס לאַנד מיט'ן נאָמען „אֶרֶץ כְּנַעַן".

רופט זיך אָן גְבִיהָה בֶּן פְּסִיסָא צו די חֲכָמִים: לאָזט מיך, וועל איך זיך מיט זיי אויס'טַעֲנָה'ן. מִמָּה-נַפְשָׁךְ: ווילען זיי מיך בּייקומען, וועט איהר זאָגען: אַ קונץ בּייצוקומען אַ פּראָסטען נֶפֶשׁ; וועל איך אָבער זיי בּייקומען, וועט איהר זאָגען: משֶׁה רַבֵּינוּ'ס תּוֹרָה האָט געזִיעגט.

ערלויבּט מען איהם און ער געהט זיך מיט זיי אויס'טַעֲנָה'ן. גיט ער אַ פרעג די אַפריקאַנער:

—וואו זענען אייערע בּעווייזען?

—אין דער יודישער תּוֹרָה.

—אויב אַזוי וועט מיין בּעוויז אויך זיין פון דער תּוֹרָה. שטעהט דען נישט דאָרט, אַז כְּנַעַן איז פערשאָלטען, אַ קנעכט צו זיין בּיי זיינע בּרידער? ווע מען-זשע געהערט דער קנעכט אַליין און מיט איהם אַלע זיינע גיטער, וואָס ער האָט ערוואָרבּען, אויב נישט דעם האַר זיינעם? נאָך מעהר, פון אייך קומט נאָך אונז אַרוים: אַזוי פיעל יאָהר שוין, וואָס איהר האָט אונז אויפגעהערט צו דיענען.

אויסגעהערט די טענות, זאָגט זיי אַלכּסנדר:

—האָט איהר עפּעס אויף דעם צו ענטפערען?

—גיב אונז צייט דריי טעג.

גיט ער זיי. האָבען זיי געזוכט און געקלערט—און גאָרנישט אויסגע־קלערט. האָבען זיי זיך אויפגעהויבען און אַנטלאָפען פון זייערע פלעצער, איבערגעלאָזט אויף הפקר זייערע פערזייהטע פעלדער און פערפלאַנצטע וויינגערטנער.

.III

אַ אַנדערם מאָל זענען די מצרים געקומען פערקלאָגען די יודען פאַר אַלכּסנדר מוקדון:—„לאָזען זיי אונז אָפּגעבען דאָס געלד מיט'ן זילבער, וואָס זיי האָבען ביי אונז אָנגעליהען בּיים אַרויסגעהן פון מצרים”. האָט זיך ווידער אַרויסגערופען גביהה בן פּסיסא. קומט ער און גיט זיי אַ פרעג: יודען האָבען שווער געאַרבייט ביי אייך אַ משך פון 430 יאָהר וואו איז די אַרבייטס־לוין, וואָס קומט 600 טויזענד מאַן פאַר אַזאַ לאַנגער צייט? — נישט ווי סענדיג וואָס צו ענטפערען, האָבען די מצרים געמוזט אַנטלויפען און איבערגעלאָזט אויף הפקר זייערע פערזייהטע פעלדער און פערפלאַנצטע וויינגערטנער.

.IV

איינמאָל רופט אַלכּסנדר מוקדון צונויף אַלע זיינע שׂרים און חכמים

— איך וויל זיך לאָזען—זאָגט ער—אין די וויטע מדינות פון אַפריקע.

זאָגען זיי איהם:

— שווער אַהין צוצוקומען, די הרי־חשך [1] פערשטעלען.

זאָגט ער זיי:

— קומען אַהין האָב איך מיר פעסט בעשלאָסען, מען דאַרף נור בעטראַכטען, אויף וואָס פאַר אַ אופן דערשלאָגט מען זיך אַהין.

זאָגען זיי:

— נעהם לוביאַנער עזלען, וואָס זענען געוואָהנט צו געהן אין פינס־טערניש, און נעהם אויך מיט קנוילען פון שטריק, וועלכע דו זאָלסט ביים אַריינגאַנג צווישען די הרי־חשך צובינדען און אויפוויקלען, כּדי זאָלסט קענען מיט דער הילף פון זיי טרעפען דעם וועג צוריק.

האָט ער אַזוי געטהון און זיך געלאָזט אין וועג. געקומען קיין קאַרטי־גען, אַזאַ מדינה וואו די פרויען הערשען, האָט ער געוואָלט מיט זיי פערפיה־רען מלחמה. זאָגען זיי איהם: ווען דו וועסט אונז בייקומען, וועט מען זאָגען: פרויען האָט ער אומגעבראַכט. וועלען מיר אָבער דיר בייקומען, וועט מען זאָגען: אַט אַ קעניג, וואָס איז דורך פרויען בעזיעגט געוואָרען!

[1] די פינסטערע בערג.

הײסט ער זיך אַרױסטראָגען ברױט. טראָגט מען איהם אונטער גאָלדענע ברױטען מיט גאָלדענע עפּעל און מילגרױמען. װאונדערט ער זיך: װאָס, גאָלד עסט מען אין אײער מדינה?

—מײנסטו, הײסט דאָס, געװעהנליכען ברױט? צו װאָס־זשע האָסטו זיך בעמיהט קומען אַהער. פעהלט דיר דען געװעהנליכער ברױט בײ זיך אין דער הײם?

פערלאָזט יענע מדינה, האָט דער קעניג געמאַכט אויף איהרע טױערען אַזאַ אױפשריפט:

„איך אַלעכּסנדר מוקדון בין אַ נארישער קעניג געװעזען, ביז איך בין קײן אַפריקע געקומען און די פרױען האָבען מיך שכל געלערנט".

V.

פון יענער מדינה האָט זיך אַלעכּסנדר געלאָזט צום קעניג פון קאַציע. בעװײזט יענער איהם זײנע אוצרות. זאָגט איהם אַלעכּסנדר: נישט אָנצוקוקען אײער גאָלד און זילבער בין איך אַהער געקומען, מיר װילט זיך בעקאַנען מיט אײערע אױפפיהרונג און אײערע דינים. אין דעם קומען־אָן צװײ מענשען לאָדען זיך פאַר'ן קעניג.

— אדוני מלך—האָט אײנער גע'טענה'ט—איך האָב פון דעם מאַן געקױפט אַ חורבה. װי איך נעהם זיך אָפּרױמען דאָס פּלאַטץ געפון איך דאָרט בעהאַלטען אין דער ערד אַן אוצר. װיל איך, ער זאָל זיך צונעהמען דעם אוצר, ער געהער איהם, איך האָב דאָך נור די חורבה אַלײן, אָהן אַן אוצר, געקױפט.

דער צװײטער טענה'ט פאַרקעהרט: איך װיל אױך נישט, גלײך װי דו, נכשל װערען אין גזלה. פערקױפט האָב איך דיר די חורבה מיט אַלעמען װאָס אין איהר געפינט זיך, „פונ'ם אָבגרונד פון דער ערד ביז דער הױך פון הימעל".

אױסגעהערט די טענות, װענדעט זיך דער קעניג צו אײנעם פון די בעלי־דינים:

— האָסטו אַ זוהן?

— יאָ.

דערנאָך צום צװײטען:

— און דו האָסט אַ טאָכטער?

— יאָ.

— אױב אַזױ לאָזען זײ אײנער פאַר'ן אַנדערען חתונה האָבען און דער אוצר װעט זײן זײער נדן.

אַלעכּסנדר הערט עס אױס און איז פערשטױנט געבליבען.

— װאָס, אפשר נישט גוט גע'פסקנ'ט? — פרעגט איהם יענער קעניג.

— געװיס — ענטפערט אַלעכּסנדר.

— און דו אִין דײַן מְדִינָה ווִי וואָלסטו גע׳פַּסְקְנ׳ט בײַ אַזאַ פאַל?

—איך וואָלט אַרויסגעטראָגען אַזאַ פְּסַק: מען זאָל קעפּען אִי דעם, אִי יענעם, און דער אוֹצָר זאָל געהערען דער קרוין.

—אַזוי גאָר!—זאָגט יענער קעניג—זאָג־זשע מִיר: די זון שײַנט אויף אײַך?

—געווִיס—ענטפערט אַלֶכְּסַנְדר.

—און רעגענס געהען בײַ אײַך?

—געווִיס.

—אֶפְשַׁר אִיז קלײַן־פִיה בײַ אײַך אִין דער מְדִינָה פאַרהאַן?

—געווִיס—זאָגט אַלֶכְּסַנְדר און קוקט אִיהם אָן פערוואונדערט.

—אויב אַזוי—פִיהרט־אויס דער קעניג—אִיז טאַקי נור צוליעב דעם זְכוּת פון די קלײַן־פִיה שײַנט אויף אײַך די זון און עס געהען אִין אײַער מְדִינָה רעגענס...

.VI

צוריקוועגס האָט זיך אַלֶכְּסַנְדר אָפּגעשטעלט רוהען בײַ אַ קוואַל און זיך געזעצט עסען. האָט ער מִיט זיך געהאַט געזאַלצענע פִישליך, שווענקט מען זיי אָפּ אִין קוואַל, בעקומען זיי אַ גוטען רֵיחַ.

—עס ווײַזט אויס—זאָגט אַלֶכְּסַנְדר—דער קוואַל ציהט זיך גלײַך פונ׳ם גַן־עֵדֶן אַרויס.—פרִישט ער אָפּ דאָס פָּנִים זײַנס מִיט׳ן וואַסער און לאָזט זיך געהן מִיט׳ן קוואַל בִיז ער קומט צום טויער פון גַן־עֵדֶן. קלאַפּט ער אָן און רופט אויף אַ קול:

— עפענט מִיר אויף דעם טויער!

ענטפערט מען אִיהם פון דאָרט אַרויס:

— „דאָס אִיז דער טויער צו גאָט, צַדִיקִים קומען אִין אִיהם אַרײַן".

—אָבער אַ קעניג בִין איך דאָך, דער גרויסער קעניג אַלכסנדר מוקדון, שענקט מִיר פון דאָרט וואָס־עס־אִיז.

דערלאַנגט מען אִיהם פון דאָרט אַ שטִיק בײן פון אַ שאַרבען. געקומען אַהײם, וואַרפט ער דאָס שטִיק שאַרבען אויף אַ וואָגשאָל, און לעגט אַקעגען זײַן גאַנץ גאָלד און זִילבער, וואָס ער האָט מִיטגעבראַכט—האָט דער שאַרבען דאָס אַלעס אִיבערגעוואויגען. פרעגט ער זײַנע חֲכָמִים, וואָס דאָס בעטײַט. זאָגען זיי: דאָס אִיז דער בײן פונ׳ם מענשען־אויג, וואָס קען זיך קײנמאָל נִישט אָנזעטען.

—פון וואַנען אִיז דאָס געדרִינגען?—פרעגט ער זיי.

—אָט פרוב נעהם פערשִיט עס מִיט אַ הײַפעל ערד.

טהוט ער דאָס—און באַלד האָט זיך די שאָל מִיט׳ן שטִיק שאַרבען אויפגעהויבען אִין דער הויך [1].

[1] אַ רמז, אַז דאָס הײַפעל ערד אויפ׳ן מענשענ׳ס אויג (דער קבר) מאַכט אַ סוף צו זײַנע אַלע תאוות.

חוניו׳ס בית־המקדש.

פערציג יאהר האט שמעון הצדיק געדיענט פאר א כהן גדול, נאכ׳ן פערציגסטען יום־כפור זאגט ער:

— איך וועל דאס יאהר ניט אויסלעבען.

פרעגט מען איהם:

— פון וואנען ווייסטו?

ענטפערט ער:

— יעדער יום־כפור, ווען איך געה אריין אין קדשי־קדשים, זעה איך אן אלטען מאן, איינגעהילט אין ווייסען, מיט מיר פלעגט ער אריינגעהן אין קדשי־קדשים און מיט מיר ארויסגעהן. דאס יאהר איז דער זקן געווען איינגעהילט אין שווארצען, אריין איז ער מיט מיר און צוריק שוין ניט ארוים.

נאך סוכות איז שמעון הצדיק קראנק געווארען און אויפ׳ן אכטען טאג געשטארבען.

פאר זיין טויט האט ער אנגעזאגט: חוניו, מיין יונגערער זוהן, זאל זיין כהן גדול אויף מיין ארט.

האט עס דעם עלטערען ברודער, שמעי, דעם רעכטליכען יורש פון דער כהונה גדולה, פערדראסען.

צו׳ם סוף האט מען זיך אויסגעגלייכט, אז חוניו איז מוחל אויף זיין זכות, און שמעי ווערט כהן גדול.

אין הארצען אבער האט חוניו זיך מתקנא געווען אין זיין עלטערען ברודער.

וואס זשע טהוט ער?

ער קומט צו שמעי׳ן און זאגט איהם: „קום, איך וועל דיר אויסלערנען די עבודה". האט ער איהם אנגעטהון א פרויען קלייד און אנגעגורט א פרויען־גארטעל און געשטעלט איהם ביי׳ם מזבח, און צו די איבעריגע כהנים זאגט ער: געהט זעהט נור וואס ער טהוט. דאס האט ער אזוי צוגעזאגט זיין געליב־טער: „ווען איך וועל כהן גדול — טהו איך אן דיין קלייד מיט דיין גארטעל און געה צו׳ם מזבח". איצט איז ער דעם נדר מקיים.

האבען די כהנים געוואלט הרגנ׳ען שמעי׳ן — דערצעהלט ער זיי אז חוניו האט איהם אויף דעם ארויפגעפיהרט; האבען זיי חוניו׳ן געוואלט הרגנ׳ען — איז ער אנטלאפען אין אלכסנדריא של מצרים און דארט אויסגע־בויט א בית־המקדש.

די אלכסנדריער שוהל.

ווער עס האט ניט געזעהן די אלכסנדריער גרויסע שוהל, האט

נִיט גֶעזֶעהֶן די יוּדִישֶׁע פְּרַאכְט, — אַ גרויסֶע זַאל מִיט צְווייא צֵיילֶען זֵיילֶען [1] מִיט שוּרוֹת בֶּענְק אַרוּם אוּן אַרוּם, אֵיינֶע הֶעכֶער פוּן דֶער אַנְדֶערֶער, ווי גַאלֶערֶעֶן. אִין שוּהל הָאבֶּען גֶעקֶענְט אַרַיינְגֶעהֶן צְווייא מָאל אַזוֹי פִיעל מֶענְשֶׁען ווי דִי צָאהל יוֹצְאֵי־מִצְרַיִם [2].

אֵיין אוּן זִיבֶּעצִיג גָאלְדֶענֶע קַאטְהֶעדְרֶען זֶענֶען דָארְט גֶעשְׁטַאנֶען פַאר דִי אֵיין אוּן זִיבֶּעצִיג סַנְהֶדְרִין. יֶעדֶער קַאטְהֶעדֶר הָאט גֶעוואוֹיגֶען נִיט ווענִיגֶער פוּן אֵיין אוּן צְוואַנְצִיג מָאל צֶעהֶן טוֹיזֶענְד צֶענְטְנֶער גָאלְד.

אַ גרויסֶע בִּימָה אִיז גֶעשְׁטַאנֶען אִין מִיטֶ'ן פַאר'ן חַזָן, אוּן דִי שַׁמָשִׁים זֶענֶען גֶעשְׁטַאנֶען אַרוּם אִיהם מִיט טִיכֶער אִין דִי הֶענְד, אוּן אַז מֶען הָאט גֶעדַארְפְט עֶנְטְפֶערֶען אָמֵן — הָאבֶּען זֵיי גֶעפָאכְט מִיט דִי טִיכֶער, כְּדֵי דִי וואָס זִיצֶען פוּן ווַייטֶען אוּן הֶערֶען נִיט, זָאלֶען זֶעהֶן אוּן עֶנְטְפֶערֶען אָמֵן.

אוּן גֶעזֶעסֶען אִיז מֶען דָארְט נִיט צוּנוֹיפְגֶעמִישְׁט, נָאר צֶעכֶען־ווייז: גָאלְדְשְׁמִידֶען, שְׁלָאסֶער, קֶעסְלֶער, ווֶעבֶּער — יֶעדֶערֶער בֶּעזוּנְדֶער לוֹיט זַיין פַאךְ, אוּן אַז אַן אוֹרֵחַ אִיז גֶעקוּמֶען — הָאט עֶר זִיךְ גְלַייךְ גֶעזֶעצְט צְווִישֶׁען זַיין צֶעךְ אוּן דוּרךְ זֵיי גֶעפוּנֶען זַיין פַּרְנָסָה.

נֵס חֲנוּכָּה.

I.

אִין דֶער צַייט ווען מַלְכוּת יָוָן הָאט גֶעווֶעלְטִיגְט אִין אֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל, אִיז אַרוֹיס אוֹיף יוּדֶען אַ גְזֵירָה, אַז יֶעדֶער בַּעַל־הַבַּיִת וואָס הָאט אַ רִיגֶעל צוּ זַיין טִהִיר, זָאל עֶר אוֹיף אִיהם אוֹיסקְרִיצֶען: „אִיךְ קֶעהר זִיךְ מִיטֶ'ן יוּדִישֶׁען גָאט גָאר נִישְׁט אָן". הָאבֶּען בַּאלְד יוּדֶען גֶענוּמֶען אוּן אוֹיסגֶערִיסֶען אַלֶע רִיגְלֶען פוּן זֵייעֶרֶע הַייזֶער.

אִיז אַרוֹיס ווִידֶער אַ גְזֵירָה: יֶעדֶער יוּד וואָס הָאט אַ אָקְס זָאל עֶר אָנְשְׁרַייבֶּען אוֹיף זַיין הָארְן: „אִיךְ קֶעהר זִיךְ מִיטֶ'ן יוּדִישֶׁען גָאט גָאר נִישְׁט אָן". הָאבֶּען בַּאלְד דִי יוּדֶען אוֹיסְפֶערְקוֹיפְט אַלֶע זֵייעֶרֶע אָקְסֶען.

II.

דִי פְרוֹי מִיט אִיהרֶע זִיבֶּען זִיהְן.

„צוּלִיעבּ דִיר זֶענֶען מִיר גֶעטוֹיט גֶעוואָרֶען, פֶערְרֶעכֶענְט ווי שָׁאף צוּם שֶׁעכְטֶען" — ווי ס'אִיז גֶעשֶׁעהֶן אִין דִי צַייטֶען פוּן גְרִיכִישֶׁען קֶענִיג אַנְטְיוֹכוּס מִיט דֶער פְרוֹי אוּן אִיהרֶע זִיבֶּען קִינְדֶער:

מִרְיָם בַּת נַחְתּוּם אִיז גֶעפַאנְגֶען גֶעוואָרֶען, זִי מִיט אִיהרֶע זִיבֶּען זִיהְן, הָאט מֶען זֵיי אַרַיינְגֶעזֶעצְט יֶעדֶערֶען אִין אַ בֶּעזוּנְדֶער קַאמֶער.

---

[1] שׁוּרוֹת סְלוּפֶּעס. [2] דִי יוּדֶען וואָס זֶענֶען אַרוֹיס פוּן מִצְרַיִם, ס'הֵייסְט צְווייא מָאל זֶעקְס הוּנְדֶערְט טוֹיזֶענְד.

ברענגט מען דעם עלטסטען צו׳ם קיסר, הייסט ער איהם:
— בוק זיך צו׳ם בילד!
ענטפערט ער:
— אין דער תורה שטעהט: „איך בין גאט דיין גאט!”
האט מען איהם גע׳הרג׳עט.
ברענגט מען דעם צווייטען:
— בוק זיך צו׳ם בילד!
— אין דער תורה שטעהט: „זאלסט ניט האבען קיין אנדערע געטער!”
דעם דריטען:
— בוק זיך צו׳ם בילד!
— „בוק זיך ניט צו קיין אנדער גאט”.
דעם פירטען:
— בוק זיך צו׳ם בילד!
— „ווער ס׳שעכט צו׳ם אבגאט זאל פערוויסט ווערען”.
דעם פינפטען:
— בוק זיך צו׳ם בילד!
— „הער, ישראל, גאט אונזער האר איז גאט איינער”:
דעם זעקסטען:
— בוק זיך צו׳ם בילד!
— „גאט איז דער האר אין הימעל פון אויבען און אויף דער ערד פון אונטען, מעהר—ניטא”.
האט מען זיי אלע איינציגווייז גע׳הרג׳עט.
ברענגט מען דעם זיבעטען, דעם קלענסטען.
זאגט צו איהם דער קיסר מיט גוטען:
— קינד מיינס, פאלג מיר, און בוק זיך צו׳ם בילד.
— חס ושלום!
— פאר וואס?
— אזוי שטעהט אין דער הייליגער תורה: „דו האסט גאט געגרויסט און גאט האט דיך געגרויסט”. מיר האבען איהם געשוואוירען ניט צו פערביי-טען איהם אויף אן אנדער גאט, און ער האט אונז געשוואוירען ניט צו פער-בייטען אונז אויף אן אנדער פאלק.
זאגט דער קיסר:
— דיינע ברידער האבען וועניגסטענס שוין געלעבט און גוטס געהאט אויף זייער וועלט, דו אבער ביזט נאך יונג, קיין נחת נאך ניט געהאט, — בוק זיך צום בילד — וועסטו לעבען בלייבען.
— „גאט איז א מלך אויף אייביג, פעלקער וועלען פערלארען ווערען

פון זײַן לאַנד. פון אײַך װעט קײן זֵכֶר נישט בלײַבען—און גאָטס מאַכט איז אויף אײביג!"

בעט זיך בײַ איהם דער קֵיסָר:

— איך װעל אַראָפּװאַרפען מײַן רינג, און דו בויג זיך נור אײן און הויב אויף, מען זאָל מײנען, אַז דו בוקסט זיך צו'ם בילד.

ענטפערט דאָס קינד:

— אָך און װעה איז דיר, קֵיסָר, דײַן כָּבוֹד אַרט דיר. װילסט לײַטען נאַרען, אַבי דײַן װילדען װילען כְּלוֹמֶר'שט אויספיהרען; װי־זשע טײַער דאַרף זײַן דער כָּבוֹד פון מֶלֶך מַלְכֵי הַמְלָכִים הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא?

געזעהן אַז ער קען בײַ'ם קינד גאָר נישט אויספיהרען, רופט דער קיסר די מוטער און זאָגט איהר: רעטע־אָפּ דײַן לעצט קינד, רעד איהם אײַן ער זאָל מיר פאָלגען. פיהרט זי איהם אַװעק אויף אַ זײַט, הויבט אים אָן קושען און האַלזען און זאָגט איהם: זוהן מײַנער, איצט איז געקומען די צײַט זאָלסט דער מאַמען דײַנער בעצאָהלען פאַר דעם אַלעמען װאָס זי איז אויסגעשטאַ־נען און זיך אָנגעליטען ביז זי האָט דערלעבט דיך מְגַדֵּל צו זײַן. האַלט זיך פעסט אין אונזער גאָט, פאָלג נישט דעם רָשָׁע, דעם רוֹצֵחַ, און גיב זיך איבער מוטהיג צו'ם טויט, װי די זעקס כָּשֵׁר'ע ברידער דײַנע. אָהן שרעק, מײַן זוהן! גיך װעלען מיר זיך אַלע זעהן אין אײנעם אויף יענער װעלט.

און אַז מ'האָט דאָס קינד אַרויסגעפיהרט צום טויט, בעט זיך די מוטער פאַר'ן קֵיסָר: האָב רַחֲמָנוּת און טויט מיך פריהער און דערנאָך איהם. קײנער האָט איהר אָבער נישט געהערט. פאַלט־צו די מוטער אין דער לעצטער מינוט צו'ם קינד, האַלזט איהם און קישט איהם און װיל זיך פון איהם נישט אָפּרײַסען.

— געה — זאָגט זי — זוהן מײַנער, צו אונזער אַלטען פאָטער אַבְרָהָם און זאָג איהם: אַזוי האָט מײַן מאַמע געזאָגט: „נעהם זיך נישט איבער, דו האָסט אײן עֲקֵדָה געמאַכט און איך זיבען; בײַ דיר איז געװען נור געפּרובט, בײַ מיר—געטהון".

און אונטער דער מוטער'ס הענד האָט מען דאָס לעצטע קינד געטויט. איז זי אַרויף באַלד אויף אַ דאַך, זיך אַראָפּגעװאַרפען און צושלאָגען זיך אויף טויט.

III.

אַז די גריעכען זענען אַרײַן אין בֵּית־הַמִּקְדָּשׁ, האָבען זײ פעראומרײ־ניגט אַלע בוימלען.

שפּעטער, אַז די חַשְׁמוֹנָאִים האָבען זײ בײַגעקומען, האָט מען געזוכט רײנעם בוימעל אויף אָנצינדען די מְנוֹרָה און געפונען אײן קריגעל, פער'חַתמ'עט מיט'ן כֹּהֵן־גָּדוֹל'ס זיגעל, און דאָרט איז געװען בוימעל נור אויף אײן טאָג, איז געשעהן אַ נֵס און דאָס ביסעל בוימעל האָט געברענט גאַנצע אַכט טאָג.

דערִיבּער האָט מען איינגעפיהרט דעם יום־טוב מיט חֲנוּכָּה־ליכטליך אכט טאָג.

יַנַּאי הַמֶּלֶךְ [1].

יַנַּאי הַמֶּלֶךְ איז אוועק אין כּוֹחֲלִית, וואס ליגט אין מִדְבָּר, און איינ־גענומען דאָרט זעכציג שטעדט.

צוריקקומענדיג, האָט ער צונויפגערופען אַלע חַכְמֵי־יִשְׂרָאֵל און זיי געזאָגט:

—ווען אונזערע עלטערען האָבען געבּויט דעם בֵּית־הַמִּקְדָּשׁ, האָבען זיי אין אײַלעניש און אָרעמקייט געגעסען געזאַלצענס; איצט, אַז גאָט האָט אונז אַזוי געהאָלפען, לאָמיר מאַכען אונזערע עלטערען אַן אנדענקונג און אויך עסען געזאַלצענס. האָט מען דערלאַנגט געזאַלצענס אויף גאָלדענע טישען.

איז דאָרט געווען איינער אֱלְעָזָר בֶּן פּוֹעִירָא, אַ פערדאָרבענער מענש און אַ שלעכטער. זאָגט ער צו יַנַּאי הַמֶּלֶךְ:

— די פְּרוּשִׁים [2] טראָגען אויף דיר אַ האַרץ.

—וואָס זשע טהוט מען מיט זיי?

—טהו אָן די גאָלדענע בּלעך אויף'ן שטערען, וועלען זיי אויפשטעהן פאַר דיר, ווי פאַר אַ כֹּהֵן־גָּדוֹל, און שוין מעהר ניט קענען זאָגען, אַז דו בּיסט פָּסוּל צו דער כּהונה.

האָט יַנַּאי אָנגעטהון די בּלעך און אַלע זענען פאַר איהם אויפגעשטאַנען.

נאָר איין אַלטער מאַן, יְהוּדָה בֶּן גְּדִידְיָה, האָט זיך געוואַגט און גע־זאָגט צו יַנַּאי הַמֶּלֶךְ:

—יַנַּאי הַמֶּלֶךְ! גענוג פאַר דיר די קעניגס־קרוין, די קרוין פון כְּהֻנָּה אָבּער לאָז־איבּער פאַר אַן אנדער כֹּהֵן, ווייל מען רעדט, אַז דיין מוטער איז אַ מאָל געפאַנגען געוואָרען אין מוֹדִעִים [3].

האָט מען נאָכגעזוכט און ניט געפונען קיין בּעווייז, אַז די מַעֲשֶׂה איז אֱמֶת.

זענען די חַכְמֵי יִשְׂרָאֵל אוועק מיט צאָרן.

זאָגט אֱלְעָזָר בֶּן פּוֹעִירָא צו יַנַּאי'ן: גלאַט אַזוי אַ מענשען אַז מ'איז

[1] פון דער כהנישער משפּחה חשמונאים, אַ מלך בּיי יודען און אַ כּהן. די יו־דישע געלעהרטע האָבען, צוליעב פערשידענע טעמים, רעליגיעזע און פּאָליטישע, איהם געוואָלט פּסל'נען פון דער כהונה. [2] די פאָלקס־פּאַרטיי, צו וועלכער אַלע חכמים האָבען געהערט, זיי האָבען שטענדיג געפיהרט מחלוקת מיט די אַריסטאָ־קראַטען, די צדוקים. [3] אַ זוהן פון אַ געפאַנגענער איז פסול לכהונה, אַזוי ווי אַ זוהן פון אַ שקלאַפין.

מְבַיֵּשׁ, קומט דערפאַר אַ האַרטע שטראָף, און דו ביסט דאָך מֶלֶךְ און כֹּהֵן־גָּדוֹל, הײַנט ווי דאַרף מען זיי בעשטראָפען!

—וואָס־זשע זאָל איך טהון?

—ווילסטו פאָלגען מײַן עֵצָה — ברענג זיי אום.

—און וואָס וועט זײַן מיט דער תּוֹרָה?

—זי ליגט זיך צונויפגעוויקעלט אין ווינקעל — ווער עס וויל קען קומען לערנען.

איז באַלד אויפגעפלאַקערט דאָס אונגליק דורך אֶלְעָזָר בֶּן פּוּעִירָא, און די חַכְמֵי־יִשְׂרָאֵל זענען אויסגע׳הרג׳עט געוואָרען, און די וועלט איז געוועזען צוטומעלט, ביז שִׁמְעוֹן בֶּן שֶׁטַח, דער ברודער פון דער קעניגין שְׁלוֹמִית יַנָּאַי׳ס פרוי, איז געקומען און דורך איהם האָט די תורה ווידער פערנומען איהר אַלטען פּלאַץ.

ווען יַנַּאי הַמֶּלֶךְ האָט זיך געלעגט אויפ׳ן טויטען בעט, האָט ער גע־הייסען פערנעהמען זיבעציג זְקֵנִים פון די חַכְמֵי־יִשְׂרָאֵל און אײַנזעצען זיי אין געפענגניש, און דעם אויפזעהער פון דער תְּפִיסָה האָט ער אָנגעזאָגט אַזוי:

—באַלד ווי איך וועל שטאַרבען זאָלסטו זיי אַלע טויטען, וועלען די יודען בעוויינען זייערע חֲכָמִים און פערגעסען צו פרעהען זיך אויף מײַן טויט.

די פרוי זײַנע, די קעניגין שְׁלוֹמִית, איז אָבער געוועזען אַ צַדֶּקֶת, האָט זי נאָך זײַן טויט אַראָפּגענומען בײַ איהם פון האַנד דאָס רינג און אָפּגעשיקט אין תְּפִיסָה פאַר אַ צייכען פון קעניגס בעפעהל, מע זאָל די זְקֵנִים לאָזען פרײַ, און ערשט שפּעטער האָט זי געמעלדעט, אַז דער קעניג יַנַּאי איז געשטאָרבען.

הוֹרְקְנוֹס און אַרִיסְטוֹבְּלוֹס.

אײַנמאָל, בְּעֵת די ברידער־חַשְׁמוֹנָאִים הוֹרְקְנוֹס און אַרִיסְטוֹבְּלוֹס האָבען געפיהרט צווישען זיך אַ מִלְחָמָה פאַר דער קרוין, האָט הורקנוס, מיט דער הילף פון די רוימער, בעלעגערט די שטאָדט יְרוּשָׁלַיִם פון אויסעווענדיג און אַרִיסְטוֹבְּלוֹס איז געוועזען פערשלאָסען אינוועניג.

יעדען טאָג האָט מען אַראָפּגעלאָזט פון מויער אַ קאָרב מיט רענד־ליך, און די בעלעגערער האָבען דערפאַר אין קאָרב אַרײַנגעזעצט צוויי שאָף צום קָרְבַּן תָּמִיד.

איז צווישען זיי געוועזען אַן אַלטער מאַן, וואָס האָט פערשטאַנען די חָכְמַת יָוָן [1]. האָט ער זיי געזאָגט: כָּל־זְמַן זיי טהוען דאָרט די עֲבוֹדָה [2] אין בֵּית־הַמִּקְדָּשׁ, וועט איהר ניט קענען אײַננעהמען די שטאָדט.

---

[1] גריכישע וויסענשאַפט, געצען־דינערישע פילאָזאָפיע. [2] גאָטעס־דינסט.

אויף מארגען האבען זיי צוגענומען די רענדליך און אריינגעזעצט א חזיר אין קארב. ווי מען האט איהם ארויפגעצויגען, האט ער זיך איינגע־גריבעלט מיט די שפיצען קלויען אין מויער, און ארץ־ישראל איז דער־ציטערט געווארען פיער הונדערט פרסא [1]) אויף פיער הונדערט פרסא.

אין יענעם טאג האט מען אויסגערופען: פערפלוכט איז דער מענש, וואס האדעוועט חזירים, און פערפלוכט איז דער, וואס לערענט זיין זוהן חכמת יון!

הורדוס.

הורדוס איז געווען א קנעכט אין די חשמונאים'ס פאמיליע, האט ער געווארפען אן אויג אויף א יונגע פרינצעסין פון הויז.

איינמאל הערט ער ווי א בת־קול רופט־אויס: דער קנעכט, וואס וועט איצט מורד זיין, וועט מצליח [2]) זיין. האט ער אויסגע'הרג'עט די גאנצע פאמיליע חשמונאים און געלאזט לעבען נור יענע יונגע פרוי, און אליין האט ער זיך אויסגערופען פאר א מלך.

אז זי האט געזעהן, דאס ער וויל זי נעהמען, איז זי ארויף אויפ'ן דאך און אויסגערופען:

— ווער עס וועט זיך בערימען, אז ער שטאמט פון די חשמונאים— דער איז א קנעכט; איך בין די לעצטע פון דער פאמיליע!

ביי די רעד איז זי אראפגעשפרינגען פון דאך און גע'הרג'עט געווארען.

האט הורדוס גענומען און בעהאלטען זי אין האניג זיבען יאהר, כדי מע זאל זאגען, אז ער האט זי גענומען פאר א פרוי.

און די חכמים האבען איהם ניט אנערקענט פאר א מלך, ווייל ער איז אן אדומי, ניט קיין יוד, און אין דער תורה שטעהט געשריבען: „פון צווישען דיינע ברידער זאלסטו זיך מאכען א מלך, טארסט ניט מאכען קיין פרעמדען פאר א קעניג”.

האט ער זיי אלע אוסגע'הרג'עט, נאר איין בבא בן בוטא געלאזט לעבען, — כדי צו האבען מיט וועמען זיך אמאל אן עצה האלטען, ער האט איהם אבער בעקריינט מיט אן איגעל־קראנץ [3]) און אויסגעשטאכען די אויגען.

איינמאל קומט הורדוס צו איהם פערשטעלטערהייד און זאגט איהם מיט א פערענדערט קול:

— האסטו געזעהן, וואס דער בעזער שקלאף צוארבייט?

— וואס־זשע קען איך טהון?

— פערשעלט איהם!

---

[1]) פיער ווייארסט, בערך. [2]) אפגילטען, אפגליקען. [3]) א קראנץ פון פיאווקעס.

— „אַפִילוּ אִין גֶעדַאנק זָאלסטוּ קֵיין קֶענִיג נִיט שֶעלטֶען“ [1].

— דֶער אִיז דָאךְ אָבֶּער קֵיין מֶלֶךְ נִיט.

— „אוּן אַ עֶלסטֶען פוּן דַיין פָאלק זָאלסטוּ נִיט פלוּכֶען“ [1].

— דֶער אִיז דָאךְ אָבֶּער פוּן פָאלק אֱדוֹם, אוּן זַיין אוֹיפפִיהרוּנג אִיז נִיט יוּדִישׁ.

— אִיךְ האָבּ מוֹרָא, מֶע וועֶט אִיהם אָפּדֶערצֶעהלֶען.

— קֵיינֶער אִיז דָאךְ דָא נִיטָא, חוּץ אוּנז בֵּיידֶען.

— „אַ פוֹיגֶעל קֶען אָפּטרָאגֶען דָאס קוֹל [1]!“

זָאגט הוֹרדוֹס: דָאס בִּין אִיךְ! ווען אִיךְ ווֵייס, אַז דִי חֲכָמִים זֶענֶען אַזֶעלכֶע פָארזִיכטִיגֶע—וואָלט אִיךְ זֵיי נִיט אוֹיסגֶע׳הַרג׳עֶט, אִיצט מִיט וואָס זָאל אִיךְ פֶערְרִיכטֶען מַיין פֶעהלֶער?

— דוּ האָסט אוֹיסגֶעלָאשֶען דִי לִיכטִיגֶע שַיין — דִי חֲכָמִים, גֶעה בּוֹי אוֹיס אַ נַייעֶם בֵּית־הַמִקְדָשׁ, וואָס לַייכט פַאר אַלֶע פֶעלקֶער.

— אִיךְ האָבּ מוֹרָא פַאר דֶער מְלוּכָה פוּן רוֹים, זֵי וועֶט נִיט עֶרלוֹיבֶּען.

— שִיק אַהִין אַ שָׁלִיחַ, וועֶט עֶר גֶעהֶן אַהִין אַ יאָהר, דָארט זִיךְ אָפּזוֹימֶען אַ יאָהר, צוּרִיקגֶעהֶן אַ יאָהר, דֶערווַייל וועֶסטוּ צֶעוואַרפֶען אוּן אוֹיפבּוֹיעֶן.

אוּן הוֹרדוֹס האָט אַזוֹי גֶעטהוּן.

שפֶּעטֶער אִיז אָנגֶעקוּמֶען אַן עֶנטפֶער פוּן רוֹים:

— האָסטוּ נִיט צֶעוואָרפֶען — וואַרף נִיט! האָסטוּ צֶעוואָרפֶען, — בּוֹי נִיט! האָסטוּ צֶעוואָרפֶען אוּן אוֹיפגֶעבּוֹיט — שלֶעכטֶער קנֶעכט! פְרִיהֶער אָפּגֶעטהוּן — נָאךְ דֶעם זִיךְ בֶּערָאטֶען! בִּיזט אַ הֶעלד אוּן טרָאגסט גֶעוועֶהר, נָאר דַיין יִחוּס־בְּרִיעף אִיז דָא: נִיט קֵיין מֶלֶךְ, נִיט קֵיין בֶּן־מֶלֶךְ — הוֹרדוֹס קנֶעכט אִיז גֶעוואָרֶען האַר.

ווען מֶען האָט אִיבֶּערגֶעבּוֹיט דֶעם בֵּית־הַמִקְדָשׁ אִין הוֹרדוֹס׳עֶס צַייטֶען, פלֶעגט גֶעהֶן רֶעגֶען נוּר בֵּיינַאכט. אִין דֶער פְרִיה טהוּט דֶער ווִינד אַ בּלָאז—אוּן צוּטרַייבּט דִי וואָלקֶען אוּן דִי זוּן שַיינט־אוֹיף, אִיז מֶען גֶעגַאנגֶען צוּ דֶער אַרבַּייט אוּן גֶעווּאוּסט, אַז זֵיי טהוּעֶן גָאט׳ס ווערק.

ווער עֶס האָט נִיט גֶעזֶעהֶן הוֹרדוֹס׳עֶס בִּנְיָן, האָט אוֹיף זַיין לֶעבֶּען קֵיין שֶעהן גֶעבּוֹי נִיט גֶעזֶעהֶן. עֶר האָט אִיהם גֶעבּוֹיט פוּן ווַייסֶען אוּן קָאלִירטֶען מַארמָאר אוּן בּלוֹיעֶן מַאלַאכִיט, אֵיין שטֵיין אַרַיין—דֶער אַנדֶערֶער אַרוֹיס. עֶר האָט עֶס נָאךְ גֶעוואָלט בֶּעדֶעקֶען מִיט גָאלד, האָבֶּען אִיהם דִי חֲכָמִים גֶעזָאגט: „לָאז, אַזוֹי אִיז שֶעהנֶער: עֶס ווַייזט אוֹיס ווִי דִי אִינדֶען [2] פוּן יָם“.

[1]) דָאס זֶענֶען ווערטֶער פוּן פָּסוּק. [2]) פַאלִיעֶס, טוּנקֶעלֶער גרוּנד מִיט ווַייסֶען שוֹים.

כֹּהֲנִים און קָרְבָּנוֹת.

I.

אַגרִיפַּס הַמֶּלֶךְ האָט אַמאָל געוואָלט מַקְרִיב זיין טויזענד קָרְבַּן עוֹלוֹת מִיט אַמאָל און האָט בּעפוילען דעם כֹּהֵן־גָּדוֹל, מען זאָל דעם טאָג בּיי קיינעם קיין קָרְבָּנוֹת נִיט אָננעהמען.

קומט אַן אָרעמאַן און בּרענגט צוויי טויבּען, און דער כֹּהֵן גָּדוֹל וויל זיי נִיט צונעהמען. זאָגט דער אָרעמאַן:

— אֲדוֹנִי כֹּהֵן גָּדוֹל! פִיער פאַנג איך יעדען טאָג, צוויי בִּין איך מַקְרִיב, מִיט צוויי דערנעהר איך זיך, ווען דו נעהמסט איצט נִיט בּיי מִיר דאָס פּאָר טויבּען — גראָבּסטו אונטער מיין פַּרְנָסָה.

האָט דער כֹּהֵן־גָּדוֹל צוגענומען די טויבּען. ווייזט מען אַגריפּס'ן אין חָלוֹם: דעם אָרעמאַנ'ס קָרְבָּן איז פריהער אָנגענומען געוואָרען.

שִׁיקט ער רופען דעם כֹּהֵן־גָּדוֹל און רעדט אִיהם אוים. דערצעהלט אִיהם דער כֹּהֵן גָּדוֹל ווי די זאַך איז פאָרגעקומען, זאָגט אַגרִיפּס:

— רעכט האָסטו געטהון.

* *
*

פִיער און צוואַנצִיג וואַכען האָבּען זִיךְ געבִּיטען אין בֵּית־הַמִּקְדָּשׁ, יעדע וואַך איז אָפּגעשטאַנען א וואָך.

בּיינאַכט פלעגט דער אויפזעהער אַרומגעהן מִיט פאַקעלען און זעהן צִי די כֹּהֲנִים שטעהען אויף דער וואַך. ווער עס האָט אִיהם נִיט בּעגריסט, איז אַ סִימָן אַז ער שלאָפט, און דער אויפזעהער האָט געהאַט דאָס רעכט צונעהמען זיין מאַנטעל און פערבּרענען.

* *
*

פריהער איז געווען איינגעפִיהרט, אַז ווער עס וויל קען געהן אָפּרוימען דאָס אַש פונ'ם מִזְבֵּחַ, שפּעטער האָבּען זִיךְ אויף דעם געפונען צווישען די כֹּהֲנִים פִיעל בַּעֲלָנִים, — האָט מען געמאַכט, אַז אין דער מִצְוָה איז זוֹכֶה דער, ווער עס פערהאַפּט פריהער.

איינמאָל זענען צוויי גלייך געלאָפען אויפ'ן טרעפּ צום מִזְבֵּחַ־אַש און איינער האָט דעם צווייטען אַ שטוים געטהון, איז ער אַראָפּגעפאַלען און אויסגעבּראָכען זִיךְ אַ פוס; פון דעמאָלט אָן האָט מען אָנגעהויבּען צו וואַרפען גוֹרָל.

נאָך אַ מַעֲשֶׂה האָט געטראָפען, אַז לויפענדִיג, האָט איין כֹּהֵן דעם אַנדערען דערשטאָכען מִיט אַ מעסער, האָט זִיךְ רַבִּי צָדוֹק געשטעלט אויף די

טרעפֿ פון פֿאָרזאַל [1]) און געזאָגט: ברידער, בית ישׂראל, הערט! עס שטעהט אין דער הייליגער תּורה, אַז מען געפֿונט אַ געהרגט'ען אין מיטען פעלד, דאַרפֿען זיך צונויפקלויבען די עלטסטע פון די אַרומיגע שטעדט און קעפען אַ קאַלב און אויסרופען: „אונזערע הענד זענען ריין פון אונשולדיג בלוט״. איצט ווער דאַרף ברענגען די עגלה ערופה [2]), די שטאָדט ירושלים, צי די כּהנים פון בית־המקדש? ווער איז שולדיג אין דעם בלוט?

האָט דער גאַנצער עולם אויסגעבראָכען אין אַ געוויין.

דערווייל קומט צולויפען דעם יונגען־מאַן'ס פאָטער און זאָגט: מיין קינד צאַפּעלט זיך נאָך — איז דער מעסער נאָך ניט טמא [3]).

אַזוי וויכטיג איז ביי זיי געווען דער ענין פון טהרה [4])!

* *
*

סוף וואָך, אַז די וואַכען פלעגען זיך בייטען, האָבען זיי איינס דאָס אַנדערע געבענשט:

— דער וואָס האָט געמאַכט רוהען זיין נאָמען אין דעם הויז, זאָל צווישען אייך מאַכען רוהען ליעבשאַפט און ברידערשאַפט, פריעד און פריינדשאַפט.

.II

דער כּהן־גדול האָט געדאַרפט זיין גרעסער פון אַלע איבריגע כּהנים אין פינף זאַכען: אין שעהנקייט, כּוח, רייכקייט, חכמה און אויסזעהן.

אַמאָל האָט מען פּנחס דעם שטיין־קריצער אויפגענומען פאַר אַ כּהן גדול, קומען די כּהנים און טרעפען איהם, ווי ער שטעהט און האַקט שטיינער פון באַרג, האָבען זיי אָנגעשאָטען אַ פולען שטיין־ברוך מיט גאָלד און איהם אוועקגעשענקט, און מעהר איהם ניט געלאָזען אַרבייטען.

מע דערצעהלט אויף רבי ישמעאל בן פּאַבי, אַז זיין מוטער האָט איהם געמאַכט אַ ליינען־העמדיל פאַר הונדערט מנה [5]), האָט ער עס איינמאָל אָנגעטהון צו דער עבודה און באַלד אַוועקגעשענקט אין בית־המקדש, אַנדערע כּהנים זאָלען עס טראָגען.

רבי אליעזר בן חרסום'ס מוטער האָט איהם געמאַכט אַ העמדיל, וואָס האָט אָפּגעקאָסט צוואַנציג טויזענד גילדען. ס'איז געווען אַזוי איידעל פיין, אַז די כּהנים האָבען איהם עס ניט געלאָזט אָנטהון צו דער עבודה, ווייל פון ווייטען האָט אויסגעזעהן, ווי ער שטעהט נאַקעט.

---

[1]) אולם. [2]) די געקעפּטע קאַלב. [3]) אַ מת איז מטמא די כלים וואָס בעריהרען איהם. [4]) ריינקייט. [5]) מנה — הונדערט גילדען.

* *
*

דער ערשטער בית־המקדש איז געשטאנען פיער הונדערט צעהן יאהר, און די גאנצע צייט האבען דארט געדיענט ניט מעהר ווי אכצעהן כהנים גדולים.

דער צווייטער בית־המקדש איז געשטאנען פיער הונדערט צוואנציג יאהר, און פאר דער צייט זענען איבערגעווען העכער דריי הונדערט כהנים גדולים. ווען מען זאל אראפרעכענען די פערציג יאהר, וואס שמעון הצדיק האט געדיענט, אכציג יאהר פון יוחנן כהן גדול, צעהן — פון ר' ישמעאל בן פאבי און עלף — פון ר' אליעזר בן חרסום, קומט־אוים אז פון די איבעריגע האט קיינער קיין יאהר ניט דערצויגען.

אלץ דערפאר, וואס זיי האבען געקויפט די כהונה פאר געלד. מרתא בת ביתוס האט בעצאהלט דריי טעפ רענדלעך דערפאר, וואס מען האט יהושע בן גמלא געקרוינט פאר א כהן־גדול.

III.

רבי ישמעאל בן קמחית איז אמאל יום־כפור ארויסגעגאנגען פון בית־המקדש אנטקעגען דעם אראבישען מלך און גערעדט מיט איהם. איז געפאלען אויף איהם א שפרענקיל [1]) פון מלך'ס מויל — איז ער אויף דעם טאג טמא [2]) געווארען, און ישבב זיין ברודער האט זיך געשטעלט אויף זיין ארט און געענדיגט די עבודה, — האט די מוטער זוכה געווען צו זעהן צוויי זיהן כהנים גדולים אין איין טאג.

זיבען זיהן האט זי געהאט און אלע כסדר זענען געווען כהנים גדולים. פרעגט מען זי: מיט וואס האסטו עס זוכה געווען?

ענטפערט זי: — צייט איך לעב, האבען די באלקען פון מיין הויז ניט געזעהן מיינע צעפ האר.

* *
*

איינמאל, אום מוצאי־יום־כפור, איז דער כהן־גדול ארוים פון בית המקדש, און דאס פאלק האט איהם בעגלייט. ווי זיי האבען דערזעהן שמעיה ואבטליון [3]), האבען זיי איהם פערלאזען און נאכגעגאנגען נאך שמעיה ואבטליון. אז די ביידע תנאים האבען זיך געזעגענט מיט'ן כהן גדול, זאגט ער זיי:

— זאלען די פעלקער־קינדער [4]) געהן לשלום.

---

[1]) א שפריץ שפייעכץ. [2]) דאס ליחות פון א אומרייניגעם מענשען איז מטמא ביז אויף מארגען. [3]) צוויי גרויסע חכמי ישראל. [4]) שמעיה ואבטליון שטאמען פון גרים.

ענטפערען זיי איהם: די פעלקער־קינדער, וואָס געהען אין אַהֲרֹן הַכֹּהֵן׳ס וועגען, געהען מיט שָׁלוֹם, און אַהֲרֹנ׳ס קינדער, וואָס געהען ניט אין זיינע וועגען, זענען ווייט פון שָׁלוֹם.

קָרְבַּן פֶּסַח.

דעם קָרְבַּן פֶּסַח פלעגט מען שעכטען אין דריי כִּתּוֹת [1], ווייל אַלע מיט אַמאָל האָבּען ניט געקענט אַריין אין בֵּית־הַמִּקְדָּשׁ. ווי די עֲזָרָה [2] איז פול געוואָרען מיט מענשען, האָט מען פערמאַכט די טויערען און געבּלאָזען שׁוֹפָר דריי מאָל, כְּדֵי צו געבּען וויסען דעם עוֹלָם, אַז די עֲזָרָה איז שוין פער־פולט. און צוויי שורות כֹּהֲנִים זענען געשטאַנען פון עֲזָרָה בּיז׳ן מִזְבֵּחַ, איינע מיט זילבּערנע לעפעל, איינע — מיט גאָלדענע. און ווי מען האָט דעם קָרְבָּן געשאָכטען, האָט מען פון האַנד צו האַנד איבּערגעגעבּען דאָס בּלוט אויף צו שפּרענגען [3] אויפ׳ן מִזְבֵּחַ, די פולע לעפעל — מיט דער רעכטער האַנד — צום מִזְבֵּחַ, און מיט דער לינקער — די ליידיגע לעפעל צוריק.

אָפּגעפּאַרטיגט זיך מיט דער ערשטער כִּתָּה — איז אַריין די צווייטע, דערנאָך — די דריטע. בּיי יעדער כתה האָט מען געזאָגט הַלֵּל, בּיז מען האָט אַלע קָרְבָּנוֹת צורעכט געמאַכט, און די אַרבּייט איז געגאַנגען אַזוי פלינק, אַז מעהר ווי צוויי מאָל האָט מען ניט געדאַרפט איבּער׳חַזר׳ן דעם הַלֵּל. צו דער דריטער כתה האָט מען שוין דעם הַלֵּל ניט דערזאָגט בּיז׳ן סוף, ווייל ס׳איז געבּליבּען ווייניג מענשען.

בּיי אַזאַ ענגשאַפט האָט דאָך קיין מאָל ניט געטראָפען קיין אונגליק מיט מענשען, חוץ איין פֶּסַח אין הִלֵּל הַזָּקֵן׳ס צייטען, וואָס אַ מענש איז דערשטיקט געוואָרען, האָט מען יענעם פֶּסַח גערופען „צוריבּענער פֶּסַח”.

איינמאָל האָט אַגריפּס הַמֶּלֶךְ געוואָלט וויסען די צאָהל יודען, וואָס קומען קיין יְרוּשָׁלַיִם אויף פֶּסַח, האָט ער געהייסען דעם כֹּהֵן־גָּדוֹל ער זאָל פון יעדען קָרְבָּן אַראָפּנעהמען אַ ניער. שפּעטער האָט מען אויסגעצעהלט זעכציג טויזענד פּאָר ניערען — דאָפּעלט ווי די יוֹצְאֵי מִצְרַיִם. פיעל יודען זענען דאָך אָבּער פערבּליבּען אין ווייטען וועג, אַ טייל זענען געווען טָמֵא און ניט געטאָרט בּרענגען דעם קָרְבַּן פֶּסַח, און די איבּעריגע פלעגען זיך דאָך פעראייניגען ניט ווייניגער ווי צעהן מאַן אויף איין קָרְבַּן פֶּסַח, ווייל מען האָט איהם געמוזט אָפּבּראָטען און אין גאַנצען אויפעסען די זעלבּע נאַכט; דערפון איז געדרונגען, אַז דאָס יודישע פאָלק האָט דעמאָלט געצעהלט העכער זעקס מיליאָן מאַן.

---

[1]) גרופּען, פּאַרטיען. [2]) האַלע. [3]) שפּריצען.

* * *

איינער א גוי פלעגט אלע פסח קומען קיין ירושלים פערשטעלט פאר א יודען און מיט־עסען דעם קרבן פסח גלייך מיט אלעמען.

איינמאל קומט ער צו ר׳ יְהוּדָה בֶּן בְּתֵירָא און בערימט זיך:

— אין אייער תורה שטעהט: „קיין פרעמדער זאל איהם ניט עסען”— און איך בעקום אלע יאהר דאס שעהנסטע און דאס בעסטע.

פרעגט איהם ר׳ יהודה בן בתירא:

— און קאדע[1] האט מען דיר געגעבען?

— ניין.

— דאס צווייטע מאל בעט, ועסטו פערזוכען.

אויף איבער א יאהר קומט יענער ווידער און בעט:

— גיט מיר קאדע!

— סטייטש, דאס איז מען דאך גאר מַקְרִיב אויפ׳ן מִזְבֵּחַ!?...

— און ר׳ יהודה בן בתירא האט מיר געהייסען בעטען.

האט מען איהם אונטערזוכט און מ׳איז דערגאנגען, אז ער איז א גוי.

האבען זיי געשיקט א בריעף צו ר׳ יהודה:

— פריעד צו דיר, ר׳ יְהוּדָה בֶּן בְּתֵירָא, וואס דו זיצט אין נְצִיבִין (בָּבֶל) און דיין נעץ איז פערשפרייט אויף ירושלים!

בִּכּוּרִים[2].

ווי די ערשטע פרוכט ווערט צייטיג, זאמלען זיך אויף אלע ארומיגע שטעהט אין מַעֲמָד־שטאדט[3] און נעכטיגען אויפ׳ן גאס אינמיטען שטאדט.

פארטאג געהט־ארוים דער אויפזעהער פון דעם מַעֲמָד און רופט אוים.

— קומט געהן קיין ציון אין גאטס־הויז.

די נאהענטע ברענגען פרישע פייגען און ווייןטרויבען, און די וויטע— געטריקענטע פייגען מיט ראזינקעס. דער אקס געהט פאראוים, די הערנער בעדעקט מיט גאלד און א איילבירט־קראנץ אויפ׳ן קאפ. די פלייט שפילט דעם גאנצען וועג, ביז זיי קומען צו נאהענט צו יְרוּשָׁלַיִם. די הארען און עלטסטע, כֹּהֲנִים און לְוִיִּם געהען־ארוים אנטקעגען און אלערליי האנדווערקער שטעהען צעכען־וויז און בעגריסען:

— ברידער פון יענעם און יענעם ארט, קומט אריין מיט פריעדען!

און די פלייט געהט אלץ פאראוים און שפילט, ביז זיי קומען צום הַר־הַבַּיִת. ווי זיי קומען אהין, מעג זיין אפילו אגריפס הַמֶּלֶךְ—נעהמט ער

---

[1] אליה, וויידעל־פעט פון שאף. [2] די ערשטע פרוכט. [3] א בעצירק, ראיאן. ארץ ישראל איז צוטיילט געווען אויף 24 אזעלכע מעמדות.

זיין קאָרבּ אויף די אַקסעל און טראָגט זי צו דער עֲזָרָה. דערבּיי שטעהען שוין די לְוִיִּם און זינגען:

— איך לויב דיך גאָט, וואָס דו האָסט מיך דערהויבּען!

די רייכע פלעגען בּרענגען זייערע בִּכּוּרִים אין גאָלדענע און זילבּערנע כֵּלִים, און די אָרעמע — אין קערבּ, געפלאָכטען פון געשיילטע ווייַדע-ריטער [1], די קערבּ פלעגט מען איבּערלאָזען צוזאַמען מיט די בִּכּוּרִים.

שִׂמְחַת בֵּית הַשּׁוֹאֵבָה [2].

ווער עס האָט ניט געזעהן דעם פּאַראַד פון שִׂמְחַת בֵּית הַשּׁוֹאֵבָה אין בֵּית-הַמִּקְדָּשׁ, האָט קיין פרעהליכּס אויף זיין לעבּען ניט געזעהן.

די ערשטע נאַכט חוֹל-הַמּוֹעֵד סוּכּוֹת, געהען די כֹּהֲנִים אַריין אין עֶזְרַת נָשִׁים[3] און אָרדנענען איין אַלעס צו דער גרויסער בּעלייכטונג. פיער גאָלדענע מְנוֹרוֹת זענען דאָרט געשטאַנען מיט פיער גאָלדענע בּעקען פון אויבען, צו יעדען בּעקען איז געווען צוגעשטעלט פיער לייטער און פיער יונגע כֹּהֲנִים האָבּען אַרויפגעטראָגען קריג בּוימעל, צי הונדערט צוואַנציג קוואָרט אין יעדען בּעקען.

פון די אַלטע כֹּהֲנִים-גאַרטלען האָט מען געצויגען קנויטען און אָנגעצונדען די מְנוֹרוֹת—איז ניט געווען קיין הויף אין יְרוּשָׁלַיִם, וואָס זאָל ניִשט אָפּלייכטען פון דער שיין פון בֵּית-הַשּׁוֹאֵבָה.

פרומע לייט האָבּען געטאַנצט מיט פאַקלען אין די הענד, און די לְוִיִּם, אויסגעשטעלט אויף פופצעהן טרעפּ מיט כְּלֵי-זֶמֶר, שפּילען און זינגען בּיז האַלבּע נאַכט.

בּיי'ם ערשטען האָהן-קרעהען איז מען אַרוים צום מִזְרָח-טויער שעפּען וואַסער און דערבּיי געזונגען:

שעפּט וואַסער מיט פרייד
פון די קוואַלען פון הילף...

און בּיי'ם זעגענען זיך האָט מען זיך געוואונשען:

בּענש דיך גאָט פון ציון,
און זעה דאָס גליק פון ירושלים.
קינדס-קינדער זאָלסטו דערלעבּען —
פרידען אויף ישראל.

---

[1] ווערבּע, [2] פּאַראַד פון וואַסער-שעפּען אין בית המקדש אויף צו גיסען אויפ'ן מזבח. [3] ווייבּער-האַלע.

עולי־רגל [1].

אַמאָליגע יאָהרען, אַז יודען זענען געווען גוט און פרום — פלעגען זיי פערלאָזען די הייזער און געהן מיט דער גאַנצער פאַמיליע עולה־רגל זיין און האָבען קיינמאָל קיין שאָדען ניט געליטען.

אַמאָל האָט איינער, אַוועקגעהענדיג קיין ירושלים, פערגעסען פער־שליסען דאָס הויז. ווי ער קומט צוריק נאָך יום־טוב, זעהט ער, ווי אַ שלאַנג הענגט אויף די רינגען פון טיהר, — און היט די שטוב.

נאָך אַ מעשה האָט געטראָפען מיט איינעם, וואָס האָט פערגעסען אַריינגעהמען די היהנער אין שטוב; קומט ער צוריק און זעהט, ווי די היהנער געהען־אַרום אויפ׳ן גראָז און ווילדע קעץ ליגען צוריסען נעבען זיי.

צוויי ברידער עשירים זענען געווען אין אַשקלון און נעבען זיי האָ־בען געוואוינט שלעכטע שכנים גויים, וועלכע האָבען געוואַרט אויף דער צייט, ווען די ברידער וועלען געהן עולה־רגל זיין, — וועלען זיי אַריין אין הויז און צונעהמען דאָס גאַנצע האָב און גוטס.

זענען געקומען מלאכים אין געשטאַלט פון די ברידער און די גאַנצע צייט זיך אַרומגעדרעהט אין הויז.

צוריקקומענדיג, האָבען די ברידער געבראַכט די שכנים מתנות פון ירושלים.

פרעגען יענע:

— וואו זענט איהר דען געווען?

— אין ירושלים אויף יום־טוב.

— ווען אַוועק און ווען צוריקגעקומען?

— דעם און דעם טאָג.

— וועמען האָט איהר אין הויז געלאָזט?

— קיינעם ניט.

האָבען די גויים פערשטאַנען, אַז אַ נס איז דאָ געשעהען און געזאָגט:

— געלויבט איז דער יודישער גאָט, וואָס פערלאָזט זיי קיינמאָל ניט.

גזרות.

איינמאָל האָט די מלוכה אַרויסגעגעבען אַ גזרה, מען זאָל ניט טראָ־גען קיין בכורים קיין ירושלים, און געזעצט חילות אויפ׳ן גאַנצען וועג, זיי זאָלען קיינעם ניט דורכלאָזען מיט קערב בכורים.

וואָס האָבען פרומע לייט געטהון?

[1]) געהן דריי מאָל אַ יאָהר קיין ירושלים אויף יום־טוב: פסח, שבועות, סוכות.

זײַ האָבען בּעדעקט די קערב בּכּוּרים מיט געפּרעסטע פײַגען און מיטגענומען שטײסלען מיט מערזלען [1].

און די היטער בּעגעגענען זײַ און פרעגען: וואוהין געהט איהר?

ענטפערען זײַ: איהר זעהט דאָך, אַז מיר פרעסען פײַגען — אָט זענען אַפילו די שטײַסלען מיט די מערזלען.

פון זײַ שטאַמט די פאַמיליען מערזעלשטײַסלער און פײַגענפרעסער.

אַן אַנדערס מאָל האָט די מלוכה פערוועהרט בּרענגען האָלץ צו׳ם מזבּח. האָבּען פרומע לײַט געמאַכט לײַטערס און געטראָגען קײַן ירושלים און אָבּגענאַרט די היטער, אַז זײַ דאַרפען די לײַטערס כּדי אויפהויבען זיך אין דער הויך צו די טויבען־קלאַפּען [2].

געמידען די וואַך, האָבען זײַ די לײַטערס פונאַנדערגענומען און דאָס האָלץ געבּראַכט קײַן ירושלים.

פון זײַ שטאַמט די פאַמיליע לײַטערבּרעכער.

כּהני׳שע משפּחות [3].

די פאַמיליע בּית־גַרמו האָט געוואוסט דעם סוד, ווי צו בּאַקען דאָס הײליגע בּרויט צום בּית־המקדש און קײנעם ניט געוואָלט אויסלערנען. האָבען די חכמים אַמאָל אַראָפּגעבּראַכט קינסטלער בּעקער פון די כּהנים, וואָס האָבען געדיענט אין חוניו׳ס בּית־המקדש אין מצרים, — איז דאָס בּרויט ניט אַזוי גוט אַרויסגעקומען. האָט מען געשיקט צוריק בּעטען די בּית־גַרמו, און זײַ האָבען ניט געוואָלט געהן, בּיז מ׳האָט זײַ געדאָפּעלט דעם לוין,—פון צוועלף הונדערט גילדען אַ טאָג אויף פיער און צוואַנציג הונדערט.

פרעגט מען זײַ: פאַרוואָס ווילט איהר קײנעם ניט אויסלערנען?

ענטפערען זײַ: אונזער פאַמיליע ווײסט וואויל, אַז דער בּית־המקדש וועט אַמאָל חרוב ווערען, איז אויבּ אײנער ניט קײַן רעכטער מענש וועט זיך עס אויסלערנען, קען טרעפען ער זאָל אַזאַ הײליג בּרויט צו דער עבודה־זרה בּאַקען.

פאַר אײן זאַך האָבען זײַ די חכמים געלויבּט: אין זײער הויז האָט זיך ניט געטראָפען געפינען קײַן ווײַס־בּרויט, כּדי מען זאָל זײַ ניט חושד זײַן, אַז זײַ נעהמען אַראָפּ זעמעל־מעהל פון בּית־המקדש.

די בּית־אַבטינס האָבען געוואוסט דעם סוד ווי צו מאַכען קטורת[4], און קײנעם ניט געוואָלט אויסלערנען, און טאַקי אויך מחמת דעם זעלבען טעם: טאָמער וועט מען אַמאָל מיט אַזאַ קטורת דעמפען פאַר דער עבודה־זרה. אײנמאָל

[1]) דאָס אויבערשטע פון שטײסעל, טאָלקאַטש. [2]) שטײַגען. [3]) כהנים־פאַמיליען.
[4]) צענויפשטעלען פערשידענע געווירצען צום רויכערען אין בּית־המקדש.

האָבען די חֲכָמִים אַראָפּגעבּראַכט קינסטלער פון אַלֶכְּסַנְדְרִיָא שֶׁל מִצְרַיִם, איז די קְטוֹרֶת אַרויסגעקומען ניט אַזוי גוט ווי פריהער: דאָ איז געגאַנגען דער רויך אין דער הויך גלייך ווי אַ זייל, און דאָ האָט ער זיך געקוויקעלט אין אַלע זייטען.

האָט מען זיי געמוזט בעטען צוריק און בעצאָהלען אַכט און פערציג הונדערט גילדען אַנשטאָט פריהערינגע פיער און צוואַנציג הונדערט.

דערפאַר האָבען זיי די חֲכָמִים געלויבּט, וואָס פון זייער הויז איז קיינמאָל ניט אַרויס קיין געווירצטע כַּלָּה, און ווען עמיצער פון זיי האָט גענומען אַ פרוי פון דער פרעמד, פלעגט ער איהר שטעלען אַ תנאי—זי זאָל קיינמאָל ניט בענוצען קיין בְּשָׂמִים, מען זאָל ניט זאָגען, אַז זיי גענִיסען פון קְטוֹרֶת.

רַבִּי עֲקִיבָא דערצעהלט אין ר׳ יִשְׁמָעֵאל בֶּן לוֹנָה׳ס נאָמען: איינמאָל בין איך מיט אַן אוראייניקעל פון די בֵּית־אַבְטִינַס געגאַנגען אין פעלד קלויבּען קרייטעכצער, — זעה איך ווי ער וויינט און שמייכעלט. פרעג איך איהם:

— וואָס האָסטו געוויינט?

— איך האָב זיך דערמאָהנט דעם כָּבוֹד פון מיינע אורעלטערען.

— און וואָס האָסטו געשמייכעלט?

— גאָט וועט אונז נאָך צוריק אומקעהרען דעם פערלאָרענעם כָּבוֹד!

— וואָס האָסטו דען דערזעהן?

— דעם מַעֲלֶה־עָשָׁן [1].

— ווייז מיר איהם.

— מיר זענען בעשוואוירען, קיינעם עס ניט צו ווייזען.

ר׳ יוֹחָנָן בֶּן נוּרִי דערצעהלט:

— איינמאָל האָב איך געטראָפען אַן אַלטען מאַן מיט אַ רייסטער פון אַלערליי קרייטעכצער אין האַנד. רעד איך זיך מיט איהם צונויף, איז ער פון בֵּית־אַבְטִינַס. בעט איך איהם דעם רייסטער — גיט ער מיר און זאָגט: כָּל זְמַן אונזער פאַמיליע האָט עקסעסטירט, האָבען מיר עס קיינעם ניט איבּערגעגעבּען, איצט בין איך געבּליבּען נור איינער, אַלט און שוואַך— נעהם עס צו און היט עס אָפּ.

און אַז איך בין געקומען און דערצעהלט ר׳ עֲקִיבָא׳ן, האָט ער געזאָגט:

— פון איצט אָן טאָר מען קיין שלעכט וואָרט ניט אויסרעדען אויף די בֵּית־אַבְטִינַס: זיי האָבען אַלץ געטהון פון גאָטס כָּבוֹד וועגען.

בַּר־קַמְצַר האָט געקענט אַ קונץ: נעהמען פיער שרייב־פעדער צווישען

---

[1]) אַזאַ גראָז וואָס טרייבט דעם רויך פון קטרת גלייך אַרויף.

אַלֶע פִינף פִינגעֶר און מִיט אײנמאָל אויפשרײַבען אַ וואָרט פון פִיער אותיות. דאָס קִינצלערשע שרײַבען זײַנס האָט ער קײנעם נִיט געוואָלט אויסלערנען. יענע אַלע האָבען געהאַט תירוצים, ער — גאָרנִיט. אויף יענע איז געזאָגט געוואָרען דער פָסוק:

—„זֵכֶר צַדִיק לִבְרָכָה“,— דעם צַדִיק׳ס אַנדענקען צו בענשען.

און אויף איהם:

—„שֵׁם רְשָׁעִים יִרְקָב“,— דעם רָשָׁע׳ס נאָמען ווערט פערפוילט.

* * *

יִשָׂשכָר דער כְּפַר־בַּרְקָאי׳ער האָט זיך געהאַלטען צו גרויס און די הײליגקײט פון בֵּית־הַמִקְדָשׁ — צו נידעריג. צו דער עֲבוֹדָה פלעגט ער פערוויקלען די הענד אין זײַדענע טיכער, ער זאָל זײ נִיט אײַנריכטען אין בלוט.

דערפאַר האָט ער געהאַט זײן שטראָף.

אײנמאָל זיצט דער מֶלֶך מִיט דער מַלְכָּה און שפּאַרען זיך: וואָס איז געשמאַקער, ער זאָגט — ציגען־פלײש, און זי זאָגט — שאָפען־פלײש, איז געבליבען, מען זאָל פרעגען דעם כֹּהֵן־גָדוֹל: ער שעכט דאָך און בראָט קָרְבָּנוֹת אַלע טאָג — דאַרף ער וויסען.

פרעגט מען יִשָׂשכָר דעם כְּפַר־בַּרְקָאי׳ער, — ווײַזט ער מִיט׳ן פִינגער געגען מֶלֶך און זאָגט: ווען די ציג וואָלט געווען חָשׁוּב׳ער—וואָלט מען דאָך זי געבראַכט פאַר אַ קָרְבַּן תָּמִיד. איז דער מֶלֶך אין כַּעַס געוואָרען און געהײסען, מען זאָל איהם אָפּהאַקען די רעכטע האַנד. האָט ער געגעבען שוחַד און מ׳האָט איהם אָפּגעהאַקט די לינקע. דערוויסט זיך דערפון דער מֶלֶך און הײסט, מען זאָל איהם די רעכטע אויך אָפּהאַקען.

אײנע פון די פִיער און צוואַנציג וואַכען אין בֵּית־הַמִקְדָשׁ האָט געהײסען בֵּית־בִּילְגָה. אײנע פון זײער פאַמיליע, מִרְיָם בַּת בִּילְגָה, האָט זיך געשְׁמַד׳ט און חֲתוּנָה געהאַט פאַר אַ גריכישען גענעראַל.

און אַז די גריכען זענען אַרײן אין בֵּית־הַמִקְדָשׁ, האָט זי מִיט׳ן שוך געטרעטען אויפ׳ן מִזְבֵּחַ און געשריען:

לוקוס, לוקוס [1], בײזער וואָלף!
ביז וואַנען וועסטו מאַכען,
יודיש געלד צו אַש?!

האָט מען דערפאַר געקְנַס׳עט [2] די בֵּית בִּילְגָה: מ׳האָט פערשטעלט זײער פענסטער און פערשלאָסען זײער רינג [3], און זײ האָבען זיך געדאַרפט בענוצען מִיט פרעמדע פלעצער.

[1] וואָלף אויף גריכיש. [2] בעשטראָפט. [3] יעדע וואַך האָט געהאַט איהר אײגען אָרט, אויף צו רעכטמאַכען די קרבנות.

דִי חָכְמָה פוּן יוּדִישֶׁע קִינְדֶער אִין יְרוּשָׁלַיִם.

דִי רוּהם פוּן יְרוּשָׁלַיִם.

אַ גרויסען נאָמען האָט יְרוּשָׁלַיִם געהאַט אִין דער וועלט, געהויכט און געקרוינט איז זי געווען צווישען אַלע פעלקער, בערִיהמט מִיט איהר שעהנקייט, און נאָך מעהר מִיט דער חָכְמָה פון איהרע לייט. איז אײנער פון די יְרוּשָׁלַיִם׳ער אַראָפּגעקומען ערגעץ־וואו אין דער פּראָווינץ, האָט מען איהם באַלד אָפּגעגעבען דאָרט דעם אויבען־אָן, איהם בעזעצט אויף אַ הויכער קאַטעדראַ און דער עוֹלָם האָט פון אַלע זייטען זיך געלאָזט הערען זיין חָכְמָה.

ס׳איז כְּדַאי דאָ איבערצוגעבען אייניגע ביישפּיעלען פון זייערע איינפאַלען, פון וועלכע מע קען אַרויסזעהן ווי קלוג און געשפּיצט זענען געווען די יְרוּשָׁלַיִם׳ער לייט פון גרויס ביז קליין.

דריי איינפאַלען.

איינער אַ יְרוּשָׁלַיִם׳ער, אַ לייטישער און אַ פערמעגליכער מאַן, האָט אַ צייט פערבראַכט אין דער פרעמד אויף דער פּראָווינץ. פּלוצום איז ער דאָרט פערשלאַפט געוואָרען און געהאַלטען ביי׳ם שטאַרבען. פאַר׳ן טויט רופט ער צו זיך דעם בַּעַל־אַכְסַנְיָא [1], גיט איהם איבער דאָס גאַנצע געלד זיינס און זאָגט איהם אַזוי: אויב מיין זוהן, דער יוֹרֵשׁ, וועט אַראָפּקומען פון יְרוּשָׁלַיִם אַהער נאָכ׳ן געלד, זאָלסטו עס איהם אַנדערש נישט אָפּגעבען סיידען ער וועט פריהער בעווייזען פאַר דיר דריי קלוגע איינפאַלען. געשטאָרבען — בעגראָבען. אין אַ צייט אַרום קומט אַראָפּ דער זוהן. און אין דעם שטעדטיל איז געווען אָפּגעמאַכט, אַז קיינער טאָר נישט אָנווייזען דעם

[1] דער בעל־הבית פונ׳ם איינפאָהר־הויז.

גאַסט וואָס פרעגט זיך נאָך עמיצען, וואו יענער וואָהנט. געקומען צו׳ם טויער פון דער שטאָדט, דערזעהט דער יורש איינער טראָגט זיך אַרום אין מאַרק מיט אַ בינדעל האָלץ.

— צו׳ם פערקויפען? — פרעגט דער אָנגעקומענער.

— יאָ — ענטפערט דער טרעגער.

— נאַ־זשע דיר לויט דער פרייז פאַר׳ן האָלץ און טראָג עס אַוועק צו יענעם און יענעם. — און דערביי האָט דער גאַסט אָנגערופען דעם נאָמען פון יענעם בעל־אַכסניא.

געהט דער האָלצטרעגער פאָראויס און ער נאָך איהם, ביז זיי זענען געקומען אין הויף פונ׳ם הויז וואָס ער האָט בעדאַרפט.

— היי, דער און דער! קום נעהם־צו דיין בינדעל האָלץ — רופט דער האָלצטרעגער צו יענעם בעל־הבית.

— וואָס פאַר אַ האָלץ? — פרעגט יענער פערוואונדערט — ווען האָב איך דיר געהייסען ברייננגען האָלץ?

— געהייסען האָט אָט דער מאַן, וואָס געהט נאָך מיר — זאָגט דער האָלצטרעגער.

גיט־אָפּ דער בעל־הבית דעם גאַסט שלום און פיהרט איהם אַריין צו זיך אין שטוב.

— ווער איז אַ יונגערמאַן? — פרעגט דער בעל־הבית

— איך בין — ענטפערט ער — דער זוהן פון יענעם מאַן וואָס איז ביי דיר אין שטוב געשטאָרבען.

נעהמט איהם דער בעל־הבית זעהר שעהן אויף און מאַכט פאַר איהם אַ מאָהלצייט. זעצט זיך אַרום טיש דאָס גאַנצע הויזגעזונד: דער בעל־הבית, זיין פרוי, צוויי זוהן און צוויי טעכטער. דערלאַנגט מען צו׳ם טיש פינף געבראָטענע הינדליך, איז דער בעל־הבית מכבד דעם גאַסט מיט טהיילען. קווינקעלט זיך דער. שטעהט אָבער דער בעל־הבית צו איהם צו. טהוט איהם דער גאַסט צוליעב און נעהמט טהיילען. לעגט ער אַוועק איין הינדעל צווישען מאַן און ווייב, אַ צווייטס צווישען די צוויי זיהן, אַ דריטס צווישען די צוויי טעכטער, און די לעצטע צוויי הינדליך לעגט ער פאַר זיך. עסט מען און מע מאַכט זיך נישט ווישענדיג.

פאַר נאַכט ברייננגט מען צו׳ם טיש אַ געשטאָפּטע היהן. שטעהט דער בעל־הבית ווידער צו צו׳ם גאַסט ער זאָל זיין דער אויסטהיילער. טהוט יענער איהם ווידער צוליעב, און טהיילט דאָס מאָל איין אויף אַזאַ אופן: דעם קאָפּ לעגט ער אַוועק פאַר׳ן בעל־הבית, די אינוועניגסטע — פאַר דער פרוי, די צוויי פולקעס — פאַר די צוויי זיהן, די צוויי פליגעליך — פאַר די צוויי טעכטער, און זיך נעהמט ער דעם גאַנצען געפּעפּענטען גוף.

דאָ האָט שוין דער בַּעַל־הַבַּיִת זיך נישט געקענט איינהאַלטען און איהם אַ פרעג געטהון: יונגערמאַן, האָט מיר קיין פאַראיבעל נישט, עפּיס אַ מְשׁוּנֶה מין אויסטהיילען. אַזוי איז טאַקי אין אייערע מְקוֹמוֹת דער מִנְהָג?

—ליעבער בַּעַל־הַבַּיִת—האָט דער גאַסט געענטפערט—איהר ווייסט דאָך, אַז איך האָב זיך בּיידע מאָל אָפּגעזאָגט פון אויסטהיילען, ווייל אין אֶמֶת'ען גערעדט איז עס נישט מיין זאַך, נאָר פון דעסטוועגען געפון איך, אַז איך האָב בּיידע מאָל איינגעטהיילט ווי געהעריג. דאָס ערשטע מאָל האָט מען געבּראַכט פינף הינדליך. אַ הינדעלע פאַר דיר מיט דיין פרוי—האָבּען מיר אינאיינעם אַ דריַיער. דיינע צוויי זיהן מיט אַ הינדעל—ווידער אַ דריַיער. דיינע צוויי טעכטער מיט אַ הינדעל—אָבער אַמאָל אַ דריַיער. נו, און איך מיט צוויי הינדליך—אויך נישט מעהר ווי אַ דריַיער. וואָס, האָב איך אָפְשַׁר פערנומען אַ פרעמדען חֵלֶק? היינט מיט דער געשטאָפּטער היהן. דער קאָפּ קומט דיר: דו בּיסט דאָך דער קאָפּ פון דער שטוב. די אינוועניגסטע—דיין פרוי: פון איהר בּויך קומען דאָך די קינדער אַרויס. די צוויי פולקעס—דיינע זיהן: זיי זענען די זאַלען פונ'ם הויז. די צוויי פליגעליך — דיינע טעכטער: מאָרגען האָבּען זיי חֲתוּנָה לְמַזָל, הויבּען זיי זיך אויף און פליהען פון דאַנען אַוועק מיט זייערע מאַנען. איך פאַר זיך האָב גענומען דאָס שיפעל [1]: מיט אַ שיפעל בּין איך אַהער געקומען און מיט אַ שיפעל פאָהר איך אַוועק. גיבּ־זשע מיר, זיי מוֹחֵל, אָפּ דאָס געלד וואָס מיין פאָטער האָט בּיי דיר איינגע־לעגט און לאָז מיך אָפּ.

נאָך די דריי איינפאַלען פונ'ם יוֹרֵשׁ האָט דער בַּעַל־הַבַּיִת נישט גע־רעדט קיין וואָרט, איהם בּאַלד אָפּגעגעבען זיינס און אָפּגעלאָזט בְּשָׁלוֹם אַהיים.

אַ שאַרף אויג.

צוויי יודען, געפאַנגענע אויפ'ן הַר הַכַּרְמֶל, זענען געגאַנגען צוזאַמען מיט זייער פענגער אין וועג. הערט דער פענגער ווי זיי שמועסען צווישען זיך: אָט יענער קעמעל, וואָס געהט דאָרט ווייט־ווייט פאָראויס, איז אַ בּלינ־דער אויף איין אויג און איז אָנגעלאָדען מיט צוויי לאָגלען, איינער מיט וויין און איינער מיט בּוימעל, און יענע צוויי וואָס פיהרען איהם איז איינער פון זיי אַ יוד און דער אַנדערער אַ גוֹי.

ווערט דער פענגער אויפגעבּראַכט און שרייעט־אויס: אַ האַרט נאַקענ־דיג פאָלק דאָס איז! פון וואַנען ווייסט איהר דאָס אַזוי?

— גאָר פָּשׁוּט — ענטפערען די יודען — זעהסט דאָס גראָז פון בּיידע זייטען וועג, פון איין זייט איז עס אָפּגעריזעט, די אַנדערע זייט אָבער, וואָס

[1] דער אָפּענער גוּף איז ענליך צו אַ שיפעל.

דער קעמעל מיט זײַן בלינד אויג האָט ניִשט געזעהן, איִז געבליבען ניִשט געריהרט. איִצט איִז צו בעמערקען דאָ אויפ׳ן זאַמד שפורען פון טראָפּענס, אַ טהײַל אײַנגעזאַפּט איִן דער־ערד — דאָס איִז פון ווײַן, אַ טהײַל האַלטען זיִך פון אויבען — דאָס איִז פון בוימאײַל. און אַז פון די צוויי פיִהרער איִז אײַנער אַ יוד און אײַנער אַ גוי — זעהט מען פון דעם, וואָס דער ערשטער האָט זיִך אָפּגעקעהרט צו זײַן בעדערפעניִש איִן אַ זײַט, און דער צווייטער האָט עס געטהון איִן מיִטען וועג.

איִז דער פענגער אַ בעלן געווען נאָכצולויפען דעם אָנגעלאָדענעם קעמעל מיִט זײַנע פיִהרער—האָט זיִך אַרויסגעוויזען, אַז זײַנע צוויי געפאַנגענע יודען האָבען געטראָפען מיִט אַלע פּרטים [1]. אַ פערגאַפטער קומט דער פענגער צוריק צו זײַנע געפענגענע, קושט זיי אויפ׳ן קאָפּ, ברײַנגט זיי צו זיִך אַהײַם מיִט כבוד. דאָרט מאַכט ער פאַר זיי אַ מאָהלצײַט, טאַנצט מיִט זיי און רופט־אויס אַ ענטציקטער:

געלויבט־געדאַנקט זײַן ליִעבער נאָמען,
וואָס האָט דערוועהלט אברהם׳ס זאָמען,
און מיִט זײַן ברײַטער פולער האַנד
האָט ער געשאָנקען זיי פערשטאַנד,
און וואוּ זיי ווענדען זיִך און קערען
ווערען זיי די אויבערהערען —

און באַלד האָט ער זיי בעפרײַט און אָפּגעלאָזט אַהײַם בשלום.

אַ טײַערער געפאַנג.

אַ רוימער האָט געפאַנגען צוויי יודיִשע קיִנדער פון ארץ־ישׂראל, פיִהרט ער זיי מיִט זיִך אַהײַם, ער רײַט אויף אַ פערד און זיי לויפען פאָר־אויס. בײַם טויער פון רוים הערט ער ווי אײַנער זאָגט צום אַנדערען: איִך וואָלט געמענט שווערען, אַז עס פיִהלט זיִך דאָ אַ ריח פון יהודה׳שען לויך [2], ווי מע קאָכט איִהם איִן טאָפּ איִן אונזער כּפר־חנניה. דערהערט דאָס ווערט דער רוימער אויפגעבראַכט:

— אַ מיִן אומה דאָס איִז—שרײַעט ער אויס מיִט כעס—ניִשט איִבער־צוטראָגען! אַפיִלו גאָט זײַערער קען זיי אויך ניִשט לײַדען.

ווי ער בײַזערט זיִך דאָ אַזוי לויפט־אָן אַהיִן אַ בעקאַנטער רוימיִשער פאַרלאַמאַנטער [3].

— פון וואַנען? — גיִט ער יענעם אַ פרעג.

— פון יהודה, הײַנט ביִן איִך פון דאָרט אַרויס — ענטפערט יענער.

---

[1] אײַנצעלהײַטען. [2] אַ מיִן קרויט. [3] קעניִגליִכער קוריער (שליח).

— איז דאָס מעגליך? אַזאַ מַהֲלָך פון פיער הונדערט פַּרְסָא [1]) גע־מאַכט אין איין טאָג!

— יאָ—זאָגט יענער—אַ גוטער ווינט האָט געטריבען מיין שיף און מיך געבראַכט אין איין טאָג. וואָס, גלויבסט נישט? אָט זעה דעם פריש געקאָכ־טען יהודה׳שען לויך ביי מיר אין קעסעל, איך האָב נאָך אפילו פון איהם נישט פערזוכט.

קומט דער רוימער מיט די צוויי יודישע קינדער צו זיך אַהיים. פרעהט זיך זעהר די מוטער מיט׳ן זוהן איהרען דעם זיגער, שעכט לְכָבוֹד דעם גאַסט אַ יונג שעפּעלע, גרייט פאַר איהם אַ מאָהלצייט און עפענט־אויף פון זיינעט־װעגען אַ פעסעל וויין. זיצט ער און טהוט זיך וואויל ביי דער סְעוּדָה, און די יודישע קינדער שטעהען דערביי. הערט ער, ווי איינער פון די קינ־דער רוימט־איין דעם אַנדערען: דו שפּורסט? פון פלייש שמעקט מיט כֶּלֶב און פונ׳ם וויין מיט פֶּגֶר. נעהמט ער די מוטער אויף אַ זייט און גיט זי אַ פרעג: זאָג נור מיר, וואָס איז דאָס עפּיס פאַר אַ מין פלייש?

— דאָס איז — ענטפערט זי — פלייש פון אַ שעפּעלע, וואָס די מוטער זיינע איז געפאַלען טויט ביי זיין געבוירען, האָט עס געזויגען ביי אונזער הונט, איצט האָב איך עס לְכָבוֹד דיר געשאָכטען. עס, מיין זוהן, און זאָל דיר וואויל בעקומען.

— נו און דער וויין? — פרעגט ער.

— דער וויין—זאָגט זי—איז פון דעם וויינגאָרטען וואָס ציהט זיך איבער דיין פאָטערס קֶבֶר; פון אַלע וויינגערטנער, וואָס איז געבליבען נאָך דיין פאָטער, גיט ער אַרוים דעם בעסטען וויין. אָט פון דעם וויין האָב איך פער־שפּינטעוועט אַ גאַנץ פעסיל און האָב עס אויסגעהאַלטען ביז דו, מיין זוהן, דער רוימישער העלד, וועסט קומען בְּשָׁלוֹם פונ׳ם וועג. היינט, אַז איך האָב דערלעבט דיך צו זעהן, איז מיין האַרץ פול מיט פרייד און האָב געעפענט דאָס פעסיל לְכָבוֹד דיר.

דערזעהן וואָס פאַר אַ טייערער געפאַנג זענען די צוויי יודישע קינדער, וואָס ער האָט מיט זיך געבראַכט, איז ער געוואָרען מָלֵא שִׂמְחָה און האָט געכּוֹס׳עט אַ גאַנצע נאַכט.

דריי שפּרינג.

איינער אַ ירושלים׳ער איז געקומען צוליעב געשעפט צו די גריכען אין אַטהען. קומט ער אַריין אין אַ וויינהויז, וואו ער האָט געמיינט דאָרט זיך אָפּשטעלען. געפונט ער דאָס הויז פול געפאַקט מיט געסט, וואָס זיצען

---

[1]) פרסא—בערך 4 וויאָרסט.

דאָרט אין איינגשאַפּט און טרינקען. זעצט ער זיך אויך אַריין, אָפּגעגעסען און אָפּגעטרינקען, וויל ער דאָרט בלײַבען איבערנעכטיגען. די געסט אָבער האָט דאָס, ווייזט־אויס, נישט געשמעקט, רופט־זיך־אָפּ איינער צו איהם: ליעבער גאַסט, ביי אונז איז שוין אַזוי אָפּגעמאַכט, אַז מע נעהמט ניט צו קיין גאַסט אויף נאַכטלעגער ביז ער טוהט ניט קיין דריי שפּרינג פונ׳ם טיש צו דער טהיר.

— רעכט!—זאָגט דער ירושלים׳ער—איך ווייס אָבער ניט ווי מע מאַכט דאָס. זאָל איינער פון אייך דאָס מיר פריהער בעווייזען, וועל איך איהם נאָכטוהן.

הויבט זיך איינער אויף, גיט איין שפּרונג — און ער איז שוין אין מיטען צימער, אַ צווייטען — און ער איז ביי דער טהיר, אַ דריטען — און ער איז פון יענער זייט טהיר. חאַפּט דער ירושלים׳ער און פערשליסט די טהיר. דערביי זאָגט ער מיט אַ שמייכעל:

— וואָס ס׳האָט געזאָלט זיין מיר איז געשעהן אייך...

אַ סך און ביליג.

איינער אַן אַטהענער איז געקומען קיין ירושלים. בעגעגענט ער אַ יודיש קינד, גיט ער איהם עטליכע פּרוטות און זאָגט איהם: געה ברייננ מיר אַזוינס וואָס איך זאָל דערמיט זיך אָנעסען און זאַט ווערען און איבערלאָזען און נאָך האָבען מיטצונעהמען אויפ׳ן וועג. געהט דאָס קינד און ברייננט איהם זאַלץ. קוקט איהם דער אַטהענער אָן פערוואונדערט: וואָס איז דאָס פאַר אַ מאַכל?

— איך האָב געבראַכט דאָס וואָס דו האָסט פערלאַנגט—ענטפערט דאָס קינד—ס׳וועט דיר קלעקען, אי צו׳ם עסען, אי צו׳ם זאַט זיין, אי צו׳ם איבער־לאָזען, אי נאָך מיטצונעהמען אויפ׳ן וועג.

פערנעהן אַ שטעסעל.

אַן אַטהענער האָט געפונען אַ צובראָכען שטעסעל, ברייננט ער עס צו אַ יודישען שניידער און זאָגט: „פערנעה מיר, זיי מוחל, אָט דאָס צובראָ־כענע שטעסעל". דער שניידער בייגט זיך אָן, הויבט־אויף אַ הייפעל זאַמד און דערלאַנגט עס דעם אַטהענער: „אָך מיט׳ן גרעסטען פערגניגען — זאָגט ער איהם—נאָר פריהער זיי דו זיך מטריח און דרעה־אויס פון דער זאַמד אַ פאָדים".

לויט דעם פרעג דער ענטפער.

אַן אַטהענער איז געקומען קיין ירושלים. בעגעגענט ער אַ יודיש קינד, גיט ער איהם עטליכע פרוטות און זאָגט איהם: געה ברייננ מיר אייער און קעז. געהט דאָס קינד און ברייננט. רופט זיך אָן צו איהם דער אַטהענער: „זאָג נור מיר, יונגעלע, וועלכער קעז איז דאָ פון אַ ווייסער ציג און וועלכער פון אַ שוואַרצער?"

דאָס קינד ענטפערט איהם אָפּ אויפ׳ן אָרט: „פעטער, איהר זענט

אַ זָקֵן, אַדְרַבָּה, זאָגט איהר, וועלכס איז איז פון אַ ווייסער הוהן און וועלכס פון אַ שוואַרצער.

דורכגעפאַלען.

אַן אַטהענער איז געקומען קיין יְרוּשָׁלַיִם, געהט ער אַריין אין אַ שולע. טרעפט ער דאָרט קינדער זיצען אַליין אָהן דעם רֶבִּי'ן. פערפיהרט ער מיט זיי אַ שמועס, ער פרעגט און זיי ענטפערען. זאָגען זיי איהם: ווייסטו וואָס, לאָמיר אָפּמאַכען, ווער פון אונז וועט ביי איינער פון די שְׁאֵלוֹת דורכפאַלען, מוז ער דעם צווייטען צד געבען קְנַס זיינע אַלע קליידער.

— געמאַכט.

זאָגען זיי: הויב דו אָן פריהער, דו ביסט עלטער.

— ניין — זאָגט ער — אייך קומט דער פאָראויס: איהר זענט היגע.

פרעגען זיי איהם אַ רעטעניש:

„אַרויס — ניין,
אַכט — אַריין,
צוויי געגאָסען,
איינער געגאָסען —
זאָג וואָס איז דאָס?"

ווייסט ער נישט וואָס צו ענטפערען. נעהמט מען צו ביי איהם די קליי-דער. לויפט ער אַוועק צו זייער רֶבִּי'ן און פילדערט: סטייטש, רֶבִּי, וואָס איז עס פאַר אַ שטאָדט? וואָס איז ביי אייך פאַר מִנְהָגִים? פאַלט צו אייך אַריין אַן אוֹרֵחַ בענעהמט מען איהם פון קאָפּ ביז פִּיס!

— האַ — מאַכט דער רֶבִּי מיט אַ שמייכעל — איך פערשטעה שוין. מִסְתָּמָא האָט מען דיך עפּיס געפרעגט און דו ביסט געבליבען אָהן ענטפער.

— ווי געווען דערביי — זאָגט יענער.

— וואָס-זשע, קינד מיינס, האָבען זיי דיך אַזוינס געפרעגט?

דערצעהלט ער איהם: דאָס און דאָס.

— געה-זשע, קינד מיינסט, צוריק צו דער חֶבְרָה יונגע לייט — זאָגט דער רֶבִּי — און גיב זיי ענטפער: אַרויס ניין — דאָס איז די ניין חֳדָשִׁים פון שוואַנגערן. אַכט אַריין — דאָס איז די אַכט טעג ביז'ן בְּרִית. צוויי געגאָסען — דאָס איז די צוויי מוטערליכע בריסט. איינער געגאָסען — דאָס איז דאָס זויג-קינד.

דער אַטהענער איז באַלד אַוועק מיט דער תְּשׁוּבָה און צוריק אָפּגע-נומען די קליידער. ביי'ם אַוועקגעהן האָבען איהם די תַּלְמִידִים בעלייט מיט אַ זֶמֶר:

„געגאַשט פון אַ פרעמדען טאָפּ —
זיך אָנגעשטויסען מיט יענעמס קאָפּ".

אויסגעשפּעט דעם שפּעטער.

איינער אַן אַטהענער סוחר איז געווען אין ירושלים, האָט ער דערנאָך אויסגעלאַכט איהרע איינוואוינער. האָט דאָס פערדראָסען די ירושלים׳ער. שמועסט מען צווישען זיך: ווי אַזוי אַרום בּרייִנגט מען איהם אַהער ווידער אַראָפּ? רופט זיך אָן איינער: פערלאָזט זיך אויף מיר, איך וועל איהם איינך שוין אַראָפּבּרייִנגען מיט אַ אָפּגעגאָלטען קאָפּ. לאָזט ער זיך אַוועק צו׳ם גרעק און שטעלט זיך בּיי איהם אָפּ. אויף מאָרגען געהען זיי בּיידע אַרויס שפּאַצירען אין מאַרק. רייסט זיך בּיי׳ם ירושלים׳ער איבּער אַ רימענדעל פון זיין שוך. ווענדעט ער זיך דאָרטען צו אַ שוסטער, און בּעצאָהלט איהם פאַר׳ן פערריכטען דאָס קליינינקייט אַ גרויסע מטבע. אויפ׳ן אַנדערען טאָג—ווידער די אייגענע מעשה. חידוש׳ט זיך דער אַטהענער: וואָס הייסט עס, פאַר אַ פאָר שטעך—אַזאַ איבּשע מטבע! אַפּנים, שיך איז אין אייער קאַנט אַ טייער אַרטיקעל.

— געוויס—זאָגט דער ירושלים׳ער.

—וויפיעל רענדליך—פרעגט דער אַטהענער—קאָסט, למשל, בּיי איינך אַ פּאָר שיך?

— אַזעלכע ניין, צעהן רענדליך אַ פּאָר—ענטפערט דער ירושלים׳ער—און אַז גאָר בּיליג—זיבּען, אַכט.

— ווי מיינסטו, אַ שטייגער, ווען איך בּרייִנג אַהין דעם מין סחורה וועט זי זיך אויספערקויפען?

— געוויס, נאָר פאַר׳ן אַריינפאָהרען אין שטאָדט זאָלסטו מיר גיבּען צו וויסען, וועט שוין זיין רעכט.

קויפט ער איין אַ גרויסע פאַרטיע שיך און לאָזט זיך אַוועק קיין ירושלים. געקומען צום טויער, שיקט ער בּאַלד נאָך זיין בּעקאַנטען יודען. קומט יענער צו לויפען.

— אָ, אַ גאַסט! — בּעגעגענט ער איהם מיט שמחה — מע קוקט שוין דאָ אַרויס אויף דיין סחורה. דו מוזט אָבּער וויסען, אַז בּיי אונז אין ירושלים איז שוין אַזאַ מנהג, אַז אַ שיכהענדלער טאָר זיך נישט ווייזען אין מאַרק מיט זיין סחורה סיידען מיט אַ אָפּגעגאָלטען קאָפּ און מיט אַ פּנים אויסגעשמירט אין שוואַרצען.

— מילא — מאַכט דער גרעק—וואָס מאַכט עס אויס? אַבּי אויספערקויפען די סחורה.

פיהרט איהם אַוועק דער יוד און מע גאָלט איהם רעכט אָפּ און מע פאַרשמירט איהם דאָס פּנים, און נאָכדעם זעצט ער איהם אַנידער מיט דער סחורה אין מיטען מאַרק. לאָזען זיך צו איהם קונים.

— ווי טייער אַ פּאָר שיך? — פרעגט מען איהם.

— צעהן רענדליך, צוליעב דיר — ניין, און נישט ווייניגער פון אַכט אַפילו איין פּרוטה.

דערהערט אַזאַ פּרייז, קוקט איהם דער קונה אָן ווי אַ משוגע'נעם, גיט איהם אַ פּעטשיל מיט די שיך איבער'ן גלאַטען קאָפּ, שפּייט=אויס און אַנטלויפט.

אַזוי איז איבערגעגאַנגען דער טאָג און דער סוחר איז געבליבען בּיי זיין גאַנצער סחורה. דאָ האָט ער ערשט פערשטאַנען וואָס פאַר אַ שפּיצעל מ'האָט איהם אָפּגעטהון.

שיקט ער ווידער נאָכ'ן בּעקאַנטען יודען און זאָגט איהם מיט אַ בּיטערען פאָרוואורף: פון דיר האָבּ איך זיך אויף אַזוינס ניט גערעכט; פאַר וואָס קומט עס מיר, האָבּ איך דיר עפּעס שלעכטס געטהון?

— אַ מצוה אויף דיר—ענטפערט דער יוד—וועסט ווייטער שוין וויסען ווי אָפּצולאַכען פון ירושלים'ער יודען!

דער גוי מיט דער פּרה אדומה [1].

יודען האָבּען אַמאָל בּעדאַרפט האָבּען אַ פּרה אדומה. נאָך לאַנג זוכען האָט מען זי געפונען בּיי איינעם אַ גוי. וויל ער פאַר איהר פיער רענדליך. דינגט מען זיך נישט און מ'געהט בּריינגען דאָס געלד. שטויסט זיך דער גוי אָן אויף וואָס די יודען דאַרפען זיין קוה, און ווי מ'האָט געבּראַכט דאָס געלד, זאָגט ער: ניין, איך וויל אייך נישט פערקויפען. זאָגען זיי איהם: אפשר בּיסטו נישט צופריעדען מיט דער פּרייז, זאָג=זשע וויפיעל פערלאַנגסטו. פערשטעהט דער ערל, אַז די יודען וועלען דאָ נישט שטעהן אין געלד, האַלט ער זיך פעסט. גיבּען זיי איהם שוין פינף רענדליך, צעהן, צוואַנציג—וויל ער נישט; פינפציג, הונדערט—און ער וויל אַלץ ניט. צום סוף איז ער קוים איינגעגאַנגען אויף טויזענד. בּלייבּט עס אַזוי און מ'געהט בּריינגען דאָס געלד.

ווי מ'איז אַוועקגעגאַנגען איז זיך מישב דער גוי און זאָגט צו זיינעם אַ חבר אַזוי: אָט בּאַלד וועסטו זעהן וואָס פאַר אַ שעהן שפּיצעל איך וועל דאָ אָפּטהון די דאָזיגע יודען. פאַר וואָס, אַ שטייגער, מיינסטו גיבּען זיי מיר אַזאַ פּרייז? דערפאַר וואָס מיין קוה איז נאָך נישט געגאַנגען אין יאָך. וואָס=זשע טהו איך? בּיז יענע וועלען קומען צוריק—טהו איך אָפּ איין קלייניגקייט: איך שפּאַן זי בּאַלד איין און האַלט זי אַ גאַנצע נאַכט אין דער יאָך, דערנאָך אַבּי זיי וועלען בּעצאָהלען דעם טויזענדער, מעגען זיי געהן אַהיים זיך קווי=קען מיט זייער מציאה. געזאָגט און געטהון. איז אָבּער דאָ געוויסע סימנים, וואָס בּעווייזען צי די קוה איז געווען אין יאָך צי ניין: אויף איהר האַלז,

---

[1] אַ גאָר רויטע קוה, וואָס מע פערבּרענט זי און מיט איהר אַש ריינינגען בּהנים די אומריינע.

פונקט אויף דעם אָרט ווי מע טהוט־אָן די יאָך, איז פאַרהאַן אַזעלכע צוויי האָר. פאַר׳ן ערשטען יאָך זענען די האָר אויפגעשטעלט, נאָך דעם—בלייבען זיי איינגעבויגען. אויסער דעם איז צו דערקענען די קוה אין די אויגען: פאַר׳ן ערשטען יאָך קוקען ביידע אויגען גלייך; נאָך דעם—פינטעלט זי מיט די אויגען און קוקט קרום צו דער יאָך צו.

ווי דער גוי האָט דערזעהן די יודען קומען צוריק מיט׳ן גאָלד, חאַפּט ער און בעפרייעט געשווינד די קוה פון דער יאָך, און פיהרט זי אַרויס צו זיי אַנטקעגען. נעהמען זיך די קונים זי גוט בעטראַכטען, בעמערקט מען, ווי די געוויסע צוויי האָר אויפ׳ן האַלז ליגען שוין איינגעבויגען און די אויגען פינטלען און קוקען קרום אין דער זייט. דערזעהן דאָס, זאָגען זיי דעם גוי: „מעגסט זיך צונעהמען דיין קוה צוריק, מוחל די מציאה, אַפילו אומזיסט נעהמען מיר זי אויך נישט״.

דערהערט אַזעלכע ווערטער, איז דער גוי געבליבען שטעהן ווי אַ געלעהמטער. אויף אַזאַ מפּלה האָט ער זיך גאָר נישט גערעכט. און פאַר גרויס פערדראָס, וואָס ער האָט אָנגעוואוירען אַ מטמון מיט געלד—האָט ער זיך אין דער אייגענער נאַכט ביי זיך אין שטוב אויפגעהאַנגען.

אויפ׳ן אָרט אָפּגעענטפערט.

דער תּנא רבּי יהושע איז געגאַנגען אין וועג, בעגעגענט ער אַ קינד טראָגט אַ פערדעקטע כּלי. פרעגט ער איהם: וואָס טראָגסטו דאָ אין דער פערדעקטער כּלי?

— וואָלט די מאַמע וועלען — ענטפערט דאָס קינד אויפ׳ן אָרט — מע זאָל וויסען וואָס איך טראָג—וואָלט זי מיר נישט הייסען פערדעקען.

אַרייַנגעקומען אין שטאָדט, זעהט ר׳ יהושע אַ מיידעלע שטעהט און שעפּט וואַסער פונ׳ם קוואַל. פרעגט ער זי: וועסט מיר גיבען אַ טרונק?

— אָך, אי דיר אי דיין עזעל.

ביי׳ם אַוועקגעהן זאָגט ער איהר: טאָכטער מיינע, דו האָסט נאָכגעטהון די מוטער רבקה.

— יאָ—האַקט זי איהם אָפּ—איך האָב נאָכגעטהון דער מוטער רבקה, דו אָבער אליעזר׳ן האָסט נישט נאָכגעטהון [1].

---

[1]) ווען אליעזר, אברהם־אבינו׳ס קנעכט, האָט רבקה׳ן ביי׳ם ברונען געבעטען אַ טרינק, האָט זי איהם געענטפערט: „טרינק דו מיט דיינע קעמלען״. דערנאָך, ביי׳ם אַוועקגעהן, האָט ער איהר דערפאַר געגעבען אַ געשאַנק.

דער צווייטער חורבן.

שרעקענדיגע סימנים.

פירציג יאהר פאר'ן חורבן פונ'ם צווייטען בית־המקדש, האבען זיך שוין בעוויזען שרעקענדיגע סימנים. דער נר־תמיד אין בית־המקדש פלעג זיך פלוצום אויסלעשען. די ברייטע טהירען פונ'ם טעמפעל פלעגען זיך פלוצום פון זיך אליין עפענען, ביז ר' יוחנן בן זכאי האט איינמאל אנגעשריגען: „טעמפעל, טעמפעל! — וואס ווארפסטו־אן א שרעק? מע ווייסט, מע ווייסט, ס'געהט צו'ם חורבן, ס'קלינגט נאך אין אונזערע אויערען די שרעקליכע נבואה פון זכריה בן עדו:

„עפען־אויף, לבנון [1], דיינע טהירען,
זאל פרעסען דאס פייער דיינע צעדערען".

ר' לוי זאגט: זעקס יאהר דורכאנאנד האבען די קוילען געגליהט אין דער האנד פון מלאך גבריאל. ער האט אלץ געווארט, אפשר וועלען די יודען תשובה טהון. געזעהן, אז זיי האלטען נישט דערביי, האט ער אויפגעהויבען די האנד מיט צארן און געוואלט שוין א שליידער טהון אויף זייערע קעפ.

— גבריאל, האלט! — האט אויף איהם גאט אנגעשריגען — נישט געאיילט, ס'איז נאך דא צווישען זיי בעלי־צדקות.

איבער וואס איז דאס לאנד חרוב געווארען?

„וואויל איז דעם מאן — זאגט שלמה אין זיינע שפריכווערטער — וואס זעהט פאראויס שטענדיג דאס געפאר, און דער צו־איינגעשפארטער פאלט־אריין אין א אומגליק". ר' יוחנן האט עס איינגעווענדעט אויף דער צייט פונ'ם חורבן: איבער א קמצא מיט א בר־קמצא איז חרוב געווארען ירושלים; איבער א הוהן מיט א היהן — טור־מלכא; איבער אן אקס פון א וואגען — ביתר.

---

[1] דער בית־המקדש איז געבויט פון צעדערבוימער גענומענע פון וואלד לבנון.

I. איבּער קַמְצָא און בַּר־קַמְצָא איז חָרוּב געוואָרען יְרוּשָׁלַיִם.

איינער פון די געהויבּענע יְרוּשָׁלַיִם׳ער לייט האָט געהאַט אַ גוטען פריינד מיט׳ן נאָמען קַמְצָא, און אַ שׂוֹנֵא — בַּר־קַמְצָא. מאַכט ער איינמאָל אַ מאָהלצייט, און הייסט זיין בּעדינער איינלאַדען קַמְצָא׳ן. געהט יענער און רופט עַל פִּי טָעוּת בַּר־קַמְצָא׳ן. בּיי דער סְעוּדָה דערזעהט דער בַּעַל־הַבַּיִת צווישען די געסט זיין שׂוֹנֵא בַּר־קַמְצָא. פרעגט ער איהם: „דו בּיסט דאָך מיין שׂוֹנֵא, ווי קומסטו אַהער? אַרויס פון דאַנען!"

— אַז איך בּין שוין דאָ, — זאָגט יענער — לאָז מיך, איך בּעט דיך, און איך וועל דיר בּעצאָהלען פאַר מיין חֵלֶק וויפיעל איך וועל בּיי דיר געניסען.

— ניין — זאָגט דער בַּעַל־הַבַּיִת.

— וועל איך דיר בּעצאָהלען פאַר אַ האַלבּער סְעוּדָה.

— ניין!

— פאַר דער גאַנצער.

— ניין און ניין!

און אָנגענומען דעם אומגעבּעטענעם גאַסט פאַר דער האַנד, פיהרט איהם דער איינגעשפּאַרטער בַּעַל־הַבַּיִת פונ׳ם טיש אַרויס.

אַ טיעף־בּעליידיגטער בּלייבּט שטעהן בַּר־קַמְצָא און טראַכט זיך מיט פערדרוס: „סטייטש, אַזאַ בִּזָּיוֹן מיר אָנגעטהון פאַר אַן עֵדָה יודען, און עמיצער פון די תַּלְמִידֵי־חֲכָמִים, וואָס זענען געזעסען דערבּיי, זאָלען עס איהם זאָגען אַ וואָרט. וואו איז כְּבוֹד הַבְּרִיּוֹת[1]? איך מוז נעהמען נְקָמָה".

געהט ער גלייך אַוועק צום רוימישען קֵיסָר און מַסֶר׳ט:

— יודען בּונטעווען...

— אַ בּעווייז? — פרעגט דער קֵיסָר.

— פרוּב שיק אַ קָרְבָּן אין בֵּית־הַמִּקְדָּשׁ, וועסטו זעהן צי זיי וועלען איהם אָננעהמען.

שיקט דער קֵיסָר, טאַקי דורך בַּר־קַמְצָא אַליין, אַ דריי־יעהריג פיין קאַלבּ. אויפ׳ן וועג נעהמט בַּר־קַמְצָא און מאַכט אינ׳ם קאַלבּ אַזאַ קליינעם מוּם[2], וואָס נור בּיי יודען רעכענט מען זיך מיט איהם, אָבּער ניט בּיי גוֹיִם. קומט ער קיין יְרוּשָׁלַיִם מיט׳ן קָרְבָּן אין נאָמען פונ׳ם קֵיסָר. ווילען די חֲכָמִים איהם אָננעהמען, צוליעב שְׁלוֹם־מַלְכוּת[3]. דערלאָזט נישט ר׳ זְכַרְיָה בֶּן אַבְקִילוּס. „ווי הייסט? — טַעֲנֶה׳ט ער — איהר ווילט מע זאָל זאָגען, אַז

---

[1] מענשליכע עהרע. [2] אַ פעהלער וואָס פּסל׳ט די בהמה פאַר אַ קרבן צום מזבח. [3] כדי זיך נישט צו פערקריגען מיט׳ן מלך.

מע מעג ברייִנגען אַ קָרְבָּן אַ בַּעַל־מום!" וויל מען טויטען בר־קַמְצָא'ן, ער זאָל ווייטער נישט געהן פער'מַסר'ען יודען פאַר'ן קֵיסָר — לאָזט ווידער נישט ר' זְכַרְיָה: „ווי הייסט, מע זאָל זאָגען, אַז פאַר אַ מום מאַכען קומט טויט־שטראָף?"

בַּר־קַמְצָא האָט מעהר נישט בעדאַרפט. ער איז גלייך אַוועקגעגאַנגען און געבראַכט צום קֵיסָר דעם בעווייז.

(אָ! — האָט ר' יוחָנָן וועגען דעם אויסגעשריִגען — ר' זְכַרְיָה'ס איבער־פרומקייט האָט חָרוב געמאַכט אונזער הויז, פערברענט אונזער טעמפעל און אונז פערטריבען פון אונזער לאַנד!).

האָט זיך נירון־קֵיסָר געלאָזט געהן אויף דעם יודישען לאַנד. צוגע־קומען נעבען יְרושָׁלַיִם, האָט ער געפּרובט אַרויסלאָזען אַ פייל אין מִזְרָח־זייט, האָט זי זיך אויסגעדרעהט און געפאַלען אין יְרושָׁלַיִם, נאָך אַ פייל קיין מַעֲרָב — און די איז אויך געפאַלען אין יְרושָׁלַיִם, און דאָס זעלבע מיט אַלע פיער זייטען וועלט.

ברייִנגט מען פאַר נירון־קֵיסָר אַ יודיש קינד. פרעגט ער איהם: יונ־געלע, זאָג וואָס פאַר אַ פָּסוק האָסטו היינט געלערענט? ענטפערט דאָס קינד: „איך וועל אויסלאָזען מיין נְקָמָה צו אֱדום'ן דורך מיין פאָלק יִשְׂרָאֵל"[1].

„אַזוי גאָר — טראַכט זיך נירון־קֵיסָר — גאָט וויל חָרוב מאַכען זיין הויז און מיך שטעלט ער אַרויס"... הויבט ער זיך אויף און אַנטלויפט, און, ווי מ'האָט דערצעהלט, האָט ער זיך מְגַייֵר געווען און פון איהם איז אין אַ שפּע־טערדיגען דור אַרויסגעקומען דער תַּנָא ר' מֵאִיר.

נאָך דעם איז בעפאַלען אויפ'ן יודישען לאַנד אֶסְפַּסְיָנוּס. דריי יאָהר דורכאַנאַנד איז געווען יְרושָׁלַיִם בעלאַגערט, נישט אַריין און נישט אַרויס. האָבען זיך געפונען דעמאָלט אין שטאָדט דריי רייכע, גוטע און פרומע לייט: נַקְדִימון בֶּן גוריון, בֶּן־כַּלְבָּא־שָׂבוּעַ און בֶּן־צִיצִית־הַכְּסָת. נעהמען זיי זיך אונטער אויסצוהאַלטען די בעלאַגערטע שטאָדט מיט די נויטיגסטע בעדערפענישען: איינער מיט ווייץ און גערשטען, איינער מיט וויין, זאַלץ און בוימאייל, און איינער מיט האָלץ. אַז זיי האָבען געעפענט זייערע אָנגעפולטע אַמבאַרען, האָט זיך אַרויסגעוויזען אַז זיי האָבען בְּכֹחַ אויסצוהאַלטען די גאַנצע שטאָדט איין און צוואַנציג יאָהר דורכאַנאַנד.

אין יענער צייט האָבען געהאַט די אויבערהאַנד אין יְרושָׁלַיִם די גע־ווּיסע חֶבְרָה זעלאָטען, פערברענטע געגנער פון די רוימער. האָבען זיי זיך געריסען פון שטאָדט אַרויסצוטרעטען געגען דעם שׂוֹנֵא. בעטען זיך ביי זיי

[1]) דאָס איז אַ פסוק אין נביא יחזקאל. דער נאָמען אדום ווערט אין דער אגדה אָנמייסטען אָנגעצויגען אויף רוים.

די עלטערע און געלאַסענע לייט: „לאָמיר בעסער אַרויסגעהן מאַכען שָׁלום מיט די רוימער". ווילען זיי דערפון נישט הערען. „ניין — זאָגען זיי — נור מִלְחָמָה". — „מיט מִלְחָמָה אָבער — האַלטען זיך יענע בּיי זייערס — ווע‏לען מיר גאָר נישט אויספיהרען, מיר זענען שוואַך און דער שׂוֹנֵא שטאַרק". נעהמען די זעלאָטען און פערבּרענען אַלע אַמבאַרען — שטאַרקט זיך אין שטאָדט דער הונגער.

אין יענער צייט פוג'ם גרויסען הונגער האָט איין פרוי, מָרְתָא בַּת בַּיְתוֹס, די גרעסטע גבירטע אין ירושלים, אַרויסגעשיקט איהר מְשָׁרֶת אין מאַרק קויפען פאַר איהר זעמעל־מעהל. איידער ער האָט זיך געריהרט געהן איז די גאַנצע זעמעל־מעהל פון מאַרק אויספערקויפט געוואָרען, קומט ער צוריק און זאָגט איהר: קיין זעמעל־מעהל איז שוין נישטאָ, ס'איז צו בעקומען נור ווייס־ברויט. שיקט זי איהם נאָך ווייס ברויט. קומט ער צוריק און זאָגט: שוין צוהאַפּט דאָס ווייס־ברויט אויך, געבליבען איז נור גראָב־ברויט. „לויף־זשע — זאָגט זי — גיכער און בּרייננ האָטש גראָב ברויט". לויפט ער און קומט ווידער מיט גאָר נישט. „ס'איז שוין נישט מעהר געבליבען — זאָגט ער — ווי גערשטען־ברויט". — „לאָז שוין זיין גערשטען־ברויט, אַבּי בּרייננ — שרייט זי אויס. לויפט ער און קומט ווידער מיט לעדיגע הענד. נישטאָ גאָרנישט, אַלעס אויספערקויפט. האַפּט זי אָן טהוט־אויס איהרע מיט גאָלד געשטריק־טע שיכליך, און לאָזט זיך געהן אַליין אין מאַרק. „אֶפְשַׁר — זאָגט זי — וועט מיר געראָטען וואָס ס'איז בעקומען דאָרט צו שטילען דעם הונגער". אין מאַרק האָבען זיך איהרע באָרוויסע פיס איינגעשמירט אין קויט, האָט זי עס נישט געקענט איבערטראָגען און איז געשטאָרבען.

— אַזעלכע ווי זי — האָט ר' יוֹחָנָן בֶּן זַכַּאי אויסגעשריגען — מיינט עס דער פָּסוּק פון דער תּוֹכֵחָה: „די צאַרטליכסטע און די עדעלסטע, וואָס האָט נישט געפּרובּט שטעלען איהר פוס־טריט אויף דער ערד פאַר עדילקייט און צאַרטליכקייט".

יוי אַנדערע דערצעהלען איז געקומען איהר טויט דורך דעם וואָס זי האָט זיך אָנגעשלאָגען אויף ר' צָדוֹק'ס אָן אויסגעזויגענע געפּרעסטע פייג, האָט זי עס געהאַפּט און אויפגעגעסען, דערפון איז זי חַלָּשׁוֹת געפאַלען און געשטאָרבען.

פאַר'ן טויט האָט זי אויסגעשריגען: וואָס טויג מיר מיין גאָלד? וואָס דאַרף איך מיין זילבער? נעהמט און וואַרפט עס אַרויס אויף דער גאַס!

מיט ר' צָדוֹק'ס פייג איז אַזאַ מַעֲשֶׂה: דער תַּנָא ר' צָדוֹק האָט פער־בראַכט פערציג יאָהר דורכאַנאַנד אין טרויער און אין תַּעֲנִיתִים, אַלץ געבע־טען גאָט ער זאָל זיך דערבּאַרעמען און נישט חָרוּב מאַכען יְרוּשָׁלַיִם. פון די תַּעֲנִיתִים איז ר' צָדוֹק געוואָרען אַזוי אויסגעדאַרט און איינגעטריקענט, אַז

דיִ הויט פוּן זײַן לײַב האָט אויסגעֶזעֶהן וויִ דורכזיִכטיִג, און ווען עֶר האָט עֶפּיִס געֶשליִנגעֶן האָט מעֶן עֶס אַרויסגעֶזעֶהן דורכ׳ן האַלז. נאָך יעֶדעֶן תַּעֲנִית פלעֶג עֶר איִן אָבעֶנד אָפּפאַסטעֶן מיִט געֶפּרעֶסטעֶ פײַגעֶן, אויסזויגעֶן דיִ זאַפט און אַוועֶקוואַרפעֶן. אײַנעֶ פון דיִ אויסגעֶזויגעֶנעֶ פײַגעֶן האָט מרתא בּת בּיתוס געֶפונעֶן.

געֶהט אַרויס ר׳ יוֹחָנָן בֶּן זַכַּאי איִן גאַס, דעֶרזעֶהט עֶר וויִ מעֶ קאָכט שטרויִ און מעֶ זופּט דאָס וואַסעֶר, טראַכט עֶר זיִך: איִז מעֶגליִך אַז מעֶנשעֶן וואָס נעֶהרעֶן זיִך מיִט וואַסעֶר פון אויסגעֶקאָכטעֶ שטרויִ, זאָלעֶן קעֶנעֶן אַקעֶגעֶנשטעֶהן דיִ מַחֲנוֹת פון אֶסְפַּסְיָנוּס? נײַן, דאָס אײנציִגעֶ מיִטעֶל איִז איִך זאָל אַרויס פון שטאָדט, אפשר וועֶל איִך עֶפּיִס קעֶנעֶן אויספיִהרעֶן בּײַ אֶסְפַּסְיָנוּס׳ן.

שיִקט ר׳ יוֹחָנָן רופעֶן צו זיִך בְּסוֹד זײַן קָרוֹב אַבָּא־סִיקְרָא, דעֶם עֶלטסטעֶן איִבּעֶר דיִ זעֶלאָטעֶן. אַז עֶר איִז געֶקומעֶן פרעֶגט איִהם ר׳ יוֹחָנָן: בּיִז וואַנעֶן וועֶלעֶן דײַנעֶ לײַט זיִך אַזוי אויפפיִהרעֶן און אומבּרײנגעֶן דיִ שטאָדט דורך הונגעֶר? זאָגט עֶר: „וואָס קעֶן איִך מאַכעֶן? לאָמיִך פּרובּעֶן זײ אײן וואָרט זאָגעֶן בּיִן איִך ניִשט זיִכעֶר מיִט׳ן לעֶבּעֶן". זאָגט איִהם ר׳ יוֹחָנָן: „זעֶה געֶפונעֶן עֶפּיִס אַ מיִטעֶל איִך זאָל פון דאַנעֶן אַרויס, אֶפְשַׁר וועֶט זיִך מיִר אײַנגעֶבּעֶן צו בּרײנגעֶן אַ שטיִקעֶל היִלף". זאָגט איִהם אַבּא־סיקרא: „בּײַ אונז איִז אָבעֶר אָפּגעֶמאַכט, אַז אַרויסלאָזעֶן אויסעֶר דעֶר שטאָדט זאָל מעֶן נור אַ מֵת". אויבּ אַזוי — זאָגט ר׳ יוֹחָנָן — קעֶן מעֶן דאָך מיִך אַרויסטראָגעֶן אַלס אַ מֵת. — „דאָס קעֶן מעֶן אֶפְשַׁר — זאָגט אַבּא־סיקרא — נאָר דו מוזט זיִך פריִהעֶר מאַכעֶן קראַנק און אַלעֶ זאָלעֶן קומעֶן דיִך בּעֶזוכעֶן. דעֶרנאָך זאָל מעֶן לעֶגעֶן אויף דײַן בּעֶט אַזוינס וואָס האָט אַ שלעֶכטעֶן רֵיחַ, און מ׳זאָל אַרויסלאָזעֶן אַ קול: געֶשטאָרבּעֶן ר׳ יוחנן; זאָלעֶן קומעֶן דײַנעֶ נאָהעֶנטעֶ תַּלְמִידִים און זײ זאָלעֶן טראָגעֶן דײַן אָרוֹן, אַ פרעֶמדעֶן אָבּעֶר זאָל מעֶן ניִשט צו־לאָזעֶן: אַ לעֶבּעֶדיִגעֶר איִז, וויִ בּעֶקאַנט, פיִעל גריִנגעֶר פון אַ טויטעֶן קעֶרפּעֶר — קעֶן מעֶן זיִך נאָך לײַכט אָנשטויסעֶן".

פאָלגט איִהם ר׳ יוֹחָנָן. קומעֶן זײַנעֶ תַּלְמִידִים און טראָגעֶן דעֶם אָרוֹן, ר׳ אֱלִיעֶזֶר צוקאָפּעֶנס און ר׳ יְהוֹשֻׁעַ צופוסעֶנס. פאַר־נאַכט, בּײ׳ם זון־אונטעֶרגאַנג, איִז מעֶן צוגעֶקומעֶן מיִט׳ן אָרוֹן צו דיִ טויעֶרעֶן פון יְרוּשָׁלַיִם. שטעֶהעֶן דאָרט בּעֶוואָפעֶנטעֶ טויעֶר־היִטעֶרס פון דיִ זעֶלאָטעֶן, פרעֶגעֶן זײ: וועֶמעֶן טראָגט איִהר דאָ?

— אַ מֵת — עֶנטפעֶרעֶן דיִ טרעֶגעֶר — אונזעֶר רַבִּי איִז נִפְטַר געֶוואָרעֶן. ווײסט איִהר דעֶן ניִשט אַז מעֶ טאָר ניִשט לאָזעֶן אַ מֵת איִבּעֶרנעֶכטיִגעֶן איִן יְרוּשָׁלַיִם?

הויבּט־אויף אײנעֶר פון דיִ היִטעֶר זײַן שפּיִז מיִט דעֶר דֵעָה דעֶם מֵת אַ שטאָך צו טהון. דעֶרלאָזט ניִשט אַבּא־סיקרא. „וואָס וועֶט מעֶן זאָגעֶן —

שרײַעט ער אָן—דעם רבי'ן געשטאָכען!". ווײַל אַ צווייטער אַ שטוים טהון דעם מת מיט'ן פֿויסט. שרײַעט ווידער אָן אַבּא-סיקרא: „מע וועט זאָגען, דעם רבי'ן געשטויסען!"

עפֿענט מען די טויערען און מע לאָזט אַרויסטראָגען דעם אָרון.

געקומען אין דער רוימישער מַחֲנֶה לאָזט מען אַרויס ר' יוחָנָן פֿונ'ם אָרון און ער שטעלט זיך פֿאַר אֶספּסינוס'ן.

— פֿריעד צו דיר, קעניג! פֿריעד צו דיר, קעניג! — בּעגריסט איהם ר' יוחָנָן.

— דו פֿערדיענסט — ענטפֿערט איהם אויף דעם אֶספּסינוס — אַ צוויי-פֿאַכען טויט. איינמאָל, פֿאַר דעם וואָס דו רופֿסט מיך מיט'ן נאָמען קעניג, און דו ווייסט דאָך אַז איך בּין נישט קיין קעניג; צווייטענס, בּין איך יאָ אַ קעניג, פֿאַר וואָס בּיסטו צו מיר בּיז איצט נישט געקומען?

— ערלויבּ מיר דיר צו ענטפֿערען אויף בּיידע זאַכען—זאָגט ר' יוחָנָן— מֶלֶך האָבּ איך דיר גערופֿען, ווײַל אונזער קעניגליכע שטאָדט יְרוּשָׁלַיִם, לויט דעם פֿאָראויסזעהן פֿון אונזערע נְבִיאִים, מוז פֿאַלען נור דורך דער האַנד פֿון אַ מעכטיגען קעניג. און פֿאַר וואָס בּין איך נישט געקומען בּיז איצט? אונזערע זעלאָטען האָבּען נישט דערלאָזט.

— איז קיין מיטעל נישטאָ? — זאָגט אֶספּסינוס פֿערבּיסען — ווען אַ גיפֿטיגע שלאַנג וויקעלט זיך אַרום אַ פֿאַס מיט האָניג, וואָס בּלײַבּט צו-טהון? צובּרעכט מען איינגאַנצען די פֿאַס אַבּי פֿונ'ם שלאַנג פָּטור צו ווערען.

ר' יוחָנָן איז געבּליבּען אַנשוויגען.

(אויף דעם האָט איינער פֿון די שפּעטערדיגע תַּנָאִים אויסגעשריגען מיט די ווערטער פֿונ'ם נָבִיא: „ער (גאָט) נעהמט-אָפּ דעם שֵׂכֶל בּיי קלוגע און מאַכט זיי צו'ם נאַר". וואָלט נישט גלײַכער זײַן ער זאָל בּעסער געווען ענטפֿערען: דעם שלאַנג נעהמט מען אַראָפּ מיט אַ צוואַנג און מע טויט איהם—און די פֿאַס לאָזט מען גאַנץ).

אין דעם קומט-אָן אַ שָׁלִיחַ פֿון רוים און בּרענגט אֶספּסינוס'ן די בְּשׂוֹרָה: „זיי ווייסען, אַז דער קֵיסָר איז געשטאָרבּען, און די גרויסע לײַט אין רוים האָבּען דיך אויסגעוועהלט פֿאַר אַ קעניג. גראָד אין דער מינוט האָט אֶספּסינוס געהאַלטען אין מיטען אָנטהון די שיך. נעהמט ער אָנטהון דעם צווייטען שוך—געהט די פֿוס נישט אַרײַן, ווײַל ער אויסטהון דעם ערשטען— געהט די פֿוס נישט אַרויס. „וואָס קען דאָס זײַן?" — פֿרעגט אֶספּסינוס בּעאונרוהיגט.

— ערגער זיך נישט דעריבּער—בּערוהיגט איהם ר' יוחָנָן—דאָס קומט פֿון דער גוטער בְּשׂוֹרָה, ווי זאָגט דאָס שפּריכוואָרט: „אַ גוטע בְּשׂוֹרָה מאַכט פֿעטער דעם בּיין". ס'איז אָבּער דערצו אויך פֿאַראַן אַ מיטעל: זאָל

מען דורכפיהרען פאַר דיינע אויגען איינעם וואָס איז דיר נישט ליעב, ווי עס זאָגט דאָס זעלבע שפּריכוואָרט: „אַ שווער געמיטה מאַכט איינגעטריקענט דעם ביין”. האָט מען אַזוי געטהון און די פוס איז גלייך אַריין אין שוך.

זאָגט אספּסינוס: זענט איהר יאָ אַזוי געשייט, פאַר וואָס=זשע האָט איהר זיך ביז איצט פאַר מיר נישט געוויזען?

— איך האָב דאָך שוין מיינס געזאָגט.

— און איך האָב דאָך מיינס אויך געזאָגט—האַקט איהם אָפּ אספּסינוס— איצט אָבער—זאָגט ער ווייטער—געה איך פון דאַנען אַוועק און שיק אויף מיין אָרט אַן אַנדערען. בעט ביי מיר עפּיס וועסטו פּועל'ען.

— דריי זאַכען בעט איך ביי דיר—זאָגט ר' יוֹחָנָן—לאָז פאַר אונז איבער יַבְנֶה מיט איהר געלעהרטע, אונזער נָשִׂיא רַבָּן גַּמְלִיאֵל'ס מִשְׁפָּחָה, און רופאים צו היילען ר' צָדוֹק'ן.

(און אויך דערויף האָט יענער תַּנָא אויסגעשריגען מיט די זעלבע ווערטער פון'ם נָבִיא: „ער נעהמט=אָפּ דעם שֵׂכֶל ביי קליגע און מאַכט זיי צום נאַר”. וואָלט נישט גלייכער זיין ער זאָל בעסער געוועזען ביי איהם אויס=בעטען דאָס מאָל גאַנץ יְרוּשָׁלַיִם?

ר' יוֹחָנָן אָבער האָט מורא געהאַט, טאָמער וועט ער אַזעלכס ביי אספּסינוס'ן נישט אויספיהרען—און בעסער עפּיס איידער גאָר נישט).

פאָהרט=אָפּ אספּסינוס און שיקט אויף זיין אָרט טיטוס הָרָשָׁע. קומט טיטוס, שטעלט זיך אַוועק און רופט=אויס מיט גרויס חוצפּא און לעסטערונג: „איי, וואו איז זייער גאָט, דער פעלז, דער שיצער זייערער?” נאָכדעם ווי די מויערען פון יְרוּשָׁלַיִם זענען פאַר איהם געפאַלען, האָט ער זיך אַריינגערי=סען אין דעם הייליגסטען אָרט פון בֵּית־הַמִקְדָשׁ, אין קָדְשֵׁי־קָדָשִׁים, אַרויסגע=שלעפּט די סֵפֶר=תּוֹרָה און זי פעראומרייניגט. אַ פערשכּור'טער פון נְקָמָה און רְצִיחָה חאַפּט ער אַרויס די שווערד און שטעכט=דורך האַסטיג דעם פָּרוֹכֶת. טרעפט אַ וואונדער און אַ שטראָם פון בלוט גיט אויף איהם אַ שפּריץ—מיינט ער, דער נאַרישער רָשָׁע, אַז דאָ האָט ער אומגעבראַכט כִּבְיָכוֹל דעם יודישען גאָט.

(אַך, ווער איז גלייך צו דיר, שטאַרקער גאָט!—האָט דערויף אויסגע=שריגען איינער פון די שפּעטערדיגע תַּנָאִים—ווער נאָך ווי דו קען אויסהע=רען דאָס לעסטערען פון אַזאַ רָשָׁע און בלייבען דערביי גלייכגילטיג? ווער נאָך איז אַזאַ גרויסער שווייגער ווי דו?)

און באַלד נאָך־דעם רייסט אַראָפּ טיטוס דעם פָּרוֹכֶת, מאַכט פון איהם ווי אַ מין קאָרב, און לעגט אַהין אַריין אַלע גאָלדענע הייליגע כֵּלִים פון'ם בֵּית־הַמִקְדָשׁ. לאָזט ער זיך אַוועק מיט די טראָפּייען אין אַ שיף צו זיך אַ היים קיין רוים, בערימען זיך דאָרט מיט זיין גרויסען נִצָחוֹן איבער די

יודען. בעפאלט אויף איהם אין מיט'ן ים א שטורם און די שיף האלט ביי אונטערגעהן. דערשרעקט זיך טיטוס, נאר ער מאכט זיך הארץ און זאגט: „דער גאנצער כח פון זייער גאט שטעקט, אפנים, נור אין וואסער! פרעה'ן האט ער אומגעבראכט דורך וואסער; סיסרא'ן — אויך דורך וואסער. איז ער יא א גבור, זאל ער פרובען מיט מיר מלחמה פיהרען אויף דער יבשה!"

— רשע מרושע, עשו הרשע'ס אייניקעל—ענטפערט איהם דערויף א בת־קול — א קליין בעשעפעניש'ל, א פליגעלע, געפונט זיך אין מיין וועלט, מיק הייסט דאס, געה־זשע ארויף אויף דער יבשה און פרוב פיהרען א שטרייט אט מיט דעם פליגעלע.

און באלד ווי טיטוס איז ארויף אויף דער יבשה, איז אנגעפלויגען א מיק, אריין צו איהם דורך די נאזלעכער אין מוח אריין, און אהן אויפהער האט עס דארט געפיקט און געפיקט גאנצע זיבען יאהר.

איינמאל מאכט זיך, געהט טיטוס פערביי דאס הויז פון א שמיד, דערהערט ער האמער־קלעפ — פיהלט ער, ווי די מיק ווערט איינגעשטילט. „איז פארהאן, הייסט עס, א מיטעל!" — דערפרעהט זיך טיטוס. בעשטעלט ער אלע טאג זאל קומען א שמיד און קלאפען פאר איהם מיט'ן האמער. א גויעשען שמיד פלעג ער צאהלען פיער גילדען א טאג, א יודישען — גאר נישט. „געננג פאר דיר — זאגט ער איהם — וואס דו זעהסט נקמה אין דיין שונא". די ערשטע דרייסיג טעג האט דאס מיטעל נאך געהאלפען, דערנאך איז די מיק צו די האמער־קלעפ צוגעוואוינט געווארען.

(ביי טיטוס'ס טויט—דערצעהלט פנחס בן ערובא—איז מיר אויסגעקומען צו זיין צווישען די גרויסע מענער פון רוים, האב איך געזעהן ווי מ'האט איהם געעפענט דעם מוח און מ'האט דארט געפונען ווי א מין שוואלב די גרויס, גאנצע צוויי טאלער די וואג.

און ווי אנדערע גיבען־איבער — האט יענער פויגעל געהאט א קיפערנעם פיסק מיט אייזערנע נעגעל).

פאר'ן טויט האט טיטוס בעפוילען אזוי: נעהמט פערברענט מיך און פערשפרייט מיין אש אויף זיבען ימים, כדי דער יודישער גאט זאל מיך נישט קענען אויפזוכען צו בעשטראפען.

נאך טיטוס'עס טויט האט זיינע א שוועסטערס זוהן, אונקלוס בר קלוניקוס, געוואלט זיך מגייר זיין. רופט ער ארויס דורך כשוף זיין פעטער טיטוס און פרעגט ביי איהם: „ווער איז דארט אויף יענעם עולם פון די געהויבענע?" ענטפערט ער איהם: יודען.

— ווי מיינסטו—פרעגט ער ווייטער—ס'איז כדאי צושטעהן צו זיי?

— צופיעל מצות האבען זיי—זאגט טיטוס—אונמעגליך אויסצוהאלטען. טרעט בעסער ארויס געגען זיי, וועסטו איבער זיי איבערהאר ווערען, וויל

אַזוי איז שוין פון אײביג־אָן: ווער עס דריקט יודען ווערט זײער אויבערהאַר.

— זאָג נור — פרעגט ער איהם ווייטער — ווי בעשטראָפט מען דיך דאָרט?

— ווי איך אַליין האָב אויף זיך גע׳פּסק׳ענט — ענטפערט טיטוס — אַלע טאָג זאַמעלט מען צונויף מײַן אַש, און מע בעשטראָפט מיך צום פערברענען און מען צושפּרייט דערנאָך מײַן אַש אויף זיבען ים׳ען.

אין יענער צײַט, פאַר דעם חורבן, האָט זיך אין ירושלים געטראָפען אַזאַ מעשה: איינער אַ יונג, אַ אַרבייטער בײַ אַ טישלער, האָט זיך אײַנגעליעבט אין זײַן ווירטה׳ס פרוי. מאַכט זיך אַז דער ווירטה האָט זיך גענויטיגט אין אַ הלואה. זאָגט איהם זיין יונג: שיק צו מיר אַהײַם דײַן פרוי וועל איך דיר אַנטלייען וויפיעל דו דאַרפסט. טהוט ער אַזוי. גערט די פרוי צו׳ם יונג אַהײַם און פערברענגט ביי איהם דרײַ טעג דורכאַנאַנד. געהט דער מאַן זי זוכען און בעגעגענט זײַן אַרבײַטער אויפ׳ן וועג.

— זאָג מיר נור — פרעגט ער איהם — וואו קען זײַן מײַן פרוי, וואָס איך האָב צו דיר מיט דרײַ טעג צוריק געשיקט?

— איך האָב זי גלײַך אָפּגעלאָזט — ענטפערט דער יונג — און געהערט האָב איך, אַז אַ חברה יונגען זענען זי בעפאַלען אויפ׳ן וועג און זי געשענדט.

— וואָס טהוט מען איצט? — פרעגט ער איהם.

— פאָלג מיר, גט זי.

— זי האָט דאָך אָבער אַ גרויסע כתובה — זאָגט דער ווירטה ווייטער.

— קען איך דיר אַנטלייען אויף אַ צײַט און דו וועסט איהר אָפּצאָהלען.

פאָלגט דער ווירטה און גט־אָפּ זײַן פרוי. געהט דער יונג און נעהמט זי זיך פאַר אַ פרוי.

ווען ס׳איז אָנגעקומען די צײַט צו בעצאָהלען דעם חוב, האָט דער טישלער נישט געהאַט מיט וואָס, זאָגט איהם דער יונג: „שטעל זיך בײַ מיר פאַר אַ בעדיענער און צאָהל מיר אָפּ דעם חוב מיט אַרבײַט”. פלעג דער יונג מיט זײַן נײַער פרוי זיצען בײַם טיש, עסען און טרינקען און זיך וואוילטהון, און ער, דער געוועזענער ווירטה, איז געשטאַנען פאַר זיי אַלם בעדיענער און דערלאַנגט זיי די געטראַנקען, און טראָפּענס טרעהרען פלעגען פון זײַנע אויגען פאַלען צו זיי אין די בעכער אַרײַן.

און איבער דער שעה איז די גזירה פון חורבן גע׳חתמ׳עט געוואָרען.

II. איבער אַ האָהן מיט אַ הוהן איז חרוב געוואָרען טור־מלכא.

אין יענע מקומות איז געווען אַ מנהג, אַז ווען חתן־כלה זענען געגאַנגען

פון דער חופּה, האָט מען זיי אַקעגענגעטראָגען אַ האָהן מיט אַ הוהן, דאָס הייסט: פרוכפּערט זיך און מעהרט זיך ווי די היהנער. איינמאָל איז אַ רוימישער לעגיאָן געגאַנגען פערביי אַ חופּה, האָט ער אַוועקגענומען דעם האָהן מיט דער הוהן. בעפאַלען זיי די יודען און שלאָגען זיי אָן. קומט מען צום קיסר און מע שרייעט: יודען בונטעווען. טרעט=אַרויס אַקעגען זיי דער קיסר מיט זיין חיל. געפונט זיך צווישען יודען איינער אַ גבור, בר=דרומי, וואָס פלעגט גיבען אַ שפּרינג אַ מייל און אויסגעהרג'עט אין איין=וועגס די רוימער. נעהמט=אַראָפּ דער קעניג די קרוין פון זיין קאָפּ, לעגט זי אויף דער ערד און זאָגט דערביי: „אַלמעכטיגער גאָט! איך בעט דיך, גיב נישט איבער מיך און מיין קעניגרייך אין דער האַנד פון איין מענשען". טרעפט זיך גראָד אַז בר=דרומי האַפּט זיך אַרויס מיט זונדיגע ווערטער פאַר גאָט: „דו גאָט — האָט ער אויסגערופען — האָסט דאָך אונז פערלאָזט, טרעט נישט אַרויס אין אונזערע מחנות" [1]. קומט אַ גיפטיגע שלאַנג, גיט איהם אַ ביס און ער פאַלט טויט.

דערוואוסט זיך פון דעם דער קיסר, דאַנקט ער גאָט און זאָגט: פאַר דעם נס וואָס מיר איז געשעהן, לאָז איך זיי איצטיגס מאָל אָפּ. און ווי דער קעניג מיט זיינע חילות זענען נור אָפּגעטראָטען פון טור=מלכא, ווערט באַלד ביי יודען אַ גרויסע שמחה, מע עסט און מע טרינקט און מע הוליעט און מע צינדט=אָן ליכט אין אַלע גאַסען, אַז מ'האָט געקענט ביינאַכט אַרויסזעהן אויף אַ מייל ווייט פון דער שטאָדט דעם זיגעל פון אַ רינג. ווערט דער קעניג אויפגעבראַכט: „יודען, ווייזט אויס, זענען שטאַרק אויפגעלעגט, זיי לאַכען אויס מיר"—קעהרט ער זיך אום און בעפאַלט זיי ווידער. און ווי מע דערצעהלט, איז ער אַריין אין טור=מלכּא מיט אַ מחנה פון דריי הונדערט טויזענד מאַן מיט בלויזע שווערדען און דריי טעג מיט דריי נעכט האָבען זיי געהרג'עט די שטאָדט=לייט אָהן אויפהער, און ווען פון איין זייט שטאָדט איז געוועהן הריגות און יללות, האָט זיך נאָך פון דער אַנדערער זייט דאָס הוליען און טאַנצען ניט אויפגעהערט — און איינע האָבען נישט געוואוסט פון די אַנדערע.

דעם רוימישען קעניג טריאַנוס פרוי האָט געבוירען אַ קינד אום תשעה=באָב, ווען יודען טרויערען, און געשטאָרבען איז דאָס קינד אין חנוכּה. קלערט מען: וואָס זאָל מען טהון, אָנצינדען חנוכה=ליכט צי ניין? בלייבט: אָנצינדען — און זאָל זיין ווי גאָט וועט פיהרען. קומען שונאים צו דער קעניגין מיט אַ מסירה אויף יודען: אַזוינע און אַזוינע, איז ביי דיר אַ זוהן געבוירען געוואָרען זענען זיי געזעסען אין טרויער, און באַלד ווי ער איז געשטאָרבען האָבען אַלע אָנגעצונדען ליכט. שיקט זי אַ בריעף צו איהר מאַן דעם קעניג:

---

[1] ד. ה. מיר קענען זיך בעגעהן אהן דיר.

„אײדער דו נעהמסט־אײַן די באַרבאַרען דאָרט, אַ מעהר קום אײַננעהמען די יודען וואָס בונטעווען דאָ״. זעצט ער זיך אַוועק אין אַ שיף און לאָזט זיך אין יודישען לאַנד, אויסגערעכענט אָנצוקומען אַהין אין צעהן טעג — טרײַבט אַ גינסטיגער ווינד די שיף און ער קומט אין פינף טעג. געהט ער פערבײַ אַ בית־המדרש, קומט ער אַהין אַרײַן און טרעפט, ווי יודען זיצען און לערנען יענעם פסוק פון דער תּוכחה: „גאָט וועט אויפהויבען און ברײַנגען אויף דיר אַ פאָלק פון דערווײַטען... געשווינד ווי אַן אָדלער שוועבט״.

— דאָס בין איך — רופט־אויס דער קעניג — אויסגערעכענט האָב איך קומען אויף אײַך אין צעהן טעג און דער ווינד האָט מיך געבראַכט אין פינף טעג.

און באַלד האָבען די רוימישע לעגיאָנען אַרומגערינגעלט די יודען און זײ אַלע אויסגעהרג'עט. קומט טריאַנוס צו זײערע פרויען און זאָגט זײ: גיט זיך אונטער מײַנע לעגיאָנען, אויב נישט וועט איהר האָבען דעם אײגענעם סוף וואָס אײַערע מענער.

— טהו מיט די פרויען דאָס זעלבע וואָס מיט די מאַנסבלען — ענטפערען איהם די פרויען.

רינגלען זײ אַרום די לעגיאָנען און הרגענ'ען אַלע אויס. האָט זיך אויסגעמישט דאָס בלוט פון די פרויען מיט'ן בלוט פון זײערע מענער, און צוזאַמען געשטראָמט ביז'ן טײַך.

III. איבער אַן אַקס פון אַ וואָגען איז חרוב געוואָרען ביתּר.

אין יענע מקומות איז געווען אַ מנהג, אַז ס'איז געבוירען געוואָרען בײַ עלטערען אַ בן־זכר [1]) האָבען זײ געפלאַנצט אַ צעדערבוים, אויב אַ מײדעלע — אַן אַקאַציע. צו דער חתונה פלעגט מען אויסהאַקען די בײמער און מאַכען פון זײ אַ חופּה. מאַכט זיך אײנמאָל, אַז דעם קיסר'ס טאָכטער איז דורכגעפאָהרען און ס'האָט זיך צובראָכען די אַקס אין איהר רײַטוואָגען. האַקען־אויס איהרע בעדינער אײנעם פון אַזעלכע צעדערבוימער און פערעכטען מיט איהם דעם רײַטוואָגען. פאַלען אויף זײ אָן די יודען און שלאָגען זײ. קומען די רוימער צום קיסר און מסר'ען: יודען בונטעווען. לאָזט ער זיך אויף זײ מיט זײַנע לעגיאָנען, קומט קײַן ביתּר און בעלאַגערט זײ.

ווי ר' יוחנן גיט־איבער, האָבען זיך געפונען אינ'ם לאַגער אַרום ביתּר אַכציג טויזענד טראָמפּעטען־בלאָזער. און אַקעגען די רוימער האָט דער יודישער גבור בן־כוזיבא [2]) אַרויסגעשטעלט צוויי הונדערט טויזענד מאַן

---

[1]) אַ יונגעל. [2]) אַ העלד פון דער שטאָדט כוזיבאָ, וועלכען ר' עקיבא האָט געקרוינט מיט'ן נאָמען בר כוכבא, דאָס הײסט: דער שטערען פון יודען. נאָכדעם ווי ער איז געפאַלען אין מלחמה, האָט מען איהם גערופען מיט דעם צווײדײַטיגען נאָמען בן־כוזיבאָ, ד. ה. דער מאַן פון כוזיבאָ, און אויך דער מאַן פון ליגען (כזב — ליגען).

יעדער מיט אַן אָפּגעהאַקטען גראָבען פינגער[1]. שיקען צו איהם די חַכְמֵי־יִשְׂרָאֵל[2]: ביז וואַנען וועסטו מאַכען יודישע קינדער פאַר בַּעֲלֵי־מוּמִים[3]? ענטפערט ער: דורך וואָס דען זאָל איך אויספּרובען זייער מוּטה? ראַטהען זיי: ווער עס וועט נישט קענען אויסרייסען אַ צעדערבוים פונ׳ם לְבָנוֹן בִּשְׁעַת דורכפליהען רייטענדיג אויף אַ פערד — דער זאָל נישט אָנגענומען ווערען אין דיין מַחֲנֶה. פאָלגט ער זיי, קומען איהם צו נאָך ניי־אויסגעפּרובטע צוויי הונדערט טויזענד מאַן. און ווען ער איז אַרויסגעטראָטען מיט זיינע העלדען אויף דער מִלְחָמָה, האָבען זיי, פערזיכערטע אין זייערע אייגענע גְבוּרָה, געזאָגט: זאָל ער (גאָט) נישט שטיצען און נישט שטערען — „האָסטו אונז גאָט פערלאָזט, טרעט נישט אַרויס אין אונזערע מַחֲנוֹת״. בֶּן־כּוֹזִיבָא אַליין פלעג בעווייזען אַזאַ גְבוּרָה: די אין איהם געציעלטע וואַרפשטיינער פלעג ער מיט איין קניה אויפחאַפּען, און אָפּגעוואָרפענע מיט גרויס קראַפט צוריק אינ׳ם שׂוֹנֵא׳ס מַחֲנֶה, האָבען זיי דאָרט אָנגעמאַכט אַ חוּרְבָּן.

דערזעהן אין איהם אַזאַ מאַכט, האָט ר׳ עֲקִיבָא אויף איהם געזאָגט: אָט דער איז דער מֶלֶךְ הַמָּשִׁיחַ.

דערויף האָט איהם געענטפערט ר׳ יוֹחָנָן בֶּן תּוֹרְתָא:

— עֲקִיבָא, גראָז וועט פון דיינע באַקען אַרויסוואַקסען און מָשִׁיחַ וועט נאָך נישט קומען.

דריי יאָהר מיט אַ האַלבּ דורכאַנאַנד האָט אַדריאָנוס־קֵיסָר בעלאַגערט בֵּיתָר. און דער אַלטער תַּנָּא ר׳ אֶלְעָזָר הַמּוֹדָעִי, בֶּן־כּוֹזִיבָא׳ס פעטער, וואָס האָט זיך געפונען אין שטאָדט, האָט נישט אויפגעהערט די גאַנצע צייט צו פאַסטען און צו טרויערען. אַלע טאָג האָט ער מִתְפַּלֵּל געווען פאַר גאָט: „רִבּוֹנוֹ־שֶׁל־עוֹלָם! נישט היינט זאָלסטו אויספיהרען דיין גְזֵירָה אויף יודען״. געזעהן אַז עס נעהמט קיין ענדע נישט, האָט אַדריאָנוס בעשלאָסען אָפּטרעטען פון שטאָדט. קומט צו איהם פון ערגיץ אַ כּוּתִי[4] און זאָגט איהם: ווי לאַנג יענע אַלטע הוהן וועט קוואָקען און קוילערען זיך אין אַש, אַזוי לאַנג וועסטו די שטאָדט נישט איינעהמען. איך אָבער קען מאַכען אַז דו זאָלסט זי איינעהמען נאָך היינטיגען טאָג, וואַרט וועסטו זעהן. געהט ער צוריק אין שטאָדט, טרעפט ער ר׳ אֶלְעָזָר׳ן ווי ער שטעהט און האַלט אין מיטען תְּפִלָּה טהון. בייגט זיך דער כּוּתִי צו איהם צו און מאַכט ווי ער רוימט איהם עפּיס איין אין אויער. דערצעהלט מען אָפּ בֶּן־כּוֹזִיבָא׳ן: דיין פעטער ר׳ אֶלְעָזָר האָט פערטראַכט איבערצוגעבען דעם געגענד אין שׂוֹנֵא׳ס האַנד. הייסט בֶּן־כּוֹזִיבָא און מע ברייננט פאַר איהם יענעם כּוּתִי.

[1] דורך דעם האָט ער אויסגעפּרובט זייער מוּטה וואָס זיי אַליין האָבען זיך אָפּגעהאַקט דעם גראָבען פינגער פון דער האַנד. [2] יודישע געלעהרטע. [3] קאַליקעס. [4] אַ סאַמאַריטיאַנער.

— זאָג — ווענדעט ער זיך צו איהם — וואָס האָסטו אַזוינס אײַנגערוימט ר׳ אֶלְעָזָר׳ן?

— אויסזאָגען—ענטפערט דער כּותי, ווי אײַנער רעדט צו זיך—וועט מיך דער קֵיסָר טויטען, נישט אויסזאָגען — וועסט דו מיך טויטען. בעסער זיך אַליין דאָס לעבען נעהמען און נישט אַרויסגעבען דעם קֵיסָר׳ס סודות.

שיקט בן־כּוזיבא און מע ברענגט פאַר איהם ר׳ אֶלְעָזָר׳ן.

— וואָס האָט אַזוינס דער כּותי דיר געזאָגט? — פרעגט ער איהם שטרענג.

— עפּיס האָט ער מיר אײַנגערוימט—ענטפערט ר׳ אֶלְעָזָר—איך ווייס אָבער נישט וואָס. איך האָב געהאַלטען אין מיטען דער תְּפִלָּה האָב איך נישט געהערט.

— און דו וואָס האָסט איהם געזאָגט? — פרעגט ווײַטער בֶּן־כּוזִיבָא.

— גאָר נישט.

ווערט בֶּן־כּוזִיבָא שטאַרק אויפגעבראַכט, גיט דעם אַלטען אַ שטויס מיט דער פוס און ר׳ אֶלְעָזָר פאַלט טויט.

לאָזט זיך הערען אַ בַּת־קוֹל: „אוי, נישטיגער הירט, וואָס פערלאָזט די שאָף—אַ שווערד אויף זיין אַרעם און אויף זײַן רעכטען אויג״—צובראָכען האָסטו די אָרעם פון יודען — וועט דײַן אָרעם דערפאַר דיר אויסגעטריקענט ווערען, בלינד האָסטו געמאַכט דאָס רעכטע אויג פון יודען—וועט דײַן רעכט אויג דיר פינסטער ווערען.

און באַלד נאָכדעם איז די שטאָדט בֵּיתָר חָרוּב געוואָרען און בֶּן־כּוזִיבָא איז געפאַלען טויט.

האָט מען געבראַכט בֶּן־כּוזִיבָא׳ס קאָפּ פאַר אַדריאַנוס׳ן.

— ווער האָט איהם געטוידט? — פרעגט דער קֵיסָר.

— איך — ענטפערט אײַנער אַ כּותי.

— ברענג מיר זיין טויטען קערפּער — בעפעלט דער קֵיסָר.

געהט דער כּותי און ברענגט. לאָזט זיך אויס — אַ שלאַנג איז אַרום־געוויקעלט אַרום זײַן האַלז. „ווער וואָלט דעם העלד געקענט טויטען—רופט אויס אַדריאַנוס — ווען נישט זיין גאָט אַליין״?

און די רוימישע לעגיאָנען זענען בעפאַלען מיט גרויס רְצִיחָה אויף די אײַנוואוינער פון בֵּיתָר. דאָס בלוט פון די הֲרוּגִים האָט זיך געגאָסען דורך די טהירען, דורך גראַטעס פון פענסטער און דורך רינעס. פערד האָבען גע־זינקען אין טײַכען בלוט. הויפענווייז זענען געליגען אַ לאַנגע צײַט די טויטע קערפּער און געדינט אַלס צוימען אַרום אַדריאַנוס׳עס ווײַנגערטנער. און זיבען יאָהר דורכאַנאַנד האָבען די רוימער נישט געמיסטיגט זייערע ווײַנגערט־נער, אַזוי פעט זענען זיי געוועזען פון יודיש בלוט.

מען דערצעהלט: ביז פיער הונדערט שוהלען זענען געווען אין דער גרויסער שטאָדט בֵּיתָר און אין יעדער שוהל האָבען זיך געפונען ביז פיער הונדערט לעהרער, פאַר יעדען פון זיי זענען געזעסען ביז פיער הונדערט תַּלְמִידִים, איז ווען אַ שׂוֹנֵא אהין אַריינגעקומען, האָבען זיי איהם דערשטאָכען מיט די טייטלען. און אַז דער שׂוֹנֵא האָט זיך אַריינגעריסען אין שטאָדט און זי חָרוּב געמאַכט, האָט ער זיי אַלע, די לעהרער מיט די תַּלְמִידִים, איינגע-וויקעלט אין זייערע סְפָרִים און זיי צוזאַמען פערברענט.

ווי דער שׂוֹנֵא איז זיך נוֹקֵם אין יודען.

איינמאָל איז אַ יוד געגאַנגען פערביי דעם רוימישען קעניג אַדריאָנוס און האָט איהם בעגריסט.

— ווער ביסטו? — פרעגט איהם דער קעניג.

— אַ יוד.

— אַ יוד — זאָגט אַדריאָנוס אויפגעבראַכט — און דערוועגט-זיך פערביי-געהן דעם קעניג און בעגריסען איהם? קעפּען זאָל מען איהם!

געהט פערביי אַ צווייטער יוד, געזעהן דעם סוֹף פון'ם ערשטען, האָט ער דעם קעניג נ י ט בעגריסט.

— ווער ביסטו? — שטעלט-אָפּ אַדריאָנוס אויך דעם יודען.

— אַ יוד.

— אַ יוד און דערוועגט זיך געהן פערביי אַדריאָנוס'ען און איהם נישט בעגריסען? קעפּען זאָל מען איהם!

בלייבען די שָׂרִים שטעהן פערוואונדערט: וואָס זאָל דאָס בעדייטען — פרעגען זיי דעם קעניג — פאַר יאָ בעגריסען — קעפּען, פאַר נישט בעגריסען — אויך קעפּען!

דער קעניג צולאַכט זיך און זאָגט:

— וואָס, מיך ווילט איהר לערנען ווי אַזוי אומצוברייינגען מיינע שׂוֹנְאִים?

און אויף דעם שרייעט און קלאָגט ביטער דער מְקוֹנֵן: „זעה, אוי גאָט, וואָס איז מיין פערברעכען... ווי ווייט דער שׂוֹנֵא טראַכט נור אין מיר זיך נוֹקֵם צו זיין!"

פון'ם פאָטערס פלייש.

אַדריאָנוס דער רָשָׁע האָט אַוועקגעשטעלט פּאָסטען אין דריי פונקטען: איינע אין חַמָּת, איינע אין דאָרף לַקְטָיָא און איינע אין בֵּית-לֶחֶם, מיט דער רעכנונג, אַז אויב עמיצען פון יודען וועט געראָטען צו אַנטלויפען פון איין פונקט זאָל מען איהם איבערחאַפּען אויף די איבריגע. און אין דער זעלבער צייט האָט אַדריאָנוס געלאָזט אויסרופען: „יודען מעגען פריי אַרוים

פון זייערע בעהעלטעניִשען, קיין בעז וועט זיי ניִשט געשעהן". די יודען וואָס האָבען פערשטאַנען דעם מיין דערפון — האָבען זיך ניִשט אַרויסגעוויזען, און די וואָס האָבען זיך געלאָזט אָפּנאַרען, זענען אַרויס און דער שׂוֹנא האָט זיי גלייך אויפגעחאַפּט. טרייבט מען צונויף אַלע געפאַנגענע אין איין טהאָל בית־רמון. מעלדעט מען פון דעם אַדריאַנוס'ען ווען ער האָט זיך געזעצט צום טיש, גיט ער אַרויס אַזא בעפעהל: ביז איך וועל אָפּעסען דעם שפּיץ קוכען מיט דער פולקע הוהן זאָל ניִשט בלייבען איינער פון די יודען שטעהן אַ לעבעדיגער אויף די פיס. בעפאַלען גלייך די רוימישע לעגיאָנען אויף די יודען, טוידטען זיי אויס ביז איינעם און יודיש בלוט האָט זיך געגאָסען טייכענווייז.

די בעהאַלטען געבליבענע אין די הייהלען — פלעגען אַרויסגעהן בייַנאַכט, יעדע נאַכט איינער פון זיי, נאָכשפּורען דעם ריח פון אַ טויטען קערפּער, ברייִנגען איהם אין הייהל און שטילען מיט זיין פלייש דעם הונגער. איינמאָל איז אַרויסגעגאַנגען אַ יונגערמאַן און געפונען דעם טויטען קערפּער פון זיין אייגענעם פאָטער. בעהאַלט ער איהם ערגיץ אין אַ ווינקעל, לעגט אויף איהם אַ סימן, און קעהרט זיך איהם צוריק מיט גאָרניִשט. שיקט מען אַן אַנדערען, געהט יענער און ברייִנגט. נאָכ'ן עסען פרעגט מען איהם: פון וואַנ'ען האָסטו בעקומען דעם הרוג? ענטפערט ער: פון יענעם און פון יענעם ווינקעל.

— און וואָס פאַר אַ סימן איז געווען אויף איהם? — פרעגט דער יונגערמאַן אַ דערשראָקענער.

— אַזעלכער און אַזעלכער.

— אוי און וועה איז מיר! — שרייַעט־אויס דער יונגערמאַן און ברעכט די הענד — פונ'ם פאָטער'ס פלייש האָב איך געגעסען...

דאָס ציטעריגע קינד.

דואָג בן יוסף איז איבערגעבליבען נאָך זיין פאָטערס טויט אַ ציטעריג קינד ביי זיין רייכער מוטער. אַלע טאָג פלעג זי איהם אויסמעסטען און איבערוועגען, און זיין וואָג גאָלד אַוועקשענקען אין בית־המקדש. און אַז דער שׂוֹנא איז בעפאַלען די שטאָדט און דער הונגער איז דאָרט געוואָרען גרויס, האָט זי איהר קינד מיט אייגענע הענד געקוילעט און אויפגעגעסען זיין פלייש.

און אויף דעם יאָמערט און קלאָגט דער מקונן: „צי איז געהערט געוואָרען אַז פרויען זאָלען עסען זייערע מוטערליכע פרוכט, אייגענע קינדערליך געמאָסטענע און געוואויגענע!"

אינ'ם שוים פונ'ם ים.

פיער הונדערט יודישע יונגליך מיט מיידליך האָט דער שׂוֹנא געפאַנגען

און צוזאַמען זײַ געפֿיהרט אין אַ שיף פֿערקויפֿען זײַ צו שאַנד. דער־שפּירט דעם שענדליכען מײַן פון זײַערע פאַנגער, פֿערפֿיהרען זײַ אויפ'ן וועג צווישען זיך אַזאַ שמועס: ווען, אַ שטײַגער, מיר וואַרפען זיך אַרײַן אין ים, קענען מיר נאָך האָפֿען אויף עולם־הבּא? דער עלטסטער צווישען זײַ האָט געענטפֿערט אויף דעם מיט אַ פּסוק פון תּהלים אויסגעטײַטשט אַזוי: „גאָט האָט געזאָגט — פון דעם לייב'ס צײהן וועל איך אײַך צוריקרײַסען, אַרויס־הויבען וועל איך פון ים־טיעפֿעניש"ען". דערהערט דאָס, טראַכטען נישט די מײדליך און וואַרפען זיך אַלע אַרײַן אין ים. און קוקענדיג אויף זײַ האָבען דאָס זעלבע באַלד נאָכגעטהון די יונגליך.

אַ ברודער מיט אַ שוועסטער.

דעם כהן־גדול ישמעאל בן אלישע'ס צווײַ יונגע קינדער, אַ זוהן מיט אַ טאָכטער, זענען אַרײַנגעפאַלען אין געפֿענגעניש צו צווײַ רוימער. טרעפֿט זיך אַז די ווירטהען פון די צווײַ קינדער זענען זיך ביידע צוזאַמענגעקומען. דערצעהלט אײנער: „איך האָב אַ קנעכט אַזאַ שעהנעם, וואָס זײַן גלײַכען איז נישטאָ אויף דער גאַנצער וועלט". — „און איך האָב אַ דינסט — בערימט זיך דער צווייטער — וואָס די גאַנצע וועלט האָט נאָך אַזאַ שעהנהייט נישט געזעהן". בלײַבּט בײַ זײַ: חתונה מאַכען די צווײַ יודישע געפֿאַנגענע אײנעם פאַר'ן אַנדערען און מיט די שעהנע קינדער פון דעם פּאָר־פֿאָלק וועט מען זיך טהײלען. פֿיהרט מען דאָס פּאָרל צונויף אין אַ פֿינסטערען צימער. זיצען זײַ פערשעמטע און פֿערטרויערטע, יעדער אין זײַן ווינקעלע. דער קלאָגט: איך אַ כהן, אַ זוהן פון כהנים גדולים, זאָל חתונה האָבען פאַר אַ דינסט! און זי קלאָגט: איך אַ כהנת, אַ טאָכטער פון כהנים גדולים, זאָל חתונה האָבען פאַר אַ קנעכט! ווײנען זײַ אַזוי אָפּ אַ גאַנצע נאַכט. ווי ס'האָט נור אָנגע־הויבען טאָגען האָבען זײַ זיך דערקענט, פאַלען זײַ אײנער דעם אַנדערען אויפ'ן האַלז און פֿערגעהען זיך אין אַ געוויין ביז די נשמה איז זײַ אויסגעגאַנגען.

צפנת בת פניאל.

אײנע אַ פרוי, אַ זעלטענע שעהנהייט און אַ גרויסע מיוחסת, די טאָכ־טער פון'ם כהן גדול, צפנת בת פניאל, איז אַרײַנגעפאַלען אין געפֿענגעניש צו אַ רוימער, האָט ער זיך איבער איהר לוסטיג געמאַכט אַ גאַנצע נאַכט. אויף מאָרגען האָט ער איהר אָנגעטהון זיבען רעק און זי אַרויסגעפֿיהרט אין מאַרק, צו פֿערקויפֿען. קומט־צו אײנער, זעהר אַ מיאוסער, און זאָגט: אַנו בע־ווײַז נור מיר איהר שעהנקייט!

— דו קערל — זאָגט דער פֿערקויפֿער — ביסטו אויף איהר אַ בעלן, רעד נישט און קויף, אַזאַ שעהנהייט האָט נאָך די וועלט נישט געזעהן.

— פּאַרט!

הײַסט מען און זי ציהט פון זיך אַראָפּ מיט ציטערענדע הענד אַ קלייד נאָך אַ קלייד. געקומען צום לעצטען, רײַסט זי דאָס פון זיך אַראָפּ און גיט זיך אַ וואַרף אויף דער ערד: „רִבּוֹנוֹ־שֶׁל־עוֹלָם! — שרייט זי אויס אין גרויסע אנגסטען — האָסטו אויף אונז קיין רַחֲמָנוּת נישט, אָבער אויף דיין היייליגען גרויסען נאָמען ווי דערבאַרעמסטו זיך נישט?"

די ציטעריגע.

אַ יונג יודיש מיידעל פון אַ זעהר רייכער פאַמיליע איז אַרײַנגעפאַלען אין געפענגעניש, זי מיט איהרע צעהן דינסטען. זענען זיי אַלע אָנגעקומען צו אַ גוי אין הויז. איינמאָל דערלאַנגט ער דעם מיידעל אַ קרוג און הייסט איהר ברענגען וואַסער; לויפט־צו איינע פון די דינסטען און נעהמט־אַוועק ביי איהר די קרוג.

— וואָס איז דאָס? — פרעגט דער גוי פערוואונדערט.

— אַך, האַר מיינער — ענטפערט די דינסט — זאָלסט וויסען פון וואָס פאַר אַ הויז זי קומט, ווי ציטעריג זי איז געווען ביי איהר מוטער! איך בין דאָך איינע פון איהר מוטער'ס פונף הונדערט דינסטען.

דערהערט דאָס האָט דער גוי אָפּגעלאָזט פריי זי מיט איהרע צעהן דינסטען.

גאָט'ס צאָרן.

אַ אַנדער יודיש מיידעל איז אויך אָנגעקומען פון געפענגעניש צו אַ גוי; האַלט זי זיך אויף ביי איהם אין הויז, און איז שטענדיג שטיל און טרויעריג. וועקט זיך אויף ביי'ם גוי דאָס האַרץ. ביינאַכט חלום'ט זיך איהם ווי עמיצער הייסט איהם: לאָז זי אָפּ פריי אַהיים. דערצעהלט ער דעם חלום זיין פרוי, זאָגט זי: מאַך זיך נישט דערפון. די צווייטע נאַכט חלום'ט זיך איהם ווידער: „לאָזטו זי נישט אָפּ פריי ווערסטו שטאַרבען!" הערט ער נישט זיין פרוי און לאָזט־אָפּ דאָס יודיש מיידעל פריי. און אַליין געהט ער שטיי־לערהייד איהר נאָך און טראַכט זיך: איך וויל זעהן וואָס מיט איהר וועט געשעהן.

אויפ'ן וועג זעהט ער ווי זי טרעט־אָפּ אין אַ זייט אין פעלד צו אַ ברו־נען און לאָזט זיך אַהין אַראָפּ צו שטילען איהר דאָרשט. ווי זי האָט זיך נור אָנגעשפּאַרט אויפ'ן ווענטיל פונ'ם ברונען איז אַרויס אַ גיפטיגער שלאַנג, זי אַ ביס געטהון און דאָס מיידעל איז אַרײַנגעפאַלען אין ברונען. געהט ער צו, דערזעהט ער זי אַ טויטע שווימען אויפ'ן וואַסער. נעהמט ער זי פון דאָרט אַרויס, גראָבט־אויס אין פעלד אַ קֶבֶר און בעהאַלט זי.

געקומען צוריק אַהײם זאָגט ער צו זײַן פרוי: זעהסטו אָט דאָס פאָלק, נור זײער גאָט אַלײן גיסט־אויס אויף זײ זײַן צאָרן!

נַקְדִימוֹן בֶּן־גוּרְיוֹן׳ס טאָכטער.

נַקְדִימון בֶּן גוריון איז געװען אײנער פון די רײַכסטע און פאָרנעהמסטע לײַט אין יְרוּשָׁלַיִם. אַלע טאָג װען ער פלעג געהן אין בֵּית־הַמִּדְרָשׁ, פלעגען זײַנע בעדינער אויסשפרײטען אונטער איהם דעם װעג מיט זײַדענע טעפּי־כער און אָרומע־לײַט זענען געגאַנגען נאָך איהם, צונויפגעװיקעלט דאָס זײַ־דענס און פאַר זיך גענומען. נאָך זײַן טויט, האָבען דַיָּנִים בעשטימט פאַר זײַן טאָכטער פיער הונדערט גילדען אַ טאָג נור אויף בְּשָׂמִים אַלײן; איז זי נאָך נישט געבליבען דערמיט צופרידען און זי גענוטט: „נישט מעהר זאָלט איהר פאַר אײַערע טעכטער בעשטימען״. האָבען יענע אויף דעם גע־ענטפערט: אָמֵן, הַלְוַאי!

און נאָכ׳ן חוּרְבָּן איז אײנמאָל ר׳ יוֹחָנָן בֶּן זַכַּאי געריטען אויפ׳ן עזעל פון יְרוּשָׁלַיִם אַרויס, און זײַנע תַּלְמִידִים זענען איהם נאָכגעגאַנגען. זעהט ער אַ אָרום אָפּגעריסען מײדעל קלויבט־אויף גערשטען־קערנער פונ׳ם קויט אַרויס אונטער די פיס פון די אַראַבישע פיה. װי זי האָט איהם דערזעהן האָט זי זיך אײַנגעהילט אין איהרע צולאָזענע האָר און צו איהם צוגעגאַנגען.

— רֶבִּי — זאָגט זי איהם — איך האָב נישט װאָס צו עסען.

פרעגט ער זי: װער ביסטו, טאָכטער? שװײַגט זי.

פרעגט ער זי איבער: טאָכטער, זאָג װער ביסטו? ענטפערט זי: איך בין די טאָכטער פון נַקְדִימוֹן בֶּן גוריון.

— װאו איז הינגעקומען דײַן פאָטער׳ס פערמעגען?

— געלד זאַלצט מען נישט אײַן — ענטפערט זי.

— און דײַן שװער׳ס פערמעגען?

— נאָכגעגאַנגען דעם פאָטער׳ס. אַך רֶבִּי, געדענקסטו, אַז דו האָסט זיך געחַתְמ׳עט אויף מײַן כְּתוּבָּה?

ר׳ יוֹחָנָן האָט זיך געװענדעט צו זײַנע תַּלְמִידִים און געזאָגט: יאָ, איך געדענק, אַ מיליאָן גאָלדענע רענדליך איז איהר געװען אָפּגעשריבען אין דער כְּתוּבָּה פונ׳ם פאָטער׳ס צַד, אויסער דעם שװער׳ס.

און ר׳ יוֹחָנָן האָט זיך צום סוֹף צעװײנט און אויסגעלאָזט:

— אוי יודישע קינדער, אַז־װאויל איז זײ װען זײ טהון גאָטס רָצוֹן; קײן אוּמָה וְלָשׁוֹן האָט אויף זײ דעמאָלט קײַן שְׁלִיטָה נישט. װען אָבער זײ טרעטען־איבער זײַן רָצוֹן — גיט ער זײ איבער צו אַ נידעריגער אוּמָה אין די הענד, און נאָך ערגער: צו דער בְּהֵמָה פון אַ נידעריגער אוּמָה!

גאָט׳ס טרויער.

ר׳ יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי זאָגט: נאָכ׳ן חורבן האָט גאָט צוזאַמענגערופען די מַלְאָכִים און זיי געפרעגט: אַ קעניג, אַ בָּשָׂר־וָדָם, ווען ער טרויערט אויף אַ מֵת וואָס איז איהם שטאַרק ליעב געווען, ווי איז ער זיך נוֹהֵג? ענטפערען זיי: ער לאָזט אַרויסהייַנגען אַ שוואַרצען געוואַנד פאַר דער טהיר.

— טהו איך דאָס אויך — זאָגט גאָט:

„איך ציה־אָן די הימלען דונקעל־שוואַרץ
און אַ זאַק מאַך איך זייער דעק".

— און וואָס נאָך טהוט ער? — פרעגט ער ווייַטער בייַ די מַלְאָכִים.
— ער לאָזט אויסלעשען די לייַכטער.
— טהו איך דאָס:

„זוהן און לבנה ווערען פינסטער,
דער גלאַנץ פון שטערען אויסגעלאָשען".

— און וואָס נאָך טהוט ער? — פרעגט ער ווייַטער.
— ער געהט באָרוועס.
— טהו איך דאָס:

„אין ווירבעל און שטורם איז גאָטס וועג,
שטויבט־אויף וואָלקענס מיט זייַנע פיס־טרעט".

— און נאָך וואָס טהוט ער?
— ער צערייַסט זייַן קעניגליך פורפור־קלייד.
— טהו איך דאָס:

„אויסגעפיהרט דער גזר־דין פון גאָט —
און צוריסען האָט ער זייַן פורפור־קלייד".

— און נאָך וואָס טהוט ער?
— ער זיצט אין אַ ווינקעל און שווייַגט.
— טהו איך דאָס:

„אייַנזאַם זיצט ער און שווייַגט
אונטער דעם שווערען לאַסט פון זייַן טרויער".

רַב אַחָא זאָגט: חָרוּב איז געוואָרען דער בֵּית־הַמִקְדָש, וויסט איז דער הַר־הַבַּיִת, די שְׁכִינָה קען זיך אָבער פון דאָרט נישט אָפּרייַסען, און קיינמאָל טרעט זי נישט אָפּ פונ׳ם כּוֹתֶל מַעֲרָבִי:

„אָט שטעהט זי אונטער אונזער וואַנד,
קוקט דורך די שפּאַלטען אַרויס".

ר׳ יוֹסִי דערצעהלט: אייַנמאָל געהענדיג אין וועג בין איך אַרייַן אין אַ חוּרְבָה אין יְרוּשָׁלַיִם מִתְפַּלֵל צו זייַן פאַר גאָט. הער איך ווי אַ בַּת־קוֹל ברומט פון דאָרט אַרויס ווי אַ טויב און זאָגט אין דער שטיל:

ווֶעה אִיז מִיר,
פֶערווִיסט האָב אִיךְ מַיין הויז,
פֶערבּרֶענט האָב אִיךְ מַיין פַּאלַאץ,
און פֶערטרִיבֶּען מַיינֶע קִינדֶער
צווִישֶׁען ווִילד-פרֶעמדֶע.

„מְנַחֵם".

אִין'ם טאָג פוּנ'ם חורבּן אִיז גֶעבּוֹירֶען גֶעווָארֶען דֶער גוֹאֵל [1].

עֶרגִיץ ווַייט פון יְרוּשָׁלַיִם אִיז גֶעשׁטאַנֶען אַיינֶער אַ דאָרפסמאַן אִין פֶעלד און גֶעאַקֶערט. גִיט זַיין קוּה אַ בּרוּם. דֶערהֶערט עֶס אַ פֶערבּייגֶע-הֶענדֶער אַראַבֶּער, שטֶעלט עֶר זִיךְ אָפּ און פרֶעגט דֶעם דאָרפסמאַן: ווֶער בִּיסטוּ?

— אַ יוּד בִּין אִיךְ — עֶנטפֶערט יֶענֶער.

— הַיי, דוּ יוּד, שׁפַּאן-אוֹיס דַיין קוּה, בִּינד-אָפּ דַיין אַקֶער-אַייזֶען.

— וואָס אִיז דֶען?

— דֶער יוּדִישֶׁער בֵּית-הַמִקְדָשׁ אִיז עֶרשט חָרוּב גֶעווָארֶען.

— פון וואַנֶען ווַייסטוּ דאָס? — פרֶעגט דֶער יוּד אַ דֶערשׁראָקֶענֶער?

— פון דַיין קוּה'ס בּרוּם ווַייס אִיךְ עֶס.

דֶערווַייל גִיט דִי קוּה נאָכאַמאָל אַ בּרוּם. רוּפט זִיךְ אָן דֶער אַראַבֶּער:

— הַיי, דוּ יוּד, שׁפַּאן-אַיין צוּרִיק דַיין קוּה, בִּינד-צוּ ווִידֶער דַיין אַקֶער-אַייזֶען, עֶרשט אִיז דאָךְ גֶעבּוֹירֶען גֶעווָארֶען מָשִׁיחַ, דֶער יוּדִישֶׁער עֶרלֶעזֶער.

— ווִי אִיז זַיין נאָמֶען — פרֶעגט דֶער יוּד.

— מְנַחֵם הַייסט עֶר.

— און זַיין פָאטֶער'ס נאָמֶען?

— חִזְקִיָהוּ.

— און וואו גֶעפִינט עֶר זִיךְ?

— אִין דאָרף בִּירַת-עַרְבָא, נֶעבֶּען בֵּית-לֶחֶם יְהוּדָה.

גֶעהט-אַוועק דֶער יוּד, פֶערקוֹיפט זַיין קוּה, פֶערקוֹיפט זַיין אַקֶער-אַייזֶען און ווֶערט אַ הֶענדלֶער פון גֶעוואַנד פַאר קִינדֶער. לָאזט עֶר זִיךְ אִין ווֶעג, לאַנד-אַיין לאַנד-אוֹיס, שטאָדט-אַיין שטאָדט-אוֹיס, בִּיז עֶר קוּמט אַהִין אִין יֶענֶעם אָרט. קוּמֶען ווַייבֶּער פון אַלֶע אַרוּמִיגֶע דֶערפלִיךְ, אַיינקוֹיפֶען בַּיי אִיהם גֶעוואַנד פַאר זֵייעֶרֶע קִינדֶער. נוּר אַיין פרוֹי, מְנַחֵם'ס מוּטֶער, האָט גאָר נִישט גֶעקוֹיפט. הֶערט דֶער הֶענדלֶער ווִי ווַייבֶּער שׁרַייעֶן אוֹיף אַ קוֹל: מְנַחֵם'ס מוּטֶער, מְנַחֵם'ס מוּטֶער! גֶעה קוֹיף-אַיין גֶעוואַנד פַאר דַיין זוּהנדִיל.

— הַלְוַאי וואָלט עֶר, שׂוֹנֵא צִיוֹן, דֶערוואָרגֶען גֶעווָארֶען — עֶנטפֶערט יֶענֶע.

---

[1]) עֶרלֶעזֶער, מְשִׁיחַ.

— וואָס האָסטו צו איהם? — פרעגען די ווייבער.

— אינ׳ם טאָג פון זיין געבוירען איז דאָך דער בית-המקדש חרוב געוואָרען.

רופט זיך אָן דער יוד:

— גלויב מיר, טאָכטער, מיט איהם איז ער חרוב געוואָרען און דורך איהם וועט ער, אם ירצה השם, צוריק אויפגעבויט ווערען. נעהם קויף פאַר איהם.

— איך האָב אָבער קיין געלד נישט — זאָגט די מוטער.

— עס מאַכט נישט אויס, נעהם אויף באָרג; אַן אַנדערסמאָל, ווען איך וועל ווידער קומען, וועסטו מיר בעצאָהלען.

אין אַ צייט אַרום קומט דער הענדלער ווידער אין יענעם אָרט. קלערט ער זיך: מע דאַרף געהן זעהן וואָס מאַכט יענס קינד. קומט ער צו דער מוטער און פרעגט זי: וואָס מאַכט עפּיס דיין קינד?

— ניטאָ איהם! — ענטפערט די מוטער — באַלד נאָך דיין אַוועקגעהן זענען אָנגעקומען אַזעלכע ווינטען און שטורעמס, ביי מיר פון די הענד איהם אויסגעכאַפּט, און מיט איהם אינאיינעם פערשוואונדען געוואָרען — און ניטאָ איהם!

דאָס געוויין ביינאַכט.

„ציון וויינט און וויינט ביינאַכט" — זי וויינט, און אויף איהר קוקענדיג וויינט אויך גאָט ברוך-הוא; די הייליגע מלאכים וויינען מיט איהר; הימעל און ערד, בערג און טהאָלען וויינען מיט איהר.

„ביינאַכט וויינט זי" — וויינט ווער ביינאַכט לאָזט זיך זיין געוויין שטאַרקער הערען און עס האַפּט-אָן ביי׳ם האַרצען און מע וויינט מיט איהם צוזאַמען; וויינט ווער ביינאַכט — וויינען מיט איהם שטערען און מזלות.

רבי האָט געלייענט די קינות. געקומען צום פּסוק: „אַראָפּגעשליידערט פון הימעל אויף דער ערד יודישער פּראַכט" — האָט זיך איהם די האַנד אָפּגעלאָזט און דער ספר האָט זיך אַרויסגעגליטשט, און טיעף פונ׳ם האַרצען האָט ער דערביי אַ קרעכץ געטהון: אוי, פונ׳ם העכסטען דאַך אין דער טיעפסטער גרוב!...

זינט דער בית-המקדש איז חרוב געוואָרען.

זינט דער בית-המקדש איז חרוב געוואָרען בעווייזט זיך נישט ביי גאָט ברוך-הוא קיין פרעהליכע מינע און מע זעהט נישט דעם הימעל אַ לויטערען.

ר׳ אלעזר זאָגט: זינט דער בית-המקדש איז חרוב געוואָרען האָט זיך אַוועקגעשטעלט אַ אייזערנע וואַנד צווישען יודען און צווישען זייער פאָטער אין הימעל.

ר׳ יְהוֹשֻׁעַ זָאגט: זינט דער בֵּית=הַמִקְדָשׁ איז חָרוּב גֶעוָוארֶען געהט נישט פָארַאיבֶּער קיין טָאג אָהן אַ צָרָה.

ר׳ פִּנְחָס בֶּן יָאִיר זָאגט: זינט דער בֵּית=הַמִקְדָשׁ איז חָרוּב גֶעוָוארֶען געהען=אַרוּם די גֶעלֶערֶנטֶע ווי פֶערְשֶעמְטֶע און די אדעל=לייט מִיט אַראָפּגֶעלָאזֶענֶע קֶעפּ, וואָהלטֶעהטִיגֶע ווערֶען אַלץ דערנידֶערִיגטער און די געוואַלטהוּעֶר און די ברייטֶע מַיילֶער זֶענֶען פון אויבֶען; נִיטָא וואוּהִין זיך צו קֶעהרֶען, צו וועמֶען זיך ווענדֶען, קיינֶעם אַרט נישט, קיינֶער קוּקט זיך נישט אוּם, אויף וועמֶען=זשֶע איז אונז געבּליבֶען זיך אָנצוּלעהנֶען? — אויף דעם אייִנציגֶען פָאטֶער אין הִימֶעל אַליין.

טרעסט.

פִיעֶר גרויסֶע תַּנָאִים זֶענֶען גֶעגַאנגֶען אין וועג קיין רוים: רַבָּן גַמְלִיאֵל, ר׳ אֱלִיעֶזֶר בֶּן עֲזַרְיָה, ר׳ יְהוֹשֻׁעַ און ר׳ עֲקִיבָא. נאָך געווען ווייט פון דער שטאָדט אויף אַ שטרעקֶע פון הונדערט צוואַנציג מיל דערהערֶען זיי שוין דעם פרעהליכֶען זידיגֶען גַאסֶען=רויש פון רוים. הויבֶּען=אָן די ערשטֶע דריי צו וויינֶען, נור איין ר׳ עֲקִיבָא לַאכט.

— וואָס לַאכסטו — פרעגֶען זיי אִיהם.

— און אִיהר, וואָס וויינט אִיהר? — פרעגט ער זיי.

— ווי זָאלֶען מִיר נישט וויינֶען — זָאגֶען זיי — אַז מִיר זעהֶען ווי די היידֶען, וואָס בִּיקֶען זיך צו אָבּגעטֶער און דעמפפֶען פַאר געצֶען, זיי זיצֶען זיך אַזוֹי רוּהִיג און געזיכֶערט, און מִיר — אונזער בֵּית=הַמִקְדָשׁ, דאָס פִּיס=בּיינקֶעלֶע פון אונזער גרויסֶען גאָט, ליגט פערבּרענט אין אַש.

— דערפַאר טַאקי — זָאגט ר׳ עֲקִיבָא — לַאך איך. אויב זיי, די פערזינדיגטֶע פַאר גאָט, לֶעבּט זיך אַזוֹי, ווי וועט שוין זיין מִיט די וואָס טהוּען זיין ווילֶען?

די זעלבֶּע תַּנָאִים האָבּען איינמאָל נאָכ׳ן חורבן, זיך געלאָזט געהן קיין יְרוּשָׁלַיִם. געקוּמֶען צו׳ם הַר=הַצוֹפִים [1]), האָבּען זיי אויף זיך קְרִיעָה געריסֶען. געקוּמֶען נאָהענטער צו׳ם הַר=הַבַּיִת, דערזעהֶען זיי אַ שַאקַאל שפּרינגט אַרויס פון דעם אָרט וואו ס׳איז געווען דער קֹדֶשׁ=קָדָשִׁים [2]), הויבֶּען=אָן יענֶע דריי צו וויינֶען, און ר׳ עֲקִיבָא לַאכט. פרעגֶען זיי אִיהם: וואָס לַאכסטו?

— און אִיהר, פַאר וואָס וויינט אִיהר?

— ווי זָאלֶען מִיר נישט וויינֶען, אַז דאָס הייליגסטֶע אָרט אונזערס, וואו קיין בֶּן=אָדָם, אויסֶער דעם כֹּהֵן גָדוֹל, האָט קיינמאָל נישט געטאָרט אַהין איינטרעטֶען, — דאָרטֶען שפַּאצירֶען איצט פריי אַרוּם שַאקַאלֶען.

---

[1]) אַ בּאַרג אונטער ירושלים, וואָס פון דאָרט זעהט מען אַרוּם די שטאָדט.

[2]) דאָס הייליגסטֶע אָרט אין בית=המקדש.

— דערפאר טאקי לאך איך — זאגט ר׳ עקיבא — צוויי נבואות פערבינדענע צוזאמען זענען געזאגט געווארען, איינע פון שטראף: „ציון וועט אויף פעלד צואקערט ווערען, פון ירושלים — וועלען וויסטע בערגליך ווערען, און דער הר־הבית מיט ווילדען וואלד בעוואקסען״; די צווייטע פון טרעסט: „עס וועלען נאך זיצען זקנים און זקנות אין די גאסען פון ירושלים, יעדער מיט זיין שטעקען אין האנד, אנגעלאדענע מיט יאהרען; און יונגע קינדערליך, יונגעליך מיט מיידעליך, וועלען אקעגען זיי פרעהליך זיך שפיעלען און אנפולען מיט זייער פרעהליכען געלעכטער די גאסען״. איידער די ערשטע נבואה איז מקוים געווארען, האב איך אלץ מורא געהאט טאמער וועט די צווייטע אויך נישט מקוים ווערען, איצט אז די ערשטע איז שוין ערפולט, מעג מען זיכער זיין אז די צווייטע וועט אויך ערפולט ווערען.

אויסגעהערט ר׳ עקיבא׳ן, האבען זיינע חברים איהם געזאגט מיט די ווערטער:

— עקיבא, דו האסט אונז געטרעסט! עקיבא, דו האסט אונז געטרעסט!

רבי שמעון בן שטח.

די בעגנייעטע סנהדרין.

נאכדעם ווי ינאי דער ערשטער [1] האט אומגעבראכט די גרעסטע יודישע געלעהרטע [2], איז די גאנצע יודישע וועלט געוועזן ווי צעטומעלט; די צדוקים, די ביטערע שונאים פון די פרושים, האבען אומעדום בעקומען די אויבערהאנד — ביז שמעון בן שטח איז געקומען און האט צוריק אוועקגעשטעלט די תורה אויף איהר אלטען שטייגער.

צום ערשטען האט ר׳ שמעון בן שטח זיך גענומען אויסרוימען די צדוקים פון די סנהדרין, און אויסגעפיהרט האט ער עס אויף אזא אופן: אין דער סנהדרין, וואס איז צו יענער צייט בעשטאנען אויס לויטער צדוקים, פלעג זיצען דער מלך אלכסנדר־ינאי און נעבען איהם די מלכה שלומית, און אויך דער איין־און־איינציגער פון די פרושים — ר׳ שמעון בן שטח, דער מלכה׳ס ברודער. געוועהנליך, פלעגען אפט פארקומען אין סנהדרין פערשיידענע פראגען פון אלערליי דינים, האבען די סנהדרין לייט אין אזעלכע פאלען נישט געוואוסט ווי אויסצודריגען דעם אמת׳ן דין מיט בעווייזען פון דער תורה [3]. רופט זיך אן ר׳ שמעון בן שטח: עס דארף אוועקגעשטעלט ווערען, אז פאר דער סנהדרין זאל ראוי [4] זיין נור דער, וואס קען אויסווייזען יעדען דין פון דער תורה; דער אבער וואס קען דאס נישט בעווייזען איז פאר איהם אין סנהדרין קיין פלאץ נישט. טרעפט זיך דערנאך ווידער א פאל וואו סנהדרין־לייט, נישט וויסען ווי אויסצודריגען דעם דין פון דער תורה, האבען געשוויגען. נאר איינער פון זיי האט זיך ארויסגעשטעלט געגען שמעון בן שטח און עפעס געפלאפלט: „גיב מיר — זאגט ער — א טאג צייט, מארגען וועל איך שוין דיר בריינגען א קלארע תשובה״. אויף מארגען האט ער שוין אבער זיך געשעמט וויזען אין סנהדרין, ווייל ער האט

[1] יוחנן־הורקנוס. [2] זעה אויבען ז׳ 15. [3] די צדוקים וואס האבען נישט געהאלטען ווי די פרושים פון תורה שבעל־פה (מינדליכע טראדיציאן) פלעגען זיך האלמען נור ביים בוכשטעבליכען זינן פון דער תורה. [4] האט די ווערטה.

אין דער תּוֹרָה נישט געקענט אויסזוכען די נייטיגע בעווייזען. האט ר׳ שִׁמְעוֹן בֶּן שָׁטַח באלד אויף זיין ארט אין סַנְהֶדְרִין אוועקגעזעצט איינעם פון די פְּרוּשִׁים. „די סַנְהֶדְרִין — האט ער געזאגט — מוז דורכאויס בעשטעהן פון איין און זיבעציג מאן, נישט וועניגער״. דאס נעמליכע איז פארגעקומען אויך מיט די איבריגע — ביז די צדוקים זענען איינער נאכ׳ן אנדערען אלע אויסגעביטען געווארען אויף פְּרוּשִׁים, און אזוי ארום האט ר׳ שִׁמְעוֹן בֶּן שָׁטַח אויסגעפיהרט צו האבען אזא סַנְהֶדְרִין ווי ער האט פערלאנגט.

און יענעם טאג, ווען די גאנצע סַנְהֶדְרִין איז בעשטאנען פון הוילע פְּרוּשִׁים, האבען יודען געמאכט פאר יום־טוב.

אנטלאפען און צוריקגעקומען.

קיין יְרוּשָׁלַיִם זענען איינמאל אנגעקומען דריי הונדערט נְזִירִים [1] מיט דער דֵעָה דארט צו ברייינגען ניין הונדערט קָרְבָּנוֹת. פאר האלב פון זיי, פאר הונדערט פופציג מאן, האט ר׳ שִׁמְעוֹן געפונען א געזעצליכען אויסגאנג [2] און זיי בעפרייעט פון קָרְבָּנוֹת. פאר די איבעריגע האט ער נישט געפונען. קומט ער צום קעניג יַנַּאי און זאגט איהם: עס זענען אנגעקומען דריי הונדערט נְזִירִים, דארפען זיי ברייינגען ניין הונדערט קָרְבָּנוֹת, פערמאגען זיי נישט. שענק־זשע זיי דו איין העלפט און איך די צווייטע — און לאזען זיי אויספולען זייער חוב. פאלגט איהם יַנַּאי און שענקט העלפט קָרְבָּנוֹת. קומט מען דערנאך פאר יַנַּאי׳ן און מע רעדט־אן אויף שִׁמְעוֹן בֶּן שָׁטַח: זיי וויסען, אז שִׁמְעוֹן בֶּן שָׁטַח האט דיך אבגענארט. אלע קָרְבָּנוֹת זענען נור דעם קעניג׳ס; ער אליין אבער האט גאר נישט געגעבען. איז יַנַּאי געווארען שטארק אויפגעבראכט. דערוואוס זיך דערפון ר׳ שִׁמְעוֹן בֶּן שָׁטַח, דערשרעקט ער זיך און אנטלויפט.

אין א צייט שפעטער, אויף א מאהלצייט ביים קעניגליכען טיש, האבען זיך געפונען צווישען די געסט, אויך פארנעהמע לייט פון פערסישער מְלוּכָה. רופען זיי זיך אפ צו יַנַּאי׳ן: הער קעניג, עס געדענקט זיך אונז, אז דא ביי׳ם קעניגליכען טיש איז תָּמִיד געווען איינער א זָקֵן, פלעגט ער אונז זאגען קלוגע ווערטער פון דער תּוֹרָה. האט יַנַּאי געהייסען זיין פרוי שְׁלוֹמִית, רַבִּי שִׁמְעוֹן׳ס שוועסטער, וועלכע האט געוואוסט וואו איהר ברודער בעהאלט זיך, זי זאל שיקען נאך איהם, ער זאל קומען צוריק. זאגט זי צו איהם: שווער

---

[1] נזיר — אן אבגעשיידטער, אן איינגעהאלטענער — דער וואס נעמהט אויף זיך א געוויסע צייט זיך אפצוהאלטען פון וויין, פון גאלען זיך און פון טומאה. לויט׳ן דין מוז יעדער נזיר ברייינגען דריי קרבנות. [2] א מיטעל ווי אויפצובינדען זיי פונ׳ם נדר, דורך וואס זיי ווערען בעפרייט פון קרבנות.

מיר, אַז דו וועסט איהם ניט אָנריהרען און שיק איהם דיין קעניגליכען רינג — וועט ער קומען. האָט ינאי אַזוי געטוהן און ר׳ שמעון בן שטח איז צוריקגעקומען.

פרעגט איהם דער קעניג:

— צו וואָס ביסטו אַנטלאָפען?

— כ׳האָב געהערט — ענטפערט ער — אַז דער קעניג איז אויף מיר אויפגעבראַכט, האָב איך מורא געהאַט, זאָלסט מיך נישט טויטען, און געטהון ווי אין פסוק שטעהט: „בעהאַלט זיך אַ קליינע ווײַלע, ביז דער צאָרן וועט פאַראיבער״.

— און פאַר וואָס האָסטו מיך אויסגעלאַכט?

— חלילה! — ענטפערט ר׳ שמעון — איך בין דאָס גאָר ניט אויסען געווען. דו האָסט געשטיצט די נזירים מיט דיין געלט, און איך — מיט מיין תורה. איז אויסגעקומען גלייך אויף גלייך, ווי עס ווערט געזאָגט: „ווער אין שאָטען פון חכמה — ווער אין שאָטען פון געלט״.

— פאַר וואָס־זשע האָסטו דאָס מיר נישט דערצעהלט באַלד?

— ווען איך דערצעהל דיר באַלד, ווער ווייסט צי דו וואָלסט געגעבען.

זעצט איהם ינאי ביי׳ם טיש צווישען זיך און צווישען דער קעניגין.

„זעה — זאָגט ער איהם — וואָס פאַר אַ כבוד איך טהו דיר אָן״.

— נישט דו — ענטפערט ער — די תורה טוהט מיר אָן דעם כבוד, ווי בן־סירא זאָגט: „וועסטו זי אַכטען און עהרען — באַזעצט זי דיך צווישען הערען״.

— הערסט! — רופט זיך אָן ינאי צו דער קעניגין — ער האָט גאָר פאַר קיינעם קיין אָבשיי ניט!

ינאי פאַר שמעון בן שטח׳ס געריכט

איינמאָל האָט דעם קעניג ינאי׳ס אַ קנעכט געהרג׳עט אַ מענשען. האָט ר׳ שמעון בן שטח דער נשיא פון די סנהדרין איהם געהייסען אַרויסרופען פאַר׳ן געריכט. שיקט מען צו׳ם קעניג ינאי: „דיין קנעכט האָט געטויט אַ מענשען״. שיקט ער אַוועק דעם קנעכט פאַר׳ן געריכט. באַפוילט מען איהם ווייטער: „לויט׳ן דין פון דער תורה מוזטו אַליין, דער אייגענטימער פון׳ם פערברעכער, אויך זיך שטעלען צוזאַמען מיט איהם פאַר׳ן געריכט״. פאָלגט ינאי און קומט. שטעלט מען איהם אַ שטוהל נעבען שמעון בן שטח און ער האָט זיך געזעצט. רופט זיך אָן צו איהם שמעון בן שטח: קעניג ינאי, שטעל זיך אויף צום דין און זאָל מען די עדות געגען דיר אויסהערען — אַזוי הייסט אונזער תורה. זאָגט ינאי: אַזוי זאָגסט דו, וואָס זאָגען אָבער דיינע חברים. ווענדעט ער זיך רעכטס, לאָזען די ריכטער אַראָפּ די אויגען צו דער ערד, לינקס — אויך דאָסזעלבע. אויפגעבראַכט פון אַזאַ משא־פנים,

שרייעט שמעון בן שטח אויף זיי אן: „איהר זענט נישט אפענהערציג, זאל גאט דער יודע־מחשבות מיט אייך זיך רעכנען!"—געשעהט א וואונדער און אלע ריכטער ווערען פלוצלינג נידערגעווארפען צו דער ערד און בלייבען אין אהנמאכט. ווערט דער קעניג דערציטערט. שרייעט ווידער אויס ר׳ שמעון בן שטח: „שטעל זיך אויף, זאל מען געגען דיר עדות זאגען. נישט פאר אונז שטעלסטו זיך אויף, נאר פאר דעם שעפער פון דער וועלט". און ינאי האט זיך באלד אויפגעשטעלט אויף די פיס.

קדוש־השם.

שמעון בן שטח איז געוועזן א נויטבעדערפטיגער און האט זיך בעשעפטיגט מיט פלאקס. איינמאל האבען די תלמידים פאר איהם געקויפט אן עזעל ביי אן אראבער. געפונען זיי אויפ׳ן עזעל׳ס האלז פערשטעקט א טייערען עדעלשטיין. רופען זיי אויס מיט א שמחה: רבי, גאט האט דיר צוגעשיקט א כשר׳ע מציאה, ביזט נתעשר געווארען! זאגט זיי ר׳ שמעון בן שטח: „ניין, קינדער, איך האב געקויפט אן עזעל, נישט קיין עדעלשטיין". און האט באלד אפגעשיקט דעם עדעלשטיין צוריק צו׳ם אראבער.

פערוואונדערט האט אויסגערופען דער אראבער: „געלויבט זאל זיין דער יודישער גאט, דער גאט פון שמעון בן שטח".

אכציג מכשפות אין איין טאג אויפגעהאנגען.

ווען ר׳ שמעון בן שטח איז געווארען נשיא קומט מען און מע דערצעהלט איהם, אז ערגיץ אין א הייל אין א וואלד ביי אשקלון האלטען זיך אויף אכציג פרויען, זעהר שעדליכע מכשפות. פערזאמעלט ר׳ שמעון אין א נאסען רעגענדיגען טאג אכציג יונגע לייט, אלע שעהנע פארשוינען פון הויכער וואוקס, טהיילט זיי איין יעדען א נייעם קרוג מיט א ריינעם צונויפגעלעגטען מאנטעל אינוועניג, הייסט זיי אנטהון די קרוגען איבערגעקעהרטע אויף די קעפ, און לאזט זיך מיט זיי אין וועג צו דער הייל. און אנגעזאגט האט ער זיי: באלד ווי איהר וועט דערהערען פון מיר פון דער הייל ארויס דעם ערשטען פייף, זאלט איהר חאפען אנטהון די ריינע מאנטלען, דעם צווייטען — זאלט איהר זיך אלע א לאז טהון אין הייל און יעדער פון אייך זאל באלד אויפחאפען איין מכשפה און זי גיבען א הויב־אויף פון דער ערד, ווייל אזוי איז שוין מיט א מכשף: הויבסטו איהם אויף פון דער ערד פערלירט ער אויפ׳ן שטעל זיין מאכט.

קומט מען צו דער הייל. הילט זיך ר׳ שמעון בן שטח איין אינ׳ם טריקענעם מאנטעל, קלאפט־אן בײ׳ם אריינגאנג און שרייעט־אויס:

— אוים, אוים [1]! עפּענט, איך בין פון אײַערע.

אַרײַנגעלאָזט איהם אין הײל, גיבען איהם די מְכַשֵּׁפוֹת גלײַך אַ פרעג:

— ווי קומסט עס דו זאָלסט פון אַזאַ רעגען אַרויס אַ טרוקענער?

— איך האָב זיך דורכגעשלאָגען צ ווי ש ען די טראָפּענס — ענטפערט זיי ר׳ שִׁמְעוֹן.

— און צי וואָס ביסטו אַהער געקומען?

— אײַנער בײַ׳ם אַנדערען זיך לערנען! זאָל יעדערע פון אײַך בעווייזען וואָס זי קען.

זאָגט אײנע אַ שפּרוך—און ס׳ווערט באַלד בעשאַפען זילבערנע ברויט. די צווייטע—און עס בעקומט זיך אײַזערנע פלייש, די דריטע—און עס וואַקסט אויס גאָלדענער ווײַן, די פירטע — און עס בעווײַזט זיך קופּערנע זופּ.

— זעה — זאָגען זיי — וואָס פאַר אַ סְעוּדָה מיר האָבען פאַר דיר בעשאַפען. איצט האַלט עס ביי דיר, בעווייז דו וואָס דו קענסט.

— איך—זאָגט ר׳ שִׁמְעוֹן—וועל גיבען אַ פייף איינס און צוויי, וועלען צו אײַך אַרײַן אַכציג שעהנע, שטאַלטנע יונגע־לײַט, אַלע אײַנגעהילט אין טרוקענע מאַנטלען, און ס׳וועט שוין זיין מיט אײַך פרעהליך און לעבעדיג.

און באַלד אויף דעם גיט ר׳ שִׁמְעוֹן איין פייף, און די יונגען האָבען געחאַפּט און אײַנגעהילט זיך אין די מאַנטלען, אַ צווייטען — און זענען אַלע מיט אַמאָל אַרײַן אין הײל.

— זאָל יעדער פון אײַך — בעפעהלט ר׳ שִׁמְעוֹן—געשווינד אויסקלויבען איינע, אַ פּאָר צו זיך.

און די אַכציג מְכַשֵּׁפוֹת, יעדע פון זיי אויפגעחאַפּט פון אַ פּאָר פעסטע הענד, זענען אַלע געבליבען הײַנגען אין דער לופטען.

— איצט — זאָגט ר׳ שִׁמְעוֹן צו דער וואָס האָט ברויט בעשאַפען — פּרוב מאַך נאָכאַמאָל די וועלבע קונץ.

קען זי נישט.

— נעהם־זשע, הײנג זי אויף אויף אַ בוים—זאָגט ר׳ שִׁמְעוֹן צום בָּחוּר.—און דו — ווענדט ער זיך צו דער צווייטער — פּרוב נור שאַף ווידער ווײַן.

קען זי נישט.

— הײנג זי אויף!

און אַזוי אַרום האָט מען אויפגעהאַנגען אַלע אַכציג מְכַשֵּׁפוֹת.

[1] אַ אויסרוף־וואָרט צווישען מכשפים.

חוני־המעגל און זײַנע אײניקליך.

חוני־המעגל בעט־אױס רעגען.

אײנמאָל איז איבערגעגאַנגען דאָס רוב [1] פון חודש אָדר און קײַן רעגען איז נישט געװען [2]. קומט מען צו חוני־המעגל און מע בעט איהם: טהו תפלה װעט געהן רעגען. זאָגט ער: געהט טראָגט־אַרײַן אין שטוב די פסח׳דיגע הױװענס [3] זײַ זאָלען פונ׳ם רעגען נישט צעװײקט װערען.

שטעלט זיך חוני־המעגל און טהוט תפלה, און קײַן רעגען געהט אַלץ נישט. װאָס טהוט מען? צײכענט ער אַרום זיך אַן עיגול [4], שטעלט זיך אַװעק אינדערמיט און זאָגט אַזױ:

— רבונו־של־עולם! דײַנע קינדער האָבען זיך געװענדעט צו מיר, װײַל איך בין בײַ דיר װי אַ בן־בית [5]. שװער איך בײַ דײַן גרױסען נאָמען, איך ריהר זיך נישט פון דעם אָרט, ביז דו װעסט זיך אױף זײ נישט דערבאַרמען.

הױבט־אָן אַ רעגען טריפען. זאָגען איהם די תלמידים: רבי, דײַן געזיכט דערהאַלט אונז בײַ׳ם לעבען; עס זעהט אױס װי עס רעגענט נור כדי בעפרײַען דיך פון דײַן שבועה.

הױבט חוני אױף די אױגען צו׳ם הימעל און זאָגט: נישט אױף דעם האָב איך געבעטען, נאָר אױף אַ רעגען װאָס זאָל אָנפולען אַלע גריבער, גראָבענס און הײלען.

נעהמט דער רעגען שמײַסען מיט שטורם, גיסען װי פון עמערס, יעדער טראָפּען אַ קװאָרט די גרױס. זאָגען איהם די תלמידים װידער: רבי, דײַן געזיכט דערהאַלט אונז בײַ׳ם לעבען; עס זעהט אױס אַז ס׳איז נישט קײַן רעגען, נור אַ מבול אױף חרוב צו מאַכען די װעלט.

הױבט חוני װידער אױף די אױגען צום הימעל און זאָגט: נישט אױף

[1] דער גרעסטער טהײל. [2] חודש אדר איז די צײַט פון פריהיאָהר־רעגען אין ארץ־ישראל. [3] הױװענס ליימענע אױפגעשטעלטע אין הױף צו בראָטען שעפּסען־פלײש פון קרבן־פסח. [4] קרײַז, רעדיל. [5] אַ שטוב־מענש, הײמישער.

דעם האָב איך געבעטען, נאָר אויף אַ רעגען פון גוטווילען, בּרָכה און גליק.

האָט אָנגעהויבּען דער רעגען געהן ווי געהעריג, אַזוי לאַנג בּיז דאָס וואַסער האָט געשטיגען הויך און דער עולם אין ירושלים האָט געמוזט זיך אויפהויבען אויפ'ן הר-הבית [1]. קומט מען ווידער צו חוני'ן: רבי, ווי דו האָסט מתפּלל געווען אויפ'ן רעגען, ער זאָל געהן, אַזוי בּעט איצט, ער זאָל שוין אויפהערען.

ענטפערט ער: „איך האָב אַפילו אַ קבלה, אַז אויף צו פיעל גוטס איז מען נישט מתפּלל, דאָך בּריינגט אַהער אַן אָקס אַ דאַנק-אָפּפער". בּריינגט מען. לעהנט ער זיך אָן מיט בּיידע הענד אויפ'ן אָקס, הויבּט אויף די אויגען צו'ם הימעל און זאָגט:

— רבּונו-של-עולם! דיין פאָלק ישראל, וואָס דו האָסט אַרויסגעפיהרט פון מצרים, קען נישט אויסשטעהן נישט צופיעל גוטס, און נישט צופיעל שלעכטס. בּיסטו אויף זיי אין צאָרן—טראָגען זיי עס נישט איבּער; בּיסטו צו זיי צופיעל מילד—האַלטען זיי עס אויך נישט אויס. זאָל זיין דיין גוטער ווילען, דער רעגען זאָל אויפהערען און זאָל די וועלט פריי אָפּאָטהעמען.

און בּאַלד האָט אַ בּלאָז געטהון אַ ווינט—זענען די וואָלקענס צוגאַנגען און ס'האָט אַרויסגעשיינט די זון. האָט דער עולם זיך אַוועקגעלאָזט אין פעלד און געבּראַכט פון דאָרט פרישע שוואָמען און פּילצען.

שיקט דער נשיא פון סנהדרין אין יענער צייט, ר' שמעון בּן שטח, זאָגען חוני'ן אַזוי: „ווען דו בּיסט נישט חוני וואָלט דיר געקומען דערפאַר אַ שטרענגער פּסק [2]. וואָס מאַכט מען אָבּער מיט דיר, אַז דו שמייכעלסט זיך פאַר גאָט, ווי אַ קינד פאַר זיין טאַטען, און פיהרט בּיי איהם אויס וואָס ער וויל: „טאַטע, פיהר מיך אָפּוואַשען מיט וואַרעמע וואַסער"— פיהרט ער איהם. „שווענק מיך אָפּ מיט קאַלטע"— שווענקט ער איהם. „גיב מיר ניס, מאַנדלען, פערשקעס, מילגרוימען"— גיט ער איהם. אויף דיר זאָגט דער פּסוק: „דיין פאָטער פרעהט זיך... און דיין מוטער קוועלט-אָן".

און די סנהדרין האָבען אַריינגעשיקט צו חוני-המעגל: „דו בּעפעהלסט און ער ערפולט"— דו בּעפעהלסט פון אונטען און גאָט בּרוך-הוא ערפולט פון אויבּען.

אַ זיבּציגיעהריגער שלאָף.

ר' יוחנן דערצעהלט אַזוי איבּער חוני-המעגל:

אַלע זיינע יאָהרען האָט דער צדיק, חוני-המעגל, זיך פערקלערט איבּער יענע ווערטער אין תהלים: „ווען גאָט וועט אומקערען (יודען) צוריק קיין

[1] דער בּאַרג „מוריה", אויף וועלכען דער בית-המקדש איז געשטאַנען. [2] פאַר דעם וואָס ער האָט זיך אויפגעפיהרט געגען גאָט צו היימיש.

צִיוֹן—זֶענֶען מִיר גֶעוועֶן ווי אִין חָלוֹם"[1]. אִיז מֶעגלֶעך—אִיז אִיהם גֶעוועֶן קָשֶׁה—אַז אײנֶער זָאל אָפּשלָאפֶען אִין חָלוֹם גַאנצֶע זִיבּצִיג יָאהר?

אײנמָאל גֶעהט עֶר אִין וועֶג, דֶערזֶעהט עֶר, אײנֶער פלַאנצט אַ בָּאקסֶער=בּוֹים. פרֶעגט עֶר יֶענֶעם: „נָאך וויפִיעל יָאהר הוֹיבּט=אָן דֶער בּוֹים צוּ גֶעבֶּען פרוּכט?"

-- נָאך זִיבּצִיג יָאהר—עֶנטפֶערט יֶענֶער.

— בִּיסטוּ זִיכֶער, אַז דוּ וועֶסט נָאך לֶעבֶּען זִיבּצִיג יָאהר אוּן אַלײן פוּן אִיהם גֶענִיסֶען? — פרֶעגט חוֹנִי ווִידֶער.

— וואָס מַאכט עֶס אוֹיס—עֶנטפֶערט יֶענֶער—אַז אִיך בִּין גֶעקוּמֶען אוֹיף דֶער וועֶלט הָאבּ אִיך שׁוֹין גֶעפוּנֶען בָּאקסֶערֶען=בּוֹימֶער. מײַנֶע עֶלטֶערן הָאבֶּען גֶעפלַאנצט פַאר מִיר, אוּן אִיך פלַאנץ פַאר מײַנֶע קִינדֶער.

זֶעצט זִיך חוֹני צוּ אִיבֶּערבַּײסֶען, אוּן זײַן עֶזֶעל לָאזט עֶר אָפּ פַאסֶען זִיך אִין פֶעלד. פַאלט אוֹיף אִיהם אָן אַ דרִימֶעל אוּן עֶר שׁלָאפט=אײַן. וואַקסט=אוֹיס אַרוּם אִיהם אַ פֶעלז, פֶערשׁטֶעלט אִיהם פוּן דֶער גַאנצֶער וועֶלט אוּן עֶר שׁלָאפט דָארט אַזוֹי אָפּ גַאנצֶע זִיבּצִיג יָאהר. ווֶען עֶר הָאט אוֹיפגֶעוואַכט—אִיז דֶער פֶעלז צֶערוּנֶען אִין דֶער לוּפט אוּן חוֹנִי הָאט דֶערזֶעהן ווִי אײנֶער קלוֹיבּט בָּאקסֶערֶען פוּן יֶענֶעם בּוֹים. פרֶעגט עֶר בַּײַ אִיהם: „בִּיסטוּ דֶער, וואָס הָאט דֶעם בּוֹים גֶעפלַאנצט?"

— נײן—עֶנטפֶערט עֶר— גֶעפלַאנצט הָאט מײַן זײדֶע.

„אַפָּנִים, אִיך בִּין אָפּגֶעשׁלָאפֶען זִיבּצִיג יָאהר" — טרַאכט זִיך חוֹנִי. דֶערזֶעהט עֶר נֶעבֶּען זִיך אוֹיפ'ן פֶעלד אַ סַך עֶזֶעלֶען אוּן עֶזֶעלִיך, וואָס זײַן עֶזֶעל הָאט אִין דֶער צַײט גֶעבּוֹירֶען. לָאזט עֶר זִיך צוּרִיק אַהײם. גֶעקוּמֶען אִין שׁטָאדט, דרֶעהט עֶר זִיך אַרוּם אוּן דֶערקֶענט זִי נִישׁט: נײַע גַאסֶען, נײַע מֶענשׁען. הוֹיבּט עֶר אָן זִיך נָאכפרֶעגֶען: „זָאגט מִיר, וואוּ וואוֹינט דָא חוֹנִי־הַמְעַגֵל'ס זוּהן?" עֶנטפֶערט מֶען אִיהם: „זײַן זוּהן אִיז שׁוֹין לַאנג אוֹיף דֶער וועֶלט נִישׁטָא, אֶפְשַׁר אַן אײנִיקֶעל".

זָאגט עֶר: „אִיך בִּין דָאס חוֹנִי=הַמְעַגֵל". גלוֹיבּט מֶען אִיהם נִישׁט. גֶעהט עֶר אַוועֶק אִין בֵּית־הַמִּדְרָשׁ. הֶערט עֶר ווִי חֲכָמִים שׁמוּעֶסֶען צווִישֶׁען זִיך אִין לֶערנֶען אוּן זָאגֶען דֶערבַּײַ: „דֶער עִנְיָן אִיז אוּנז אַזוֹי קלָאר ווִי אִין יֶענֶע צַײטֶען פוּן דֶעם גרוֹיסֶען חוֹנִי־הַמְעַגֵל". זָאגט עֶר: „דָאס בִּין אִיך חוֹנִי". גלוֹיבּט מֶען אִיהם אַלֶץ נִישׁט אוּן קײנֶער קוּקט זִיך אוֹיף אִיהם נִישׁט אוּם.

הָאט עֶר עֶס נִישׁט גֶעקֶענט אוֹיסהַאלטֶען אוּן אוֹיסגֶעבֶּעטֶען אוֹיף זִיך דֶעם טוֹיט.

[1]) גֶעזָאגט גֶעוואָרֶען אוֹיף דִי יוּדֶען, וואָס הָאבֶּען זִיך צוּרִיקגֶעקֶעהרט נָאך זִיבּצִיג יָאהר פוּן גָלוּת בָּבֶל קײן צִיוֹן.

אַבָּא־חִלְקִיָה בעט־אוים רעגען.

אַבָּא־חִלְקִיָה איז געווען חוֹני־הַמְעַגֵל'ס אַן אייניקעל. אין דער צייט פון מאַנגעל אין רעגען פלעגען די חֲכָמִים זיך ווענדען צו איהם ער זאָל תְּפִלָה טהון, און ס'האָט תָּמִיד געהאָלפען.

איינמאָל בִּשְׁעַת אַזאַ מאַנגעל, שיקט מען צוויי תַּלְמִידֵי־חֲכָמִים בעטען איהם ער זאָל, ווי דער שטייגער, מִתְפַּלֵל זיין אויף רעגען. קומען זיי צו איהם אַהיים, טרעפען זיי איהם נישט. געהען זיי צו איהם אין פעלד, געפונען זיי איהם ווי ער שטעהט און צוגראָבט די ערד. גריסען זיי איהם — ענטפערט ער נישט. פאַר נאַכט קלויבט ער אָן שפּענער, און אַרויפגעלעגט דאָס האָלץ מיט'ן גראָב־אייזען אויף איין אַקסעל און דעם מאַנטעל אויפ'ן צווייטען — לאָזט ער זיך געהן אַ באָרוויסער אַהיים. ביי אַ וואַסער טהוט ער אָן די שיך. צווישען דערנער און שטעכלען פערהויבט ער די קליידער. געקומען נאָהענט צו'ם שטאָדט געהט איהם אַרויס דאָס ווייב אַנטקעגען אַ אויסגעפּוצטע. געקומען צו זיין הויז, לאָזט ער אַריינגעהן פריהער די פרוי, ער נאָך איהר און די צוויי געסט צו'ם לעצטען. זעצט ער זיך עסען און בעט נישט די געסט צום טיש מיטעסען. ביי'ם טיש ברעכט ער אָפּ ברויט פאַר די קינדער, און גיט דעם גרעסטען איין שטיק, און דעם קלענערען צוויי.

נאָכ'ן עסען רופט אַוועק אַבָּא־חִלְקִיָה זיין ווייב אין אַ זייט און זאָגט איהר:

— איך פערשטעה, אַז די צוויי חֲכָמִים זענען געקומען צו מיר צוליעב רעגען. קום־זשע לאָמיר אַרויפגעהן ביידע אויפ'ן בוידעם און בעטען רַחֲמִים ביי גאָט, אֶפְשַׁר וועט ער זיך דערבאַרמען און געבען רעגען, און זאָל מען נישט זאָגען אַז ס'איז צוליעב אונז. געהען זיי אַרויף אויפ'ן בוידעם. שטעלט ער זיך אין איין ווינקעל, זיין ווייב אין אַ צווייטס און טהוען תְּפִלָה. האָט זיך בעוויזען פריהער אַ וואָלקען פון דער זייט ווינקעל, וואו זי איז געשטאַנען.

אַראָפּ פונ'ם בוידעם, פרעגט ער זיי: רַבּוֹתַי, צו וואָס זענט איהר געקומען?

ענטפערען זיי: „אונז האָבען די חֲכָמִים געשיקט צו דיר מיט אַ בַּקָשָׁה, זאָלסט בעטען אויף רעגען".

זאָגט ער: „געלויבט איז גאָט, וואָס האָט געמאַכט, איהר זאָלט שוין נישט דאַרפען אָנקומען צו אַבָּא־חִלְקִיָה'ן".

— וועסט אונז נישט איינרעדען — זאָגען זיי — דער רעגען, ווייסען מיר, קומט־אָן אין דיין זכות. איצט בעטען מיר דיך נור, דו זאָלסט אונז ערקלערען איניגע זאַכען פון דיין אויפפיהרונג, וואָס זעהען אונז אויס אַביסעל קָשֶׁה[1]:

[1]) פריקרע.

פאר וואס, אז מיר זענען געקומען און האבען דיך געגריסט, האסטו אונז נישט בעגעגענט פריינדליך?

— איך בין געווען—ענטפערט ער—א שכיר־יום, געארבייט ביי יענעם אויפ'ן טאג, איז נישט רעכט צו פערלירען יענעמ'ס צייט.

— פאר וואס — פרעגען זיי ווייטער — האסטו אויפגעלעגט בעזונדער דאס האלץ אויף איין אקסעל און דעם מאנטעל אויפ'ן צווייטען[1]?

— דער מאנטעל איז נישט מיינער, אנטליהען איהם האט מען מיר נור אויף צו קליידען, אויף קיין אנדער זאך נישט.

— פאר וואס ביסטו דעם גאנצען וועג געגאנגען בארוועס, נור ביי א וואסער האסטו אנגעטהון די שיך?

— אזוי אין וועג זעהט מען אויף וואס מע שטעלט די פיס, אין וואסער אבער זעהט מען נישט, קען מען זיי צובייזען.

— פאר וואס, אז דו ביסט געקומען צו דערנער און שטיכלען האסטו דעמאלט דיינע קליידער, וואס בעשיצען דאס לייב, אונטערגעהויבען?

— לייב פערהיילט זיך, קליידער פערהיילען זיך נישט.

— פאר וואס איז ביי דער שטאדט דיר אנטקעגענגעקומען דיין פרוי א אויסגעפוצטע?

— איך זאל זיך נישט פערקוקען אויף א פרעמדער.

— פאר וואס האסטו צו דיר אין שטוב געלאזט אריינגעהן פריהער דיין פרוי, דערנאך דו, און מיר די לעצטע?

—ווייל איך האב נישט געוואוסט אויף וויפיעל איהר זענט ערענטליך.

— פאר וואס האסטו זיך געזעצט צום טיש און אונז נישט געזאגט: „קומט מיטעסען"?

— ווייל דאס ברויט וואלט נישט געקלעקט, און גלאט רופען וועגען יוצא זיין האב איך נישט געוואלט.

— פאר וואס האסטו דיין גרעסער קינד געגעבען איין שטיק ברויט, און דעם קלענערען — צוויי?

— דער זיצט אין דער היים, און יענער לערענט אין שולע.

— פאר וואס האט זיך אויפגעהויבען א וואלקען פריהער פון דער זייט ווינקעל, וואו דיין פרוי איז געשטאנען, און דערנאך ערשט פון דיין זייט ווינקעל?

— ווייל די פרוי איז תמיד אין דער היים, קומט אן ארומאן, גיט זי

[1] דער זעהר אייגפאך געמאכטער אויבערשטער מאנטעל (שמלה, טלית) פון די ארץ־ישראל־איינוואוינער האט אויסער קליידען געדיענט אויך פאר א דעק און אויף איינצובונדען חפצים.

איִהם פּאַרטיִג בּרויט, און די הֲנָאָה זײַנע איִז אויפ'ן אָרט; איִך אָבּער גיִבּ אַ נְדָבָה געלד, און דעם אָרעמאַנ'ס הֲנָאָה קען ניִשט זײַן בּאַלד.

חָנָן דער בּעהאַלטענער.

חָנָן דער בּעהאַלטענער איִז אויך געווען חוֹנִי־הַמְעַגֵּל'ס אײַניִקעל, דער טאָכטער'ס אַ זוהן. איִן דער צײַט פון מאַנגעל איִן רעגען פלעגען די חֲכָמִים אָנשיִקען אויף איִהם קלײנע קיִנדער, שולע־יונגליִך, און זיי פלעגען איִהם אָנחאַפּען בּײַ די פּאָלעס, נאָכלויפען און שרײַען: „טאַטע, טאַטע, גיִבּ אַ רעגען!"

געריִהרט פון די קיִנדערשע קולות, פלעגט ער זיִך ווענדען צו גאָט: „רִבּוֹנוֹ־שֶׁל־עוֹלָם? טהו עס איִנ'ם זכות פון די קיִנדערליִך, וואָס ווייסען נאָך ניִשט אונטערשײדען צוויִשען דעם טאַטען וואָס גיִט רעגען און אַ טאַטען וואָס גיִט ניִשט קיין רעגען".

און פאַר וואָס האָט מען איִהם גערופען חָנָן דער בּעהאַלטענער? — ווײַל ער פלעג, מַחְמַת זײַן גרויס עֲנִיוּת, זיִך בּעהאַלטען פאַר לײַטען.

הִלֵּל הַזָּקֵן.

הִלֵּל און זײַן לִיעבּע צוּ תּוֹרָה.

.I

הִלֵּל און שֶׁבְנָא זענען געווען בּרידער. פלעגט הִלֵּל זיצען אין אָרומקײַט און לערנען תּוֹרָה, און שֶׁבְנָא האָט זיך פערנומען מיט מִסְחָר און פערדיענט. אײנמאָל, אַז שֶׁבְנָא האָט שוין מעהר נישט געקענט צוזעהן זײַן ברודער'ס אָרומקײַט, קומט ער צו הלל'ן און לעגט איהם פאָר: „ברודער, פאָלג מיך, שטעה-צו צו מיר פאַר אַ שׁוּתָּף אין געשעפט, מיר וועלען בּײדע אַרבּײַטען און וואָס גאָט וועט געבען וועלען מיר זיך טהײלען". הִלֵּל אָבער האָט דערפון אַפילו נישט געוואָלט הערען.

— אָט וואָס לִיעבּע צוּ תּוֹרָה הײסט!—איז אַרוים אַ בַּת-קוֹל אין פאָלק—

„מעג אײנער גיבען
זײַן גאַנץ פערמעגען
פאַר דער ליעבּע—
לאַכט מען איהם אויס".

.II

איבּער הִלֵּל'ס לִיעבּע צוּ תּוֹרָה ווערט דערצעהלט נאָך אַזאַ מַעֲשֶׂה:

אַלע טעג פלעג הִלֵּל זיך פערדינגען אויף אַרבּײַט און בּעקומען לוין אַ טראָפּײַעיק [1]. דערפון פלעגט ער האַלבּ אַוועקגעבּען דעם טהיר-היטער פון בֵּית-הַמִּדְרָשׁ, ער זאָל איהם אַרײַנלאָזען הערען תּוֹרָה, און האַלבּ איז איהם געבּליבּען אויף לעבען פאַר זיך און פאַר זײַן הויז-געזונד. מאַכט זיך אײנמאָל אַז ער האָט געזוכט אַ גאַנצען טאָג און נישט בּעקומען וואו צו פערדיענען. קומט ער צו פאַר נאַכט צו'ם בֵּית-הַמִּדְרָשׁ, לאָזט איהם אַהין דער היטער אָהן געלד נישט אַרײַן. קלעטערט ער אַרויף אויפ'ן דאַך און שפּאַרט זיך אָן דאָרט נעבּען דעם שײַן-פּענסטעריל [2], דאָ אַרום אויפצוחאַפּען אַ לעבּעדיג גאָט'ס וואָרט פון די צוויי גרויסע לעהרער'ס מויל, פון שְׁמַעְיָה און אַבְטַלְיוֹן.

---

1) אַ גריכישע מטבע=½ דינר. 2) די דעכער אין אֶרֶץ-יִשְׂרָאֵל זענען געמאַכט פלאַך מיט אַ פּענסטעריל אין דער מיט, דורכלאָזען די שײַן.

אויסגעקומען איז עס אין א ווינטערדיגען פרייטאג, טבת-צייט. און ווי הלל ליגט דא אזוי פערטיעפט אין הערען פאלט דערווייל אויס א שניי, געהט אזוי לאנג, ביז ער האט איהם פערשאטען. שבת פארטאג זאגט שמעיה צו אבטליון'ן: אבטליון ברודער, אלע טאג אין דער צייט איז שוין אין הויז ליכטיג, היינט איז נאך פינסטער, וואס בעטייט עס? זאל דאס זיין אזא וואלקען-טאג? גיבען זיי א קוק ארויף, דערזעהען זיי עפים א מענשענ-געשטאלט אויבען אין פענסטעריל. איז מען ארויף אויפ'ן דאך, געפונט מען הלל'ן ליגען דארט אונטער א בארג שניי פון דריי איילען דער הויך. נעהמט מען איהם אראפ, מע וואשט איהם ארום און מע שמירט-אויס זיין לייב מיט בוימאייל און מע מאכט א פייער איהם צו דערווארמען, ער זאל קומען צו זיך. „צוליעב אפראטעווען דאס לעבען פון אזעלכען — זאגען די לעהרער — מעג מען מחלל-שבת זיין".

הלל'ס ענוות.

צוויי מענשען זענען אמאל געגאנגען אין א געוועט, אז דער וואס איהם וועט זיך איינגעבען הלל'ן דערבייזערען, יענער בעקומט דערפאר פיער הונדערט גולדען. זאגט איינער פון זיי: איך נעהם זיך אונטער. לאזט ער זיך באלד געהן צו הלל'ס הויז, שטעלט זיך אפ ביי דער טהיר און רופט-אויס: „היי, וואו איז הלל? הלל וואו איז?"

הלל האט זיך גראד דעמאלט געצוואגען לכבוד שבת — ס'איז געווען פרייטאג—הילט ער זיך איין און געהט יענעם ארויס אקעגען.

— זוהן מיינער — פרעגט איהם הלל — וואס פערלאנגסטו?

— איך וויל ביי דיר עפים פרעגען — ענטפערט יענער.

— פרעג, מיין זוהן, פרעג.

— זאג מיר: פאר וואס זענען די קעפ ביי די בבליאנער קיילעכדיג?

— זוהן מיינער ענטפערט איהם הלל — א וויכטיגע פראגע האסטו געפרעגט. ס'איז דערפאר וואס זיי האבען נישט קיין געניטע הויבאמען.

געהט דער מענש אוועק און קומט אין א ווייל׳ע ארום צוריק.

— היי, וואו איז הלל? הלל וואו איז?

הילט זיך הלל איין און געהט צו איהם ווידער ארויס.

— זוהן מיינער, וואס פערלאנגסטו?

— איך וויל נאך עפים פרעגען.

— פרעג מיין זוהן, פרעג.

— פאר וואס א שטייגער זענען די אויגען ביי די תרמודיאנער לויזע?

— זוהן מיינער — ענטפערט הלל — א זעהר וויכטיגע פראגע האסטו געפרעגט — ס'איז דערפאר וויל זיי וואוינען צווישען די זאמדען.

געהט דער מענש אַוועק און קומט אין אַ ווײַלע אַרום ווידער צוריק.

— הײַ, וואו איז הלל? הלל וואו איז?

הילט זיך הלל אײַן און געהט צו איהם ווידער אַרויס.

— זוהן מײַנער, וואָס פערלאַנגסטו?

— איך האָב ווידער עפּיס צו פרעגען.

— פרעג מײַן זוהן, פרעג.

— פאַר וואָס, למשל, זענען די פיס בײַ די אַפריקאַנער ברײַטע?

— זוהן מײַנער, אַ זעהר וויכטיגע פראַגע האָסטו געפרעגט — ס'איז דערפאַר ווײַל זײַ וואוינען צווישען די זומפּען.

געזעהן ווי הלל ענטפערט אַזוי געלאַסען, רופט זיך אָן דער מענש:

— אײַגענטליך האָב איך דיר נאָך און נאָך צו פרעגען, איך האָב אָבער מורא, זאָלסט ניט בײז ווערען.

הילט זיך הלל אײַן און זעצט זיך פאַר איהם אַנידער.

— וואָס דו האָסט פאַר אַ שאלות — זאָגט ער איהם — מעגסטו פרעגען.

— דו ביסט עס — זאָגט יענער — דער דאָזיגער הלל, וואָס מ'רופט איהם דער יודישער נשיא?

— יאָ.

— אויב אַזוי — זאָגט יענער — זאָלען אַזעלכע ווי די שיטער אויפגעהן בײַ יודען.

— זוהן מײַנער, פאַר וואָס?

— ווײַל איך האָב דורך דיר אָנגעוואוירען גאַנצע פיער הונדערט גילדען.

— זעה-זשע, פון היינט אָן זײַ שוין פאָרזיכטיגער. ס'איז כדאי דו זאָלסט פערלירען אײנמאָל און נאָכאַמאָל פיער הונדערט גילדען — און הלל זאָל נישט בײז ווערען.

די געשריבענע תורה און די מינדליכע.

אײנער אַ גוי איז אַמאָל געקומען פאַר שמאי'ן [1] און איהם געפרעגט: „וויפיעל תורות איז פאַרהאַן בײַ אײַך?"

— צוויי — ענטפערט שמאי — אַ געשריבענע און אַ מינדליכע.

— אויף דער געשריבענער תורה — זאָגט דער גוי — גלייב איך דיר; אויף דער מינדליכער אָבער — נישט. איך בין גרייט אָננעהמען יודישקייט, נאָר מיט דעם תנאי: זאָלסט מיך אויסלערנען נור די געשריבענע תורה אַליין.

---

[1]) אַ גרויסער תנא, הלל'ס אַ שטענדיגער געגנער אין הלכה-זאַכען. ווי הלל איז געווען אַ מקיל און אַ גוטמוטהיגער, אַזוי איז שמאי געווען, פערקעהרט, אַ שטרענגער אין לעבען און אין הלכה. אויף די נעמען פון די ביידע גרויסע תנאים האָבען זיך זייערע שולען גערופען: בית-שמאי און בית-הלל.

בַּייזֶערט זִיךְ שַׁמַאי אוֹיף אִיהם אָן אוּן טרַייבּט אִיהם דוּרךְ. קוּמט דֶער זֶעלבּער גוֹי פַאר הִלֵל׳ן—אוּן עֶר אִיז אִיהם בַּאלד מְגַייֵר אוּן נֶעהמט מִיט אִיהם לֶערנֶען דִי תּוֹרָה. דֶעם עֶרשׁטֶען טָאג ווייזט עֶר אִיהם א׳ ב׳ ג׳ ד׳. אוֹיף מָארגֶען פֶערבַּייט עֶר דִי נֶעמֶען פוּן דִי אוֹתִיוֹת. שׁטֶעלט אִיהם דֶער גֵר אָפּ: „רַבִּי, דוּ אַלֵיין הָאסט דָאךְ מִיר נֶעכטֶען אַנדֶערשׁ גֶעלֶערֶענט".

— אַזוֹי — זָאגט אִיהם הִלֵל — פֶערלָאזטוּ זִיךְ, הֵייסט עֶס, אִינגַאנצֶען אוֹיף מִיר. אוֹיבּ אַזוֹי אִיז אִין אַלֶע מִינדלִיכֶע עֶרקלֶערוּנגֶען פוּן דֶער גֶעשׁרִיבֶּענֶער תּוֹרָה מוּזטוּ זִיךְ אוֹיךְ אוֹיף מִיר פֶערלָאזֶען.

כָּל־הַתּוֹרָה אוֹיף אֵיין פוּס.

אַן אַנדֶערס מָאל אִיז גֶעקוּמֶען נָאךְ אֵיין גוֹי פַאר שַׁמַאי׳ן אוּן אִיהם גֶעזָאגט: אִיךְ בִּין גרֵייט אָנצוּנֶעהמֶען יוּדִישׁקַייט אוֹיבּ דוּ ווֶעסט מִיךְ אוֹיסלֶערנֶען דִי תּוֹרָה ווִי אִיךְ שׁטֶעה אוֹיף אֵיין פוּס. ווֶערט שַׁמַאי בֵּייז אוּן שׁטוֹיסט אִיהם אָפּ פוּן זִיךְ מִיט׳ן מַאסשׁטַאבּ, וואָס עֶר הָאט גרָאד דֶעמָאלט אִין הַאנד גֶעהַאלטֶען.

גֶעהט עֶר אַוועק צוּ הִלֵל׳ן אוּן עֶר נֶעהמט אִיהם אָן. ווִי עֶר הָאט אִיהם מגַייֵר גֶעווֶען זָאגט עֶר אִיהם:

— וואָס דִיר אִיז נִישׁט לִיעבּ זָאלסטוּ נִישׁט טהוּן דֶעם צווייטֶען — דָא הָאסטוּ דִי גַאנצֶע תּוֹרָה. דָאס אִיבּרִיגֶע אִיז נִישׁט מֶעהר ווִי צוּ דֶעם אַן עֶרקלֶערוּנג—גֶעה לֶערן.

אַ גֵר צוּלִיעבּ דֶער כְּהוּנָה.

נָאךְ אַן אַנדֶער גוֹי אִיז אַ מָאל גֶעגַאנגֶען פֶערבַּיי אַ יוּדִישֶׁע שׁוּהל. הֶערט עֶר ווִי אֵיינֶער לֵייעֶנט דָארט פַאר קִינדֶער: „אוּן דָאס זֶענֶען דִי קלֵיידֶער וואָס מֶע זָאל פֶערפֶערטִיגֶען: אַ חוֹשֶׁן אוּן אַ אֵפוֹד" א. ז. וו. גִיט עֶר אַ פרֶעג: „פַאר ווֶעמֶען אִיז עֶס?" זָאגט מֶען אִיהם: „פַאר׳ן כֹּהֵן־גָדוֹל".

טרַאכט זִיךְ דֶער גוֹי: „אָט ווֶעל אִיךְ גֶעהן אוּן אָננֶעהמֶען יוּדִישׁקַייט, אַבִּי מֶע זָאל מִיךְ מַאכֶען פַאר אַ כֹּהֵן גָדוֹל". קוּמט עֶר פַאר שַׁמַאי׳ן אוּן זָאגט אִיהם: „אִיךְ בִּין גרֵייט אָנצוּנֶעהמֶען יוּדִישׁקַייט, נוּר דוּ זָאלסט מִיךְ מַאכֶען פַאר אַ כֹּהֵן גָדוֹל". ווֶערט שַׁמַאי בֵּייז אוּן שׁטוֹיסט אִיהם פוּן זִיךְ אָפּ מִיט דֶעם מַאסשׁטַאבּ, וואָס עֶר הָאט גרָאד גֶעהַאלטֶען אִין הַאנד. גֶעהט דֶער גוֹי אַוועק צוּ הִלֵל׳ן אוּן זָאגט אִיהם דָאס זֶעלבֶּע. נֶעהמט עֶר אִיהם אָן. ווִי עֶר הָאט אִיהם מְגַייֵר גֶעווֶען זָאגט עֶר אִיהם: „זָאג אַלֵיין, קרוֹינט מֶען דֶען אֵיינֶעם פַאר אַ קֶענִיג אֵיידֶער עֶר ווֵייסט אַלֶע קֶענִיגלִיכֶע צֶערֶעמָאנִיעֶן? גֶעה־זשׁע דוּ אוֹיךְ, לֶערֶען זִיךְ פרִיהֶער אוֹיס אַלֶע נֵייטִיגֶע צֶערֶעמָאנִיעֶן".

זֶעצט זִיךְ דֶער גֵר לֶערנֶען דִי פַּרְשׁוֹת פוּן כְּהוּנָה גְדוֹלָה. ווִי עֶר אִיז

געקומען צו׳ם פָּסוק: „דער פרעמדער, וואָס דערנעהנט זיך (צו דער כְּהוּנָה) זאָל געטויט ווערען״, גיט ער הִלֵל׳ן א פרעג: אויף וועמען געהט עס דער פָּסוק? ענטפערט איהם הִלֵל: אַפִילוּ אויף דָוִד׳ן דעם יודישען קעניג!

דערהערט דעם ענטפער הויבט זיך אָן דער גֵר צו בעטראַכטען אַזוי: „אויב יודען, גאָט׳ס געליבטע קינדער, גערופענע פון איהם מיט׳ן נאָמען „מיין זוהן, מיין עלטסטער יִשְׂרָאֵל״,—אויב אויף זיי איז אַזוי געזאָגט, הייסט ווי זאָל שוין זיין מיט מיר נישטיגען גֵר, א ערשט אָנגעקומענער מיט׳ן שטעקיל און זעקיל.

קומט ער צוריק צו שַׁמַאי׳ן און זאָגט איהם: „מעג איך דען ווערען א כֹּהֵן־גָדוֹל? די תּוֹרָה זאָגט דאָך בְּפֵירוּש: „דער פרעמדער וואָס דערנעהנט זיך זאָל געטויט ווערען״. דערנאָך קומט ער ווידער צו הִלֵל׳ן און זאָגט איהם: „גוטמוטהיגער הִלֵל! זאָלען אַלע בְּרָכוֹת רוהען אויף דיין קאָפּ, דערפאַר וואָס דו האָסט מיך אַרונטערגענומען אונטער די פליגעל פון דער שְׁכִינָה״.

*

* *

אין א צייט אַרום האָבען אַלע יענע דריי גֵרים זיך צוזאַמענגעטראָפען אין איין אָרט. דערצעהלט יעדער פון זיי זיין מַעֲשֶׂה. רופען זיי זיך אָן: „שַׁמַאי׳ס שטרענגקייט האָט אונז שיער אומגעבראַכט פון דער אֱמֶת׳ער וועלט; הִלֵל׳ס גוטמוטהיגקייט האָט אונז אַרונטערגענומען אונטער די פליגעל פון דער שְׁכִינָה״.

חֶסֶד מיט׳ן גוף און מיט דער נְשָׁמָה.

הִלֵל נאָך זיין דְרָשָׁה פלעג געהן שפּאַצירען צוזאַמען מיט זיינע תַּלְמִידִים. ביי׳ם אָפּשייד האָבען איהם די תַּלְמִידִים א פרעג געטהון: „רַבִּי, וואוהין איילסטו זיך?״

ענטפערט ער: א מִצְוָה טהון.

— וואָס פאַר א מִצְוָה?

— אַרומוואַשען זיך אין באָד.

— אָט דאָס רופסטו מִצְוָה?

— געוויס—ענטפערט ער זיי—האָט איהר געזעהן די קעניגליכע ביל־דער, אויסגעשטעלטע אין די טעאַטערען און צירקען; אויף זיי איז בעשטימט א בעזונדער אויפזעהער, וואָס וואַשט זיי און פוצט זיי און דערפאַר בעקומט ער א שעהן געהאַלט, נאָך מיט הויכע טיטלען דערצו. הייסט וויפיעל מעהר מוז מען ריין האַלטען דעם אָפּבילד פון גאָט אַליין, דעם מענשען!

אויף דער זעלבער פראַגע פון זיינע תַּלְמִידִים „וואוהין ער געהט?״, האָט הִלֵל איינִיגע מאָל געענטפערט, אַז ער איילט זיך אויפצונעהמען א גאַסט ביי

זיך אין הויז, איז די זאך ביי זיי געווען א חידוש, און האבען איהם געפרעגט: „רבי, אלע טאג האסטו א גאסט?"

ענטפערט ער זיי: „געווים, ציא איז דען די ארומע נשמה אין גוף נישט קיין גאסט[1]? היינט איז זי דא, און מארגען—ווער ווייסט, וואו זי וועט זיין!"

הלל'ס גוט־הארציגקייט.

I.

מע דערצעהלט אויף הלל־הזקן, אז פאר איינעם א לייטישען ארומאן א יורד האט ער געקויפט א פערד אויף צו רייטען און געדונגען א קנעכט צו לויפען פאראויס. איינמאל, ווען הלל האט נישט געפונען פאר'ן ארומאן קיין לויפער, איז ער אליין פאר איהם פאראויס געלאפען גאנצע דריי מייל.

II.

הלל־הזקן האט איינמאל פערבעטען א גאסט צו'ם מאהלצייט. ווי זיי זיצען ביי'ם טיש קומט אן ארומאן, שטעלט זיך אוועק ביי דער טהיר און זאגט: „היינט איז ביי מיר דער טאג פון דער חופה און איך האב נאך גאר נישט אויף דער ערשטער סעודה". נעהמט הלל'ס פרוי און גיט איהם אוועק אינ־גאנצען די סעודה איהרע. דערנאך פערקנעט זי אן אנדער טייג און שטעלט צו איבערנייס א טאפ און פארטיג געמאכט א פרישע סעודה. אז זי האט דערלאנגט צו'ם טיש, פרעגט זי הלל:

— טאכטער, וואס האט עפים היינטיגס מאל דאס דערלאנגען גע־דויערט מעהר ווי תמיד? דערצעהלט זי איהם אינגאנצען די מעשה. אוים־געהערט זי, זאגט איהר הלל:

— יא, מיין טאכטער, איך האב זיך שוין אליין געשטויסען, אז דא איז עפים ביי דיר געווען א מצוה־זאך. וואס דו טהוסט, ווייס איך גאנץ גוט, איז אלץ לשם־שמים[2].

---

[1] „אויפנעהמען דעם גאסט" האט ביי איהם געהייסען: דערהאלטען די נשמה מיט עסען. [2] פון גאט'ס וועגען.

רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן זַכַּאי.

בֶּן־זַכַּאי׳ס תּוֹרָה אוּן חָכְמָה.

ר׳ יוֹחָנָן בֶּן זַכַּאי האָט געלעבּט הונדערט אוּן צוואַנציג יאָהר. פערציג יאָהר האָט ער זיך פערנומען מיט מִסְחָר, פערציג יאָהר אַליין געלערנט, פערציג יאָהר יענעם געלערנט.

ווי מע דערצעהלט, האָט ר׳ יוֹחָנָן נישט איבּערגעלאָזט קיין זאַך פוּן תּוֹרָה אוּן חָכְמָה, ער זאָל עס נישט דערגעהן בּיז׳ן גרוּנד. ער איז אַפילוּ דערגאַנגען די מַלְאָכִים־שפּראַך, שֵׁדִים־שפּראַך אוּן בּוימער־שפּראַך, אַלערליי פאָלקס־מְשָׁלִים אוּן פוּקס־פאַבּעלען, דאָס גרעסטע אוּן דאָס מינדסטע. — אויף איהם איז געזאָגט געוואָרען דער פָּסוּק:

„איך בּעטהייל מיינע געליבּטע מיט אַלעס גוּטס
אוּן זייערע אוֹצרוֹת מאַך איך איבּער־פוּלע״.

איינמאָל איז ר׳ יוֹחָנָן בֶּן זַכַּאי געפאָהרען אין וועג רייטענדיג אויף אַן עזעל אוּן זיין תַּלְמִיד ר׳ אֶלְעָזָר בֶּן עֲרָךְ איז געגאַנגען נאָך איהם אוּן דעם עזעל אָנגעטריבּען. זאָגט ר׳ אֶלְעָזָר צוּ ר׳ יוֹחָנָן: רַבִּי, לערן מיך אוּיס אַ שטיק פוּן מַעֲשֵׂה־מֶרְכָּבָה [1]. ענטפערט ער איהם: זוהן מיינער, האָבּ איך דען אייך נישט געלערנט, אַז אין מַעֲשֵׂה־מֶרְכָּבָה טאָר מען זיך נישט פערטיעפען אַפילוּ מיט איינעם, סיידען גאָר מיט אַ געלערנטען אוּן אַ דענקענדען.

זאָגט ר׳ אֶלְעָזָר: רַבִּי, ערלויבּ מיר פאַר דיר עפּיס אַרויסזאָגען איינע פוּן די זאַכען וואָס איך האָבּ פוּן דיר אין דעם עִנְיָן שוין פריהער געלערנט.

— זאָג — ערלויבּט איהם ר׳ יוֹחָנָן, געהט־אַראָפּ פוּנ׳ם עזעל, הילט זיך איין אוּן זעצט זיך אַוועק אויף אַ שטיין אוּנטער אַ איילבּירט.

— רַבִּי — פרעגט ר׳ אֶלְעָזָר — צוּ וואָס בּיסטוּ אַראָפּ פוּנ׳ם עזעל?

— ווי דען אַנדערש — ענטפערט ר׳ יוֹחָנָן — דוּ וועסט דַרְשְׁנ׳ען אין מַעֲשֵׂה־מֶרְכָּבָה, אוּן די שְׁכִינָה וועט זיין מיט אוּנז, אוּן מַלְאֲכֵי־הַשָּׁרֵת וועלען אוּנז בּעלייטען — אוּן איך וועל זיך בּלייבּען זיצען רייטענדיג אויפ׳ן עזעל!

---

[1]) אַ געהיימע לעהרע איבּער דער גאָטהייט.

און ר׳ אֶלְעָזָר בֶּן עֲרָךְ האָט גענומען דַרְשְנ׳ען אין מַעֲשֶׂה־מֶרְכָּבָה. איז אַ פייער פונ׳ם הימעל אַראָפּ און אָנגעכאַפּט אַלע בוימער אין פעלד, און באַלד האָבען גענומען די בוימער שִׁירָה זינגען. און אַ קול פון אַ מַלְאָךְ האָט זיך געלאָזט הערען פון פייער אַרויס: „געווים, געווים, אָט דאָס הייסט מַעֲשֶׂה־מֶרְכָּבָה!"

אַז בֶּן־עֲרָךְ האָט געענדיגט האָט זיך בֶּן־זַכַּאי אויפגעשטעלט, איהם אַ קוש געטהון אויפ׳ן קאָפּ און געזאָגט: „געלויבט איז דער יודישער גאָט, וואָס האָט געגיבען אַבְרָהָם אָבִינוּ אַזאַ זוהן, וואָס פערשטעהט און קען אַזוי וויַיט זיך פערטיפען און אַריינקלערען אין מַעֲשֶׂה־מֶרְכָּבָה. איינער דַרְשְׁ׳נט שעהן, אָבער נישט שעהן מְקַיֵּים; איינער, פערקעהרט, איז שעהן מְקַיֵּים, אָבער דַרְשׁ׳נט נישט שעהן. דו — אי שעהן געדַרְשְׁ׳נט, אי שעהן מְקַיֵּים. אַז וואויל איז דיר, אַבְרָהָם־אָבִינוּ, וואָס פון דיר איז אַזאַ זוהן אויף דער וועלט אַרויסגעקומען".

די מַעֲשֶׂה איז איבערדערצעהלט געוואָרען פאַר ר׳ יְהוֹשֻׁעַ׳ן, ווען ער צוזאַמען מיט ר׳ יוסי־הַכֹּהֵן זענען געגאַנגען אין וועג. זאָגען זיי: „לאָמיר זיך אויך פערנעהמען מיט מַעֲשֶׂה־מֶרְכָּבָה". האָט גענומען ר׳ יְהוֹשֻׁעַ דַרְשְׁ׳נען. געווען איז עס אין אַ הייסען תַּמּוּז־טאָג. האָבען די הימלען זיך בעדעקט מיט וואָלקענס און ס׳האָט זיך בעוויזען ווי אַ רעגענבויגען, און מַלְאָכִים האָבען זיך פערזאַמעלט און געקומען זיך איינהערען, גלייך ווי מענשען לויפען זיך צונויף צו קוקען אויף חֲתוּנָה־שפּילערייען.

דערנאָך האָט עס ר׳ יוסי דערצעהלט פאַר ר׳ יוֹחָנָן בֶּן זַכַּאי.

— אַז וואויל איז אייך און וואויל איז אייער מוטער! — האָט בֶּן־זַכַּאי אויסגערופען — אַז וואויל איז מיר, וואָס איך האָב דערלעבט צו זעהן דאָס מיט מיינע אויגען! איך אויך האָב געזעהן אין חָלוֹם, ווי איך מיט אייך זיצען צוזאַמען אין געזעלשאַפט אויפ׳ן באַרג סִינַי, און איבער אונז האָט זיך געלאָזט הערען פונ׳ם הימעל אַ בַּת־קוֹל: „אַהער אַרויף, אַהער אַרויף! גרויסע זאַלען זענען פאַר אייך צוגעגרייט און שעהנע טאַפּעטען זענען פאַר אייך אויסגעשפּרייט. איהר און אייערע תַּלְמִידִים און אייערע תַּלְמִידִים׳ס תַּלְמִידִים, פאַר אייך אַלע איז צוגעגרייט אין גַן־עֵדֶן דער אויבען־אָן".

צוויי וועגען.

ווען ר׳ יוֹחָנָן בֶּן זַכַּאי איז קראַנק געוואָרען זענען די תַּלְמִידִים געקומען איהם מְבַקֵּר־חוֹלֶה זיין. ווי ער האָט זיי דערזעהן האָט ער אָנגעהויבען וויינען. פרעגען זיי איהם: רַבִּי, ליכט פון יודען, רעכטע זייל, שטאַרקער האַמער, פאַר וואָס וויינסטו?

ענטפערט ער זיי: „ווען מען וואָלט מיך איצט אַוועקפיהרען פאַר אַ

קעֶניִג אַ בָּשָׂר־וָדָם, וואָס הײַנט איִז עֶר דאָ, מאָרגעֶן—איִן קֶבֶר, און אויִב עֶר וועֶרט אויף מיִר איִן כַּעַס—איִז זײַן צאָרן ניִשט קײַן אײביִגעֶר, און אויִב עֶר פעֶרשליִסט מיִך איִן תְּפִיסָה—איִז דאָס געֶפעֶנגעֶניִש ניִשט קײַן אײביִגס, און אויִב עֶר טויט מיִך—איִז דעֶר טויט ניִשט קײַן אײביִגעֶר, און דעֶרצו קעֶן איִך איִהם אײַנבּעֶטעֶן מיִט וועֶרטעֶר און איִבּעֶרקויפעֶן מיִט געֶלד,—פון דעֶסטוועֶגעֶן וואָלט איִך געֶוויינט; בִּפְרַט איִצט אַז מעֶ פיִהרט מיִך פאַר דעֶם קעֶניִג איִבּעֶר אַלעֶ קעֶניִגעֶן, פאַר גאָט בָּרוּך־הוּא, וואָס לעֶבּט אײביִג איִבּעֶר אַלעֶ צײַטעֶן, וואָס אויב עֶר וועֶרט אויף מיִר איִן כַּעַס—איִז זײַן צאָרן אַ אײביִגעֶר, און אויב עֶר פעֶרשליִסט מיִך איִן תְּפִיסָה—איִז דאָס געֶפעֶנגעֶניִש אַ אײביִגס, און אויב עֶר טויט מיִך—איִז דעֶר טויט אַ אײביִגעֶר, און איִהם אײַנבּעֶטעֶן מיִט וועֶרטעֶר און איִבּעֶרקויפעֶן מיִט געֶלד קעֶן מעֶן ניִשט. און אויסעֶר דעֶם שטעֶהעֶן פאַר מיִר איִצט פאָר צוויי וועֶגעֶן, אײנעֶר צו'ם גַּן־עֵדֶן און אײנעֶר צו'ם גֵיהִנָּם, און איִך ווייס ניִשט מיִט וואָס'ר וועֶג מעֶ וועֶט מיִך פיִהרעֶן, — וויִ־זשעֶ זאָל איִך ניִשט ווײנעֶן?

זאָגעֶן איִהם דיִ תַּלְמִידִים: רֶבִּי, בּעֶנש אונז.

זאָגט עֶר זײ: איִך וויִנש אײַך, אַז דיִ מוֹרָא פאַר גאָט זאָל זײַן אויף אײַך ווי דיִ מוֹרָא פאַר מעֶנשעֶן.

זאָגעֶן זײ: רֶבִּי, ניִשט מעֶהר?

— הַלְוַאי אַזוי — עֶנטפעֶרט עֶר — אַ סִימָן האָט איִהר, ווען אַ מעֶנש טהוט עֶפּיִס אַן עֲבֵירָה, טראַכט עֶר זיִך: קײַן מעֶנש זאָל עֶס ניִשט בּעֶמעֶרקעֶן.

בִּשְׁעַת דעֶר פְּטִירָה האָט עֶר געֶזאָגט דיִ תַּלְמִידִים: „רוימט־אויס דיִ כֵּלִים פון שטוּב [1]) און גרייט־צו אַ שטוהל פאַר חִזְקִיָהוּ מֶלֶךְ יְהוּדָה, וואָס קומט אַהעֶר".

אַז ר' יוֹחָנָן בֶּן זַכַּאי איִז נִפְטַר געֶוואָרעֶן, איִז פעֶרגאַנגעֶן דיִ שײַן פון חָכְמָה.

[1]) כלים איִן שטוּב, וואו אַ מת ליִגט, וועֶרעֶן אומריִין.

רַבִּי חֲנִינָא בֶּן דוֹסָא.

אַ טאָפּ באָקסערן.

אַלע טאָג האָט זיך געלאָזט הערען אַ בַּת־קול:

— די גאַנצע וועלט ווערט געשפּייזט צוליעב חֲנִינָא מיין זוהן, און חֲנִינָא מיין זוהן בּעגנִיגט זיך מיט אַ טאָפּ באָקסערן פון איין ערב־שַׁבָּת בּיז'ן אַנדערן.

דער נֵס אין אויבען און אין מולטער.

אַלע ערב־שַׁבָּת פלעגט ר' חֲנִינָא בֶּן דוֹסָא'ס ווייב, גלייך מיט אַלע שְׁכֵנוֹת, איינהייצען אין אויבען און אַריינוואַרפען אַהין אַן אָפּגעבּרענט רוי־בּעריגס שייטעל האָלץ. איז דאָרט געווען איינע אַ שלעכטע שְׁכֵנָה, טראַכט זי זיך: „וואָס הייסט עס, איך ווייס דאָך אַז זיי האָבען גאָר נישט אויף שַׁבָּת, מע דאַרף אַריינגעהן האַפּען אַ קוק, צו וואָס הייצט זיך דאָרטען". געהט זי און קלאַפּט־אָן אין טהיר. ווערט ר' חֲנִינָא'ס פרוי שטאַרק פערשעמט און בּעהאַלט זיך אין צווייטען חֶדֶר. געשעהט אַ נֵס, און ווי די שְׁכֵנָה איז אַריין געפונט זי דעם אויבען פול מיט חַלּוֹת און די מולטער פול מיט טייג. הויבּט זי אָן רופען: „דו, דו! האַפּ גיכער דעם באַקשויפעל [1], די חַלָּה ווערט צוגע־בּרענט". ענטפערט יענע פונ'ם חֶדֶר: „דאָס בּין איך טאַקי געגאַנגען נעהמען".

אַ פּיסעל פון אַ גאָלדענעם טיש.

איינמאָל זאָגט דאָס ווייב ר' חֲנִינָא'ן: „בּיז ווי לאַנג וועלען מיר נאָך אַזוי אָפּקומען?"

— וואָס קען מען מאַכען? — פרעגט ער בּיי איהר.

— בּעט־אויס בּיי גאָט, ער זאָל דיר שענקען וואָס־עס־איז פון יענעם גוטס, וואָס איז בּעהאַלטען פאַר די צַדִּיקִים אויף יענער וועלט.

האָט ער מִתְפַּלֵּל געווען, האָט זיך בּעוויזען ווי אַ מין האַנד און האָט

[1] לאָפּאַטע.

איהם אַ וואָרף געטהון אַ פיסעל פון אַ גאָלדענעם טיש. בײַ נאַכט האָט ער געזעהן אין חלום, ווי אַלע צדיקים אין גן־עדן זיצען יעדער בײַ אַ גאָלדענעם טיש אַ דרײַ־פיסיגען, נור ער מיט זיין פרוי — בײַ אַ צוויי־פיסיגען. ווי ער האָט ערוואַכט, דערצעהלט ער דער פרוי דעם חלום און זאָגט איהר: „ווי מיינסטו, ס׳ועט דיר זיין איינגענעהם אַז אַלע צדיקים וועלען זיצען אַרום דרײַ־פיסיגע טישען, נור איך מיט דיר — בײַ אַ טיש מיט איין פיסעל ווייניגער?"

— ביזט טאַקי זעהר גערעכט, מיין מאַן — ענטפערט זי — זײַ־זשע ווידער מתפלל, מע זאָל דאָס פיסעל צוריק נעהמען.

האָט ער מתפלל געווען און מ׳האָט עס צוגענומען צוריק.

„דער לעצטער נס — האָבען די חכמים אויף דעם געזאָגט — איז נאָך אַ גרעסערער פאַר׳ן ערשטען, ווייל אַזאַ קבלה האָבען מיר פון אייביג אָן, אַז פון הימעל גיט מען אַמאָל, אָבער צוריק נעהמען — קיינמאָל נישט".

עסיג וואָס ברענט.

איינמאָל ערב־שבת פאַר נאַכט זעהט ר׳ חנינא בן דוסא, ווי זיין טאָכטער זיצט אַ פערזאָרגטע. פרעגט ער זי: „טאָכטער מיינע, וואָס ביסטו אַזוי פערזאָרגט?"

זאָגט זי: „מ׳האָט מיר פערביטען די כלים, און אַנשטאָט בוימאייל האָב איך אָנגעצונדען עסיג און געבענשט ליכט".

— וואָס־זשע ערגערסטו זיך אַזוי, טאָכטער? — זאָגט ער איהר — דער וואָס הייסט דעם בוימאייל זאָל ברענען, דער וועט אויך הייסען ברענען דעם עסיג.

און אַזוי איז געווען. דער עסיג האָט געברענט און געברענט אַ גאַנץ מעת־לעת און פון איהם האָט מען נאָך גענומען פייער צו דער הבדלה.

בן דוסא׳ס ציגען.

בן־דוסא האָט געהאַט ציגען. קומט מען צו איהם מיט אַ טענה: „דיינע ציגען טוהען־אָן שאָדען אין פעלד". זאָגט ער: „אויב זיי טהוען־אָן שאָדען — זאָלען בערען זיי אויפעסען, און אויב ניט — זאָל יעדע פון זיי אין אָבענד ברייגנען אַ בער אויף די הערנער". אין אָבענד זענען געקומען די ציגען פון פעלד, און יעדע פון זיי האָט געבראַכט אַ בער אויף די הערנער.

און ווי קומט דער אָרומער ר׳ חנינא בן־דוסא צו ציגען? — דערצעהלט ר׳ פנחס וועגען דעם אַזאַ מעשה:

איינמאָל האָט איינער, דורכגעהענדיג פערבײַ בן־דוסא׳ס שטוב, פערגעסען דאָרט עטליכע הינער. האָט זיי בן דוסא׳ס ווייב געפונען און

אַריינגענומען. זאָגט ער איהר: „זעה, פערנויץ נישט זייערע אייער, ס'איז פרעמדס. אַז די היהנער האָבען אָנגעלעגט אַ סך אייער און אויסגעפיהרט פון זיי אַ סך היהנדליך, איז אין שטוב פון זיי נישט געווען אויסצושטעהן, נעהמט בן־דוסא און פערקויפט זיי און פאַר'ן געלד קויפט ער ציגען. אין אַ צייט אַרום איז ווידער פערבייגעגאַנגען דער אייגענטהימער פון די היהנער מיט זיינעם אַ חבר. הערט בן־דוסא ווי ער זאָגט צו יענעם: „זעהסטו, אָט רא האָב איך פערגעסען מיינע היהנער". פרעגט איהם בן־דוסא, צי קען ער געבען עפּיס אַ סימן. האָט יענער איהם געזאָגט אַ סימן.

— אויב אַזוי — זאָגט איהם בן־דוסא — געהערען אָט די אַלע ציגען צו דיר, נעהם זיי זיך.

און אָט יענע ציגען האָבען עס געבראַכט די בערען אויף זייערע הערנער.

אויסגעצויגענע באַלקענס.

בן־דוסא'ס אַ אָרומע שכנה האָט געבויעט פאַר זיך אַ הויז, קומט צו די באַלקענס — דערגרעכען זיי נישט פון וואַנד צו וואַנד. געהט זי אַריין צו בן־דוסא'ן און קלאָגט זיך נעביך פאַר איהם: „איך בויע מיין הויז, קלעקט נישט גענוג די לענג פון די באַלקענס". פרעגט ער זי: „ווי איז דיין נאָמען?" ענטפערט זי: איכו. זאָגט ער:

— זאָלען ביי איכו'ן
די באַלקענס דערגרייכען.

איז אַזוי געשעהן.

— איך אַליין — דערצעהלט פּלימו — האָב מיט מיינע אויגען יענע הויז געזעהן, האָבען דאָרט די באַלקענס אַרויסגעשטעקט אויף אַ איל די לענג פון ביידע זייטען. האָט מען מיר געזאָגט: „אָט דאָס איז דאָס הויז וואָס בן־דוסא האָט דורך זיין תפלה אויסגעוועלבט".

מלאכים־טרעגער.

איינמאָל האָט ר' חנינא בן־דוסא צוגעזעהן ווי זיינע שטאָדט־לייט לאָזען זיך קיין ירושלים מיט נדרים און נדבות. טראַכט ער ביי זיך אַ פערזאָרגטער: „אַלע פיהרען קיין ירושלים מתנות, נאָר איך איינער פיהר אַהין גאָר נישט". איז ער זיך מישב און געהט־אַרויס אין פעלד אונטער זיין שטאָדט, זוכט דאָרטען אויס אַ גרויסען שטיין, האַקט איהם אַרום גלאַט און פוצט איהם אויס און זאָגט דערביי: „איך נעהם אויף זיך אָוועקצופיהרען דעם שטיין אַ געשאַנק קיין ירושלים". וויל ער דונגען טרעגער, טרעפען זיך איהם פינף מענשען. פרעגט ער זיי: „איהר וועט מיר אַוועקטראָגען דעם שטיין קיין ירושלים?" זאָגען זיי: „אויב דו וועסט אונז בעצאָהלען פופציג טאָלער

וועלען מיר אוועקטראָגען". וואָלט ער זיי געגעבען, האָט ער אָבער נישט בּיי זיך אַזוי פּועל. לאָזען זיי איהם איבּער און געהען זיך אַוועק. שיקט איהם גאָט צו פינף מַלְאָכִים אינ'ם געשטאַלט פון מענשען, פרעגט ער זיי: „איהר וועט מיר אַוועקטראָגען דעם שטיין קיין יְרוּשָׁלַיִם?" זאָגען זיי: „פאַר פינף טאָלער זענען מיר גרייט אַוועקצוטראָגען, נאָר מיט אַ תְּנַאי—זאָלסט אויך צולעגען מיט אונז אַ האַנד, ציַ אַ פינגער". האָט ער צוגעלעגט אַ האַנד אינאיינעם מיט זיי, און קוקט זיך אום — מע שטעהט שוין אין יְרוּשָׁלַיִם. וויל ער זיי בּעצאָהלען זייער לוין, בּלייבּען זיי נישט. געהט ער אַריין אין לִשְׁכַּת־הַגָּזִית און דערפרעגט זיך וועגען זיי. ענטפערט מען איהם: „עס ווייזט אויס, נישט אַנדערש, נור מַלְאָכִים האָבּען געבּראַכט אַהער דיין שטיין".

בֶּן־דוֹסָא און רעגען.

איינמאָל איז ר' חֲנִינָא בֶּן־דוֹסָא געגאַנגען אין וועג און געטראָגען אַ קאָרבּ זאַלץ אויפ'ן קאָפּ. האָט אָנגעהויבּען גיסען אַ רעגען. זאָגט בֶּן־דוֹסָא: „רִבּוֹנוֹ־שֶׁל־עוֹלָם, די גאַנצע וועלט האָט נַחַת, נור חֲנִינָא זאָל האָבּען צַעַר!"— האָט דער רעגען אויפגעהערט.

געקומען אַהיים רופט ער זיך אָן: „רִבּוֹנוֹ־שֶׁל־עוֹלָם, די גאַנצע וועלט זאָל האָבּען צַעַר, נור איין חֲנִינָא נַחַת"—האָט ווידער אָנגעהויבּען צו רעגנען.

„ווער איז דער שלאַנג".

ערגיץ אין אַן אָרט האָט זיך אויפגעהאַלטען אַ שלאַנג, פלעג זי מַזִיק זיין מענשען. קומט מען און מע דערצעהלט דערפון חֲנִינָא בֶּן־דוֹסָא'ן. הייסט ער זיך ווייזען די לאָך פון דער שלאַנג. פיהרט מען איהם אַהין אַוועק. טרעט ער אָן אויף דער לאָך. בּעוויייזט זיך די שלאַנג, גיט איהם אַ בּיס— און בּלייבּט טויט אויפ'ן אָרט. פערוואַרפט ער זי אויפ'ן אַקסעל און טראָגט זי אַוועק צו'ם בּית־הַמִדְרָש און זאָגט זיינע תַּלְמִידִים:

— זעהט איהר, קינדער, נישט די שלאַנג טוידט, נאָר די זינד.

פון דעמאָלט אָן איז אַרויס דאָס שפּריכוואָרט: „ווער איז דעם וואָס שלאָגט זיך אָן אין אַ שלאַנג; און ווער איז דער שלאַנג וואָס שלאָגט זיך אָן אין ר' חֲנִינָא בֶּן־דוֹסָא".

בֶּן־דוֹסָא און דער לייבּ.

ר' חֲנִינָא בֶּן־דוֹסָא האָט איינמאָל דערזעהן אַ לייבּ. בּעוויזערט ער זיך אויף איהם אָן: „אַי, דו שוואַכער קעניג! האָבּ איך דען שוין איינמאָל דיך נישט בּעשוואוירען, זאָלסט נישט דערוועגען בּעווייזען זיך אין אֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל. חאַפּט

ער בּאַלד און אַנטלויפֿט. לויפֿט איהם ר׳ חֲנִינָא נאָך און זאָגט: „פֿערצייַעַ מיר, לייַב, וואָס איך האָבּ דיך אָנגערופֿען שוואַכער קעניג, ווען דייַן בּעשעפֿער אַלייַן רופֿט דיך אָן „גִבּוֹר״.

בֶּן־דוֹסָא׳ס תְּפִלָּה איבּער קראַנקע.

מע דערצעהלט אויף ר׳ חֲנִינָא בֶּן־דוֹסָא, אַז ער פֿלעגט תְּפִלָּה טהון אויף קראַנקע און טרעפֿען: דער וועט לעבּען בּלייַבּען און דער וועט שטאַרבּען. אַז מ׳האָט איהם געפֿרעגט: „פֿון וואַנען ווייסטו דאָס?״ האָט ער געענטפֿערט: „איך האָבּ אַ סִימָן, געהט־אַרויס בּייַ מיר די תְּפִלָּה געלויפֿיג פֿונ׳ם מויל, ווייס איך אַז זי איז אָנגענומען, אויבּ נישט — ווייַזט עס אַז זי איז אָפּגעוואָרפֿען״.

איינמאָל איז בּייַ רַבָּן גַּמְלִיאֵל׳ן קראַנק געוואָרען אַ זוהן, שיקט ער צוויי פֿון זייַנע תַּלְמִידִים צו ר׳ חֲנִינָא בֶּן־דוֹסָא׳ן, ער זאָל אויף דעם חוֹלֶה תְּפִלָּה טהון. ווי בֶּן־דוֹסָא האָט זיי דערזעהן, איז ער בּאַלד אַרויף אין אויבּער־שטוּבּעל און זיך געשטעלט גאָט בּעטען. אַראָפּ פֿונ׳ם שטיבּעל, זאָגט ער די שְׁלִיחִים: „געהט אייַך אַהיים, די היץ האָט שוין דעם חוֹלֶה אָפּגעלאָזט״. פֿרעגען זיי איהם: „וואָס, אַ נָבִיא בּיסטו?״ ענטפֿערט ער: „נישט קיין נָבִיא בּין איך און נישט קיין בֶּן נָבִיא; איך האָבּ נור אַ סִימָן: געהט־אַרויס בּייַ מיר די תְּפִלָּה געלויפֿיג פֿונ׳ם מויל, ווייס איך אַז זי איז אָנגענומען, אויבּ נישט — ווייַזט עס אַז זי איז אָפּגעוואָרפֿען״.

נעהמען זיי און פֿערצייכענען פּונקטליך די מִינוּט. געקומען צוריק צו רַבָּן גַּמְלִיאֵל דערצעהלען זיי עס איהם; זאָגט ער זיי: „איך שווער אייַך, נישט מעהר און נישט ווייניגער, פּונקט אין דער זעלבּער מִינוּט האָט אָפּגעלאָזט דעם חוֹלֶה די היץ און ער האָט בּייַ אונז געבּעטען אַ טרונק וואַסער״.

דאָס פֿרומע עזעל.

איינמאָל האָבּען גַנָּבִים אַרויסגעגַנבֿ׳עט בּייַ ר׳ חֲנִינָא בֶּן־דוֹסָא׳ן זייַן עזעל און עס אַוועקגעפֿיהרט צו זיך. בּונדען זיי עס צו אין הויף, שטעלען פֿאַר דעם היי און גערשטען מיט וואַסער. נעהמט עס נישט אין מויל, נישט עס עסט און נישט עס טרינקט. טראַכטען זיי זיך: „וואָס טויג אונז לאָזען דאָ די בְּהֵמָה שטעהן בּיז זי וועט פֶּגר׳ען און פֿערעיפּוש׳ען דעם הויף?״ נעהמען זיי און עפֿענען פֿאַר דעם די טהיר און לאָזען עס אַרויס. געהט עס זיך אַזוי פֿאַמעליך אין וועג בּיז ס׳האָט זיך דערשלעפּט צוריק אַהיים צו ר׳ חֲנִינָא בֶּן־דוֹסָא׳ס הויז און הויבּט דאָרט אָן צו הירזשען. דערהערט דאָס בֶּן־דוֹסָא׳ס זוהן, זאָגט ער: „טאַטע, טאַטע, דוכט זיך, דאָס קול פֿון

אונזער בְּהֵמָה״. רופט זיך אָן בֶּן־דוֹסָא: „יאָ, זוהן מײַנער, עֶפֶען גיבער, לאָז עֶס אַרײַן, עֶס וועט באַלד אויסגעהן פאַר הונגער. געהט ער און עֶפֶענט פאַר׳ן עזעל די טהיר, שטעלט פאַר דעם שטרוי און גערשטען מיט וואַסער, האָט עס געגעסען און געטרונקען.

דערפאַר זאָגט מען: „די אַמאָליגע צַדִיקִים, ווי זיי זענען געווען פרום — אַזוי אויך זייערע בְּהֵמוֹת״ [1].

[1] ווי ר׳ חנינא בן־דוסא׳ס עזעל, וואָס האָט גאָר נישט געוואָלט געניסען פון די גנבים׳ס פוטער (עסען).

רַבָּן גַמְלִיאֵל דֶער צְווייטֶער.

אַ קנעכט בײַ'ם פּאָלק.

דער נָשִׂיא רַבָּן גַמְלִיאֵל איז אײנמאָל געפאָהרען צוזאַמען מיט ר' יְהוֹשֻׁעַ'ן אויף אַ שיף. רַבָּן גַמְלִיאֵל האָט געפיהרט מיט זיך נור געבאַקטען ברויט, ר' יְהוֹשֻׁעַ אָבער האָט אויסער ברויט געהאַט מיט זיך אויך זעמעלמעהל. אַז ס'האָט זיך אויסגעלאָזט דאָס ברויט בײַ ר' גַמְלִיאֵל'ן, נעהמט ער זיך צו ר' יְהוֹשֻׁעַ'ס זעמעלמעהל, און פרעגט איהם דערבײַ: „זאָג נור מיר, האָסטו דען געוואוסט אַז ס'וועט אונז אויסקומען אַזוי לאַנג פערבלײַבען אין וועג, וואָס דו האָסט זיך בעוואָרענט מיט זעמעלמעהל?" „יאָ — האָט איהם ר' יְהוֹשֻׁעַ געענטפערט — ס'איז דאָ אַ געוויסער שטערן, וואָס בעווײַזט זיך אײנמאָל אין זיבציג יאָהר און פיהרט־אַראָפּ פון וועג אַלע שיפס־פיהרער, האָב איך זיך בעוואָרענט פאַר אַזאַ פאַל".

— אַ מאַן פון אַזוי פיעל קענטניס ווי דו — זאָגט איהם ר' גַמְלִיאֵל — זאָל דאַרפען וואַנדערען אויף שיפען [1] און אַזוי אָפּקומען!

— אויף מיר איז דיר אַ חִידוּשׁ? — ענטפערט־אָפּ ר' יְהוֹשֻׁעַ — מעהר דאַרפסטו זיך חִדוּשׁ'ען אויף דײַנע צוויי געלעהרטע תַּלְמִידִים, וואָס דו האָסט אויף דער יַבָּשָׁה, אויף ר' יוֹחָנָן בֶּן גודגודא און ר' אֶלְעָזָר בֶּן חִסְמָא, וועלכע זענען אין שטאַנד אויסצורעכענען וויפיעל טראָפּען איז אין יָם — און האָבען נישט קײן שטיקעל ברויט צו עסען און קײן מַלְבּוּשׁ אָנצוטהון.

האָט עס ר' גַמְלִיאֵל גענומען אין אַכט און ער האָט בעשלאָסען זיי צו געבען אַ בְּכָבוֹד'ע הִתְמַנּוּת [2]. ווי ער איז נור אַרויף אויף דער יַבָּשָׁה, שיקט ער זיי באַלד צוליעב דעם רופען. זאָגען זיי זיך אָפּ פון'ם כָּבוֹד און ווילען אַפילו נישט קומען. שיקט ער זיי ווידער רופען, נישט אַנדערש זיי זאָלען קומען—קומען זיי. זאָגט ער זיי: וואָס מיינט איהר, אויבערמאַכט גיב

---

[1] ר' יהושע איז געווען אַ גרויסער אָרעמאַן און איז געפאָהרען אין שיף צוליעב פרנסה. [2] אַ קהל'שע אַמט.

אִיךְ אײַך—אִיךְ גִיבּ אײַך קנעֶכטשאַפט, ווִי האָבּעֶן עֶס געֶזאָגט רחבעם׳ן זײַנעֶ אַלטעֶ געֶנִיטעֶ שָׂרִים בִּשְׁעַת זײַן אִיבּעֶרנעֶהמעֶן דִי מְלוּכָה: „הײַנט זאָלסטוּ ווערעֶן אַ קנעֶכט בּײַ דעֶם פאָלק״.

רַבָּן גַמְלִיאֵל אוּן ר׳ יְהוֹשֻׁעַ.

.I

אײַנמאָל האָט זִיךְ צווִישעֶן רַבָּן גַמְלִיאֵל אוּן ר׳ יְהוֹשֻׁעַ געֶמאַכט אַ מַחֲלוֹקֶת מִכּוֹחַ יוֹם־כִּפּוּר, ווען עֶר זאָל אויספאַלעֶן: נאָךְ אײַנעֶמס מײַנוּנג זאָל עֶר אויסקוּמעֶן מִיט אַ טאָג פרִיהעֶר, נאָכ׳ן אַנדערעֶנס — מִיט אַ טאָג שפּעֶטעֶר [1]. בּעֶפוּילט דער נָשִׂיא רַבָּן גַמְלִיאֵל ר׳ יְהוֹשֻׁעַ׳ן דוּרךְ אַ שָׁלִיחַ מִיט דִי ווערטעֶר: „אִיךְ בִּין אוּיף דִיר גוֹזֵר, זאָלסט צוּ מִיר קוּמעֶן מִיט׳ן שטעֶקעֶן אוּן מִיט׳ן בּײַטעֶל געֶלד אִין דעֶם יוֹם־כִּפּוּר וואָס פאַלט־אוּיס לוּיט דײַן רעֶכנוּנג״. קוּמט אַרײַן ר׳ עֲקִיבָא צוּ ר׳ יְהוֹשֻׁעַ׳ן, טרעֶפט עֶר אִיהם אַ פעֶרזאָרגטעֶן. פרעֶגט עֶר אִיהם: „רַבִּי, וואָס בִּיסטוּ אַזוֹי פעֶרזאָרגט?״ עֶנט־פערט עֶר: „עֲקִיבָא, ס׳וואָלט מִיר לִיבּעֶר געֶווען לִיגעֶן קראַנק צוּ בּעֶט אַ יאָהר דוּרכאַנאַנד, אַבִּי נִישט האָבּעֶן אוּיף זִיךְ אַזאַ גְזֵירָה״. זאָגט אִיהם ר׳ עֲקִיבָא: „אִיךְ האָבּ אַ בְּפֵירוּש׳עֶן בּעֶווײַז, אַז ווִי אַזוֹי אוּנזעֶר נָשִׂיא רַבָּן גַמְלִיאֵל טהוּט אִיז געֶטהוּן. דִי תּוֹרָה זאָגט: „דאָס זעֶנעֶן דִי צײַטעֶן פוּן גאָט, דִי הײלִיגעֶ בּעֶשטִימטעֶ טעֶג, וואָס אִיהר זאָלט זײ בּעֶשטִימעֶן״ — אִ י ה ר בּעֶשטִימט זײ, צִי אִין דער צײַט צִי נִישט אִין דער צײַט—מוּזט אִיהר אָננעֶהמעֶן נוּר דִי דאָ־זִיגעֶ יָמִים־טוֹבִים״.

געֶהט עֶר אַוועק צוּ ר׳ דוֹסָא בֶּן הָרְכִּינַס אוּן דערצעֶהלט אִיהם דִי מַעֲשֶׂה. זאָגט אִיהם ר׳ דוֹסָא: „אוּיבּ מִיר ווילעֶן זִיךְ נעֶהמעֶן נאָכקלעֶרעֶן נאָכ׳ן בֵּית־דִין פוּן ר׳ גַמְלִיאֵל׳ן, דאַרפעֶן מִיר אוּיךְ נאָכקלעֶרעֶן נאָךְ דִי אַלעֶ בֵּית־דִינ׳ס, וואָס זעֶנעֶן אִיבּעֶר געֶווען בּײַ יוּדעֶן פוּן משֶׁה־רַבֵּינוּ׳ס צײַטעֶן בִּיז הײַנט. אִין אֶמֶת׳עֶן אָבּעֶר, יעֶדער בֵּית־דִין פוּן דרײַ רִיכטעֶר, וואָס אִיז געֶשטעֶלט געֶוואָרעֶן אִיבּעֶר יוּדעֶן, האָט דעֶם זעֶלבּעֶן כֹּחַ ווִי משֶׁה׳ס בֵּית־דִין.

נעֶהמט ר׳ יְהוֹשֻׁעַ דעֶם שטעֶקעֶן מִיט׳ן בּײַטעֶל געֶלד אוּן לאָזט זִיךְ געֶהן קײַן יַבְנֶה אוּן קוּמט צוּ רַבָּן גַמְלִיאֵל פוּנקט אִין יעֶנעֶם טאָג, וואָס לוּיט זײַן רעֶכנוּנג דאַרף זײַן יוֹם־כִּפּוּר. ווִי רַבָּן גַמְלִיאֵל האָט אִיהם דערזעֶהן אִיז עֶר בּאַלד אוּיפגעֶשטאַנעֶן פוּן דער שטוּהל אוּן אִיהם אַ קוּש געֶטהוּן אִין

[1] אִין יעֶנעֶ צײַטעֶן פלעֶג מעֶן בּעֶשטִימעֶן דִי ראש־חודש׳עֶן אוּן ימים־טובים אוּיפ׳ן גרוּנד פוּן עדוּת, וואָס פלעֶגעֶן נאָכשפּירעֶן, ווען דִי נײַעֶ לבנה בּעֶווײַזט זִיךְ, אוּן צוּגעֶשטעֶלט זײַערעֶ ידִיעוֹת וועגעֶן דעֶם פאַר׳ן בּית־דִין אִין ירוּשלים.

קאָפּ. „קום אַרײַן מיט פריעד — בעגריסט ער ר׳ יְהוֹשֻׁעַ׳ן, שטאַרק געריהרט פון זײַן עֲנִיוּוּת — קום אַרײַן, רַבִּי מײַנער און תַּלְמִיד מײַנער; רַבִּי מײַנער — אין וויסענשאַפט, און תַּלְמִיד מײַנער — מיט דײַן פאָלגען מיך. אַז וואויל איז דעם דוֹר וואָס די גרעסערע פאָלגען די קלענערע״.

.II

אײַנמאָל איז געקומען אַ תַּלְמִיד פאַר ר׳ יְהוֹשֻׁעַ׳ן מיט אַזאַ שַׁאֲלָה: „רַבִּי, די תְּפִלָּה פון מַעֲרִיב איז אַ רְשׁוּת־זאַך צי אַ מוז?״ ענטפערט ער איהם: אַ רְשׁוּת־זאַך. קומט ער מיט דער זעלבער שַׁאֲלָה צו רַבָּן גַּמְלִיאֵל, זאָגט ער איהם: אַ מוז. פרעגט דער תַּלְמִיד: „ר׳ יְהוֹשֻׁעַ האָט דאָך מיר אָבער געזאָגט אַ רְשׁוּת־זאַך?״ זאָגט רַבָּן גַּמְלִיאֵל: וואַרט ביז ס׳וועלען אַרײַנקומען מײַנע „פּעכט־לײַט״ אין בֵּית־הַמִּדְרָשׁ. אַז יענע זענען זיך צונויפגעקומען, האָט זיך אויפגעשטעלט דער פרעגער און געפרעגט: די תְּפִלָּה פון מַעֲרִיב איז אַ רְשׁוּת־זאַך צי אַ מוז? ענטפערט רַבָּן גַּמְלִיאֵל: אַ מוז. און באַלד ווענדעט ער זיך צו די חֲכָמִים:

— צי איז דאָ — פרעגט ער זיי — עמיצער פון אײַך וואָס איז מיט מיר אין דעם נישט אײַנשטימיג?

רופט זיך אָן ר׳ יְהוֹשֻׁעַ: ניין, נישטאָ.

— מ׳האָט דאָך געזאָגט אין דײַן נאָמען, אַז ס׳איז אַ רְשׁוּת־זאַך? — זאָגט איהם רַבָּן־גַּמְלִיאֵל, און באַלד שרײַעט ער אויס שטרענג: — יְהוֹשֻׁעַ, שטעל זיך אויף, זאָל מען געגען דיר עֵדוּת זאָגען.

שטעלט זיך ר׳ יְהוֹשֻׁעַ אויף און זאָגט: „וואָלט איך געווען אַ לעבעדי־גער און ער, דער עֵדוּת, אַ טויטער — קען נאָך אַ לעבעדיגער אָפּלײַקענען אַ טויטען, איצט אָבער, אַז מיר בײדע זענען לעבעדיגע, ווי קען אַ לעבעדיגער אַ לעבעדיגען אָפּלײַקענען?״

האָט רַבָּן גַּמְלִיאֵל ווײַטער געהאַלטען זײַן דְּרָשָׁה זיצענדיג און ר׳ יְהוֹשֻׁעַ איז אַלץ געשטאַנען אויף די פיס, ביז צווישען עוֹלָם האָט זיך אָנגעהויבען צו רודערען און מ׳האָט גענומען שרײַען צו חוּצְפִּית דעם מְתוּרְגְּמָן [1]: „שטעל זיך אָפּ!״ — און ער האָט זיך אָפּגעשטעלט.

איז געוואָרען אַ געפילדער: „וואָס הײסט עס? ביז וואַנען וועט איהם אָט דער אָנטהון אַזוי פיעל צַער?״

— שוין צײַט איהם אַראָפּצוזעצען.

[1] אויסטײַטשער, ערקלערער. בײַ יעדען ראש ישיבה, בעת דעם דרש׳ען, האָט זיך געפונען אַ מתורגמן, וועלכער האָט אין אַ לײַכטער פאַר׳ן פאָלק פערשטענדליכער שפּראַך באַלד אויפ׳ן אָרט ערקלערט דעם ראש־ישיבה׳ס דרשה.

— וועמען וועלען מיר אַרויפזעצען אויף זיין אָרט?
— פאַר וואָס טאַקי נישט ר׳ יְהוֹשֻׁעַ׳ן?
— עס גערט נישט, צוליעב איהם האָט זיך די גאַנצע מַעֲשֶׂה אָנגעהויבען.
— אֶפְשַׁר ר׳ עֲקִיבָא׳ן?
— געפעהרליך, ער האָט נישט קיין זְכוּת־אָבוֹת, קען ער נאָך דורך יענעם ליידען.

איז געבליבען מ׳זאָל פאַר אַ נָשִׂיא מאַכען ר׳ אֶלְעָזָר בֶּן עֲזַרְיָה, וועלכער איז אַ געלערענט, אַ רייך, און אַ גרויסער מְיוּחָס, דער צעהנטער דור פון עֶזְרָא. געהט מען צו ר׳ אֶלְעָזָר בֶּן עֲזַרְיָה און מע שלאָגט איהם פאָר: „וואָלסט דער רבּי מְרוּצֶה זיין ווערען אַ ראש־יְשִׁיבָה?״ זאָגט ער: „איך וועל מיך פריהער אָן עֵצָה האַלטען מיט מיינע אייגענע״.

געהט ער און בעראָטהט זיך מיט זיין פרוי. זאָגט זי: „וואָס וועסטו טהון אַז מ׳וועט דערנאָך דיך אויך אַראָפּזעצען?״ ענטפערט ער: „אויף דעם זאָגט די וועלט: „איין טאָג זיך בענוצען מיט׳ן טייערען כּוֹס—מאָרגען מעג ער ווערען צובראָכען״.

— דו ביסט דאָך אָבער נאָך גאָר אַ יונגערמאַן — זאָגט דאָס ווייב — נישט איין גרויע האָר, ווי פאַר אַ ראש־ישיבה וואָלט געפּאַסט?

טרעפט זיך אַ נֵס — און איבער נאַכט איז דאָס געזיכט פון׳ם אכטצעהנ־יעהריגען ר׳ אֶלְעָזָר בֶּן עֲזַרְיָה אַרומגעבּרעמט געוואָרען מיט אַכטצעהן רייהען גרויע האָר.

אין יענעם טאָג האָט מען אָפּגעשאַפט דעם טהיר־היטער פון בֵּית־הַמֶּדְרָשׁ און דער אַריינגאַנג איז געוואָרען פריי פאַר אַלע תַּלְמִידִים, ווייל פאַר ר׳ גַמְלִיאֵל׳ן איז געווען שטרענג פערזאָגט: „יעדער תַּלְמִיד וואָס איז אין תּוֹך נישט אַזוי עהרליך ווי ער זעהט־אויס, זאָל זיך נישט דערוועגען אַריין אין בֵּית־הַמֶּדְרָשׁ״. דעמאָלט איז צוגעקומען אין בֵּית־הַמֶּדְרָשׁ פיעל נייע בענק מיט תַּלְמִידִים.

איז רַבָּן גַּמְלִיאֵל געוואָרען ביי זיך שטאַרק אַראָפּגעפאַלען. „ווער ווייסט — האָט ער זיך געטראַכט — אֶפְשַׁר האָב איך חָלִילָה אָפּגעהאַלטען תּוֹרָה פון יודען?״ האָט מען, כְּדֵי איהם צו בערוהיגען, געוויזען איהם ביי נאַכט אין חָלוֹם: ווייסע קריג אָנגעפולטע מיט אַש [1].

בלייבט ביי רַבָּן גַּמְלִיאֵל׳ן געהן איבערבעטען ר׳ יְהוֹשֻׁעַ׳ן. געקומען צו איהם אין שטוב בעמערקט ער, ווי די ווענט זענען פעררויכערט, זאָגט

---

[1]) ד. ה. די נייע תלמידים זענען אין תוך אַריין נישט עהרליך און נישט ראוי צו לערנען.

ער איהם: „פון די ווענט דיינע לאָזט זיך דערקענען אַז דו ביסט אַ שמיד״. ענטפערט איהם ר׳ יהושע:

— אַז וועה איז דעם דור וואָס דו ביסט זיין פיהרער, און אַז וועה דער שיף וואָס דו ביסט איהר רודערער! צי ווייסטו דען דעם צער פון תּלמידי־חכמים, פון וואַנען זיי לעבען און פון וואָס זיי דערנעהרען זיך?

זאָגט איהם רבּן גמליאל: „איך בין שולדיג אַקעגען דיר, זיי מיר מוחל״.

נעהמט עס נישט ר׳ יהושע אין אַכט.

— טהו עס צוליעב׳ן כּבוד פון מיין פאָטער.

האָט ער זיך איבערגעבעטען.

קלערט מען: וועמען שיקט מען אָנזאָגען דערפון די חכמים. רופט זיך אַרויס איינער אַ וועשער: „איך געה״. שיקט־איבער דורך איהם ר׳ יהושע אין בּית־המדרש די ווערטער:

וועր עס האָט בּסדר געטראָגען אַמט־קליידער,
דער זאָל אויף ווייטער זיי טראָגען;
וועך עס האָט אָבער זיי קיינמאָל געטראָגען —
ווי קומט ער יענעם צו זאָגען:
ציה־אָפּ דיינע קליידער און איך וויל זיי טראָגען [1].

זאָגט ר׳ עקיבא צו די חכמים אין בּית־המדרש: פערשליסט גיך די טהירען, רבּן גמליאל׳ס קנעכט זאָלען זיך נישט אַריינרייסען אַהער און בעליידיגען די חכמים.

טראַכט זיך ר׳ יהושע: גלייכער איך אַליין זאָל געהן אייַנטענה׳ען מיט׳ן עולם. געקומען אין בּית־המדרש, קלאַפּט ער אָן אויף דער טהיר און רופט־אויס:

דער כּהן בּן כּהן —
דער זאָל שפּרענגען דאָס ריינינג־וואַסער;
דער נישט כּהן און נישט בּן כּהן —
ווי קומט ער צו זאָגען דעם כּהן בּן כּהן:
דיין וואַסער איז גרוב־וואַסער
און דיין אַש איז פון ברען־האָלץ [2].

פרעגט איהם ר׳ עקיבא: ר׳ יהושע, האָסט זיך געלאָזט איבערבעטען? געטהון האָבען מיר עס אינגאַנצען נור פון דיין כּבוד וועגען — מאָרגען אָבער

[1] דאָס הייסט: רבּן גמליאל איז תּמיד געווען אַ נשיא — דאַרף ער בלייבען אויף ווייטער. [2] דער כּהן פלעג ריינינגען אומריינינגע מיט היילינגע שפּרענג־וואַסער אויסגעמישט מיט אַש פון דער פערברענטער פּרה־אדומה.

ווֶעלֶען מִיר בּיידֶע, אִיךְ מִיט דִיר, מוּזֶען קוּמֶען גאַנץ פריה צוּ אִיהם אוֹיף דער טהִיר...

דאָךְ האָט מען ר׳ אֶלְעָזָר בֶּן עֲזַרְיָה׳ן נִישט אַראָפּגעזעצט. פלעגֶ רַבָּן גַמְלִיאֵל דַרְשֶׁנ׳עֶן אִין בֵּית־הַמֶּדְרָשׁ צוויי שַׁבָּתִים דוּרכאַנאַנד און ר׳ אֶלְעָזָר בֶּן עֲזַרְיָה—אַ דרִיטעֶן.

דער נָשִׂיא בּעֶדִיענט זיינֶע געסט.

אייִנמאָל אוֹיף דער חֲתוּנָה פוּן רַבָּן גַמְלִיאֵל׳ס זוהן, זעֶנעֶן דִי דריי תַּנָּאִים, ר׳ אֱלִיעֶזֶר, ר׳ יְהוֹשֻׁעַ און ר׳ צָדוֹק, געזעֶסעֶן בּיי׳ם טִישׁ, און ר׳ גַמְלִיאֵל אִיז געשטאַנעֶן בּיי זיי און דערלאַנגט זיי דעם וויין. ווִיל ער אונטערטראָגעֶן אַ כּוֹס ר׳ אֱלִיעֶזֶר׳ן, נעהמט ער נִישט אָן; דערלאַנגט ער דעם כּוֹס ר׳ יְהוֹשֻׁעַ׳ן, נעהמט ער אִיהם צוּ. זאָגט אִיהם ר׳ אֱלִיעֶזֶר: „וואָס הייסט עס, יְהוֹשֻׁעַ, מִיר זִיצעֶן זִיךְ און רַבָּן גַמְלִיאֵל אונזער רֶבִּי שטעהט און דערלאַנגט אונז וויין?“ ענטפערט ער: „מִיר געפוּנעֶן, אַז אַ גרעסערער פוּן אִיהם האָט אויךְ בּעֶדִיענט געסט. אַבְרָהָם אִיז געווִיס געוועֶן דער גרעסטער פוּן זיין דוֹר, שרייבּט זִיךְ ווענעֶן אִיהם „אַז ער אִיז געשטאַנעֶן אִיבּער זיי“— אִיבּער זיינֶע געסט הייסט עס, צוּ בּעֶדִיענעֶן זיי; מיינסטוּ אֶפְשָׁר דערפאַר וויל ער האָט געזעהן אַז עס זעֶנעֶן מַלְאָכִים? ניין, זיי האָבּעֶן גאָר אִיהם אויסגעווִיזעֶן ווִי אַראַבּער,— מעֶג דאָךְ רַבָּן גַמְלִיאֵל פאַר אַזוֹינֶע געסט ווִי מִיר אַוַדְאִי דערלאַנגעֶן דעם וויין“.

זאָגט זיי רַבִּי צָדוֹק: „בִּיז ווִי לאַנג וועט אִיהר אַוועקלעגעֶן גאָט׳ס כָּבוֹד און זִיךְ אָפּגִיבּעֶן מִיט׳ן כָּבוֹד פוּן לייטעֶן? גאָט בָּרוּךְ־הוּא אַליין לאָזט בּלאָזעֶן ווִינטעֶן, טרייבּט וואָלקעֶנס, גִיט רעֶגעֶן און מאַכט בּעוואָקסעֶן דִי ערד און גרייט אַ טִישׁ פאַר יעדעֶן בּעזוּנדער, — מעֶג דאָךְ רַבָּן גַמְלִיאֵל פאַר אונז אַוַדְאִי דערלאַנגעֶן דעם וויין!“

פוּן קְלָלוֹת—בְּרָכוֹת.

רַבָּן גַמְלִיאֵל האָט אויסגעגִיבּעֶן זיין טאָכטער. איידער זִי האָט פערלאָזעֶן דעם פאָטערס הויז, זאָגט זִי אִיהם: „טאַטעֶ, בּענשׁ מִיךְ“. ווִינשט ער אִיהר: „גאָט זאָל גִיבּעֶן, אַז ווִי דוּ געהסט אִיצט אַוועק זאָלסטוּ שוֹין מעהר אַהער זִיךְ נִישט אוּמקעהרעֶן“. שפּעטער, אַז זִי האָט געבּוֹירעֶן אַ יוּנגעֶל, האָט זִי ווִידער בּיי אִיהם געבּעטעֶן אַ בְּרָכָה, ווִינשט ער אִיהר: „גאָט זאָל גִיבּעֶן, אַז קיין „אוֹי־ווֶעה“ זאָל קיינמאָל זִיךְ נִישט אויסלאָזעֶן בּיי דִיר פוּן מוֹיל“. זאָגט זִי אִיהם: „טאַטעֶ, צוויי שִׂמְחוֹת זעֶנעֶן בּיי מִיר געוועֶן און בּיידעֶ מאָל האָסטוּ מִיר געשאָלטעֶן!“

— ניין, טאָכטער—ענטפערט ער אִיהר—בּיידעֶ מאָל זעֶנעֶן עס געוועֶן

בְּרָכוֹת: אַז דו וועסט לעבען מיט דיין מאַן אין פריערען, וועסטו שוין ממילא קיינמאָל נישט דאַרפען אומקעהרען זיך אַהער, און אַז דיין קינד וועט דיר שטענדיג זיין געזונד און שטאַרק וועט זיך פון דיין מויל קיינמאָל קיין „אוי“ נישט אויסלאָזען: „אוי־וועה, דאָס קינד האָט נאָך נישט גע־געסען! אוי־וועה, דאָס קינד האָט נאָך נישט געטרונקען! אוי־וועה, דאָס קינד איז נאָך אין שולע נישט געגאַנגען!“.

רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן הוֹרְקְנוֹס

(דער גְרויסער).

ווי רַבִּי אֱלִיעֶזֶר האָט זיך גענומען צו׳ם לערנען.

דער גרויסער ר׳ אֱלִיעֶזֶר בֶּן הוֹרְקְנוֹס, האָט בּיז צוויי־און־צוואַנציג יאָהר גאָר נישט געלערענט קיין תּוֹרָה. זיין פאָטער הוֹרְקְנוֹס איז געווען אַ רייכער גוט־בּעזיצער און אויף זיינע פעלדער האָבּען געאַרבּייט פיעל אַרבּייטער. די זיהן זיינע, אֱלִיעֶזֶר מיט די איבּריגע בּרידער, פלעגען אַליין אויך אַרבּייטען אין פעלד. איינמאָל שטעהען אַזוי די בּרידער אין פעלד און אַקערען, אַלע אויף אויסגעאַרבּייטע ערד, און נור אֱלִיעֶזֶר אויף שטיינהאַרטע ניילאַנד. פּלוצים וואַרפט אֱלִיעֶזֶר אַוועק דעם אַקער, זעצט זיך אין אַ זייט און צוויינט זיך. פרעגט דער פאָטער: וואָס וויינסטו? ערגערסט זיך אֶפְשַׁר, וואָס עס קומט דיר אויס צו אַקערען האַרטע ניילאַנד — נעהם זיך אַקערען די ווייכע. געהט ער איבּער אויף דער ווייכער, זעצט זיך דאָרט אַוועק און וויינט ווידער.

פרעגט איהם דער פאָטער:

— און אַצונד וואָס וויינסטו? דאָס געפעהלט דיר אויך נישט?

— ניין, נישט דאָס — זאָגט ער.

— וואָס דען וויינסטו?

— איך וויל לערנען תּוֹרָה!

— אַ מענש פון צוויי־און־צוואַנציג יאָהר פערגליסט זיך איהם פּלוצים אָנהויבּען לערנען. שלאָג זיך אַרויס פון קאָפּ. בּעסער האָבּ חֲתוּנָה, וועסטו האָבּען קינדער, פיהרען זיי אין שולע און זיי וועלען שוין לערנען תּוֹרָה.

איינמאָל קומט ער ווידער פאַר׳ן פאָטער און זאָגט:

— מאָרגען געה איך מעהר אין פעלד נישט אַרבּייטען. ס׳איז בּיי מיר געבּליבּען זיך אַוועקלאָזען קיין יְרוּשָׁלַיִם דאָרט צו לערנען תּוֹרָה אין ר׳ יוֹחָנָן בֶּן זַכַּאי׳ס בֵּית־הַמִּדְרָשׁ.

שרײַעט אויף איהם אָן דער פאָטער: „מאָרגען גאַנץ פריה נאָך איידער דו וועסט עפּיס אין מויל נעהמען, מוזטו מיר פריהער אויסאַקערען אַ שטיק פעלד".

שטעהט אֶלִיעֶזֶר אויף פאַרטאָג און נעהמט אַקערען דאָס פעלד. אין מיטען אַקערען פאַלט די קוה און ברעכט זיך אוים אַ פוס. טראַכט ער זיך: „צוליעב מײַן זְכוּת האָט די קוה צובראָכען די פוס"...

אַנטלויפט ער פון דאָרט און לאָזט זיך אין וועג קײַן יְרוּשָׁלַיִם צו ר' יוֹחָנָן בֶּן זַכַּאי.

ווי מען דערצעהלט איז דאָס פאָרגעקומען אי'ם עֶרֶב־שַׁבָּת, און אַ גאַנצען מֵעֵת־לְעֵת ביז מוֹצָאֵי־שַׁבָּת, האָט ער נישט געהאַט אין מויל; אין וועג, ווען דאָס האַרץ האָט איהם פער'חַלָשׁ'ט, האָט ער אויפגעהויבען פון דער ערד אַ שטײַנדעל און אַרײַנגענומען אין מויל.

געקומען קײַן יְרוּשָׁלַיִם, געהט ער אַרײַן אין ר' יוֹחָנָן בֶּן זַכַּאי'ס שול, זעצט זיך אין אַ ווינקעל און ווײַנט. בעמערקט עס ר' יוֹחָנָן. פרעגט ער איהם: וואָס ווײַנסטו?

ענטפערט ער: איך וויל לערנען תּוֹרָה.

— האָסטו שוין עפּיס אַמאָל געלערענט?

— ניין, גאָר ניט געלערענט.

נעהמט ר' יוחנן מיט איהם לערנען פון אָנהויב קְרִיאַת־שְׁמַע, דאַווענען, בענשען, און דערצו יעדען טאָג נײַע צוויי הֲלָכוֹת[1]. אַלעס וואָס אֶלִיעֶזֶר האָט געלערענט אַ גאַנצע וואָך האָט ער שַׁבָּת גוט אויסגע'חַזֶר'ט און ס'איז בײַ איהם פערבליבען. אַכט טאָג דורכאַנאַנד האָט אַזוי אֶלִיעֶזֶר פערבראַכט אין איין לערנען, און די גאַנצע צײַט נישט געהאַט אין מויל, ביז ר' יוֹחָנָן האָט דערשפּירט אַ רֵיחַ פון זײַן מויל.

פרעגט איהם ר' יוֹחָנָן: „אֶלִיעֶזֶר מײַן זוהן, האָסטו עפּיס איבערגעבײסען הײַנט?"—שווײַגט ער. פרעגט ער איהם נאָכאַמאָל און ער שווײַגט אַלץ.

זאָגט איהם ר' יוֹחָנָן: זעה, הײַנט עסטו בײַ מיר.

— איך האָב שוין אָפּגעגעסען אין מײַן אַכְסַנְיָא[2]—ענטפערט אֶלִיעֶזֶר.

רופט=צו ר' יוֹחָנָן אײניגע פון זײַנע תַּלְמִידִים און זאָגט זיי אָן: זעהט, איהר זאָלט די זאַך נאָכפאָרשען.

לאָזען זיך אַוועק די תַּלְמִידִים איבער יְרוּשָׁלַיִם'ער גאַסען און פרעגען זיך נאָך אין אַלע אַכְסַנְיוֹת, צי האַלט זיך דאָרט נישט אויף איינער פון זײַערע חֲבֵרִים, ענטפערט מען אומעדום: ניין—ביז זיי זענען געקומען צו איין פרוי, וואָס האַלט אַן אָרומע אַכְסַנְיָא, און זי האָט געענטפערט: יאָ. פרעגען זיי בײַ

[1]) דינים, [2]) גאַסט=הויז.

אִיהר: האָט עֶר דאָ עֶפִּיס מִיט זִיךְ? זאָגט זִי: „עֶפִּיס האָט עֶר אַ מִין זאַק, וואָס עֶר פֿאַלט אַלֶע טאָג צו צו אִיהם מִיט׳ן קאָפּ און זויגט פֿון אִיהם ווִי פֿון אַ לאָגעל ווייַן“. הייסען זיי זיך וויַיזען דעם דאָזיגען זאַק. שלעפּט זי אִיהם אַרויס און זיי עֶפֿענען אִיהם. לאָזט זִיך אויס, דעֶר זאַק אִיז אָנגעֶשטאָפּט מִיט עֶרד. פֿרעֶגען זיי אִיהר וויַיטעֶר: האָט היינט אֱלִיעֶזֶר עֶפִּיס אִיבּעֶרגעֶבּיסען? זאָגט זִי: „נֵיין. מִיר האָבּען אַלץ געֶמֵיינט, מִסְתָּמָא עֶסט עֶר בּיַי׳ם רֶבִּי׳ן. וויַיזט אויס, אַז עֶר האָט די גאַנצעֶ אַכט טעֶג אִין מויל נִישט געֶהאַט“.

קומען די תַּלְמִידִים און דעֶרצעֶהלען עֶם דעֶם רֶבִּי׳ן. דעֶרהעֶרט דאָס, שרייַעט־אויס רַבִּי יוחָנָן בֶּן זַכַּאי:

— אָרימעֶר אֱלִיעֶזֶר, אַזוי נעֶבּיךְ וואַלגעֶרסטו זיךְ דאָ צווישען אונז! נאָר ווִיסען זאָלסטו: אַזוֹ ווִי עֶס העֶרט זִיךְ איצט אַ רֵיחַ פֿון דיַין מויל מַחְמַת הונגעֶר, אַזוי וועֶט פֿון דיַין מויל זִיךְ צוגעֶהן דעֶר רֵיחַ פֿון דיַין תּוֹרָה און זִיךְ צושפּרייטען פֿון איין עֶק וועֶלט בּיז דעֶם אַנדעֶרען עֶק וועֶלט.

פֿון דעֶמאָלט אָן האָט ר׳ יוחָנָן אִיהם בּעֶשטעֶלט קעֶסט און עֶר אִיז געֶקומען צו זִיךְ.

אַזוי זעֶנען פֿאַראִיבּעֶר דריַי יאָהר און אֱלִיעֶזֶר האָט פֿלייַסִיג געֶלעֶרענט תּוֹרָה פֿאַר ר׳ יוחָנָן, און די גאַנצעֶ צייַט אַפִילוּ זִיךְ נִישט געֶווִיזען אַהיים פֿאַר׳ן פֿאָטעֶר.

אייַנמאָל רופֿען זִיךְ אָן הורְקְנוס׳ס קִינדעֶר צום פֿאָטעֶר: „זעֶה וואָס דיַין זוהן אֱלִיעֶזֶר האָט דִיר אָפּגעֶטהון — אויף דעֶר עֶלטעֶר דִיךְ אִיבּעֶרגעֶלאָזט און אִיז אַוועֶק קיַין יְרוּשָׁלַיִם. עֶר האָט פֿעֶרדִיענט דו זאָלסט אִיהם אָפּזאָגען פֿון יְרוּשָׁה“.

פֿאָלגט הורקנוס און געֶהט אַוועֶק קיַין יְרוּשָׁלַיִם מִיט דעֶר דֵעָה אויסצושלִיסען אֱלִיעֶזֶר׳ן פֿון יְרוּשָׁה. קומט עֶר אָן קיַין יְרוּשָׁלַיִם פּונקט אִין דעֶם טאָג, ווען בּיַי ר׳ יוחָנָן בֶּן זַכַּאי אִיז געֶוועֶן אַ גרויסעֶר מאָהלצייַט. צו דעֶר סְעוּדָה זעֶנען געֶקומען די גרעֶסטעֶ פֿאָרנעֶהמסטעֶ לייַט פֿון דעֶר מְדִינָה: בֶּן־צִיצִית־הַכֶּסֶת, נַקְדִימוֹן־בֶּן־גוּרְיוֹן און בֶּן־כַּלְבָּא־שָׂבוּעַ, דעֶרצעֶהלט מעֶן ר׳ יוחָנָן, אַז דעֶר גוט־בּעֶזִיצעֶר הורְקְנוס אִיז אָנגעֶקומען. הייסט עֶר מאַכען פֿאַר אִיהם אַ פּלאַץ צווישען די געֶסט, בּעֶזעֶצט מעֶן אִיהם אויבּען־אָן צווישען אַלעֶ פֿאָרנעֶהמעֶ לייַט. זִיצט עֶר צווישען עוֹלָם מִיט גרויס אָפּשיַי און צִיטעֶרט. אִין מִיטען דעֶר סְעוּדָה שטעֶלט זִיךְ ר׳ יוחָנָן אָפּ מִיט די אויגען אויף ר׳ אֱלִיעֶזֶר׳ן און זאָגט אִיהם: „נעֶהם זאָג עֶפִּיס פֿאַר׳ן עוֹלָם“.

עֶנטפֿעֶרט ר׳ אֱלִיעֶזֶר: רַבִּי, וואָס קעֶן אִיךְ זאָגען, קעֶן דעֶן אַ בּרונעֶן אַרויסגעֶבּען וואַסעֶר מעֶהר ווִי מעֶן גִיסט אִין אִיהם אַריַין? קעֶן אִיךְ דעֶן זאָגען דִבְרֵי־תּוֹרָה מעֶהר ווִי אִיךְ האָבּ דיַי דִיר בּעֶקומען?

— נֵיין, מיַין זוהן — זאָגט אִיהם ר׳ יוחָנָן — נִישט קיַין בּרונעֶן בּיסטו,

דו ביסט אַ קוואַל, אַ לעבעדיגער קוואַל, וואָס פליסט און גיסט פרישע וואַ־סער פון זיך אַליין. דו פערמאָגסט אייגענס.

און אַז ר׳ יוחנן מיט די תּלמידים זענען צו איהם צוגעשטאַנען, האָט ר׳ אֱליעזר זיך אויפגעהויבען און געעפענט דאָס מויל.

און דער לופט האָבען זיך געטראָגען ווערטער, וואָס זינט די וועלט שטעהט האָט נאָך קיין אויער זיי נישט געהערט. דאָס פּנים פונ׳ם יונגען דרשן האָט געשייַנט, ווי די זון; שטראַהלען, ווי פון משה רבינו׳ס געזיכט, האָבען פערבלענדט די אויגען און דער גאַנצער עולם האָט נישט געוואוסט, אויף וואָס פאַר אַ וועלט ער איז, צי ס׳איז טאָג צי נאַכט.

נאָך דער דרשה שטעלט זיך ר׳ יוחנן אויף, גיט דעם תּלמיד אַ קוש אויפ׳ן קאָפּ און זאָגט: „אַז וואויל איז אייך, אַברהם, יצחק און יעקב, וואָס אַזאַ קינד איז פון אייך אַרויסגעקומען״.

— אויף וועמען זאָגט ער עס? — דערפרעגט זיך הורקנוס בייַם עולם.

— אויף דיין זוהן אֱליעזר — ענטפערט מען איהם.

— אויב אַזוי, האָט ער בעדאַרפט אַנדערש זאָגען: „אַז וואויל איז מיר, וואָס אַזאַ קינד איז פון מיר אַרויסגעקומען!״.

און דער אַלטער הורקנוס איז באַלד אַרויף אויף אַ באַנק און אויס־גערופען פאַר׳ן גאַנצען ירושלים׳ער עולם:

— רבותי! געקומען בין איך אַהער מיט דער דעה אָפּצוזאָגען מיין זוהן אֱליעזר פון מיינע גיטער. איצט אָבער לאָז איך איבער אַלע מיינע גיטער פאַר מיין זוהן אֱליעזר אַליין, די איבעריגע ברידער האָבען קיין שום חלק נישט.

— ניין, פאָטער — זאָגט איהם אויף דעם ר׳ אֱליעזר — וואָלט איך פערלאַנגט ערד ביי גאָט, קען ער מיר געבען, — „די ערד און אַלעס וואָס אין איהר געהערט צו גאָט״. וואָלט איך גאָלד און זילבער פערלאַנגט, קען ער דאָך מיר אויך געבען — „דאָס זילבער איז מיינס, און דאָס גאָלד איז מיינס, זאָגט גאָט״. מיין פערלאַנג אָבער פון גאָט איז נור איין זאַך: תּורה אַליין.

ר׳ אֱליעזר׳ס בית־המדרש.

ר׳ אֱליעזר׳ס בית־המדרש איז געווען געמאַכט רונד, ווי אַ רייטבאַהן; און געווען איז דאָרט אַ שטיין, אויף וועלכען נור ער אַליין פלעגט זיצען. איינמאָל קומט אַהין אַריין ר׳ יהושע, חאַפּט ער קושען דעם שטיין און זאָגט דערביי: „אָט דער שטיין איז גלייך צו׳ם באַרג סיני, און דער וואָס זיצט אויף איהם — צו׳ם אָרון מיט די הייליגע לוחות״.

די גרויסע מחלוקת.

איינמאָל איז אויסגעבראָכען אין בית־המדרש אַ גרויסע מחלוקת צווישען

ר׳ אֱלִיעֶזֶר׳ן און די חֲכָמִים װעגען אַ דין פֿון טַהֲרָה־וְטוּמְאָה [1], ר׳ אֱלִיעֶזֶר האָט געזאָגט: רײַן, און אַלע אַנדערע חֲכָמִים — אומרײַן. װיפֿיל בעװײַזען ר׳ אֱלִיעֶזֶר האָט דעמאָלט נישט געבראַכט, האָבען די חֲכָמִים אַלץ נישט אָנגענומען. װערט ער אויפֿגעבראַכט און שרײַעט־אויס: „אויב דער דין איז װי איך זאָג — זאָל דער דאָזיגער באָקסערבוים בעװײַזען!“—גיט זיך דער באָקסערבוים אַ רײַס־אויס מיט׳ן װאָרצעל פֿון דער ערד און פֿאַלט־אום הונדערט איילען דערװײַט.

זאָגען די חֲכָמִים: „פֿון אַ באָקסערבוים נעהמט מען קײַן בעװײַז נישט“.

שרײַעט ר׳ אֱלִיעֶזֶר װידער אויס: „אויב דער דין איז װי איך — זאָל דער קװאַל װאַסער בעװײַזען!“—האָט דאָס װאַסער אין קװאַל אָנגעהויבען פֿליסען צוריקװעגס.

זאָגען איהם די חֲכָמִים: „פֿון אַ קװאַל װאַסער נעהמט מען קײַן בעװײַז נישט“.

שרײַעט ער װידער אויס: „אויב דער דין איז װי איך — זאָלען די װענט פֿון בֵּית־הַמִּדְרָשׁ בעװײַזען!“—האָבען די װענט פֿון בֵּית־הַמִּדְרָשׁ זיך באַלד אײַנגעבויגען אויף אומצופֿאַלען. שרײַעט ר׳ יְהוֹשֻׁעַ אויף זיי אָן: „װען עס געהט אַ קריג צװישען תַּלְמִידֵי־חֲכָמִים װעגען אַ דין — װי קומט איהר זיך דאָ אַרײַנצומישען?“—זענען די װענט אַזוי געבליבען: נישט אײַנגעפֿאַלען אין גאַנצען צוליעב ר׳ יְהוֹשֻׁעַ׳ס כָּבוֹד, און נישט אויסגעגלײַכט זיך צוליעב ר׳ אֱלִיעֶזֶר׳ס כָּבוֹד—און אַזוי שטעהען זיי נאָך אײַנגעבויגען ביז הײַנטיגען טאָג.

שרײַעט ר׳ אֱלִיעֶזֶר װידער אויס: „אויב דער דין איז װי איך — זאָל מען פֿונ׳ם הימעל בעװײַזען!“ לאָזט זיך הערען אַ בַּת־קוֹל: „װאָס האָט איהר צו ר׳ אֱלִיעֶזֶר׳ן? אומעטום בלײַבט דער דין װי ער זאָגט“. שטעלט זיך ר׳ יְהוֹשֻׁעַ אויף און רופֿט־אויס: „נישט אויפֿ׳ן הימעל איז די תּוֹרָה“ — מיר הערען נישט קײַן בַּת־קוֹל! דו אַלײן האָסט שוין לאַנג אָנגעשריבען אין דער תּוֹרָה אויפֿ׳ן באַרג סִינַי: „נאָכ׳ן רַבִּים נאָכגיבען זיך“.

טרעפֿט אײַנמאָל ר׳ נָתָן אֵלִיָּהוּ׳ן, פֿרעגט ער בײַ איהם: „װאָס האָט גאָט בָּרוּךְ־הוּא אין יענער שָׁעָה געטהון?“

ענטפֿערט איהם אֵלִיָּהוּ: געשמײכעלט האָט ער און דערבײַ געזאָגט: „מײַנע קינדער האָבען מיך בײַגעקומען! בײַגעקומען האָבען מיך מײַנע קינדער!“

מע דערצעהלט: אין יענעם טאָג פֿון דער גרויסער מַחֲלוֹקֶת האָט מען אַלע זאַכען, װאָס ר׳ אֱלִיעֶזֶר האָט אויף זיי געפַּסְקְ׳ענט אַז זיי זענען רײַן, צונויפֿגעבראַכט אין בֵּית־הַמִּדְרָשׁ און פֿערבערענט אויפֿ׳ן פֿײַער. און מ׳האָט זיך װעגען איהם צונויפֿגערעדט און איהם „געבענשט“ [2]. קלערט מען: „װער זאָל

[1] רײנקײַט און אומרײנקײַט. [2] געמײנט: אַרײַנגעװאָרפֿען אין חרם.

געהן איהם דאָס אָנזאָגען?" רופט זיך אַרויס ר' עֲקִיבָא: „איך וועל געהן, וואָרום אויב אַ אונפּאַסיגער מענש וועט דאָס איהם אָנזאָגען, קען ער נאָך חָרוּב מאַכען די גאַנצע וועלט. ווי אַזוי־זשע האָט עס ר' עֲקִיבָא געטהון? ער האָט זיך אָנגעצויגען אין שוואַרצען און איינגעהילט אין שוואַרצען, און קומענדיג פאַר ר' אֱלִיעֶזֶר'ן איז ער געבליבען זיצען פיער איילען פון דערווייטען. פרעגט איהם ר' אֱלִיעֶזֶר: „עֲקִיבָא, וואָס איז היינטיגער טאָג אַנדערש פון אַלע?" זאָגט ער איהם: „מיר שיינט, אַז די חֲבֵרִים האַלטען זיך פון דיר פון דער־ווייטענס". דערהערט דאָס, האָט ער באַלד צעריסען די קליידער זיינע, אויסגעטהון די שיך, זיך אַראָפּגעלאָזט און געבליבען זיצען אויף דער ערד. טרעהרען האָבען זיך איהם געגאָסען פון די אויגען. איז די וועלט באַלד געפּלאָגט געוואָרען: אַ דריטעל האָט זי געליטען אין איילבירטען, אַ דריטעל אין ווייץ און אַ דריטעל אין גערשטען. אַפִילוּ דאָס טייג אין דער פרוי'ס האַנד האָט געגעצט און צוקראָכען געוואָרען. גרויס איז געווען אין יענעם טאָג דער צאָרן אויף דער וועלט: יעדעס אָרט וואָס ר' אֱלִיעֶזֶר האָט אַהין אַ וואָרף געטהון מיט'ן אויג, איז אויסגעבּרענט געוואָרען.

דער נָשִׂיא רַבָּן גַמְלִיאֵל איז אויך געווען אין געפאַהר. ער איז גראָד דעמאָלט געפאָהרען אויף אַ שיף, האָט זיך אויפגעהויבען אַ שקוואַל איהם צו דערטרינקען. קלערט ער זיך: „מיר שיינט דאָס זאָל זיין נור צוליעב ר' אֱלִיעֶזֶר בֶּן הוֹרְקְנוֹס". שטעלט ער זיך אויף און רופט־אויס: „רִבּוֹנוֹ־שֶׁל־עוֹלָם, פאַר דיר איז דאָך בּעוואוסט, אַז נישט צוליעב מיין כָּבוֹד האָב איך עס געטהון און נישט צוליעב'ן כָּבוֹד פון מיין פאָטער'ס הויז, נור בּלויז צוליעב דיין כָּבוֹד, כְּדֵי עס זאָל זיך נישט מעהרען קיין מַחְלוֹקֶת צווישען יודען" — האָט זיך דער יָם גלייך בּערוהיגט פון שטורם.

אִמָּא־שָׁלוֹם, ר' אֱלִיעֶזֶר'ס ווייב, איז געווען ר' גַמְלִיאֵל'ס אַ שוועסטער. האָט זי פון יענער מַעֲשֶׂה אָן געהיט ר' אֱלִיעֶזֶר'ן ער זאָל נישט פאַלען אויפ'ן פָּנִים ביי זיין תְּפִלָּה. איינמאָל האָט זיך געמאַכט אַז זי האָט אַרויסגעטראָגען פאַר אַן אָרומאַן אַ שטיקעל בּרויט, קומט זי אַריין צוריק, טרעפט זי ר' אֱלִיעֶזֶר'ן ווי ער ליגט אויפ'ן פָּנִים. שרייעט זי אויס: „שטעה־אויף, האָסט שוין געהַרג'עט מיין בּרודער!" אין דעם לאָזט זיך הערען פונ'ם נָשִׂיא ר' גַמְלִיאֵל'ס הויז דאָס קול פונ'ם שוֹפָר: „געשטאָרבען רַבָּן גַמְלִיאֵל".

— פון וואַנען האָסטו עס געוואוסט — פרעגט זי ר' אֱלִיעֶזֶר.

— מיר האָבען עס אַ קַבָּלָה פון אונזער זיידענס־הויז — ענטפערט זי — אַלע טויערען אין הימעל ווערען געשלאָסען, די טויערען וואָס נעהמען־אויף אָנקלאָגען פאַר יִסוּרִים — קיינמאָל נישט.

ווען ר׳ אֱלִיעֶזֶר איז קראַנק געוואָרען.

אַז ר׳ אֱלִיעֶזֶר איז קראַנק געוואָרען זענען די תַּלְמִידִים זיינע געקומען איהם בּעזוכען. רופט ער זיך אָן צו זיי:

— אַ גרויסער צאָרן איז אויסגעגאָסען אויף דער וועלט!

הויבּען די תַּלְמִידִים אָן צו וויינען, נור איין ר׳ עֲקִיבָא האָט געשמייכעלט. פרעגען זיי איהם: „פאַר וואָס לאַכסטו?"

פרעגט ער זיי: „און איהר, פאַר וואָס וויינט איהר?"

— ווי זאָלען מיר נישט וויינען — ענטפערען זיי — אַז מיר זעהען די סֵפֶר־תּוֹרָה געפינט זיך אין אַזעלכע ליידען.

— און דערפאַר טאַקי לאַך איך—זאָגט ער—וואָרום זוילאַנג איך האָב געזעהן, אַז בּיי׳ם רֶבִּי׳ן ווערט דער ווייַן קיינמאָל נישט זויער, דער פלאַקס — געשלאָגען, דער בּוימעל — פערשטינקען און דער האָניג — געהירט, האָב איך אַלין געזאָרגט, אֶפְשַׁר האָט דער רַבִּי אָפּגענומען חָלִילָה זיין גאַנץ עוֹלָם־הַבָּא [1]) אויף דער וועלט; איצט אָבער, ווען איך זעה דעם רֶבִּי׳ן אין אַזאַ צַער, בּין איך צופריעדען.

רופט זיך אָן ר׳ אֱלִיעֶזֶר: „עקיבא, האָב איך דען פון דער גאַנצער תּוֹרָה עפּיס־וואָס פערפעהלט?"

ענטפערט ער: „דו האָסט דאָך אונז אַליין געלערענט, אַז ס׳איז נישטאָ אויף דער וועלט אַ צַדִּיק, וואָס זאָל טהון לוטער גוטס און נישט זינדיגען".

אַן אַנדערס מאָל זענען ר׳ אֱלִיעֶזֶר׳ן געקומען מְבַקֵּר־חוֹלֶה זיין פיער זְקֵנִים: ר׳ טַרְפוֹן, ר׳ יְהוֹשֻׁעַ, ר׳ אֶלְעָזָר בֶּן עֲזַרְיָה און ר׳ עֲקִיבָא. נעהמט ר׳ טַרְפוֹן איהם אויסרעדען דאָס האַרץ. „רַבִּי — רופט ער זיך אָן — בּיסט פאַר יודען בעסער פון אַ טראָפּען רעגען: אַ טראָפּען רעגען בּריינגט בְּרָכָה נור אויף דער וועלט, דער רַבִּי אָבער — ווי אויף דער, אַזוי אויף יענער וועלט.

רופט זיך ר׳ יְהוֹשֻׁעַ אָן: „רַבִּי, בּיסט פאַר יודען בעסער פון דער זון: די זון לייכט און וואַרעמט נור אויף דער וועלט, דער רַבִּי אָבער—אויף דער און אויף יענער וועלט".

רופט זיך אָן ר׳ אֶלְעָזָר בֶּן עֲזַרְיָה: „דו בּיסט פאַר יודען בעסער פון פאָטער און מוטער: אַ פאָטער און מוטער איז נור אויף דער וועלט, און דער רַבִּי איז אויף דער וועלט און אויף יענער וועלט".

רופט זיך אָן ר׳ עֲקִיבָא: „יִסוּרִים דאַרפען זיין ליעב".

דערהערט די ווערטער, זאָגט ר׳ אֱלִיעֶזֶר צו זיינע תַּלְמִידִים: „הויבּט

---

[1]) יענע וועלט, לוין.

מיך אונטער, לאָמיך הערען די ווערטער פון עֲקִיבָא מיין תַּלְמִיד. יאָ, „יִסוּרִים דארפען זיין ליעב״.

פאר ר׳ אֱלִיעֶזֶר׳ס פְּטִירָה זענען ווידער צו זייער קראנקען רֶבִּי׳ן געקומען ר׳ עֲקִיבָא מיט זיינע חֲבֵרִים איהם צו בעזוכען. דער קראנקער איז געלעגען אין זיין שלאָפצימער און זיי זענען געזעסען אין זאל. געווען איז עס גראָד פרייטאָג פארנאכט, און אֱלִיעֶזֶר׳ס זוהן, הוֹרְקְנוֹס, איז אריינגעקומען צו׳ם פאָטער אין צימער כְּדֵי אויסצוטהון איהם די תְּפִלִּין [1]. האָט אויף איהם דער פאָטער אָנגעשריגען און ער איז ארויס פון דאָרט א פערשעמטער רופט ער זיך אָן צו די תַּנָּאִים: „מיר שיינט, אז דער טאטע איז שוין ניט אינגאנצען ביי די געדאנקען״.

— דו מיט דיין מאמען זענען נישט ביי די געדאנקען — לאָזט זיך אויף דעם הערען ר׳ אֱלִיעֶזֶר׳ס קוֹל פון זיין צימער — פערשפּעטיגען מיט ליכט-צינדען איז א גרעסער חִלּוּל־שַׁבָּת ווי תְּפִלִּין טראָגען!

געזעהן אז ר׳ אֱלִיעֶזֶר איז ביי די גאנצע געדאנקען, זענען די חֲכָמִים צו איהם אריינגעגאנגען און זיך געזעצט פאר איהם פיער איילען פון דער וויטענס [2].

— צוליעב וואָס זענט איהר געקומען? — פרעגט ער זיי.

— לערנען תּוֹרָה — ענטפערען זיי.

— וואו זענט איהר ביז אצונד געווען?

— מיר זענען ניט געווען אויפגערוימט.

— עס גלויבט זיך מיר נישט — זאָגט ר׳ אֱלִיעֶזֶר — אז די לייט זאָלען שטארבען מיט׳ן אייגענעם טויט.

— און מיין טויט ווי וועט זיין? — פרעגט ר׳ עֲקִיבָא.

— דער ערגסטער פון זייער אלעמענס — — —

הויבט-אויף ר׳ אֱלִיעֶזֶר זיינע צוויי אָרימס און לאָזט זיי אראָפּ אויפ׳ן הארצען. „אָ, צוויי אָרימס מיינע — רופט ער אויס — צוויי פערוויקעלטע רייניגקייטען! פיעל תּוֹרָה האָב איך אליין געלערענט, פיעל תּוֹרָה האָב איך יענעם געלערענט. פיעל אליין געלערענט — און נישט געמינערט פון מיינע לעהרער אפילו ווי א לעק פונ׳ם ים; פיעל יענעם געלערענט — און מיינע תַּלְמִידִים האָבען פון מיר נישט געמינערט אפילו אזוי ווי א פּינזעל פונ׳ם פארב-רעהריל... וויפיעל אוֹצְרוֹת פון תּוֹרָה איז נאָך געווען ביי מיר פאר אייך — און עמיצער פון אייך, אויסער אמאָל עֲקִיבָא בֶּן יוֹסֵף, זאָל דערפון געניסען!״...

---

[1] אין יענער צייט האָבען די חכמים געטראָגען א גאנצע וואָך תפלין, אויסער שבת, ווען מע טאָר עס נישט. [2] וויייל דער חרם איז נאָך פון איהם נישט אראָפּגענומען געוואָרען.

האָבּען די תַּלְמִידִים גענומען איהם פרעגען אין טוּמְאָה וְטַהֲרָה און ער האָט זיי געענטפערט אויף אַלע זייערע שְׁאֵלוֹת, אויף אומריין — אומריין, און אויף ריין—ריין, בּיז די ריינע נְשָׁמָה זיינע איז מיט׳ן וואָרט „ריין״ אויסגעגאַנגען. דאָ איז ר׳ יְהוֹשֻׁעַ אויפגעשטאַנען און אויסגערופען:

— אויפגעבּונדען דער נֶדֶר! אויפגעבּונדען דער נֶדֶר! [1]

שַׁבָּת-צו-נאַכטס, ווען מ׳האָט געפיהרט דעם אָרוֹן מיט׳ן מֵת צווישען קֵיסָרִיָה און לוד, איז ר׳ עֲקִיבָא איהם אַרויס אַנטקעגען און האָט זיך אָנגעהויבּען קלאַפּען אין קאָפּ און רייסען דאָס לייבּ, בּיז דאָס בּלוט האָט איהם געטריפט פון די וואונדען צו דער ערד.

— פאָטער מיינער, פאָטער מיינער — האָט ער אויסגעבּראָכען מיט אַ יאָמער, שטעלענדיג זיך אין קרייז פון די בּעגלייטער — אוי, רייטוואָגען און רייטער [2] פון יודישען פאָלק! פיעל קליינגעלד איז דאָ בּיי מיר, נישטאָ שוין אָבּער מעהר דער וועקסלער, דאָס מיר אויף גרויס געלד אויסצובּייטען.

---

[1] ד. ה. אַראָפּגענומען דער חרם. [2] ד. ה. דער שטאַרקסטער בּעשיצער פונ׳ם פאָלק.

רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן חֲנַנְיָה.

„אַז וואויל איז זיין מוטער".

דער אַלטער יוֹנָתָן בֶּן הָרְכִּינַס, דערזעהענדיג ר' יְהוֹשֻׁעַ'ן, האָט ער אויף איהם אָנגעווענדט די ווערטער פון יענעם פָּסוּק אין יְשַׁעְיָה:

„וועמען לערענט מען וויסענשאַפט —
ערשט־אַנטוועהנטע פון דער מוטערס מילך".

און האָט דערביי צוגעגעבען:

— עס געדענקט זיך מיר, אַז די מוטער זיינע פלעג איהם ברייגנען אינ'ם וויעגעלע אין בֵּית־הַמִּדְרָשׁ אַריין, כְּדֵי צו זיינע אויערען זאָלען זיך פון קינדווייז אָן אָנקלעפּען תּוֹרָה־ווערטער.

* *
*

ר' יְהוֹשֻׁעַ אַליין פלעג זאָגען: „אַפילו ווען אַלע יַמ'ען זאָלען טינט זיין, אַלע טשערעט־רעהרליך — פּענעס, הימעל און ערד — פּאַרמעט, און אַלע מענשען — שרייבער, וועט דאָס אַלץ ניט קלעקען צו בעשרייבען וויפיעל תּוֹרָה איך האָב אויסגעלערענט. דאָך האָב איך זי נישט אָנגעריהרט אַפילו אויף אַזוי פיעל, ווי איין פּינזעל־טונק קען אָנריהרען דעם יַם.

שעהנע חָכְמָה אין אַ מיאוסער כְּלִי.

ר' יְהוֹשֻׁעַ בֶּן חֲנַנְיָה האָט אויסגעזעהן נישט שעהן. איינמאָל דערזעהט איהם דעם קֵיסָר'ס טאָכטער, רופט זי אויס: „אָ, שעהנע חָכְמָה אין אַ מיאוס'ער כְּלִי!" רופט זיך אָן צו איהר ר' יְהוֹשֻׁעַ: „טאָכטער מיינע, זאָג מיר, אין וואָס פאַר אַ כֵּלִי האַלט דיין פאָטער דער קעניג דעם וויין זיינעם?"

ענטפערט זי: „אין ערדענע כֵּלִים".

— ווי פּאַסט עס — זאָגט ער איהר — די גאַנצע וועלט האַלט וויין אין ליימענע כֵּלִים און דיין פאָטער דער קעניג אויך אַזוי?

— אין וואָס דען זאָל ער האַלטען? — פרעגט זי איהם.

— פאַר אַזוינע ווי איהר פּאַסט נישט אַנדערש ווי צו האַלטען אין זילבערנע און גאָלדענע כּלים.

גערהט זי אַוועק אַהיים און זאָגט עס דעם פאָטער. בעפעהלט ער מען זאָל באַלד איבערגיסען דעם וויין אין זילבערנע און גאָלדענע כּלים. דויערט נישט לאַנג און דער וויין ווערט זויער. דערפרעגט זיך ביי איהר דער פאָטער: „ווער האָט עס דיר געראַטהען אַזוי צו טהון?" זאָגט זי: „ר׳ יְהוֹשֻׁעַ בֶּן חֲנַנְיָה". שיקט ער איהם רופען צו זיך און פרעגט איהם: „ווי פּאַסט-אויס אַזוי צו ראַטהען מיין טאָכטער?"

— אַזוי ווי זי האָט מיך געפרעגט — ענטפערט איהם ר׳ יְהוֹשֻׁעַ — אַזוי האָב איך געענטפערט.

דער לייב און דער שטאָרך.

די רוימישע רעגירונג האָט איינמאָל געגיבען די יודען אַ ערלויבניש ווידער אויפצובויען דעם בֵּית-הַמִּקְדָּשׁ. האָבען צוויי פאַרנעהמע לייט פון יודען, פּפּוס און לוליאַנוס, אַוועקגעשטעלט טישען אויפ׳ן וועג פון עַכּו ביז אַנטוֹכְיָא און האָבען פערזאָרגט די אַלע, וואָס לאָזען זיך צוריק קיין יְרוּשָׁלַיִם, מיט זילבער און גאָלד לויט זייער בעדערפניש. קומען די געוויסע כּוּתִים פאַר׳ן קעניג מיט אַזאַ מְסִירָה: „די יודען בונטעווען זיך!"

— וואָס-זשע טהוט מען — פרעגט ער זיי — דאָס ערלויבניש איז דאָך שוין געגיבען געוואָרען?

ענטפערען זיי איהם: „שיק זיי אַ בעפעהל, אַז זיי זאָלען ענדערען אָדער דאָס פּלאַץ פונ׳ם געביי אָדער עטוואָס פון זיין מאָס — וועלען זיי שוין אַליין זיך אָפּזאָגען פונ׳ם בויען.

דערווייל האָט זיך דאָס פאָלק פערזאַמעלט אין טהאָל בֵּית-רִמּוֹן, און ווי ס׳איז אָנגעקומען דאָס נייע בעפעהל פונ׳ם קעניג האָבען אַלע אויסגעבראָכען אין אַ יאָמער. שטאַרק צורודערט פון דער גְזֵירָה, האָבען אַ טהייל פונ׳ם פאָלק בעשלאָסען נישט אַנדערש נור זיך שטעלען איהר אַקעגען; די מעהר געלאַסענע האָבען אָבער פאָראויסגעזעהן דאָס געפאַהר און האָבען גענומען קלערען: ווער פון די חֲכָמִים שטעלט מען אַרויס צו איינגעהמען מיט ווערטער דעם אונרוהיגען עוֹלָם? איז געבליבען, אַז דאָס דאַרף טהון ר׳ יְהוֹשֻׁעַ בֶּן חֲנַנְיָה, ווייל ער איז דער גרעסטער געלעהרטער. שטעלט זיך אַוועק ר׳ יְהוֹשֻׁעַ און הויבט-אָן זיין רעדע פאַר׳ן עוֹלָם מיט אַזאַ מָשָׁל:

— איינמאָל האָט דער לייב פערצוקט אַ שעפּעלע, האָט זיך איהם געשטעלט אַ ביין אין האַלז. רופט ער אויס: „ווער ס׳וועט קומען מיר אַרויס-נעהמען דעם ביין, וועט ער פון מיר בעקומען אַ גוטען לוין. קומט דער שטאָרך און שטעקט-אַריין דעם לייב אין מויל זיין לאַנגען שנאָבעל און שלעפּט פון

דאָרט אַרויס דעם ביין. „איצט — זאָגט דער שטאָרך — גיב מיר מיין לוין”. רופט זיך אָן דער לייב: „איז וועניג לוין פאַר דיר, אַז דו קענסט אַוועקגעהן פון דאַנען און זיך בערימהען: איך בין אַריין אין לייב׳ס מויל און אַרויס פון דאָרט בשלום!” דאָס אייגענע—האָט ר׳ יהושע אויסגעלאָזט—קען מען זאָגען אויף אונז יודען: גענוג פאַר אונז, אַז מיר זענען אַריינגעפאַלען צו דער דאָזיגער אומה און אַרויס מיט׳ן לעבען.

איין שעפעלע צווישען זיבציג וועלף.

דער קעניג אַדריאַנוס האָט איינמאָל געזאָגט ר׳ יהושע׳ן:

— ווי שטאַרק איז דאָס שעפעלע, וואָס געפונט זיך איינס צווישען זיבציג וועלף און האַלט זיך!

— ווי שטאַרק איז דער הירט, וואָס רעטעט עס פון זיי אַלע! — ענטפערט איהם ר׳ יהושע.

דאָס אויסגעלייזטע קינד.

ר׳ יהושע בן חנניה איז איינמאָל געקומען קיין רוים, דערצעהלט מען איהם: „דאָ אין געפענגעניש געפונט זיך אַ יודיש קינד, זעהר אַ שעהנס, מיט לויכטענדע אויגען און מיט געקרייזעלטע לאָקען”. געהט ער אַוועק צו׳ם קינד אין געפענגעניש, שטעלט זיך אַוועק פאַר דער טהיר און שרייעט-אויס:

„ווער האָט איבערגעגעבען צו׳ם רויב יעקב׳ן
און יודישע קינדער צו רויבער?”

ענטפערט איהם דאָס קינד פון דער תפיסה אַרויס:

„נור דער הער גאָט,
וואָס פאַר איהם האָבען מיר זיך פערזינדיגט,
נישט געוואָלט געהן אין זיינע וועגען
און זיין תורה נישט געהאָרכט”.

ווי ר׳ יהושע האָט דאָס דערהערט האָט ער אויסגעשריגען:

„אָ, ציונ׳ס קינדער,
טייערע מיט גאָלד געשעצטע!”

און מיט טרעהרען אין די אויגען האָט ר׳ יהושע צוגעגעבען:

— איך בין זיכער, אַז דאָס קינד וועט אויסוואַקסען אַ גרויסער געלעהרטער ביי יודען. איך שווער, אַז איך ריהר זיך נישט פון דאַנען ביז איך וועל איהם אויסלייזען פון געפענגעניש, וויפיעל דאָס זאָל נישט קאָסטען!

און אַזוי האָט ער געטהון: ער האָט בעצאָהלט פאַר׳ן קינד פיעל געלד און איהם אויסגעלייזט. און ס׳האָט נישט לאַנג געדויערט און דאָס קינד איז

בעוואוסט געוואָרען צווישען יודען אלס אַ גרויסער געלעהרטער. און געווען איז דאָס — ר׳ יִשְׁמָעֵאל בֶּן אֱלִישָׁע.

דריי האָבען איהם ביינעקומען.

ר׳ יְהוֹשֻׁעַ דערצעהלט: „זינט איך לעב האָט מיך קיינער נישט ביינעקומען, אויסער דריי: אַ פרוי, אַ מיידעלע און אַ יונגעלע.

מיט דער פרוי האָט זיך מיר געטראָפען אַזאַ מַעֲשֶׂה: איינמאָל בין איך איינגעשטאַנען ביי אַ פרוי אין אַ גאַסט־הויז, דערלאַנגט זי מיר צום טיש אַ געשמאַק געריכט פון באָב, עס איך דאָס אויף איינגאַנצען, גאָרנישט איבערגעלאָזט. דאָס צווייטע מאָל — אויך דאָסזעלבע. דאָס דריטע מאָל מאַכט זי מיר דאָס אייגענע געריכט, נאָר שטאַרק איבערגעזאַלציען, פערזוך איך עס און נעהם דערפון נישט מעהר צו׳ם מויל. פרעגט זי מיך: „פאַר וואָס עסטו נישט?״ ענטפער איך: „איך בין זאַט, שוין היינט איינמאָל געגעסען״...

זאָגט זי: „האָסטו קיין ברויט נישט געזאָלט עסען. רבי — זאָגט זי ווייטער — אֶפשר האָסטו נישט איבערגעלאָזט קיין שירים די ערשטע צוויי מאָל, לאָזטו דערפאַר איבער פאַר אַלע מאָל״ [1].

מיט׳ן מיידעלע האָט זיך מיר געטראָפען אָט־וואָס: איינמאָל אונטערוועגס איז מיר אויסגעקומען צו געהן אויף אַ וועג, וואָס שניידט־דורך אַ פערזייט פעלד. דערזעהט מיך דאָרט אַ מיידעלע, פרעגט זי מיר: „רבי, איז דאָס דען קיין פעלד נישט, וואָס דו טרעטסט דאָ?״

ענטפער איך איהר: „איז דאָס דען נישט קיין לאַנג אויסגעטרעטענער וועג?״

זאָגט זי: „יאָ, אַזעלכע רויבער ווי דו האָבען עס אויסגעטראָטען״...

מיט׳ן אינגעלע ווידער איז מיר פאָרגעקומען אַזוינס: איינמאָל געה איך אין וועג, זעה איך אַ יונגעלע זיצט אויפ׳ן שייד־וועג, פרעג איך איהם: „קינד מיינס, מיט וואָס פאַר אַ וועג איז גלייכער צו געהן אין שטאָדט?״ ענטפערט ער: „אָט דער וועג איז לאַנג און קורץ, און יענער—קורץ און לאַנג״. לאָז איך זיך אויפ׳ן קורץ־לאַנגען. געקומען נאָהענט צו דער שטאָדט, געפון איך דעם וועג פערשטעלט מיט צוימען פון גאָרטענס און סעדער, מוז איך געהן צוריק צום שייד־וועג, דערזעה איך ווידער דאָס יונגעל, פרעג איך איהם: „קינד מיינס, האָסטו דען מיר נישט געזאָגט, אַז דער וועג איז קורץ?״

— האָב איך דען נישט צוגעגעבען „און לאַנג״? — ענטפערט דאָס יונגעלע גלייך.

[1] דער מנהג איז געווען, אַז מע פלעג איבערלאָזען אין שיסעל שיריים, טאָמער קומט אַן אָרומאַן.

האָב איך איהם אַ קוש געטהון אין קאָפּ און אויסגערופען:

— אַז וואויל איז אייך, יודישע קינדער, חֲכָמִים זענט איהר אַלע פון גרויס ביז קליין!

„נעהם־אויף שעהן און זייַ פאָרזיכטיג".

איינמאָל איז געקומען צו ר' יְהוֹשֻׁעַ איינער אַ אָרומער דורכגעהער, האָט איהם ר' יְהוֹשֻׁעַ אויפגענומען פאַר אַ גאַסט, געגעבען עסען און טרונקען און דערנאָך אַרויפגעפיהרט איהם אויפ'ן דאַך, דאָרט איהם אָנגעוויזען אַ נאַכט־געלעגער, און בייַ'ם אַראָפּגעהן צוריק האָט ער צוגענומען דעם לייטער. האַלבע נאַכט שטעהט יענער אויף, פּאַקט־איין די זאַכען, וואָס געפונען זיך דאָרטען, אין זיין מאַנטעל, און ווי ער לאָזט זיך מיט זיי אַראָפּגעהן, פאַלט ער אַראָפּ פונ'ם דאַך און צוברעכט זיך רוק־און־לענד. גאַנץ פריה איז ר' יְהוֹשֻׁעַ אַרויסגעגאַנגען, געפונט ער איהם ליגען אַ פערוואונדעטען אויף דער ערד.

— זאָג נור, יונגאַטש, ווי קומט עס, אַז פון אייַערע לייַט זאָלען אַזוינס אָפּטהון?

— רֶבִּי — זאָגט איהם יענער — ווער זאָל זיך ריכטען, אַז דו האָסט פון דאַנען צוגענומען דעם לייטער?

— האַ דו, יונגאַטש איינער, האָסט נישט געוואוסט אַז מיר האָבען זיך נאָך בעצייַטענס בעוואָרענט פאַר דיר.

דערפאַר פלעגט ר' יְהוֹשֻׁעַ זאָגען:

„אַ פרעמדער גאַסט—זעץ איהם אויפ'ן קאָפּ,
נאָר קיין אויג לאָז פון איהם ניט אַראָפּ".

„דאָס געזיכט פון גאָט".

דער קֵיסָר אַדריאָנוס האָט איינמאָל געפרעגט ר' יְהוֹשֻׁעַ'ן:

— האָט די וועלט אויף זיך אַן אויבער־האַר?

— ווי דען — ענטפערט ער — די וועלט איז הֶפְקֵר?

— און הימעל און ערד ווער האָט בעשאַפען?

— גאָט, ווי עס שטעהט געשריבען: „אין אָנהויב האָט גאָט בעשאַפען דעם הימעל און די ערד".

— פאַר וואָס־זשע בעוויַיזט ער זיך נישט אַ צוויי מאָל אין יאָהר פאַר זייַנע בעשעפעניש, זיי זאָלען פאַר איהם פאָרכט האָבען?

— ס'איז דערפאַר, ווייַל די וועלט וואָלט נישט געקענט אויסהאַלטען זיין שייַן, ווי עס שטעהט געשריבען: „דער מענש קען מיך נישט זעהן און לעבען בלייַבען".

— אויב דו ווייזט מיר איהם נישט — זאָגט דער קיסר — גלויב איך דיר נישט.

מיטאָג־צייט נעהמט ר׳ יְהוֹשֻעַ, שטעלט איהם געגען דער זון און זאָגט איהם: „קוק זיך גוט איין אין דער זון וועסטו איהם זעהן״.

— ווער קען זיך עס איינקוקען אין דער זון?—וואונדערט זיך דער קיסר.

— זאָלען דיינע אויערען הערען — זאָגט איהם ר׳ יְהוֹשֻעַ — וואָס דאָס מויל דיינס רעדט. אויב די זון, וואָס זי איז נישט מעהר ווי איינע פון די טויזענד־טויזענדער מיריאַדען בעדינער זיינע, קען קיין בעשעפעניש אין איהר זיך נישט איינקוקען, ווי־זשע זאָל מעגליך זיין איינצוקוקען אין געזיכט פון גאָט אַליין, וואָס זיין גלאַנץ איז פול די וועלט!

א מאָהלצייט פאַר גאָט.

אַן אנדערסמאָל האָט דער קיסר געזאָגט ר׳ יְהוֹשֻעַ׳ן: „איך וויל צוגריי־טען א מאָהלצייט פאַר אייער גאָט״.

— ביסט נישט און שטאַנד עס אויסצופיהרען—זאָגט איהם ר׳ יְהוֹשֻעַ.

— פאַר וואָס? — פרעגט ער איהם.

— זעהר פיעל חַיִל געהט מיט איהם.

— דאָך—שפּאַרט זיך איין דער קיסר.

— אויב דו ווילסט פאָרט — זאָגט איהם ר׳ יְהוֹשֻעַ — געה גרייט־צו א מאָהלצייט ביי׳ם טייך רְבִיתָא, וואו דאָס פלאַץ איז דאָרט זעהר גרויס.

האָט זיך דער קיסר בעשעפטיגט די גאַנצע זעקס חֳדָשִים פונ׳ם זומער מיט צוגרייטען די סְעוּדָה. דערנאָך איז געקומען דער הערבסט־ווינט און האָט אַלעס אויסגעקעהרט און פערטראָגען אין טייך אריין. בעמיהט זיך דער קיסר ווידער די זעקס ווינטערדיגע חֳדָשִים צוגרייטען אַן אַנדער מאָהלצייט, קומען די פריה יאָהר־רעגענס און שווענקען־אָפּ אַלעס אין טייך אריין.

— וואָס בעטייט עס? — פרעגט דער קיסר ר׳ יְהוֹשֻעַ׳ן.

— דאָס זענען דערווייל נור די אויסקעהרער און בעשפּריצער זיינע, וואָס געהען איהם פאָראויס.

— אויב אַזוי — זאָגט דער קיסר — בין איך נישט אין שטאַנד עס אויסצופיהרען.

דער בי־עילאָי׳ער לייב.

דער קיסר האָט אַמאָל געזאָגט צו ר׳ יהושע: „אייערע נְבִיאִים גלייכען דעם גאָט אייערען צו אַ לייב. וואָס איז אין דעם פאַר אַ גרויסקייט? אַ ריטער קען טוידטען דעם גרעסטען לייב״.

— דאס גלייכט מען איהם צו א בי-עילאי'ער לייב—ענטפערט איהם ר' יהושע.

— בעוויז מיר דעם לייב — זאגט דער קיסר — איך וויל איהם אויך אנקוקען.

— דו וועסט עס נישט אויסהאלטען.

— דאך—שפארט זיך איין דער קיסר.

בעט ר' יהושע ביי גאט—און דער בי-עילאי'ער לייב האט זיך גערוהרט פונ'ם ארט. אז ער איז געווען פיער הונדערט פרסא דערווייט, האט ער א ברום געטהון. איינמאל זענען די מויער-ווענט פון רוים איינגעפאלען און אלע מעוברת'ע האבען מפיל געווען. אז ער איז געווען ווייט שוין דריי הונדערט פרסא, האט ער ארויסגעלאזט א צווייטען ברום זענען ארויסגעפאלען די ציינער ביי די מענשען און דער קיסר אליין איז אראפגעפאלען פון זיין שטוהל אויף דער ערד.

— זאל ער זיך אומקעהרען צוריק אין זיין רוה—בעט זיך דער קיסר ביי ר' יהושע, א דערשראקענער אויף טויט.

האט ר' יהושע ווידער גאט געבעטען—און דער לייב האט זיך צוריק געקעהרט אויף זיין לאגער אין דעם געדיכטען און פינסטערען וואלד בי-עילאי.

דעם קיסר'ס בעפעהל און משה'ס בעפעהל.

אדריאנוס האט איינמאל געזאגט ר' יהושע'ן: „מיר איז בעסער פון משה'ן דיין רבי'ן".

— מיט וואס? — פרעגט איהם ר' יהושע.

— וויל איך לעב און ער איז טויט, און ווי זאגט מען: „א לעבעדיגען הינט איז בעסער פון א טויטען לייב".

— ווי מיינסטו, וואלסט געקענט אויספיהרען, אז קיינער זאל אין רוים נישט אנצינדען קיין פייער דריי מעת-לעת דורכאנאנד?

— געוויס — ענטפערט דער קיסר.

און באלד גיט ער ארויס א בעפעהל: „קיינער זאל זיך נישט דערוועגען אין רוים אנצינדען פייער". דעם זעלבען טאג אין אבענד הויבט זיך אויף אדריאנוס מיט ר' יהושע'ן אויפ'ן דאך פונ'ם קעניגליכען פאלאץ. קוקען זיי זיך איין און דערזעהן ווי עס הויבט זיך אויף א רויך ערגיץ פון א ווייט ווינקעל ארויס.

— וואס איז דאס פאר א רויך? — פרעגט איהם ר' יהושע.

— איינער א פירסט איז קראנק — ענטפערט איהם אדריאנוס — האט איהם דער ארצט בעזוכט און געזאגט: די איינציגע רפואה איז ווארימע וואסער.

דערווײַל דערזעהט ר׳ יְהוֹשֻעַ ווידער אַ רויך פון אַ צווײַטען ווינקעל. פרעגט ער דעם קֵיסָר: „און דאָס וואָס איז פאַר אַ רויך?“

— דאָרט ליגט דער שטאָדטהאַלטער קראַנק און דער אַרצט האָט געזאָגט, אַז ער מוז אָנוואַרמען צו זײַן רְפוּאָה קריגליך וואַסער.

— הײַנט זעה — זאָגט איהם ר׳ יְהוֹשֻעַ — בײַ דײַן לעבען האַלט דײַן בּעפעהל נישט אוים אַפילו אײן טאָג, און משֶׁה אונזער רֶבּי פון זינט ער האָט בּעפוילען „איהר זאָלט קײן פײַער נישט אָנצינדען אין אַלע אײַערע וואוינונגען אין שַׁבָּת׳דיגען טאָג“ — האָסטו געזעהן אַמאָל אַ יוד זאָל אָנצינדען פײַער אי׳ם שַׁבָּת? — און דו זאָגסט נאָך: „איך בּין בּעסער פון איהם!“

ר׳ יְהוֹשֻעַ און די אַטהענער געלעהרטע.

דער קֵיסָר האָט אַמאָל געזאָגט ר׳ יְהוֹשֻעַ׳ן: „אויב איהר זענט יאָ קליגער פון די אַטהענער, געה אַהין און פרוב זיי בּײַקומען און בּרײַנג זיי אַראָפּ צו מיר.

— וויפיעל מאַן זענען זיי? — פרעגט ר׳ יְהוֹשֻעַ.

— זעכציג מאַן.

— הײם־זשע — זאָגט ר׳ יְהוֹשֻעַ — מאַכען מיר אַ שיף מיט זעכציג קאַיוטען, און אין יעדער קאַיוטע זאָל זײַן זעכציג שטוהלען.

הײסט דער קֵיסָר און מע מאַכט.

ווי ר׳ יְהוֹשֻעַ איז געקומען אין דער שטאָדט אַטהען, איז ער גלײַך אַוועק אין אַ שעכט־הויז, געפונט ער דאָרט אַ פלײש־העקער שטעהט און שינדט אַ בּהֵמָה, פרעגט ער איהם: „איז דער קאָפּ דײַנער צו׳ם פערקויפען?“. — יאָ. — פאַר וויפיעל? — פאַר אַ האַלבּען גולדען.

צאָהלט איהם ר׳ יְהוֹשֻעַ אײן אַ האַלבּען גולדען און זאָגט: „גיב מיר דעם קאָפּ דײַנעם“. דערלאַנגט ער איהם דעם קאָפּ פון דער אָפּגעשינדענער בּהֵמָה. זאָגט איהם ר׳ יְהוֹשֻעַ: „האָב איך דען בּײַ דיר דעם קאָפּ פון אַ בּהֵמָה געקויפט? דײַן קאָפּ האָב איך געקויפט. נאָר אויב דו ווילסט איך זאָל דיך פרײַלאָזען, געה ווײַז מיר דעם אַרײַנגאַנג אי׳נ׳ם הויז פון די אַטהענער געלעהרטע“.

זאָגט יענער: „איך האָב מוֹרא: ווער עס ווייזט אַ פרעמדען דעם אַרײַנגאַנג צו זיי הַרְגנ׳ען זיי איהם.

— נעהם טראָג אויף זיך — זאָגט איהם ר׳ יְהוֹשֻעַ — אַ בּינדעל האָלץ, און אַז דו וועסט קומען אַהין וואַרף עס פון זיך אַראָפּ, ווי אײנער וואָס שטעלט זיך אָפּרוהען, וועל איך שוין וויסען, אַז דאָ איז דאָס הויז פון די אַטהענער.

קומט ער אַהין, שטעהען דאָרט שוֹמְרים פון אינוועניג און פון דרויסען,

וואָס היטען בײַ׳ם אַרײַנגאַנג, מע זאָל נישט אַרײַן און אַרויס. און האָבען די געלעהרטע אַטהענער בעמערקט אַ סימן פון אַ פוס-טריט אַרײַן — פלעגען זײַ הרג׳ענען אַלע אויסענוועניגסטע שומרים, און אויב אַ סימן פון אַ פוס-טריט אַרויס — אַלע אינוועניגסטע שומרים.

שטעלט ר׳ יהושע אײַן פוס-טריט אַרײַן און אײַנעם אַרויס — הרג׳עט מען אויס אַלע שומרים. געהט ער פרײַ אַרײַן אַהין און טרעפט די יונגערע זיצען אין דער הויך און די עלטערע פון אונטען. טראַכט ער בײַ זיך: זאָל איך בעגריסען פריהער די עלטערע—וועלען מיר די יונגערע הרג׳ענען; זײַ קענען זאָגען: מיר זענען גרעסער פון יענע, מיר זיצען אין דער הויך און יענע פון אונטען; זאָל איך בעגריסען פריהער די יונגע—וועלען מיר די אַלטע הרג׳ענען; זײַ קענען זאָגען: מיר זענען גרעסער פון די, מיר זענען זקנים און יענע זענען נאָך יונגע קינדער. בעגריסט ער זײַ אַלע צוזאַמען.

פרעגען זײַ איהם: „וואָס טהוסטו דאָ?"

ענטפערט ער זײַ: „איך בין פון די יודישע געלעהרטע, און געקומען בין איך זיך צו לערנען בײַ אײַך".

— אויב אַזוי — זאָגען זײַ — וועלען מיר דיך עפּיס פרעגען.

— פרעגט — זאָגט ער — ווען איהר מיך בײַקומען, מעגט איהר טהון מיט מיר וואָס איהר ווילט; וועל איך אָבער אײַך בײַקומען, דאַרפט איהר עסען אַ מאָהלצײַט בײַ מיר אויף דער שיף.

הויבען זײַ איהם אָן צו פרעגען:

— קענסט אונז אויסבויען — זאָגען זײַ — אַ הויז אין דער לופטען?

— דערלאַנגט מיר אַהין—זאָגט ער—לײַם און ציגעל.

— וואו איז די מיט וועלט?

— גיט ער אַ שטעל מיט׳ן פינגער און זאָגט: אָט דאָ!

— פון וואַנען ווייסטו דאָס?

— ברײַנגט שטריק און מעסט-אויס.

— מיר האָבען אַ ברונען אין פעלד—ברײַנג איהם אַרײַן אין שטאָדט.

— דרעהט מיר אויס שטריק פון קלײַען—וועל איך איהם אַרײַנברײַנגען.

— מיר האָבען צובראָכענע מיהלשטײַנער — פאַרנעה זײַ.

— טרענט-אויס פון זײַ פאָדעם — וועל איך זײַ פאַרנעהען.

— אַ בײַט בעוואַקסען מיט מעסער׳ס — מיט וואָס שנײַדט מען זי?

— מיט אַ האָרן פון אַ עזעל.

ברײַנגען זײַ פאַר איהם צוויי אײַער און פרעגען איהם: „זאָג, וועלכעס איז פון אַ ווײַסער הוהן און וועלכעס איז פון אַ שוואַרצער?"

ברײַנגט ער פאַר זײַ צוויי שטיקער קעז און פרעגט זײַ: „זאָגט, וועלכעס איז פון אַ ווײַסער ציג און וועלכעס פון אַ שוואַרצער?"

— אַ הינדעלע, וואָס געהט־אויס נאָך אין דער איי־שאָלעכיץ — דורך וואַנען געהט דעם די נְשָׁמָה אַרויס?

— דורך דעם זעלבען אָרט וואָס זי איז אַריין.

— וויַיז אונז אַ כְּלִי, וואָס איז נישט ווערטה איהר מיה.

בּרענגט ער אַ מאַטע [1]) און צעציהט זי — געהט זי ניט אַריין דורכ׳ן טויער, זאָגט ער זיי: בּרענגט אַ האַק און צעוואַרפט די וואַנד. אָט האָט איהר אַ כְּלִי, וואָס איז נישט ווערט די מיה.

נאָכדעם וואָס ער האָט געענטפערט אויף אַלע פראַגען און געטראָפען אַלע רעטעניש׳ען פון די אַטהענער, האָט ער זיי פערבעטען איינציגוויזע צו זיך אין שיף, יעדען בעזונדער אַריינגעפיהרט אין אַן אַנדער קאַיוטע. דער־זעהן אין דער קאַיוטע זעכציג שטוהלען, האָט יעדער פון זיי געמיינט, אַז באַלד וועלען אָנקומען אַהין אויך אַלע איבּריגע חֲבֵרִים. ר׳ יְהוֹשֻׁעַ האָט דערוויַיל געהייסען דעם שיפס־פיהרער ער זאָל אויפבונדען די שיף און זי לאָזען אין וועג. פאַר׳ן אָפּרייזען האָט ער מיטגענומען מיט זיך אַביסעל ערד פונ׳ם לאַנד, און פערבייפאָהרענדיג דאָס שלינג־וואַסער [2]) האָט ער פון דאָרט אָנגעשעפּט אַ פולע קרוג.

געקומען צוריק קיין רוים, בּרענגט ער די אַטהענער פאַר׳ן קֵיסָר. דער־זעהט אַדריאַנוס, ווי עס שטעהען פאַר איהם איינגעהויקערטע און דערשלאָגע־נע מענשליך, זאָגט ער צו ר׳ יְהוֹשֻׁעַ׳ן: „ניין, דאָס זענען נישט די אַטהענער!״ נעהמט ר׳ יְהוֹשֻׁעַ און בּ׳שפּריצט זיי מיט אַביסעל פון זייער היימישער ערד, ווערען זיי אויפגעמונטערט און האַלטען זיך מוטהיג און שטאָלץ פאַר׳ן קֵיסָר. ווערט ער אויפגעבּראַכט און זאָגט ר׳ יְהוֹשֻׁעַ׳ן:

— טהו מיט די לייט וואָס דו ווילסט!

נעהמט ר׳ יְהוֹשֻׁעַ און גיסט אַריין דאָס קריגעל שלינג־וואַסער אין אַ פאַס, און זאָגט די אַטהענער:

—אַז איהר וועט אָנגיסען פול די פאַס, קענט איהר זיך געהן פריי.

האָבּען זיך די אַטהענער געשטעלט שעפּען וואַסער אָנצוגיסען אַ פולע פאַס, נאָר וויפיעל זיי האָבען געגאָסען און געגאָסען האָט זיך עס נישט אָנ־געזעהן: דאָס שלונג־וואַסער האָט אין זיך איינגעשלונגען אינגאַנצען דאָס וואַ־סער. האָבען זיי אַזוי לאַנג געשעפּט און געגאָסען בּיז זיי זענען געבּליבען אָהן הענד און אָהן אַקסלען, און אַזוי אַרום זענען זיי אַלע בּיז איינעם אומגעקומען.

---

[1]) ראָגאָזשע. [2]) אַזאַ אָרט אין ים, וואָס לויט די אַלטע לעגענדען, שלינגט עס איין אַלע אַנדערע וואַסערען פון דער וועלט.

רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ אויף דער עֶלטער.

דער קֵיסָר האָט בּעמערקט, אַז דער אַלטער ר׳ יְהוֹשֻׁעַ האָט אויפגעהערט צו בּעזוכען דאָס געוועהנליכע הויז בּי־אֲבִידָן, וואו די געלעהרטע פּלעגען זיך פון צייט צו צייט פערזאַמלען און פיהרען צווישען זיך וויסענשאַפטליכע שמועסען. פרעגט ער איהם, וואָס איז די סִבָּה דערפון.

ענטפערט ער איהם:

— דער בּאַרג איז בּעשנייט, אַרום איהם — שטיקער אייז, די הינט דאָרטען בּילען שוין נישט און די מיהלען מאָהלען נישט [1].

---

[1] ד. ה. דער קאָפּ איז בּעדעקט מיט ווייסע האָר, אַרום איהם די גרויע בּאָרד מיט וואָנסען; דאָס קול איז אָפּגעשוואַכט, די ציין קייען נישט.

נַחוּם אִישׁ גַּם־זוֹ (גִמְזוֹ).

גַם זוֹ לְטוֹבָה.

דעם געוויסען תַּנָּא נַחוּם מיט'ן בּײנאָמען אִישׁ גִּמְזוֹ [1], האָט מען גערופען אַבּיסעל געענדערט: אִישׁ גַם־זוֹ, און דאָס איז געווען דערפאַר, ווײַל אויף אַלעם, וואָס מיט איהם זאָל זיך נישט פּאַסירען, פלעג ער אַלץ זאָגען: „גַם זוֹ לְטוֹבָה" (דאָס איז אויך צו גוטען).

אײנמאָל האָבען יודען געוואָלט שיקען אַ מַתָּנָה דעם קֵיסָר. טראַכט מען: ווער זאָל נעהמען אויף זיך אַזאַ שְׁלִיחוּת צו'ם קֵיסָר? בּלײַבּט מע זאָל שיקען נַחוּם אִישׁ גַם־זוֹ, ווײַל מיט איהם טרעפען זיך אָפטע נִסִּים. שיקט מען דורך איהם אַ קעסטעלע פול מיט דימענטען און בּריליאַנטען. אויפ'ן וועג איז איהם אויסגעקומען זיך אָפּצושטעלען נעכטיגען אין אַ אײַנפאָהר־הויז. בּײַנאַכט, אַז ער איז אײַנגעשלאָפען, האָבען די הויז־לײַט שטילערהייד געעפענט דאָס קעסטעלע, אַרויסגע'גַנב'עט אַלץ וואָס דאָרט איז געווען און עס אָנגעשטאָפּט מיט ערד. מאָרגען פריה, אַז ער האָט עס בּעמערקט, זאָגט ער: „גַם־זוֹ לְטוֹבָה", נעהמט דאָס קעסטעלע און געהט זיך זײַן וועג ווײַטער.

אַז מ'האָט דאָס קעסטעלע געבּראַכט פאַר'ן קֵיסָר און דאָס געעפענט, דערזעהט מען — ס'איז פול מיט ערד. ווערט דער קֵיסָר אויפגעבּראַכט: „יודען, זאָגט ער, שפּעטען פון מיר" — און הייסט טויטען דעם שָׁלִיחַ. נַחוּם אִישׁ גַם־זוֹ בּלײַבּט רוהיג און זאָגט, ווי זײַן שטייגער איז: „גַם זוֹ לְטוֹבָה". דערווײַל קומט אֵלִיָּהוּ הַנָּבִיא אינ'ם געשטאַלט פון אײנעם פון דעם קֵיסָר'ס הערען און זאָגט:

— מעגליך, די ערד איז פון דעם געוויסען מין, וואָס אַבְרָהָם זײַער עלטער־זײדע האָט זיך מיט איהר בּענוצט אין זײַנע מִלְחָמוֹת און בּעוויזען וואונדערליכע גְבוּרוֹת: ווי נור ער האָט פון דער ערד געוואָרפען אויפ'ן פײַנד, האָט זי זיך בּאַלד פערוואַנדעלט אין שווערדען און פײַלען.

---

[1]) פון דער שטאָדט גמזו אין יהודה.

איז דאָ אַ מְדִינָה, וואָס דער קעניג האַלט מִלְחָמָה מיט איהר און קען זי ניט אײַננעהמען. נעהמט מען די ערד און מע פרובט זי אויס אויף יענער מְדִינָה—האָט זי געמוזט זיך באַלד אונטערגיבען. פיהרט מען נַחוּם אִישׁ גַם-זוֹ אַרײַן אין קעניגליכען שאַנץ-קאַמער און מע לעגט איהם אָן דאָס קעסטעלע זײַנס פול מיט דימענטען און בריליאַנטען און מע לאָזט איהם אָפּ מיט גרוים כָּבוֹד.

צוריקוועגס האָט ער זיך ווידער אָפּגעשטעלט נעכטיגען אין דעם אײַגענעם גאַסט-הויז, פרעגען איהם די הויז-לײַט: „וואָס האָסטו אַזוינס מיט זיך געבראַכט דעם קעניג, וואָס מ'האָט דיר אָנגעטהון אַזוי פיעל כָּבוֹד?"

ענטפערט ער: „וואָס איך האָב גענומען פון דאַנען האָב איך געבראַכט אַהין".

דערהערט דאָס, האָבען זיי געחאַפּט און אומגעלעגט דאָס הויז און די גאַנצע ערד פון דאָרט גיך אַוועקגעפיהרט צו'ם קעניג.

— די וואונדערליכע ערד וואָס יענער יוד האָט געבראַכט אַהער — זאָגען זיי דעם קעניג—איז גענומען געוואָרען בײַ אונז. דאָ האָבען מיר דיר געבראַכט פון איהר אַ סך, פולע קאַסטענס.

פרובט מען אויס די ערד, וואָס זיי האָבען געבראַכט, לאָזט זיך אויס, אַז ס'איז נישט אַזוי. האָט מען גלײַך איבערגעגעבען זיי אַלע צו'ם טויט.

אַלײַן אויף זיך אויסגעבעטען.

מע דערצעהלט, אַז נַחוּם אִישׁ גַם-זוֹ איז פון אַ קרענק געבליבען בלינד אויף בײַדע אויגען, אָהן הענד און אָהן פיס און דאָס גאַנצע לײַב זײַנס איז בעדעקט געוואָרען מיט קרעץ. אַזוי איז ער געליגען אין אַ אַלט צופוילט הײַזעל און די פיסליך פון זײַן בעט זענען געשטאַנען אין בעקענס וואַסער, כְּדֵי קײַן מילבען זאָלען נישט קענען צוקומען צו איהם. ווי די תַּלְמִידִים האָבען בעמערקט, אַז דאָס הײַזעל האַלט בײַ'ם אײַנפאַלען, האָבען זיי געוואָלט אַרויסטראָגען פריהער דאָס בעטיל מיט'ן קראַנקען רֶבִּי'ן און דערנאָך אויסרוימען די כֵּלִים; זאָגט ער זיי: „קינדער מײַנע, פריהער רוימט-אויס די כֵּלִים און דערנאָך וועט איהר אַרויסטראָגען מײַן בעט, ווײַל איהר מעגט זײַן זיכער, אַז ווי לאַנג איך געפון זיך אין הײַזעל וועט עס נישט אײַנפאַלען".

האָבען די תַּלְמִידִים אַזוי געטהון: פריהער אויסגערוימט די כֵּלִים, דערנאָך ערשט דאָס בעטיל — און באַלד איז דאָס הײַזעל אײַנגעפאַלען.

רופען זיך אָן צו איהם די תַּלְמִידִים:

— רֶבִּי, אַז דו ביסט יאָ אַזאַ אֱמֶת'ער צַדִיק, ווי קומט עס דו זאָלסט אַזוי אָפּקומען?

ענטפערט ער זיי: קינדער מײַנע, איך אַלײַן האָב עס אויף זיך

אויסגעבעטען. איינמאָל בין איך געגאַנגען אין וועג צו מיין שווער צו=גאַסט, און מיט מיר האָב איך געהאַט דריי עזלען אָנגעלאָדענע מיט אַלעם גוטם: איינס מיט שפייזען, איינס מיט געטראַנקען און דאָס דריטע מיט פערשידענע זיסע פרוכט. קוממט אָן אַקעגען אַן אָרומאַן, שטעלט זיך מיר אין וועג און בעט: „רבי, גיב מיר עפּיס עסען”. — וואַרט=צו — זאָג איך איהם — ביז איך וועל אַראָפּנעהמען עפּיס פונ׳ם עזעל. און איידער איך האָב זיך גערירט אַראָפּצונעהמען פאַר איהם וואָס ס׳איז פונ׳ם עזעל — איז איהם די נְשָׁמָה אויסגעגאַנגען. בין איך באַלד צו=געפאַלען צו איהם און אָנגעהויבען וויינען און שרייען: די אויגען מיינע, וואָס האָבען זיך נישט דערבאַרימט אויף דיינע אויגען, זאָלען בלינד ווערען; די הענד מיינע, וואָס האָבען זיך נישט דערבאַרימט אויף דיינע, זאָלען אָפּגעשניטען ווערען; די פיס מיינע, וואָס האָבען זיך נישט דערבאַרימט אויף דיינע, זאָלען אָפּגעהאַקט ווערען, און איך האָב זיך נאָך נישט געקיהלט ביז איך האָב אויסגעשריגען: „מיין גאַנץ לייב זאָל בעדעקט ווערען מיט קרעץ”.

— וועה איז אונז, רבי, וואָס מיר זעהען דיך אין אַזאַ צושטאַנד — זאָגען די תַּלְמִידִים מיט גרויס צַעַר.

— וועה וואָלט מיר געווען — ענטפערט ער זיי — איהר זאָלט מיך נישט זעהן אין אַזאַ צושטאַנד.

רַבִּי טַרְפוֹן.

רַבִּי טַרְפוֹן אִין זאַק.

דער תַּנָא רַבִּי טַרְפוֹן אִיז געוועזען זעהר רייך, געהאַט פִיעל אייגענע גאָרטענס, וועלכע ער פלעגט זעהר זעלטען בעזוכען, און דעריבער האָבען אַ סַך פון זיינע שׁוֹמְרִים און פּאַכטערס איהם נִישט געקענט אִין געזִיכט. מאַכט זִיך אַ מאָל, אַז ער אִיז אַריין אִין איינעם פון זיינע אייגענע גאָרטענס און גענומען דאָרט פערזוכען פון דִי געפּרעסטע פייגען, וואָס האָבען זִיך דאָרט געטרוקענט אויף דער זון. קומט דער פּאַכטער און זעהט אַ פרעמדער מענש שטעהט און עסט, שרייעט ער אויס: „אַהאַ, אָט אִיז דער וואָס גַנְבֶ׳עט דִי טרויבען מיינע אַ גאַנץ יאָהר". הויבט ער איהם אָן קלאַפּען מִיט׳ן שטעקען, דערנאָך וואַרפט ער איהם אַריין אִין אַ זאַק און טראָגט איהם צו׳ם טייך צו דערטרִינקען.

דערזעהן אַז זיין לעבען שטייהט אִין געפאַהר, האָט רַבִּי טַרְפוֹן אָנגעהויבען שרייען פון זאַק אַרוס: „אִיך בעשווער דִיך, געה זאָג ביי טַרְפוֹנ׳ען אִין הויז, אַז מע זאָל פאַר איהם אָנגרייטען תַּכְרִיכִים".

ווִי דער פּאַכטער האָט דאָס דערהערט, האָט ער זִיך גלייך אָנגעשטויסען וועמען ער טראָגט דאָ אִין זאַק, גִיט ער זִיך אַ וואָרף אויף דער ערד, הויבט אָן רייסען אויף זִיך דִי האָר, און וויינט און שרייט: „רֶבִּי, זיי מִיר מוֹחֵל!"

— זיי רוּהִיג—זאָגט איהם רַבִּי טַרְפוֹן—מעגסט מִיר זִיכער גלייבען, אַז יעדען קלאַפּ מִיט׳ן שטעקען וואָס דו האָסט מִיר געגעבען, האָב אִיך דִיר איהם באַלד מוֹחֵל געוועזען.

מע דערצעהלט, אַז אַלע זיינע יאָהרען האָט דער צַדִיק רַבִּי טַרְפוֹן זִיך שטאַרק געערגערט וואָס ער האָט אויסגענוצט זיין נאָמען אויף צו רעטען זִיך.

— וועה אִיז מִיר—האָט ער אַליין געשריגען—צוליעב מיין טוֹבָה האָב אִיך זִיך בענוצט מִיט דער קרוין פון דער תּוֹרָה!

איינגעקויפט אַ שטעדטִיל.

ווִי מע דערצעהלט, האָט רַבִּי טַרְפוֹן, לויט זיין גרויס רייכקייט, נִישט

געהאט קיין גענוג אָפּענע האַנד. אײנמאָל בעגעגענט איהם רַבִּי עֲקִיבָא, זאָגט ער איהם: „רֶבִּי, ווילסטו אֶפְשַׁר איך זאָל פאַר דיר קױפען אַ שטעדטיל אָדער צוויי?"

— מעגסט—ענטפערט ער, און דאָ אויפ'ן אָרט גיט ער איהם דערויף פיער טויזענד גאָלדענע רענדליך.

געהט אַוועק ר' עֲקִיבָא און צעטהיילט אינגאַנצען דאָס געלד צווישען די אָרומע וואוילגעלערנטע. אין אַ צייט אַרום בעגעגענט איהם ר' טַרְפוֹן.

— וואו זענען די שטעדטליך, וואָס דו האָסט פאַר מיר געזאָלט קויפען? — פרעגט ער איהם.

נעהמט איהם אָן ר' עֲקִיבָא בּיי דער האַנד און פיהרט איהם אַריין אין בּית־הַמֶּדְרָשׁ. דאָרטען רופט ער צו איינעם פון די שול־קינדער, מישט איהם אויף אַ מִזְמוֹר אין תְּהִלִּים און דאָס קינד נעהמט לייענען. ווי ס'איז געקומען צו'ם פָּסוּק:

מיט אַ אָפענער האַנד געגיבען פאַר נויט־בעדערפטיגע —

פערבלייבט זיין וואוילטהאַט אויף אייביגע צייטען —

רופט זיך אָן ר' עֲקִיבָא צו ר' טַרְפוֹן'ען:

— הערסט — דאָס איז די שטאָדט וואָס איך האָב פאַר דיר געקויפט.

דערהערט דאָס, נעהמט ר' טַרְפוֹן קושען ר' עֲקִיבָא'ן:

— רֶבִּי מיינער, פיהרער מיינער — האָט ער אויסגערופען — רֶבִּי מיינער אין וויסענשאַפט, פיהרער מיינער אין מענשליכקייט!

און ר' טַרְפוֹן האָט איהם געגעבען נאָך פיעל געלד אויף צעטהיילען מיט דער ברייטער האַנד.

רַבִּי טַרְפוֹן און זיין מוטער.

רַבִּי טַרְפוֹן'ס אַלטע מוטער איז אין אַ שַׁבָּת'דיגען טאָג אַרויסגעגאַנגען צו זיך אין הויף אַרומשפּאַצירען, האָט זיך איבּערגעריסען ביי איהר דאָס רימענדיל פון'ם פאַנטאָפעל און ער איז אַראָפּגעפאַלען פון'ם פוס. לעגט־אונטער ר' טַרְפוֹן זיינע ביידע הענד אונטער איהרע פיס־טריט און אַזוי האָט ער זי געלאָזט טרעטען אויף זיינע הענד ביז זי איז געקומען צוריק אין שטוב צו איהר בעט.

איינמאָל איז ר' טַרְפוֹן קראַנק געוואָרען און זיינע חֲבֵרִים פון די תַּנָּאִים זענען געקומען איהם בעזוכען. קומט־צו זיין מוטער צו זיי און זאָגט: „בעט גאָט פאַר מיין זוהן, זיין כִּבּוּד־אֵם האָט גאָר קיין שִׁיעוּר נישט".

— וואָס טהוט ער אַזוינס פאַר דיר? — פרעגען זיי.

דערצעהלט זי זיי יענע מַעֲשֶׂה. רופען זיי זיך אָן: „אֲפִילוּ ווען ער טהוט פאַר דיר טויזענד־טויזענדער מאָל אַזוי פיעל, קומט־עס נאָך נישט אֲפִילוּ צו העלפט פון דעם כִּבּוּד־אֵם וואָס די תּוֹרָה הייסט".

רַבִּי עֲקִיבָא.

משֶׁה רַבֵּנוּ און רַבִּי עֲקִיבָא.

ווען משֶׁה האָט זיך אויפגעהויבען אויפ׳ן הימעל געפונט ער, ווי גאָט בָּרוּך־הוּא זיצט און בעפוצט די אוֹתִיוֹת פון דער תּוֹרָה מיט קרוינדליך [1].
זאָגט ער איהם:

— רִבּוֹנוֹ־שֶׁל־עוֹלָם! ווער האַלט דיך אָפּ איבערגעבען די תּוֹרָה באַלד? צו וואָס טויגען די קרוינדליך?

ענטפערט איהם גאָט: אין פיעל דורות אַרום וועט קומען איין מענש, עֲקִיבָא בֶּן יוֹסֵף הייסט ער, וועט ער פון יעדער איינציג שטריכעלע אויס־דרינגען גאַנצע בערג נייע הֲלָכוֹת [2].

— רִבּוֹנוֹ־שֶׁל־עוֹלָם—זאָגט ווייטער משֶׁה—ווייז מיר איהם.

— קוק זיך אום.

קוקט זיך משֶׁה אום, דערזעהט ער ווי עס זיצט אַ מאַן און לערענט מיט זיינע תַּלְמִידִים, אויסגעזעצטע פאַר איהם שורות־ווייז. געהט משֶׁה און זעצט זיך אין עק פון דער אַכטער שוּרָה, און הערט זיך איין. פערשטעהט ער נישט וואָס מע רעדט דאָרט. ווערט ער ביי זיך אַראָפּגעפאַלען. אין דעם האָט ר׳ עֲקִיבָא געזאָגט די תַּלְמִידִים עפּיס אַ דין, אויף וועלכען די תַּלְמִידִים האָבען איהם אַ פרעג געטהון: „רֶבִּי, פון וואַנען ווייסטו עס?” ענטפערט ער: „ס׳איז אַ קַבָּלָה פין משֶׁה׳ן נאָך פונ׳ם באַרג סִינַי”. דערהערט דאָס האָט זיך משֶׁה בערוהיגט.

קומט משֶׁה דערנאָך צוריק פאַר גאָט און זאָגט איהם:

— רִבּוֹנוֹ־שֶׁל־עוֹלָם, אַזאַ מאַן איז ביי דיר פאַרהאַן און די תּוֹרָה ווילסטו געבען דורך מיר?

---

[1]) פיעל אותיות אין דער ספר־תורה זענען פון אויבען ביי די קעפליך בעפוצט מיט תגין, אַזעלכע שטריכעליך וואָס זעהען־אויס ווי קרוינדליך, וועלכע ווינקען־אָן, נאָכ׳ן מיינונג פון די חכמים, אויף פערשידענע ענינים. [2]) דינים.

— שווײַג — ענטפערט איהם גאָט — אַזוי איז אין מײַן געדאַנק אויסגעקומען.

— רבונו־של־עולם—זאָגט ווײַטער משה—דו האָסט מיר געוויזען זײַן לערנען, ווײַז מיר זײַן בעלוין.

— קוק זיך אום—זאָגט איהם גאָט.

קוקט זיך משה אום און זעהט, ווי מען וועגט עקיבא׳ס פלײַש שטיקער־ווײַז אין יאַטקעס.

— רבונו־של־עולם—שרײַעט משה אויס—דאָס איז די תורה און דאָס איז איהר בעלוין!

— שווײַג — ענטפערט איהם גאָט — אַזוי איז אין מײַן געדאַנק אויסגעקומען.

רַבִּי עֲקִיבָא און כַּלְבָּא־שָׂבוּעַ׳ס טאָכטער.

רַבִּי עֲקִיבָא איז געווען אַ פּאַסטוך בײַ דעם רײַכען כַּלְבָּא־שָׂבוּעַ. האָט רָחֵל, כַּלְבָּא־שָׂבוּעַ׳ס טאָכטער, געזעהן ווי עהרליך ער איז און לײַטיש, האָט זי איהם ליעב בעקומען. אײַנמאָל זאָגט זי איהם:

— ווען איך זאָל אײַנשטימען פאַר דיר אַ כַּלָּה ווערען, וואָלסטו זיך אָוועקגעלאָזט ערגיץ אין אַ בית־המדרש זיך דאָרט זעצען אויף אַ צײַט לערנען?

— יאָ — ענטפערט ער.

ווערט זי פאַר איהם אַ כַּלָּה אָהן דעם פאָטער׳ס וויסען. ווי כַּלְבָּא־שָׂבוּעַ האָט זיך דערפון דערוואוסט, האָט ער זי אַרויסגעטריבען פון זײַן הויז און האָט גענומען אויף זיך מיט אַ נֶדֶר, אַז ער זאָל נישט לאָזען זי געניסען פון זײַן פערמעגען אויף איין האָר.

געהט זי אַוועק און האָט חתונה פאַר ר׳ עֲקִיבָא׳ן. פלעגען זיי פאַר גרויס אָרומקײַט נעכטיגען ווינטער־צײַט אין אַ קאַמער וואו מע לעגט־אָפּ שטרוי. זיצט אַזוי אַמאָל עֲקִיבָא מיט זײַן רָחֵל און קלײַבט איהר אויס די שטרויעליך פון די האָר. מאַכט ער צו איהר: „ווען איך זאָל פערמאָגען, וואָלט איך דיר געקויפט אַ גאָלדענעם יְרוּשָׁלַיִם״ [1].

קומט אֵלִיָהוּ אין׳ם געשטאַלט פון אַ מענשען, שטעלט זיך אַוועק בײַ דער טהיר און בעט אויף אַ קול: „גיט מיר אַביסעל שטרוי, מײַן פרוי האָט געבוירען אַ קינד און איך האָב גאָר נישט וואָס איהר אונטערצובעטען״.

— זעהסט — זאָגט ר׳ עֲקִיבָא דער פרוי זײַנער — אָט דער מענש האָט אַפילו קיין שטרוי אויך נישט. מיר זענען אַקעגען איהם רײַכע.

— נישט קיין רײַכקײַט—זאָגט זי איהם—בעגער איך. איך וויל נור זאָלסט

---

[1] אַזאַ צירונג פון גאָלד, אויף וועלכער ס׳איז אויסגעקריצט די שטאָדט ירושלים.

אויסהאַלטען דייַן וואָרט און זיך אַוועקלאָזען אין אַ בֵּית־הַמֶדְרָש לערנען תּוֹרָה.

איז עֲקִיבָא אַוועק אין בֵּית־הַמֶדְרָש פון ר׳ אֱלִיעֶזֶר און ר׳ יְהוֹשֻׁעַ און זיך דאָרטען געזעצט לערנען.

נאָך צוועלף יאָהר איז ער געקומען צוריק אַהיים, אַ גרויסער געלעהרטער און אַ רַבִּי פון צוועלף טויזענד תַּלְמִידִים. ווי ער איז צוגעקומען הינטער זיין שטובעלע הערט ער, ווי מיט זיין פרוי טַעְנֶה׳ט איינער פון די שְׁכֵנִים, אַ שלעכטער מענש: „רעכט האָט דיר געטהון דיין פאָטער. איינמאָל, איז דער פאַסטוך נישט דיין גלייַכען; און ווידער, זעה וואָס ער האָט דיר אָפּגעטהון: שוין אַזוי פיעל צייַט, אַז ער האָט דיך איבערגעלאָזט אַ לעבעדיגע אַלְמָנָה״.

— ער זאָל מיך וועלען פאָלגען—לאָזט זיך הערען רָחֵל׳ס ענטפער— וואָלט ער פערבראַכט דאָרט אין בֵּית־הַמֶדְרָש בייַ׳ם לערנען נאָך צוועלף יאָהר.

טהוט אַזוי ר׳ עֲקִיבָא און לאָזט זיך ווידער אַוועק אין בֵּית־הַמֶדְרָש. אָפּגעלערענט דאָרטען נאָך צוועלף יאָהר, האָט ער זיך אומגעקערט צוריק צו זיך אַהיים מיט פיער און צוואַנציג טויזענד תַּלְמִידִים.

איז אַרויס אַקעגען איהם די גאַנצע שטאָדט. לאָזט זיך איהם געהן אַקעגען אויך זיין פרוי רָחֵל. זאָגען איהר די שְׁכֵנוֹת: „לייַ זיך גאַנצע קליידער און טהו זיך אָן ווי עס געהער צו זיין״. זאָגט זי: „עס מאַכט נישט אויס, דער צַדִיק וועט פיהלען מיין הארץ״.

ווי רָחֵל איז צו איהם צוגעקומען איז זי געפאַלען פאַר איהם אויפ׳ן פָּנִים און געקישט די טריט. ווילען די תַּלְמִידִים זי אָפּשטויסען, זאָגט זיי ר׳ עֲקִיבָא: „לאָזט זי; מיינס און אייערס — איז איהרס״.

דערהערט אַז אין שטאָדט איז אָנגעקומען אַ גרויסער תַּנָא, טראַכט זיך דער אַלטער כַּלְבָּא־שָׂבוּעַ: „מע דאַרף געהן צו איהם, אֶפְשַׁר וועט ער מיך בּעפרייַען פון מיין נֶדֶר געגען מיין טאָכטער, איך זאָל מעגען איהר צו הילף קומען אין איהר נויט״. קומט ער פאַר ר׳ עֲקִיבָא און דערצעהלט איהם ווי די זאַך איז פאָרגעקומען.

זאָגט איהם ר׳ עֲקִיבָא: „ווען דו וואָלסט געווען וויסען, אַז דיין טאָכטער׳ס מאַן וועט ווערען אַ גרויסער געלעהרטער, וואָלסטו דעמאָלט גענומען אויף זיך אַזאַ נֶדֶר?״

— געוויס נישט — ענטפערט כַּלְבָּא־שָׂבוּעַ — אַפילו איין פֶּרֶק ווען ער קען, איין הֲלָכָה.

— זאָלסטו וויסען — זאָגט איהם ר׳ עֲקִיבָא — אַז דיין טאָכטער׳ס מאַן, דיין געוועזענער פאַסטוך, דאָס בּין איך.

פאַלט דער אַלטער כַּלְבָּא־שָׂבוּעַ מיט׳ן פָּנִים צו דער ערד, קושט ר׳ עֲקִיבָא׳ן די פיס און שענקט איהם אַוועק אַ האַלב פערמעגען זיינס.

ווי ר׳ עֲקִיבָא האָט זיך גענומען צו׳ם לערנען.

ביז פערציג יאָהר האָט ר׳ עֲקִיבָא גאָר נישט געלערנט. איינמאָל שטעהט ער ביי אַ ברונען, זעהט ער דאָרטען אַ אויסגעהוילטען שטיין. דערפרעגט ער זיך: ווער האָט דעם שטיין אויסגעהוילט? זאָגט מען איהם: עֲקִיבָא, דו ווייסט נישט פונ׳ם פָּסוּק: „וואַסער רייבּט־אויס שטיינער". דעם שטיין האָבען אויסגעהוילט די טראָפּען וואַסער, וואָס פאַלען אויף איהם טעג־טעגליך אָהן אויפהער.

דערהערט דאָס האָט זיך ר׳ עֲקִיבָא פערטראַכט: אויב די פליסיגע, שוואַכע טראָפּענס וואַסער האָבען געקענט דורכשלאָגען דעם האַרטען שטיין— בּפְרַט די ווערטער פון דער תּוֹרָה, די פעסטע ווי אַייזען, ווילען דאָך געוויס קענען דורכדרונגען מײַן האַרץ, וואָס איז נישט מעהר ווי פלייש און בּלוּט.

געהט ער אַוועק מיט זײַנעם אַ זוהן און ביידע זעצען זיך לערנען ביי אַ דַרְדְקֵי־מְלַמֵד. האָט זיי דער רֶבִּי אָנגעשריבּען דעם אַלף־בֵּית און דער פאָטער מיט׳ן זוהן האָבען זיך געלערענט צוזאַמען פון איין טאָוועל. ווי דער מְלַמֵד האָט איהם עפּעס געוויזען האָט ער זיך דאָס גוט איינגע׳חזר׳ט, זיך נאָכדעם אַוועקגעזעצט איינער אַליין פאַר־זיך, געמומען אין דעם גוט זיך איינטראַכטען און שטאַרק זיך פערטיעפען: פאַר וואָס דאָס, פאַר וואָס יענץ? — ביז ער האָט אַזוי אויסגעלערענט די גאַנצע תּוֹרָה.

געהט ער אַוועק אין בֵּית־הַמִּדְרָשׁ פון ר׳ אֱלִיעֶזֶר און ר׳ יְהוֹשֻׁעַ און בעט זיי, זיי זאָלען נעהמען איהם לערנען און ערקלערען מִשְׁנָה. ווי זיי האָבען איהם איבּערגעגעבּען איין הֲלָכָה, איז ער באַלד אַוועק, זיך געזעצט מיט איהר פאַר־זיך און גענומען זי בּעטראַכטען פון אַלע זייטען: צו וואָס האָט מען איהם געזאָגט דאָס וואָרט? און וואָס איז דער מיין פון יענעם וואָרט?—און פערוואָרפען זיי מיט פערשידענע שַׁאֲלוֹת, און אָפטמאָל זעהר האַרבּע.

ווי מע דערציעהלט, האָט אַ היבּשע צייט ר׳ עֲקִיבָא געלערענט ביי ר׳ אֱלִיעֶזֶר׳ן און יענער האָט איהם גאָר ניט באַמערקט. ווען ר׳ עֲקִיבָא האָט איהם אָבּער דאָס ערשטע מאָל אָפּגעשטעלט מיט אַ האַרבּער שַׁאֲלָה, רופט זיך אָן צו איהם ר׳ יְהוֹשֻׁעַ מיט׳ן לָשׁוֹן פונ׳ם פָּסוּק: „דאָס איז דאָך דער וואָס דו האָסט איהם גרינג געשעצט — טרעט נור איצט אַרויס מיט איהם אויף אַ שטרייט!"

ר׳ שִׁמְעוֹן בֶּן אֱלִיעֶזֶר האָט אויף דעם געזאָגט אַזאַ מָשָׁל: אויף אַ גרויסען פעסטען פעלז איז געזעסען אַ שטיין־העקער און מיט דער האַק זיינער געהאַקט פון איהם ברעקלעך. זעהען דאָס מענשען, פרעגען זיי איהם: וואָס טהוסטו? ענטפערט ער: איך וויל אויסרייסען דעם פעלז און איהם אַריינוואַרפען אין יַרְדֵן אַריין. גלויבּט מען ניט ער זאָל דאָס קענען בעווייזען. אַרט דאָס איהם ניט און ער טוהט זיך זיינס: ער האַקט דעם פעלז ווייטער,

בּיז ער איז אַריין מיט דער האַק טיעף אונטער איהם — און מיט אַ מאָל איהם איבּערגעקעהרט אין יַרדן אַריין, זאָגענדיג דערבּיי: „ניט דאָ איז דיין אָרט, נור דאָרט!" — דאָס זעלבּע האָט ר' עֲקִיבָא אָפּגעטהון ר' אֱלִיעֶזֶר'ן און ר' יְהוֹשֻׁעַ'ן.

יעדען טאָג פלעגט ר' עֲקִיבָא אָנקלויבּען אַ בּינטעל האָלץ, האַלבּ האָט ער פערקויפט און דערפון זיך דערנעהרט, און האַלבּ האָט ער אויסגענוצט צו'ם לייכטען, צו'ם הייצען א. ד. ג. קומען צו איהם די שְׁכֵנִים מיט טַעֲנוֹת:

— עֲקִיבָא — שרייען זיי — דורכ'ן רויך פון דיין האָלץ וועלען מיר אומקומען! פערקויף עס בּעסער אונז, וועסטו פאַר'ן געלד בּאַקומען בּוימאייל און בּיי זיין שיין וועסטו לערנען.

ענטפערט ער זיי: „ניין, איך וועל עס נישט טהון. דאָס האָלץ נוצט מיר אויף פיעל זאַכען: אי איך לערן בּיי דער שיין פון דעם, אי איך וואַרם זיך מיט דעם אָן, אי איך שלאָף אויף דעם".

ווי מע דערצעהלט, איז ר' עֲקִיבָא שפּעטער אונגעהייער רייך געווען, די טישען זענען בּיי איהם געווען פון זילבּער און גאָלד, און אויפ'ן בּעט פלעגט ער אַרויף דורך גאָלדענע טרעפּליך, און זיין פרוי פלעגט אַרויסגעהן געפּוצט מיט די שעהנסטע צירונגען. האָבּען זיך די תַּלְמִידִים אויף דעם געקלאָגט: „רַבִּי, דורך דעם וואָס דו ציערסט זי אַזוי פערשעהמסטו אונז בּיי אונזערע פרויען".

— זי האָט עס עהרליך פערדיענט — ענטפערט זיי ר' עֲקִיבָא — גענוג האָט זי פריהער זיך אָנגעליטען מיט מיר צוליעבּ דער תּוֹרָה.

אָנגעבּויגען דעם קאָפּ.

רַבָּן גַּמְלִיאֵל האָט דערצעהלט: איינמאָל פאָהר איך מיט אַ שיף אויפ'ן וואַסער, בּעמערק איך פון ווייטענס ווי אַ שיפעל איז צובּראָכען געוואָרען און אונטערגעגאַנגען, האָבּ איך געהאַט גרויס עַגְמַת־נֶפֶשׁ איבּער איין תַּלְמִיד־חָכָם וואָס האָט זיך דאָרט געפונען — דאָס איז געווען ר' עֲקִיבָא. אַז איך בּין אַרויס דערנאָך אויף דער יַבָּשָׁה, קומט אַריין ר' עֲקִיבָא צו מיר אין בֵּית־הַמִּדְרָשׁ און הייבּט מיט מיר אָן אַריינצושמועסען אין לערנען. פרעג איך איהם: „זוהן מיינער, ווער האָט דיך אַרויסגעהויבּען פונ'ם וואַסער?" ענטפערט ער: „אַ בּרעט פון דער צובּראָכענער שיף איז מיר אונטערגעשווימען, האָבּ איך זיך אין איהר אָנגעהאַלטען און בּיי יעדער וואַל, וואָס איז מיר אַקעגען געקומען, האָבּ איך אָנגעבּויגען דעם קאָפּ"...

אַלעס וואָס גאָט טהוט איז צו גוטען.

ר' עֲקִיבָא איז איינמאָל געגאַנגען אין וועג האָט ער געהאַט מיט זיך

אן עזעל, א האהן אויף צו וועקען איהם פארטאג, און א ליכט. פאר נאכט קומט ער אן אין א שטעדטיל, זיכט ער דארט א הויז אויף נאכט-לעגער, לאזט איהם קיינער נישט אריין. זאגט ער: „אלעס וואס גאט טהוט איז צו גוטען", און געהט אוועק אין פעלד און בלייבט דארט איבערנעכטיגען. ביי-נאכט לויפט-אן א לייב און פערצוקט דאס עזעל, באלד נאכדעם שפרינגט-אן פון ערגיץ א ווילדע קאץ און צערייסט דעם האהן, שפעטער גיט א בלאז א ווינט און לעשט-אויס דאס ליכט. געבליבען איינער אליין אין פעלד אין דער פינסטערער נאכט, זאגט ר' עקיבא, ווי זיין שטייגער: „אלעס וואס גאט טהוט איז צו גוטען". אין דער פריה דערוואוסט ער זיך, אז דורך דעם פעלד וואו ער האט גענעכטיגט, זענען ביינאכט אנגעקומען א באנדע רויבער, בע-פאלען די שטאדט און אלע שטאדט-לייט אוועקגעפיהרט געפאנגען. זאגט ר' עקיבא: „בין איך דען נישט גערעכט געווען — אלעס וואס גאט טהוט איז צו גוטען"[1].

ר' עקיבא אין זיין טרויער.

אז ר' שמעון, ר' עקיבא'ס זוהן, איז געפעהרליך קראנק געווארען, האט ר' עקיבא נישט אויפגעהערט אויף איין טאג צו לערנען פאר די תלמידים אין זיין בית-המדרש, ער פלעגט נור אלע מאל שיקען א שליח געוואויר ווע-רען ווי ס'האלט מיט'ן חולה. קומט דער ערשטער שליח מיט א ידיעה: עס געהט שלעכט.

— לא'מיר לערנען — זאגט ר' עקיבא צו זיינע תלמידים.

קומט באלד צולויפען א צווייטער שליח און זאגט-אן: ערגער געווארען.

ר' עקיבא טהוט זיינס און לערענט מיט די תלמידים ווייטער.

קומט א דריטער און זאגט: ער גוסס'ט.

— לערענט ווייטער — זאגט ר' עקיבא.

אין דעם קומט דער פערטער מיט דער שלעכטער בשורה: אויסגעגאנגען.

ערשט דעמאלט איז ר' עקיבא אויפגעשטאנען, אויסגעטהון די תפלין, צוריסען אויף זיך די קליידער און געזאגט: „ביז אהער איז נאך געליגען אויף אונז דער חוב צו לערנען, איצט זענען מיר מחויב אפגעבען דעם מת כבוד".

האט זיך צונויפגעקלויבען א גרויסער עולם אויף דער לויה פון ר' עקיבא'ס זוהן און מ'האט איהם געמאכט א גרויסען הספד. פאר דעם עולם'ס צוגעהן-זיך האט זיך ר' עקיבא געשטעלט אויף א הויכער באנק און אויסגערופען:

---

[1] דורך דעם וואס ער איז נישט געבליבען אויף נאכט אין שטאדט און וואס דאס עזעל מיט'ן האהן זענען אומגעקומען און די ליכט אויסגעלאשען געווארען, האט איהם אויסגעמיידט דאס גרעסערע אומגליק—אריינצופאלען צו די רויבער אין די הענד.

— יודען ברידער, הערט מיך אויס. אַפִּילוּ מײַן זוהן זאָל אַ חָתָן שטאַרבען—בין איך געֶנוּג געטרייסט דורך דעם כָּבוֹד וואָס איהר האָט איהם אָנגעטהון. ניט ווײַל איך בין אַ וואוילגעלעהרענטער האָט איהר דאָס מיר געטהון—דאָ געפונען זיך וואוילגעלעהרענטערע פון מיר; ניט ווײַל איך בין רײַך—דאָ איז פאַרהאַן פיעל רײַכערע פון מיר. מֵילָא די דָרוֹם־לײַט קענען רַבִּי עֲקִיבָא׳ן — אָבער די גָלִיל־לײַט פון וואַנען קענען איהם? לאָז זײַן, די מענער קענען רַבִּי עֲקִיבָא׳ן — ווײַבער און קינדער אָבער פון וואַנען קענען איהם? אויב אָבער איהר זענט געקומען גלאַט צוליעב עֲקִיבָא׳ן — וויפיעל אַזעלכע עֲקִיבָא׳ס האָט איהר אין מאַרק. איך ווייס אָבער, אַז דאָס וואָס איהר האָט זיך אָנגעטהון אַזוי פיעל מִיה און אַלע אַהער געקומען איז דאָס נור צוליעב דער מִצְוָה און צוליעב דעם כָּבוֹד פון דער תּוֹרָה. איהר האָט זיך אַזוי געטראַכט: „גאָט׳ס תּוֹרָה איז בײַ איהם אין האַרצען״—און טאַקי דערפאַר איז אײַער פאַרדינסט נאָך דאָפּעלט גרעסער. יאָ, איך בין געטרייסט — געהט זיך אַהײם אין פריעדען.

אָפּגעצאָהלט אַ חוב.

די חֲכָמִים האָבען זיך אַ מאָל געגויטיגט אין אַ גרויסער סומע געלד אויף אויסצוהאַלטען די יְשִׁיבָה. שיקען זיי ר׳ עֲקִיבָא׳ן צו אײנער אַ רוימערין, זעהר אַ רײַכע מאַטראָנע, און ער בעט בײַ איהר זי זאָל איהם לײַהען דאָס געלד אויף אַ בעשטימטער צײַט. זאָגט זי איהם: „ווער וועט גאַראַנטירען, אַז די וועסט אָפּצאָהלען דעם חוב אין דער צײַט?״ ענטפערט ער: „ווער די ווילסט״.

זאָגט זי איהם: „זאָל זײַן גאָט און אָט דער יַם״,—איהר הויז איז געשטאַנען בײַ׳ם ברעג יַם—זאָגט ר׳ עֲקִיבָא: „זאָל זײַן אַזוי״.

ווי די צײַט צו צאָהלען איז געקומען — מאַכט זיך אַז ר׳ עֲקִיבָא איז קראַנק געוואָרען און האָט נישט געקענט ברענגען דאָס געלד. געהט די מאַטראָנע אַרויס אויפ׳ן ברעג יַם און זאָגט:

— האַר פון דער וועלט! דו ווייסט דאָך גאַנץ גוט, אַז ר׳ עֲקִיבָא איז איצט קראַנק און איז ניט אין שטאַנד אָפּצאָהלען דעם חוב. געדענק־זשע, אַז דו און דער יַם זענען פעראַנטוואָרטליך.

ווי נור זי האָט דאָס אויסגערעדט—מאַכט גאָט אַז דעם קֵיסָר׳ס טאָכטער זאָל אַרײַן אין קאָפּ אַ מְשׁוּגַעַת און זי געהט אַרײַן אין שאַנץ־קאַמער, נעהמט פון דאָרט אַ קעסטעלע פול מיט אײדעלשטײנער און מיט גאָלדענע רענגליך און וואַרפט דאָס אַרײַן אין יַם. דער יַם ווידער האָט דאָס אַרויסגעוואָרפען מיט די פּאַליעס פאַר דער טיהר פון יענער מאַטראָנע. האָט זי דאָס געפונען און גענומען פאַר זיך.

ווי עֲקִיבָא איז געזונד געוואָרען געהט ער גלײַך אַוועק צו דער

מאַטראָנע און ברענגט איהר אָפּ דאָס געלד. זאָגט זי איהם: „מעגסט דאָס אינגאַנצען איבערלאָזען פאַר זיך, ווייל איך האָב זיך פריהער געווענדעט צו׳ם עָרב און ער האָט מיר שוין אײַנגעצאָהלט דעם גאַנצען חוב, און אָט נעהם דיר וואָס איך האָב פון איהם בעקומען איבעריגס״.

גיט זי איהם גרויסע מַתָּנוֹת און שיקט איהם אָפּ בְּשָׁלוֹם.

ר׳ עֲקִיבָא און טוּרנוּסְרוּפוּס.

דער רוימישער שטאָטהאַלטער טורנוסרופוס האָט אַמאָל געפרעגט ר׳ עֲקִיבָא׳ן:

— פאַר וואָס האָט אונז גאָט פײַנט, ווי עס שטעהט בײַ אײַך אין זײַן נאָמען געשריבען: „עֵשָׂו׳ן האָב איך פײַנט״.

— מאָרגען בעקומסטו פון מיר אויף דעם אַן ענטפער — זאָגט איהם ר׳ עֲקִיבָא.

אויף מאָרגען, אַז ר׳ עֲקִיבָא איז צו איהם געקומען, גיט איהם טורנוסרופוס שפּעטיש אַ פרעג:

— נו, וואָס האָסטו עפּיס אויסגעטראַכט איבער נאַכט? האָט זיך דיר עפּיס גע׳חָלוֹמ׳ט?

— יאָ — ענטפערט ר׳ עֲקִיבָא — געטראָפען. היינטיגע נאַכט האָט זיך מיר גע׳חָלוֹמ׳ט ווי צוויי הינטליך, איינס הייסט רופוס און דאָס צווייטע רופינאָ[1]...

— וואָס? — רייסט איהם טורנוסרופוס איבער מיט גרויס צאָרן — האָסט שוין נישט געפונען פאַר דײַנע הינט קיין אַנדערע נעמען ווי מײַנעם און מײַן פרוי׳ס. טויטען קומט דיר פאַר אַזאַ הֶעָזָה!

— זאָג דו אַליין — רופט זיך אָן ר׳ עֲקִיבָא — איז דען צווישען דיר און צווישען הינט דאָ אַזאַ גרויסער אונטערשיעד? דו עסט און טרינקסט און זיי עסען און טרינקען אויך, דו ברייננסט קינדער אויף דער וועלט און זיי אויך דאָסזעלבע, דו וועסט שטאַרבען און זיי אויך — פונדעסטוועגען, אַז איך האָב די הינט אָנגערופען מיט דײַן נאָמען, ביסטו געוואָרען אָנגעצונדען; היינט אַז איהר נעהמט אַ שטיק האָלץ און רופט עס אָן מיט׳ן נאָמען פון גאָט, פון דעם גרויסען גאָט, וואָס האָט אויסגעשפּרייט הימלען און געגרונדעט די ערד, מאַכט טויט און מאַכט לעבעדיג, — ווי־זשע זאָל ער אײַך נישט פײַנט האָבען?

ר׳ עֲקִיבָא׳ס טויט.

אײַנמאָל איז אַרויס אַ גְזֵירָה פון רוים, אַז יודען זאָלען זיך נישט

[1] אַזוי האָט געהייסען די פרוי פון טורנוסרופוס.

דערוועגען צו לערנען תּוֹרָה, און ווער עס וועט נישט פאָלגען וועט בעשטראָפט ווערען מיט׳ן טויט. טרעפט איינער, פַּפּוֹס בֶּן יְהוּדָה, ווי ר׳ עֲקִיבָא פערזאַמעלט יודען און לערענט מיט זיי תּוֹרָה אָפען פאר אַלעמען. ווערט ער ערשטוינט און פרעגט איהם:

— עֲקִיבָא, וואָס הייסט עס, שרעקט דיר גאָר נישט אָפּ די גְזֵירָה?

— עה, דו פַּפּוֹס—זאָגט איהם ר׳ עֲקִיבָא — מען זאָגט אויף דיר, אַז דו בּיסט אַ קלוגער, צו׳ם סוֹף בּיסטו גאָר אַ נאַר. איך וועל דיר זאָגען אויף דעם אַ מָשָׁל: עס קומט אויס ווי יענער פוקס וואָס האָט זיך אַרומגעדרעהט בּיי׳ם ברעג טייך, זעהט ער ווי די פִישׁ אין וואַסער לויפען אַרום אונרוהיגע הין-און-הער. פרעגט ער זיי: פאַר וועמען אַנטלויפט איהר עס אַזוי? ענט-פערען זיי: מיר אַנטלויפען פאַר די אַלערליי נעצען, וואָס מען פערוואַרפט אין וואַסער אונז צו חאַפּען. — ווייסט איהר וואָס — זאָגט זיי דער פוקס—פאָלגט מיך, געהט אַרויס צו מיר אויף דער יַבָּשָׁה און מיר וועלען זיך וואוינען פריינדליך צוזאַמען ווי מיינע אייערע עלטערען האָבּען אַמאָל געוואוינט. ענטפערען איהם די פִישׁ: „עה, דו פוקס! מען זאָגט אויף דיר דו בּיסט דער קלוגסטער פון די חַיוֹת, צום סוֹף בּיסטו גאָר אַ נאַר: בּערעכען זיך אַליין, אויב דאָ אין וואַסער, אינ׳ם אָרט פון אונזער לעבען, זעגען מיר אין אַזאַ שרעק, ווי-זשע וועט שוין זיין אַז מיר וועלען אַרויסגעהן אויף דער טריקע-ניש, אינ׳ם אָרט פון אונזער טויט!" דאָסזעלבּע זאָג איך דיר אויך: אויב איצט, ווען מיר הערען זיך נאָך נישט אויף אָפּצוגעבּען מיט אונזער תּוֹרָה, וואָס זי איז אונזער לעבען און אין איהר איז אונזער אייבּיגקייט, — זענען מיר אין אַזאַ שרעק, הייגט ווי וועט שוין זיין אַז מיר וועלען זיך פון דער תּוֹרָה איגנאַנצען אָפּרייסען!

געדויערט נישט לאַנג און מען חאַפּט ר׳ עֲקִיבָא׳ן און מען פערשפּאַרט איהם אין תְּפִיסָה. און אין דער זעלבּער צייט האָט מען אויך געחאַפּט פַּפּוֹס בֶּן יְהוּדָה פאַר עֶפּיס אַ חֵטְא און מ׳האָט איהם פערשפּאַרט צוזאַמען מיט ר׳ עֲקִיבָא׳ן.

— פַּפּוֹס — פרעגט איהם ר׳ עֲקִיבָא — ווי קומסטו אַהער?

— וואויל איז דיר, ר׳ עֲקִיבָא — ענטפערט איהם פַּפּוֹס — וואָס דיר איז בּעשערט אָפּצוקומען צוליעב דער תּוֹרָה, וועה איז אָבּער מיר, וואָס איך דאַרף אָפּקומען פאַר פוסטע זאַכען.

אַז מ׳האָט ר׳ עֲקִיבָא׳ן אַרויסגעפיהרט צו׳ם טויט-שטראָף איז גראָד געווען די צייט פון קְרִיאַת־שְׁמַע. האָט מען גערִיסען זיין לייב מיט אייזערנע קאַמען און ער איז געווען אַלץ פערטיעפט אין קְרִיאַת־שְׁמַע, אויפגענומען אויף זיך גאָט׳ס יאָך מיט גרויס ליעבשאַפט. פרעגען איהם די תַּלְמִידִים:

— רֶבִּי, אויף אַזוי פּיִעל! [1]

ענטפּערט זיי ר׳ עֲקִיבָא:

— די תּוֹרָה זאָגט: „זאָלסט ליעב האָבען גאָט מיט דיין גאַנצער נְשָׁמָה", דאָס הייסט אַפילו ווען ער נעהמט ביי דיר אַוועק די נְשָׁמָה. אָט דער פָּסוּק האָט מיך אַלע מיינע יאָהרען נישט געלאָזט רוהען, איך האָב אַלץ געגאַרט, ווען העלפט מיר גאָט איך זאָל קענען דאָס בעווייזען; היינט, אַז גאָט האָט מיר עס בעשערט צו דער האַנד, זאָל איך דאָס נישט ביישטעהן?

האָט ר׳ עֲקִיבָא אַזוי לאַנג געצויגען דאָס וואָרט „אֶחָד" ביז די נְשָׁמָה זיינע איז איהם מיט „אֶחָד" אויסגעגאַנגען.

האָט זיך געלאָזט הערען אַ בַּת־קוֹל:

— אַז וואויל איז דיר, ר׳ עֲקִיבָא, וואָס די נְשָׁמָה דיינע איז דיר אויס־געגאַנגען מיט „אֶחָד"!

קומען די מַלְאֲכֵי־הַשָּׁרֵת פאַר גאָט מיט אַ טַעֲנָה: „רִבּוֹנוֹ־שֶׁל־עוֹלָם! דאָס איז די תּוֹרָה און דאָס איז איהר בעלוין?!"

— זיין אֱמֶת׳ער לוין — ענטפערט זיי גאָט — איז אין אייביגען לעבען אויף דער אֱמֶת׳ער וועלט.

און אַ בַּת־קוֹל האָט זיך געלאָזט הערען:

— אַז וואויל איז דיר, ר׳ עֲקִיבָא, דיר איז אָנגעגרייט דאָס אייביגע לעבען אויף יענער וועלט!

ר׳ עֲקִיבָא׳ס קְבוּרָה.

ווי מ׳האָט אומגעבראַכט ר׳ עֲקִיבָא׳ן פון דער וועלט, קומט אֵלִיָּהוּ הַנָּבִיא צו ר׳ יְהוֹשֻׁעַ הַגַּרְסִי׳ן, ר׳ עֲקִיבָא׳ס טרייען תַּלְמִיד, און בלייבט שטעהן פאַר זיין טהיר אין׳ם געשטאַלט פון אַ אַלטען תַּלְמִיד־חָכָם.

— פריעד צו דיר, רֶבִּי — זאָגט אֵלִיָּהוּ צו ר׳ יְהוֹשֻׁעַ׳ן.

— פריעד צו דיר, רֶבִּי און לעהרער מיינער — ענטפערט איהם ר׳ יְהוֹשֻׁעַ.

— אֶפְשַׁר קען איך דיר זיין מיט עפּיס נוצליך? — זאָגט ווייטער אֵלִיָּהוּ.

— ווער ביסטו דען? — פרעגט איהם ר׳ יְהוֹשֻׁעַ.

— איך בין אַ כֹּהֵן [2] און געקומען בין איך דיר אָנצוזאָגען, אַז ר׳ עֲקִיבָא דיין רֶבִּי׳נס טויטער גוף ליגט אין תְּפִיסָה.

לאָזען זיי זיך ביידע באַלד אַוועק צו דער תְּפִיסָה און געפונען דאָרט די טהיר אָפען, און דער פערוואַלטער פון דער תְּפִיסָה מיט אַלע איבריגע

---

[1]) ד. ה. אין אַזאַ שרעקליכער שעה ליגט דיר אין זינען די קריאת־שמע? [2]) לויט דער אגדה שטאַמט אליהו הנביא פון פנחס׳ן, אהרן הכהן׳ס אייניקעל.

געפּענגענע שלאָפען, לעגען זײַ אַרויף ר׳ עֲקִיבָא׳ן אויף אַ מִטָה און געהען מִיט אִיהם אַרויס. אִין דרויסען נעהמט בּאַלד אֵלִיָהוּ ר׳ עֲקִיבָא׳ס גוף און טראָגט אִיהם אויפ׳ן אַקסעל, פרעגט אִיהם ר׳ יְהוֹשֻׁעַ: רֶבִּי, האָסט דאָך מִיר אַלײַן געזאָגט, אַז דוּ בִּיסט אַ כֹּהֵן; ווִי מעג אַ כֹּהֵן זִיך פערוּמרײַנִיגען מִיט אַ מֵת?

— הער־אויף, ר׳ יְהוֹשֻׁעַ מײַן זוהן! — זאָגט אִיהם אויף דעם אֵלִיָהוּ — חָלִילָה וְחַס! בּײַ תַּלְמִידֵי־חֲכָמִים געשִׁיקט זִיך נִישט קײַן אוּמרײַנקײַט.

האָבּען זײַ אִיהם געפִיהרט אַזוֹי אַ גאַנצע נאַכט בִּיז זײַ זענען געקוּמען קײַן אַנטִיפּרוּס, דאָרטען האָבּען זײַ זִיך אויפגעהויבּען דרײַ טרעפּ, דערנאָך זִיך אַראָפּגעלאָזט דרײַ טרעפּ, עפּענט זִיך פאַר זײַ אַ הײַהל און דאָרט דערזעהען זײַ אַ שטוּהל, אַ בּאַנק, אַ טִישׁ און אַ לײַכטער. לעגען זײַ אַוועק ר׳ עֲקִיבָא׳ן אויף דער מִטָה און געהען־אַרויס. ווִי זײַ זענען אַרויס אִיז בּאַלד פערלעגט געוואָרען דִי הײַהל און דִי לִיכט האָט זִיך אָנגעצִינדען אִין לײַכטער.

ווִי אֵלִיָהוּ האָט דאָס דערזעהן האָט ער זִיך געשטעלט און געזאָגט אַזוֹי:

— אַז וואוֹיל אִיז אײַך, צַדִיקִים, אַז וואוֹיל אִיז אײַך דִי וואָס מִיהען זִיך אִין תּוֹרָה און אַז וואוֹיל אִיז אײַך גאָטס פאָרכטִיגע! פאַר אײַך אִיז בּעהאַלטען און צוּגעגרײַט אַ פּלאַץ אִין גַן־עֵדֶן אויף יענער וועלט. אַז וואוֹיל אִיז דִיר, ר׳ עֲקִיבָא! אַ שעהנעם נאַכט־לעגער האָסטוּ בּעקוּמען נאָך דײַן אַוועקגעהן פוּן דער וועלט.

עֲשָׂרָה הֲרוּגֵי מַלְכוּת.

I. גע׳חַתְמ׳עט די גְזֵירָה.

אַז די רוימִישׁע רעגִירונג, די מַרְשַׁעַת, האָט אַרויסגעלאָזט אַ גְזֵירָה אומצוּבּרייִנגען פון דער וועלט די גרעסטע יודישׁע געלעהרטע, האָבּען די חֲבֵרִים געזאָגט ר׳ יִשְׁמָעֵאל׳ן דעם כֹּהֵן גָדוֹל: „הויבּ זיך אויף אויפ׳ן הימעל און דערגעה דאָרט צי די דאָזיגע גְזֵירָה איז פון גאָט בָּרוּך־הוּא״. האָט ר׳ יִשְׁמָעֵאל גענומען און זיך גערייניגט און איינגעהילט זיך אין טַלִית־און־תְּפִלִּין און אַרויסגערעדט דעם שֵׁם־הַמְפוֹרָשׁ. בּאַלד האָט איהם דער ווינד אַ טראָג געטהון אַרויף און איהם אַרויפגעבּראַכט אויפ׳ן הימעל.

בּעגעגענט איהם דער מַלְאָךְ גַבְרִיאֵל: „דוּ בּיסט עס דער יִשְׁמָעֵאל, וואָס דער בּעשעפער דיינער בּערִיהמט זיך מיט איהם אַלע טאָג, אַז ער האָט אויף דער ערד אַ קנעכט וואָס זיין געזיכט איז אַן אָפּבּילד פון דער געטליכקייט?״

— איך בּין עס — ענטפערט ר׳ יִשְׁמָעֵאל.

— צוליעבּ וואָס בּיסטוּ אַרויף אַהערצו?

— איך בּין אַרויף צוּ דערגעהן, אויבּ יענע גְזֵירָה איז פון גאָט אַליין גע׳חַתְמ׳עט.

— יאָ, יִשְׁמָעֵאל מיין זוהן—ענטפערט איהם גַבְרִיאֵל—בּיי דיין לעבּען, אַז אַזוי האָבּ איך אונטערגעהערט הינטער׳ן הימעלפאָרהאַנג [1]: „צעהן יודישע חֲכָמִים ווערען איבּערגעגעבּען צו׳ם טויט דורך דער רעגִירונג די מַרְשַׁעַת.

— פאַר וואָס קומט עס אַזוי? — פרעגט ר׳ יִשְׁמָעֵאל.

— פאַר מְכִירַת יוֹסֵף — ענטפערט גַבְרִיאֵל — אַלע טאָג שטעלט זיך אַוועק די מִדַּת־הַדִּין פאַר׳ן כִּסֵּא הַכָּבוֹד און טַעֲנֶה׳ט: „רִבּוֹנוֹ־שֶׁל־עוֹלָם, איז דען אַפִילוּ איין אות אין דער תּוֹרָה דיינער אָנגעשריבּען אומזיסט? „אַז איינער

[1]) אַזוי הייסט אין דער אַגדה דאָס אָפּגעזונדערטע אָרט אין הימעל פאַר׳ן בּית־דין של מעלה, פון וואַנען עס געהען־אַרויס אויף דער וועלט אַלע גזירות.

גַנְבֶה'ט אַ נֶפֶש און פערקויפט איהם זאָל ער געמויט ווערען״ — האָסטו אין דיין תּוֹרָה געשריבען, און אָט האָבען די צעהן שְׁבָטִים פערקויפט יוסף׳ן, און ביז היינט האָסטו זיך פאַר דעם נישט אָפּגערעכענט, נישט מיט זיי און נישט מיט זייערע קינדער״. און דעריבער איז אַרויס איצט די גְזֵירָה אויף די צעהן יודישע חֲכָמִים.

— האָט דען ביז אַהער גאָט בָּרוּך־הוּא נישט געפונען קיין אַנדערע אויסער אונז מיט וועמען זיך אָפּצורעכענען פאַר מְכִירַת יוֹסֵף?

— יִשְׁמָעֵאל מיין זוהן — ענטפערט איהם גַבְרִיאֵל — ביי דיין לעבען, אַז זינט די שְׁבָטִים האָבען פערקויפט יוסף׳ן האָט גאָט נישט געפונען צוזאַמען אין איין דוֹר אַזעלכע ווי איהר צעהן פרומע צַדִיקִים, זיי זאָלען וועגען גלייך מיט די שְׁבָטִים. דעריבער דאַרפט איהר אָפּקומען.

ווי סַמָאֵל הָרָשָׁע [1]) האָט דערזעהן, אַז גאָט בָּרוּך־הוּא האַלט שוין ביי חַתְמ׳ענען די גְזֵירָה, האָט ער זיך שטאַרק דערפרעהט און גענומען זיך בערימען: „איך האָב ביי־געקומען מִיכָאֵל׳ן דעם יודישען שַׂר!״

ווערט גאָט בָּרוּךְ־הוּא זעהר אויפגעבראַכט אויף סַמָאֵל׳ן, רופט־צו זיין נאָהענטען גרעסטען מַלְאָך מְטַטְרוֹן און גיט איהם אַ בעפעהל: שרייב און חַתְמ׳ע: „שוועבעל און פלאַם־פייער אויף רוים די מַרְשַׁעַת, אויף איהרע מענשען און פִיה, אויף איהר זילבער און גאָלד און אויף אַלעם וואָס זי פערמאָגט!״

ווי ר׳ יִשְׁמָעֵאל האָט דאָס דערהערט, איז ער געוואָרען אַביסעל בערוהיגט און האָט גענומען שפּאַצירען אויפ׳ן הִימעל אַהין און אַהער, דערזעהט ער אַ מִזְבֵּחַ שטעהט נאָהענט נעבען כִּסֵא־הַכָּבוֹד, פרעגט ער גַבְרִיאֵל׳ן: וואָס איז עס? ענטפערט ער איהם: אַ מִזְבֵּחַ.

— וואָס פאַר אַ קָרְבָּנוֹת — פרעגט ר׳ יִשְׁמָעֵאל ווייטער — ברייננגט איהר אויף דעם מִזְבֵּחַ אַלע טאָג?

— נְשָׁמוֹת פון צַדִיקִים.

— ווער איז זיי מַקְרִיב?

— דער גרויסער שַׂר מִיכָאֵל.

איז ר׳ יִשְׁמָעֵאל אַראָפּ אויף דער ערד און דערצעהלט די חֲבֵרִים, אַז די גְזֵירָה איז שוין גע׳חַתְמ׳עט — האָבען זיי פון איין זייט געקלאָגט וואָס אַזא שלעכטע גְזֵירָה איז אויף זיי אַרויס, און פון דער אַנדערער זייט האָט זיי הֲנָאָה געטהון, וואָס גאָט בָּרוּךְ־הוּא האָט זיי געוואויגען גלייך מיט די שְׁבָטִים.

II. ר׳ שִׁמְעוֹן און ר׳ יִשְׁמָעֵאל.

האַפּט מען ר׳ שִׁמְעוֹן בֶּן גַמְלִיאֵל און ר׳ יִשְׁמָעֵאל כֹּהֵן־גָדוֹל און מע

[1]) דער שטן, דער שר (פאַטראָן, בעשיצער) פון רוים. לויט דער אַגדה האָט יעדע אומה איהר שר אין הימעל. — דער מלאך מיכאל איז דער שר פון יודען.

פיהרט זיי אַרויס די ערשטע צו׳ם טויט. האָט זיך ר׳ שמעון צעוויינט. זאָגט איהם ר׳ ישמעאל: „יונגער פירשט! נאָך אַ פּאָר שפּאַן געהסטו־איבער אין׳ם שויס פון די צדיקים — און דו וויינסט גאָר?"

— אָ — ענטפערט ר׳ שמעון — דאָס האַרץ געהט מיר אויס, איך ווייס אַפילו נישט פאַר וואָס איך קום־אום.

זאָגט איהם ר׳ ישמעאל: „מעגליך, ס׳האָט זיך דיר אַ מאָל געמאַכט, אַז עמיצער איז צו דיר געקומען מיט אַ נייטהיגען דין־תורה אָדער מיט אַ שאלה, און דו האָסט זיך נישט געאיילט און איהם געלאָזט וואַרטען ביז דו וועסט אויסטרונקען דיין כּוס צי אָנטהון דיין שיך, אָדער איינהילען זיך אין דיין קלייד — און לויט דער תורה הייסט דאָס פּייניגען לאָזען אַ מענשען, אַלצאיינס צי פיעל צי ווייניג, און דערפאַר פערדיענט מען טויט־שטראָף".

— רבּי, דו האָסט מיך געטרייסט — זאָגט איהם ר׳ שמעון.

האָבען זיי זיך געבעטען בּיי׳ם תּלין. דער זאָגט: איך בין אַ כּהן־גדול דער זוהן פון אַ כּהן־גדול, פון אהרן הכּהן׳ס אייניקליך, טויט מיך פריהער, איך זאָל נישט זעהן דעם טויט פון מיין חבר; און דער בעט־זיך: איך בין אַ פירשט דער זוהן פון אַ פירשט, פון דוד המלך׳ס אייניקליך, טויט מיך פריהער, איך זאָל נישט זעהן דעם טויט פון מיין חבר. זאָגט דער תּלין: וואַרפט צווישען זיך גורל. איז געפאַלען דער גורל אויף ר׳ שמעון בן גמליאל. בעהמט דער תּלין די שווערד און קעפּט איהם. הויבט ר׳ ישמעאל אויף דעם אָפּגעהאַקטען קאָפּ, דרוקט איהם צו דער ברוסט, וויינט און שרייט: „אָ, הייליג מויל, אָ, וואַרהאַפטיג מויל! אָ מויל, וואָס בּריליאַנטען, דימאַנטען און פּערעל האָבען זיך פון איהם געשאָטען, ווער האָט איצט דיך געלעגט אין דער ערד אַריין און ווער האָט אין דיר דעם צונג אָנגעשטאָפּט מיט שטויב און אַש? אָך און וועה! דאָס איז די תורה און דאָס איז איהר לוין!"

ווי ר׳ ישמעאל יאָמערט אַזוי — קוקט־אַרויס דעם קיסר׳ס טאָכטער דורכ׳ן פענסטער, זעהט און בּלייבּט פערגאַפט פון זיין זעלטענער שעהנהייט, ווייל ר׳ ישמעאל איז געווען איינער פון די זיבען בעריהמטע שעהנהייטען אין דער וועלט, און זיין געזיכט האָט געשיינט נור ווי פון אַ מלאך. בעקומט זי אויף איהם גרויס מיטלייד און שיקט צו׳ם פאָטער: „טהו מיר צוליעב וואָס איך וועל דיך בעטען". ענטפערט ער איהר: „וועגען אַלצדינג וואָס דו וועסט מיך בעטען, טאָכטער מיינע, וועל איך דיר צוליעב טהון, נאָר אויסער וועגען ישמעאל׳ן מיט זיינע חברים". שיקט זי איהם ווידער: „איך בעט דיך, שענק איהם דאָס לעבען". „ניין — ענטפערט ער איהר — דאָס איז אונמעגליך, איך האָב שוין געשוואוירען". „אויב אַזוי — שיקט זי איהם נאָכאַמאָל — בעפויל מע זאָל איהם אָפּשינדען גאַנצערהייד די הויט פון זיין קאָפּ וועל איך זיך אין איהר שפּיגלען". האָט דער קיסר אַזוי בעפוילען און מ׳האָט איהם גענומען

שינדען דעם קאפּ. ווי ס׳האט געהאלטען דארט ביי׳ם ארט פון תּפלין האט ר׳ יִשְׁמָעֵאל ארויסגעלאזט א שרעקליכען ביטערען געשריי, אז הימעל און ערד זענען פערציטערט געווארען; א צווייטען נאך א שרעקליכערען געשריי — און דער כִּסֵּא־הַכָּבוֹד איז פערציטערט געווארען. „רִבּוֹנוֹ־שֶׁל־עוֹלָם — האבען שוין נישט אויסגעהאלטען די מַלְאֲכֵי־הַשָּׁרֵת און גענומען טַעֲנה׳ען — אזא צַדִּיק, וואס דו האסט פאר איהם אויפגעדעקט אלע שאצקאמערען פון די אויבערשטע וועלטען און אלע סודות פון די אונטערשטע, זאל אומקומען דורך אזא ווילדען אומדערבארומדיגען טויט? אט דאס איז די תּוֹרָה און דאס איז איהר לוין?!״ ענטפערט זיי גאט בָּרוּךְ־הוּא: „וואס זאל איך טהון פאר מיינע קינדער, ס׳איז א גְזֵירָה, און ס׳איז ניטא ווער זאל זי אפּרופען״.

לאזט זיך הערען א בַּת־קוֹל: „וועט ר׳ יִשְׁמָעֵאל ארויסלאזען נאך איין געשריי קעהרט זיך איבער די גאנצע וועלט״. ווי ר׳ יִשְׁמָעֵאל האט דאס דער־הערט איז ער אנשוויגען געווארען.

פרעגט איהם דער קֵיסָר: „וואס, נאך פערזיכערסטו זיך אויף דיין גאט?״

— יא — ענטפערט ר׳ יִשְׁמָעֵאל — „ער מעג מיך טויטען, צו איהם וועל איך אלץ האפען״ — און מיט די ווערטער איז איהם אויסגעגאנגען די נְשָׁמָה.

אז ס׳איז אנגעקומען צו ר׳ עֲקִיבָא׳ן די טרויעריגע יְדִיעָה וועגען דעם טויט פון די ביידע, איז ער אויפגעשטאנען, צוריסען אויף זיך די קליידער און זיך אנגעגורט א זאק. „זייט גרייט — זאגט ער די תַּלְמִידִים — א גרויסע שטראף ריקט זיך אויף אונז אן. ווען אונז זאל פארשטעהן גוטס אין אונזער צייט, וואלט קיינער נישט ווערטה געווען דאס צו בעקומען ווי ר׳ שִׁמְעוֹן און יִשְׁמָעֵאל. נישט אנדערש, גאט בָּרוּךְ־הוּא ווייסט אז א גרויסער שלאג קלייבט זיך קומען אויף דער וועלט, און דערפאר האט ער זיך געאיילט צוצונעהמען אט די צוויי צַדִּיקִים פון אונז, זיי זאלען דעם אומגליק נישט זעהן מיט זייערע אויגען״.

III. ר׳ עֲקִיבָא בֶּן יוֹסֵף.

דערנאך האט מען זיך גענומען צו ר׳ עֲקִיבָא׳ן, וואס האט גערֶדְרַשׁ׳ענט אלע קרוינדליך פון דער תּוֹרָה און ארויסגעפונען דעם אֱמֶת׳ען זין איהרען פונקט ווי ס׳איז איבערגעגעבען געווארען מֹשֶׁה רַבֵּינוּ׳ן אויפ׳ן בארג סִינַי, און אז מ׳האט איהם ארויסגעפיהרט צו טויטען איהם איז אנגעקומען דעם קֵיסָר א בריעף מיט דער יְדִיעָה, אז דער אראבישער קעניג איז בעפאלען זיין לאנד, האט ער זיך געאיילט אוועקצוגעהן און האט בעפוילען פערשלי־סען ר׳ עֲקִיבָא׳ן אין תְּפִיסָה ביז ער וועט זיך צוריקקעהרען פון דער מִלְחָמָה. און ווי ער איז געקומען צוריק האט מען באלד אויף זיין בעפויל

אַרויסגעפיהרט ר׳ עֲקִיבָא׳ן און געשינדען זיין לייב מיט אייזערנע קאַמען, און ביי יעדעס מאָל, ווי דער קאַם האָט זיך אַריינגעשטעקט מיט זיינע ציינער אין׳ם לייב און אַ ריס געטהון אַ שטיק פלייש, האָט ר׳ עֲקִיבָא, אַנגעהמענדיג פאַר ליעב די שרעקליכע ליידען, אַלץ אויסגערופען:

דער שטאַרקער (גאָט) אויפריכטיג איז זיין ווערק,
אַלע זיינע וועגען זענען רעכט;
גאָט פון וואָרהייט, אָהן אונרעכט,
דער גערעכטער און רעכטפאַרטיגער.

האָט זיך געלאָזט הערען אַ בַּת־קול: אַז וואויל איז דיר, ר׳ עֲקִיבָא וואָס דו ביסט אַ פרומער און גערעכטער און דיין נְשָׁמָה איז דיר אויסגעגאַנגען מיט׳ן וואָרט „גערעכטער״.

אַז ר׳ עֲקִיבָא איז אומגעבראַכט געוואָרען, איז אָנגעקומען די טרויעריגע יְדִיעָה צו ר׳ חֲנִינָא בֶּן תְּרַדְיוֹן און ר׳ יְהוּדָה בֶּן בָּבָא, זענען זיי אויפגעשטאַנען, צוריסען אויף זיך די קליידער און זיך אָנגעגורט זעק. „הערט, ברודער — האָבען זיי געזאָגט צו׳ם עוֹלָם — ר׳ עֲקִיבָא׳ס אומקומען איז נישט אַנדערש נור אַ צייכען אויף צו וואָהרנען אונז״.

IV. רַבִּי חֲנִינָא בֶּן תְּרַדְיוֹן.

דערנאָך האָט מען זיך גענומען צו ר׳ חֲנִינָא בֶּן תְּרַדְיוֹן.

ר׳ חֲנִינָא בֶּן תְּרַדְיוֹן איז געווען, ווי מע דערצעהלט, זעהר אַ ליעבער מאַן, צו גאָט און צו לייט, קיינמאָל איז אויף זיין מויל נישט געקומען קיין שלעכט וואָרט אויף עמיצען. און ווען דער רוימישער קֵיסָר האָט אַרויסגעלאָזט אַ גְזֵירָה אויף יודען, אַז קיינער פון זיי זאָל נישט לערנען יענעם קיין תּוֹרָה, האָט ער נישט אויפגעהערט צונויפקלייבען אַרום זיך אַן עוֹלָם, לערנען מיט זיי תּוֹרָה און פאַר זיי דַרְשׁ׳ענען.

און אַז ר׳ חֲנִינָא בֶּן תְּרַדְיוֹן איז געקומען איינמאָל בעזוכען דעם קראַנקען ר׳ יוֹסִי בֶּן קִסְמָא, האָט יענער איהם אויף דעם פירגעהאַלטען. „חֲנִינָא ברודער — האָט ער איהם געזאָגט — זעהסטו דען נישט, אַז די דאָזיגע אוּמָה האָט בעקומען איהר מאַכט פון גאָט אַליין: זי האָט פערוויסט זיין הויז און פערברענט זיין פאַלאַץ און אויסגע׳הרג׳עט זיינע פרומע און אומגעבראַכט זיינע בעסטע, און נאָך האַלט זי זיך אַזוי פעסט — צו׳ם סוֹף הער איך, אַז דו קוקסט נישט אויף איהר גְזֵירָה, זיצט זיך מיט אַ סֵפֶר־תּוֹרָה אין שוֹיס און לערנסט און קלייבסט נאָך צונויף אַרום זיך מיט דיינע דְרָשׁוֹת אַ גרויסען עוֹלָם״.

— פוּנ׳ם הימעל וועט מען זיך דערבאַרמען — ענטפערט ר׳ חֲנִינָא בֶּן תְּרַדְיוֹן.

— איך רעד מיט דיר צו דער זאַך — רופט אויס דער קראַנקער

ר׳ יוסי בֶּן קִסְמָא מִיט האַרץ—און דו דערצעהלסט מִיר: „פוּנ׳ם הִימעל וועט מען זִיך דערבאַרמען״. אַ נֵס וועט זיַין, אויב מע וועט נִישט פערברענען דיִך צוזאַמען מִיט דער סֵפֶר־תּוֹרָה אין פיַיער.

אין אַ קורצע ציַיט אַרום איז ר׳ יוסי בֶּן קִסְמָא געשטאָרבען, זענען מִיט־געגאַנגען אויף זיַין לְוָיָה אַלע פאָרנעהמסטע ליַיט פון רוים. צוריקוועגס געפונען זיי, ווי ר׳ חֲנִינָא בֶּן תְּרַדְיוֹן, מִיט אַ סֵפֶר־תּוֹרָה אין שוים, זיצט און לער־נט און אַרום איהם איז פערזאַמעלט אַ גרויסער עוֹלָם. ברענגט מען איהם פאַר׳ן געריכט און מע פרעגט איהם: „פאַר וואָס לערענסטו תּוֹרָה געגען דעם קֵיסָר׳ס פערבאָט?״ — „אִיך טהו — ענטפערט ער — ווי מיַין גאָט האָט מִיר געבאָטען״.

טראָגט מען אַרויס אַ מִשְׁפָּט: אִיהם צו פערברענען, דאָס וויַיב זיַינס צו קעפּען און די טאָכטער זיַינע איבערגעבען צו שאַנד.

פיהרט מען איהם אַרויס אויף אַ פּלאַץ, דאָרט וויקעלט מען איהם איַין אין דער סֵפֶר־תּוֹרָה און מע לעגט איהם אַרום מִיט טרִיקענע צוויַיגען און מע צינדט זיי אונטער, דערביַי נעהמט מען קנוילען וואָל איַין וואַסער גע־וויַיקטע און מע ליַיגט זיי איהם אויף זיַין ברוסט, כְּדֵי די נְשָׁמָה זאָל זִיך מעהר האַלטען וועט ער זִיך לייַנגער פּיַינִיגען.

— פאָטער! — שריַיעט־אויס די טאָכטער זיַינע יאָמערליך — ווי קען מען דאָס צוזעהן?

— טאָכטער מיַינע — ענטפערט ער איהר — ווען איך אַליין זאָל פער־ברענט ווערען, וואָלט מִיך געוויס געאַרט. איצט אָבער, אַז מִיט מִיר צוזאַמען ברענט די סֵפֶר־תּוֹרָה — דער וואָס וועט זִיך אָפּרעכנען פאַר איהר וועט זִיך שוין פאַר מִיר אויך אָפּרעכנען.

רופען זִיך אָן די תַּלְמִידִים צו איהם: „רַבִּי, וואָס זעהען איצט דיַינע אויגען?

— איך זעה—ענטפערט ער—ווי דער פּאַרמעט ברענט און די הייליגע אוֹתִיּוֹת פליהען אַרויף.

— עפען בעסער דאָס מויל — זאָגען וויַיטער די תַּלְמִידִים — דאָס פיַיער זאָל דיך גיכער בייקומען, וועלען דיַינע יְסוּרִים נעהמען אַן עֶק.

— ווער ס׳האָט מִיר געגיבען די נְשָׁמָה — ענטפערט ער — דער זאָל זי נעהמען, איך אַליין וועל נִישט דערנעהענטערען דעם טויט.

דאָ האָט שוין דער תַּלְיָן אַליין אויך מעהר נִישט געקענט צוזעהן ר׳ חֲנִינָא׳ס טויט־שמערצען. פרעגט ער איהם: „רַבִּי, אויב איך וועל פער־שטאַרקען דאָס פיַיער און אַראָפּנעהמען די נאַסע קנוילען וואָל, וועסטו מִיך ברענגען צו׳ם איביגען לעבען?״

— יאָ — ענטפערט ער.

— שווער מיר.
שווערט ער.
האָט דער תַּלְיָן אַזוי געטהון און ר׳ חֲנִינָא׳ן איז די נְשָׁמָה גיך אויסגעגאנגען. באַלד נאָכדעם שפּרינגט דער תַּלְיָן אויך אַריין אין פייער און ווערט פערברענט.
האָט זיך געלאָזט הערען אַ בַּת־קוֹל: „ר׳ חֲנִינָא און זיין תַּלְיָן קומען־אָן ביידע גלייך צו׳ם אייביגען לעבען!״
און אויף דעם פלעג רַבִּי זאָגען מיט אַ געוויין: „איינער קויפט זיך זיין עוֹלָם־הַבָּא אין איין מינוט און איינעם קומט עס אָן דורך שווער מיה פון לאַנגע יאָהרען!״

V. רַבִּי יְהוּדָה בֶּן בָּבָא.

דערנאָך האָט מען אומגעבראַכט ר׳ יְהוּדָה בֶּן בָּבָא׳ן.
מע דערצעהלט אויף ר׳ יְהוּדָה בֶּן בָּבָא׳ן, אַז פון אַכטצעהן ביז אַכציג יאָהר פון זיין לעבען האָט ער נישט פערזוכט דעם טַעַם פון שלאָף מעהר ווי דאָס לייכטע דרימלען פון אַ פערד. טאָג און נאַכט איז ער געזעסען און געלערענט.
איינמאָל האָט די רוימישע רעגירונג אַרויסגעלאָזט אויף יודען אַ גְזֵירָה, אַז פאַר געבען עמיצען סְמִיכָה [1]) זאָל אומגעבראַכט ווערען סיי דער וואָס וועט זי געבען, סיי דער וואָס וועט זי בעקומען, סיי די שטאָדט אָדער די געגענד וואו די סְמִיכָה וועט פאָרקומען. גיט זיך ר׳ יְהוּדָה בֶּן בָּבָא אַן עֵצָה: געהט און זעצט זיך צווישען צוויי גרויסע בערג, צווישען צוויי גרויסע שטעדט, צווישען צוויי אומגעגענדען, אין דער מיט וועג צווישען אוּשָׁא און שְׁפַרְעָם און דאָרטען האָט ער געגעבען סְמִיכָה פינף תַּלְמִידֵי־חֲכָמִים: ר׳ מֵאִיר, ר׳ יְהוּדָה, ר׳ שִׁמְעוֹן, ר׳ יוֹסִי און ר׳ אֶלְעָזָר בֶּן שַׁמּוּעַ. ווי באַלד דער פיינד האָט עם דערשפּירט — זאָגט זיי ר׳ יְהוּדָה: „קינדער, לויפט!״
זאָגען זיי איהם:
— רַבִּי, און מיט דיר וואָס וועט זיין?
— איך בלייב ליגען פאַר זיי ווי אַ שטיין וואָס איז שווער איהם צוריהרען פונ׳ם אָרט.
מע דערצעהלט, אַז די פיינד האָבען זיך ניט גערירט פון דאָרט ביז זיי האָבען אין איהם אַריינגעשטאָכען דריי הונדערט אייזערנע שפּיזען און איהם געמאַכט ווי אַ רעשעטע.

[1]) די אַנערקענונג אויף׳ן נאָמען רבי. דער מיין פון דער גזירה איז געוועזען כדי יודען זאָלען נישט האָבען קיין געלעהרטע און ראשי־ישיבות וועט זיך די תורה צווישען זיי מעהר נישט פערברייטען.

VI. רַבִּי יְהוּדָה בֶּן דָמָא.

דערנאָך האָט מען אַרויסגעפיהרט ר׳ יְהוּדָה בֶּן דָמָא׳ן. דאָס איז געוועזען אין עֶרֶב שָׁבוּעוֹת. בעט זיך ר׳ יְהוּדָה בֶּן דָמָא בײַ׳ם קֵיסָר: „בײַ דײַן לעבען, לאָז מיך אָפּ אויף איין ווײַלע ביז איך וועל דעם הייליגען יום־טוב שָׁבוּעוֹת אויפנעהמען; נאָך איינמאָל לאָז מיך גאָט לויבען פאַר דער טײַערער מַתָּנָה וואָס ער האָט אונז יודען אין דעם טאָג געגעבען, פאַר דער הייליגער תּוֹרָה״.

זאָגט איהם דער קֵיסָר: „נאָך ביסטו אײַנגעגלויבט אין דײַן תּוֹרָה און אין איהר גאָט?״

— געוויס — ענטפערט ר׳ יְהוּדָה בֶּן דָמָא.

— אויף וואָס פאַר אַ לוין קענסטו נאָך האָפען? — זאָגט דער קֵיסָר.

אויף דעם האָט שוין דָוִד הַמֶּלֶךְ לאַנג געזאָגט: „אָ, ווי גרויס איז דאָס גליק, וואָס דו האָסט אָנגעגרייט פאַר דײַנע פרומע!״

— שׁוֹטִים אַזעלכע ווי איהר איז אויף דער וועלט נישטאָ, איהר מיינט בֶּאֱמֶת ס׳איז פאַרהאַן נאָך אַ וועלט.

— אַזעלכע שׁוֹטִים ווי איהר איז אויף דער וועלט נישטאָ! ווי קען מען עס לייקענען אין לעבעדיגען גאָט. אַז אָך און וועה וואָס פאַר אַ פָּנִים דו וועסט האָבען, אַז דו וועסט זעהן אונז אין דער ליכט פון אייביגען לעבען און דו וועסט אַרײַנפאַלען טיעף אין אייביגען פינסטערניש, טיעף אין דער ערד.

ווערט דער קֵיסָר אָנגעצינדען און בעפעהלט מע זאָל איהם צובינדען פאַר די האָר צו׳ם עק פון אַ פערד און איהם אַזוי אַרומשלעפען אין אַלע גאַסען פון רוים; דערנאָך האָט מען איהם צושניטען אויף שטיקליך.

איז געקומען אֵלִיָּהוּ, דערמאָנט זאָל ער זײַן צו גוטען, און האָט אויפגעקלויבען זײַנע שטיקער און זיי בעגראָבען אין אַ הייהל, נאָהענט נעבען דעם טײַך וואָס פליסט פערבײַ רוים. האָבען די רוימער געהערט, ווי פון דער הייהל אַרויס טראָגט זיך אַ יאָמער מיט אַ קלאָג גאַנצע דרײַסיג טעג. דערצעהלט מען עס דעם קֵיסָר, זאָגט ער: „אֲפִילוּ ווען די גאַנצע וועלט וועט אונטערגעהן — וועל איך נישט רוהען ביז איך וועל אויף די יודישע זְקֵנִים נישט אויספיהרען מײַנס״.

VII. רַבִּי חֻצְפִּית דער מְתֻרְגְמָן[1].

פיהרט מען דערנאָך אַרויס ר׳ חֻצְפִּית דעם מְתֻרְגְמָן.

ווי מע דערצעהלט, איז חֻצְפִּית דער מְתֻרְגְמָן אַלט געוועזען דעמאָלט

[1] דער אויסטײַטשער, דער ערקלערער — דער וואָס ערקלערט און טײַטשט אויס פאַר׳ן עולם די ווערטער פונ׳ם דרשן.

הונדערט און דרײַסיג יאָהר, און געװעזען איז ער װעלטען שעהן, זײַן פָּנִים האָט געשײַנט װי אַ מַלְאָך פון גאָט.

קומט מען און מע דערצעהלט דעם קעניג װי שעהן עס זעהט אויס דער גרײַז-גראָהער מאַן און מע בעט זיך בײַ איהם: „בײַ דײַן לעבען, קעניג, דערבּאַרם זיך איבּער דעם אַלטען". פרעגט דער קֵיסָר בײַ ר' חָצְפִּית'ן: „װיפיעל יאָהר ביסטו אַלט?"

— הונדערט דרײַסיג יאָהר אָהן אײן טאָג. און איך בעט דיך װאַרט מיר נאָך דעם אײנעם טאָג, די צאָהל זאָל גאַנץ װערען.

זאָגט דער קֵיסָר:

— איז דען דיר ניט אַלצאײנס שטאַרבּען פריהער צי שפּעטער מיט אַ טאָג?

ענטפערט ער:

— איך װיל נאָך צװײ מִצְווֹת ערפילען.

— װאָס פאַר אַ מִצְוֹת װילסטו נאָך ערפילען?

— צװײ מאָל „קְרִיאַת-שְׁמַע" פון אָבענד און פון פריה; מיר װילט זיך נאָך צװײ מאָל ערקענען אויף זיך די הערשאַפט פון דעם אײנציגען גרויסען פאָרכטיגען גאָט.

זאָגט איהם דער קֵיסָר:

— אײַנגעשפּאַרטע און אונפערשעהמטע! בּיז װאַנען װעט איהר זיך אַלץ פערלאָזען אויף אײַער גאָט? ער איז דאָך שוין אַ זָקֵן און האָט ניט קײַן קראַפט אײַך צורעטען פון מײַן האַנד. װען ניט ער איז שװאַך — װאָלט ער שוין לאַנג זיך אָפּגערעכענט מיט מיר פאַר זיך, פאַר זײַן פאָלק און פאַר זײַן הויז, װי ער האָט זיך אַמאָל גערעכענט מיט פַּרְעֹה'ן, מיט סִיסְרָא און מיט אַלע קעניגען פון כְּנַעַן.

אַז ר' חָצְפִּית האָט דערהערט װי דער קֵיסָר לעסטערט אַזוי גאָט, האָט ער אויסגעבּראָכען מיט אַ גרויס געװײן און צוריסען אויף זיך די קלײדער: „אָך און װעה איז דיר, קֵיסָר — האָט ער אויסגעשריגען — װאָס װעסטו טהון, אַז סע װעט אָנקומען דער טאָג װען גאָט װעט זיך רעכענען מיט רוים און מיט אײַערע געטער!"

װערט דער קֵיסָר אויפגעבּראַכט. „בּיז װאַנען — זאָגט ער — װעל איך דאָ טַעֲנָה'ן מיט דעם אַלטען!" בּעפעהלט ער מע זאָל איהם בּאַלד טויטען. האָט מען איהם פאַרשטײנט און דערנאָך אויפגעהאַנגען.

VIII. ר' חֲנִינָא בֶּן חֲכִינַאי.

דערנאָך האָט מען אַרויסגעפיהרט ר' חֲנִינָא בֶּן חֲכִינַאי.

מע דערצעהלט אויף איהם, אַז אַלע זײַנע יאָהרען, פון צװעלף יאָהר

אָן בִּיז פִינְף און נַיינְצִיג, האָט עֶר פאַרבּראַכט אִין תַּעֲנִיתִים. און דער טאָג ווען מע האָט אִיהם אַרויסגעפִיהרט צו טויטען אִיז געווען עֶרֶב שַׁבָּת. זאָגען אִיהם די תַּלְמִידִים: „רֶבִּי, ווילסטו נִישט פערזוכען וואָס־עס־אִיז פאַר׳ן טויט?״ זאָגט עֶר: „בִּיז אַהער האָב אִיך אַלץ געפאַסט, און אִיצט, אַז אִיך לאָז מִיך אִין אַזאַ וועג, הייסט אִיהר מִיר עסען און טרונקען!״

האָט עֶר גענומען מְקַבֵּל־שַׁבָּת זיין און געזאָגט „וַיְכֻלּוּ״. בּיי׳ם וואָרט „וַיְקַדֵּשׁ״, אֵיידער עֶר האָט עס נאָך געענדִיגט, אִיז מען אִיהם בּעפאַלען און אִיהם געטויט.

האָט זִיך געלאָזט הערען אַ בַּת־קוֹל: „אַז וואויל אִיז דִיר, ר׳ חֲנִינָא בֶּן חֲכִינַאי, דו בִּיסט הייליג און דיין נְשָׁמָה אִיז אויסגעגאַנגען מִיט׳ן וואָרט „הייליג!״

IX. רַבִּי יְשֵׁבָב הַסּוֹפֵר.

דערנאָך האָט מען אַרויסגעפִיהרט ר׳ יְשֵׁבָב הַסּוֹפֵר. זאָגען אִיהם די תַּלְמִידִים: „רֶבִּי, וואָס וועט זיין מִיט דער תּוֹרָה?״

— קִינדער מיינע — ענטפערט עֶר — עס געהט אַ צייט אַז די תּוֹרָה וועט פערגעסען ווערען פון יודען, ווייל די מערדערשע אוּמָה האָט מִיט גרויס חוּצְפָּא זִיך פִירגענומען נִישט אַנדערש ווי פערנִיכטען דאָס גאַנצע צִיעַ־רונג אונזערס, די בּעסטע און שעהנסטע פון אונז. הַלְוַאי וואָלט מיין טויט שוין געווען אַן אָפּקומעניש פאַר׳ן גאַנצען דור! אִיך זעה אָבער אַרויס, אַז עס וועט נִישט זיין איין גאַס אִין רוים, וואו עס זאָל זִיך נִישט וואַלגערען יודִישע בּיינער, ווייל די מערדערשע אוּמָה וועט נאָך פִיעל יודִיש אונשולדִיג בּלוט פערגִיסען.

— וואָס־זשע האָבען מִיר צו טהון, רֶבִּי? — פרעגען אִיהם די תַּלְמִידִים.

— האַלט זִיך אָן פעסט איינער אִינ׳ם אַנדערן און לִיעבּט שָׁלוֹם און גערעכטִיגקייט — אֶפְשַׁר אִיז נאָך דאָ אַן האָפנונג.

ווענדט זִיך צו אִיהם דער קֵיסָר און פרעגט אִיהם: „זָקֵן, וויפִיעל בִּיסטו אַלט?״

— היינט — ענטפערט עֶר — ווערט מִיר נַיינְצִיג יאָהר. אֵיידער אִיך בִּין נאָך אַרויס פון מיין מוטער׳ס בּויך אִיז שוין אַרויס פון גאָט די גְזֵירָה, אַז אִיך מִיט מיינע חֲבֵרִים זאָלען אִיבּערגעגִיבּען ווערען צו דִיר אִין האַנד; ווייס אָבער, אַז אונזער גאָט וועט אונזער בּלוט דִיר נִישט שענקען.

— נעהמט גִיך — זאָגט דער קֵיסָר מִיט שְׁפּאָט — און טוידט אויך דעם דאָזִיגען, לאָמִיך זעהן די מאַכט און די שטאַרקייט פון זיין גאָט.

האָט מען גענומען און אִיהם פערבּרענט.

X. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן שַׁמּוּעַ.

דערנאָך האָט מען אַרויסגעפירהרט ר׳ אֱלִיעֶזֶר בֶּן שַׁמּוּעַ׳ן. מע דערצעהלט, אַז ער איז אַלט געווען הונדערט פינף יאָהר, און פון קינדוויַיס ביז די לעצטע יאָהרען זיַינע האָט קיינער נישט געהערט, אַז ער זאָל אַרויסלאָזען אַ פּוסט אָדער אַ שלעכט וואָרט פון זיַין מויל; קיינמאָל האָט ער זיך מיט קיינעם נישט פערקריגט, געווען קליין ביַי זיך אין די אויגען און זעהר בעשיַידען. אַכציג יאָהר דורכאַנאַנד האָט ער פערבראַכט אין פאַסטען.

דער טאָג וואָס מ׳האָט איהם צו טויטען אַרויסגעפירהרט איז געווען יום־כִּפּור. קומען צו איהם די תַּלְמִידִים און פרעגען איהם: „רֶבִּי, וואָס שטעלט זיך דיר איצט פאָר?״

— מיר שטעלט זיך פאָר — ענטפערט ער — ווי מע טראָגט ר׳ יְהוּדָה בֶּן בָּבָא׳ס מִטָּה און נעבען איהם עֲקִיבָא בֶּן יוֹסֵף׳ס מִטָּה, און זיי ביידע פירען צווישען זיך אַ וִכּוּחַ איבער אַן הֲלָכָה.

— ווער איז צווישען זיי דער מַכְרִיעַ [1]?

— יִשְׁמָעֵאל כֹּהֵן־גָּדוֹל.

— און ווי ווער בלייבט?

— ווי עֲקִיבָא בֶּן יוֹסֵף, וויַיל ער האָט אַוועקגעלעגט אינגאַנצען זיַין כֹּחַ אויף דער תּוֹרָה. און ווידער זעה איך, קינדער מיַינע — זאָגט ער וויַי־טער — ווי די נְשָׁמָה פון יעדען צַדִיק רייניגט זיך אינ׳ם וואַסער פון קוואַל „שִׁלוֹחַ״, כְּדֵי זי זאָל אַריַין אַ גערייניגטע אין דער „יְשִׁיבָה שֶׁל מַעְלָה״ [2] צו הערען דאָרט ר׳ עֲקִיבָא׳ס הײַנטיגע דְרָשָׁה, און פאַר יעדען צַדִיק טראָגט־ אונטער אַן אַנדער מַלְאָךְ אַ גאָלדענע שטוהל, צו זיצען אויף איהר אין ריינקייַט.

האָט דער קֵיסָר בעפוילען איהם צו טויטען. לאָזט זיך הערען אַ בַּת־קוֹל: „וואויל איז דיר, ר׳ אֱלִיעֶזֶר בֶּן שַׁמּוּעַ, דו ביזט געווען אַ ריינער און די נְשָׁמָה איז דיר אויסגעגאַנגען מיט „ריינקייַט״.

XI. „שיינקען זייער בלוט—ווער איך נישט״.

ר׳ יוֹחָנָן האָט געזאָגט: אָך און וועה איז די אוּמוֹת־הָעוֹלָם, נישטאָ פאַר זיי קיין אָפּקומעניש. „פאַר׳ן קופער (גערויבטען ביַי יודען) — זאָגט דער נָבִיא אין גאָט׳ס נאָמען — וועל איך אָפּנעהמען גאָלד, פאַר אייַזען—זילבער, פאַר האָלץ—קופער, פאַר שטיינער—אייַזען״—פאַר ר׳ עֲקִיבָא׳ן אָבער מיט זיַינע חֲבֵרִים, וואָס קען מען ביַי זיי אָפּנעהמען? אויף דעם זאָגט דער פָּסוּק: „שיינקען זייער בלוט—ווער איך נישט״.

[1] איבערוועגען. [2] די שולע פון אויבען, אין הימעל, ווי צדיקים זיצען און לערנען.

רבי מאיר.

רבי מאיר'ס פרנסה.

רבי מאיר איז געוועזן א סופר, א גרויסער קינסטלער אין זיין פאך. פלעגט ער פון דער מלאכה אויסארבייטען דריי טאלער א וואך; איינעם האט ער אויסגעגעבען אויף עסען און טרינקען, איינעם אויף קליידען זיך און מיט איינעם פלעגט ער אונטערהאלטען ארימע תלמידי־חכמים. פרעגען איהם זיינע תלמידים: „רבי, און דיינע אייגענע קינדער פערזאָרגסטו גאר נישט?"

— ס'איז איבריג — ענטפערט דערויף ר' מאיר — וועלען זיי זיין פרום און עהרליך, וועט זיי גאָט געוויס שוין נישט פערלאָזען, ווי זאָגט עס דוד המלך אין זיין תהלים: „יונג בין איך געוועזן, אלט בין איך געוואָרען, און קיינמאָל נישט געזעהן א פרומען פערלאָזט און זיינע קינדער בעטלען ברויט"; ווען אָבער נישט — צו וואָס זאָל איך פערזאָרגען גאָט'ס שונאים?

ר' מאיר דערצעהלט:

— ווען איך בין אָנגעקומען צו רבי ישמעאל'ן ביי איהם תורה לערנען, פרעגט ער מיך: „זוהן מיינער, מיט וואָס בעשעפטיגסטו זיך?" ענטפער איך: „א סופר בין איך". זאָגט ער ווידער:

— זוהן מיינער, זיי אין דיין ארבייט שטארק פאָרזיכטיג, ס'איז א הייליגע ארבייט: איין אות צוגעלעגט אָדער פערפעהלט — קען דאָס מאַכען א גאַנץ איבערקעהרעניש אין דער וועלט [1].

ר' מאיר אַקעגען דעם נשיא.

ר' שמעון בן גמליאל איז געוועזן „נשיא", ר' מאיר — „חכם" און ר' נתן — אב־בית־דין [1]. איז געוועזן איינגעפיהרט, אז סיי בײ'ם אריינגעהן

---

[1]) ד. ה. דער מינדסטער פעהלער קען ברײנגען צום געפעהרליכסטען טעות אין דער כוונה פון גאָטס ווערטער. [2]) נשיא, חכם און אב־בית־דין — דריי טיטעלען, איינער העכער פונ'ם אַנדערען, פאַר די עלסטע אין בית־המדרש און אין בית־דין.

פון ר׳ שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל און סיי בײַ׳ם אַרײַנגעהן פון ר׳ מֵאִיר אָדער ר׳ נָתָן פלעגט דער גאַנצער עוֹלָם אין בֵּית־הַמֶּדְרָשׁ זיך אויפשטעלען. האָט עס דעם נָשִׂיא, ר׳ שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל׳ן, געאַרט: „וואָס הײַסט, עס זאָל גאָר קײַן אונטערשיעד נישט זײַן צווישען מיר און צווישען זיי?״ האָט ער אײַנגעפיהרט אַ נײַע תַּקָּנָה: „אַז דער נָשִׂיא געהט־אַרײַן זאָל זיך דער גאַנצער עוֹלָם אויפשטעלען און זיך נישט זעצען ביז ער זאָגט זיי: „זעצט זיך״; אַז דער אַב־בֵּית־דִּין געהט־אַרײַן — שטעלען זיך אויף פאַר איהם צוויי שורות, איינע פון רעכטס און איינע פון לינקס, איהם דורכצולאָזען, און זעצען זיך נישט ביז ער אַליין קומט אויף זײַן אָרט און זעצט זיך; אַז דער חָכָם געהט־אַרײַן — שטעלט מען זיך פאַר איהם אויף אײַנציגווײַס, דער הויבט זיך אויף, דער זעצט זיך צוריק, ביז דער חָכָם קומט אויף זײַן אָרט.

טרעפט זיך, אַז גראָד אין יענעם טאָג, ווען מ׳האָט אײַנגעפיהרט די נײַע תַּקָּנָה, זענען ר׳ מֵאִיר און ר׳ נָתָן נישט געווען אין בֵּית־הַמֶּדְרָשׁ. אויף מאָרגען ווי זיי זענען אָנגעקומען אין בֵּית־הַמֶּדְרָשׁ בעמערקען זיי, אַז דער עוֹלָם שטעלט זיך פאַר זיי נישט אויף ווי געוועהנטליך. איז זיי די זאַך אַ חידוש: וואָס זאָל דאָס בעטײַטען? דערצעהלט מען זיי, אַז דאָס איז אַזאַ נײַע תַּקָּנָה פונ׳ם נָשִׂיא. פערדריסט עס זיי. רופט זיך אָן ר׳ מֵאִיר צו ר׳ נָתָן: איך בין חָכָם און דו אַב־בֵּית־דִּין, לאָמיר עפּיס בײדע צוטראַכטען אַזוינס איהם אַקעגען. ווײַסטו וואָס? מיר ווילען בײַ איהם פערלאַנגען ער זאָל פאַר אונז פאָרלעזען וועגען עוּקְצִין [1], אַ ענין וואָס ער איז אין איהם פרעמד, וועט ער דאָך געוויס בלײַבען שטעהן, ווילען מיר איהם דעמאָלט קענען זאָגען מיט די ווערטער פונ׳ם פָּסוּק [2]: „ווער קען אויסדרוקען גאָט׳ס מאַכט, אַרויסזאָגען זײַן גאַנצע לויב״ — נור דעם פּאַסט אויסצודרוקען גאָטס מאַכט ווער עס קען אַרויסזאָגען זײַן ג אַ נ צ ע לויב [3] — און אויף אַזאַ אופן ווילען מיר איהם אַראָפּזעצען, וועסטו ווערען אַ נָשִׂיא און איך אַ אַב־בֵּית־דִּין.

ווערט דערפון געוואויר ר׳ יַעֲקֹב בֶּן קָרְשִׁי. טראַכט ער זיך: מע דאַרף זעהן פערהיטען, דער נָשִׂיא זאָל נישט קומען צו אַזאַ בִּזָּיוֹן. געהט ער און זעצט זיך אַוועק נעבען ר׳ שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל׳ס אויבערשטיבעל און נעהמט זיך דאָרט פלײַסיג חַזר׳ען אויף אַ קול די מַסֶּכְתָּא עוּקְצִין. האָט עס ר׳ שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל בעמערקט, וואונדערט ער זיך: „ווי קומט דער תַּלְמִיד פּלוצום צו עוּקְצִין? נישט אַנדערש, אַז דאָרט אין בֵּית־הַמֶּדְרָשׁ פערטראַכט מען עפּיס געגען מיר״. האָט ער עס גענומען אין אַכט און אויסגעלערענט די מַסֶּכְתָּא עוּקְצִין.

[1] אַ געוויסער ענין אין די הלכות פון טומאה און טהרה. איבער וועלכען עס געפונט זיך אַ בעזונדער מסכת, מיט דעם זעלבען נאָמען, אין סדר טהרות. [2] אין תהלים. [3] ד. ה. ער איז קלאָר אין דער גאַנצער תורה.

אויף מאָרגען, אַז ער איז געקומען אין בית־המדרש, פערלאַנגט מען פון איהם, אַז ער זאָל דאָס מאָל לערנען וועגען עוקצין. טהוט ער אַזוי. ווי ער האָט געענדיגט רופט ער זיך אָן: „גוט וואָס איך האָב מיר פאָראויס צוגע־גרייט, אַז נישט וואָלט איהר מיך געבראַכט צו בזיון“. האָט ער בעפוילען, אַז מע זאָל ר׳ מאיר׳ן מיט ר׳ נתן׳ן אַרויספיהרען פון בית־המדרש. פלעגען זיי ביידע אויפשרייבען פערשידענע האַרבע קשיות אויף קוויטעליך און אַריינ־וואַרפען דורכ׳ן פענסטער אין בית־המדרש אַריין. האָט דער נשיא די קשיות געוואוסט צו פערענטפערען — איז רעכט, אויב נישט — האָבען זיי אַליין דעם ענטפער אויפגעשריבען און אַריינגעוואָרפען אינוועניג אַריין.

רופט זיך אָן ר׳ יוסי: „די תורה איז אין דרויסען און מיר אינוועניג!“ האָט ר׳ שמעון בן גמליאל נאָכגעגיבען און זיי ערלויבט אַריינצולאָזען. ער האָט זיי אָבער געקנס׳ט, אַז די נעמען זייערע זאָלען פון היינט אָן נישט דערמאָהנט ווערען אויף קיין הלכה. פלעג מען ר׳ מאיר׳ן דערמאָהנען מיט׳ן צונאָמען „אחרים“ (אַנדערע) און ר׳ נתן׳ן: „יש אומרים“ (פאַרהאַן אַזעלכע וואָס זאָגען).

חלומ׳ט זיך זיי ביידע, אַז מ׳הייסט זיי געהן איבערבעטען ר׳ שמעון בן גמליאל׳ן. האָט ר׳ נתן געפאָלגט און אַזוי געטהון, און ר׳ מאיר נישט. „חלומות — האָט ער געזאָגט — האָבען קיין שום ממש נישט“.

רבי מאיר און „אחר“ [1].

איינמאָל אין אַ שבת האָט ר׳ מאיר גע׳דרש׳ענט פאַר׳ן עולם אין בית־המדרש אין טבריא, און אין דער זעלבער צייט האָט אלישע זיין פריערדיגער רבי אַרומגעשפּאַצירט אין מאַרק רייטענדיג אויף אַ פערד. קומט מען און מע דערצעהלט עס ר׳ מאיר׳ן, געהט ער צו איהם אַרויס. פרעגט איהם אלישע: „וואָס האָסטו היינט גע׳דרש׳ענט פאַר׳ן עולם?“ ענטפערט ער: איך האָב אָנגעהויבען פון יענעם פסוק אין איוב: „גאָט האָט געבענשט איוב׳ס סוף [מעהר] פון זיין אָנהויב“, דאָס הייסט, ער האָט געדאָפּעלט זיין פערמעגען...

— עקיבא דיין רבי [2] — רייסט איהם איבער אלישע — האָט אַנדערש איינגעטייטשט: „גאָט האָט געבענשט איוב׳ס סוף פ ו ן זיין אָנהויב“. ד. ה.

---

[1] מיט׳ן נאָמען „אחר“ (אַן אַנדערער) האָט מען גערופען ר׳ מאיר׳ס רבי, אלישע בן אבויה, נאָכדעם ווי ער איז אַראָפּ פונ׳ם גלייכען וועג, ווי עס ווערט ווייטער דער־צעהלט. [2] ר׳ עקיבא, אויך ר׳ מאיר׳ס אַ רבי, איז געווען דער היפך פון אלישע׳ן: ער האָט זיך גענומען צום לערנען ערשט אויף דער עלטער (זעה אויבען „ר׳ עקיבא“). און אויף די אומשטענדען ווינקט־אָן דער גאַנצער ווייטערדיגער שמועס מיט דעם אויסטייטשען די פסוקים.

צ ו ל י ע ב זײַן אָנהויב, אין׳ם זְכוּת פון זײַן פריהערִיגַ פרומקײַט און גוטסקײַט. נו און וואָס ווײַטער?

— ווײַטער האָב איך געזאָגט איבער יענעם פָּסוק אין קוֹהֶלֶת: „די ענדע פון דער זאַך איז בעסער פונ׳ם אָנהויב“.

— איז וואָס האָסטו אויף דעם געזאָגט?

— איך האָב דאָס געזאָגט אַקעגען דעם, וואָס ס׳איז פאַרהאַן אַ מענש האַנדעלט-אײַן אין דער יוגענד סְחוֹרָה און פערליערט, און אויף דער עלטער — פערדינט ער; דאָס אײגענע מאַכט זיך, אַז אין דער יוגענד פיהרט זיך אײנער אויף שלעכט, אויף דער עלטער אָבער איז ער גוט און פרום...

— עֲקִיבָא דײַן רֶבִּי—רײַסט איהם אֱלִישָׁע ווידער איבער — האָט אויף דעם אַנדערש געזאָגט: בעסער איז די ענדע פון דער זאַך אַז זי איז [גוט] פון אָנהויב-אָן. אָט הער ווי מיט מיר האָט זיך פּאַסירט. מײַן פאָטער אֲבוּיָה איז געווען פון די גרעסטע און פאָרנעהמסטע לײַט אין זײַן צײַט. אויף מײַן בְּרִית האָט ער אײַנגעלאַדען די גרעסטע פון יְרוּשָׁלַיִם, און צווישען זײ אויך ר׳ אֱלִיעֶזֶר׳ן און ר׳ יְהוֹשֻׁעַ׳ן. נאָך דער סְעוּדָה האָט דער פרעהליכער עוֹלָם זיך גענומען צו׳ם זינגען, די — יודישע מִזְמוֹרִים און די — גריכישע לידער. רופט זיך אָן ר׳ אֱלִיעֶזֶר צו ר׳ יְהוֹשֻׁעַ׳ן: „די לײַט בעשעפטיגען זיך מיט זײערס, און מיר װעלען אין אונזערס גאָרנישט טהון?“ האָט זיך אויפגעוויקעלט צווישען זײ אַ שמועס אין לערנען, אָנגעהויבען פון תּוֹרָה, איבערגעגאַנגען צו נְבִיאִים און פון דאָרט צו כְּתוּבִים. פריש-לעבעדיגע ווערטער, ווי ערשט פון באַרג סִינַי אַראָפּ, האָבען געפלאַטערט, און אַ פײַער האָט זיך אַרום זײ צופלאַקערט. דערזעהן דאָס, האָט מײַן פאָטער געזאָגט: „ווײַבאַלד דער כֹּחַ פון תּוֹרָה איז יאָ אַזוי גרויס, נעהם איך אויף זיך, אַז אויב מײַן נײַגעבוירענער זוהן וועט מיר לעבען און געזונד זײַן, גיב איך איהם איבער אינגאַנצען צו דער תּוֹרָה“. און אָט דערפאַר, ווײַל זײַן כַּוָּנָה איז נישט געווען דורכאויס לְשֵׁם־שָׁמַיִם, האָט די תּוֹרָה בײַ מיר קײַן קִיוּם נישט געהאַט... נו זאָג ווײַטער, איבער וואָס נאָך האָסטו גע׳דַרְשׁ׳ענט?

— איבער יענעם פָּסוּק: „ס׳איז איהר (די תּוֹרָה) נישט אָפּצושאַצען מיט גאָלד און גלאָז, און איהר ווערטה — גינגאָלדען געפעס“.

— און וואָס האָסטו אויף דעם געזאָגט:

— „גאָלד און גלאָז“ — דאָס איז די תּוֹרָה, וואָס ס׳איז שווער צו בעקומען זי ווי גינגאָלדענע כֵּלִים, און ס׳איז לײַכט אָנצווערען זי ווי גלעזערנע כֵּלִים.

— בײַ גאָט, אַז אַפילו ווי ערדענע כֵּלִים! עֲקִיבָא דײַן רֶבִּי האָט אָבער אויף דעם אַנדערש געזאָגט: גלײַך ווי גאָלדענע און גלעזערנע כֵּלִים, ווען זײ ווערען אַפילו צובראָכען קען מען זײ צורעכט מאַכען, אַזוי אויך

אַ תַּלְמִיד־חָכָם, ווען ער פֿערזינדיגט זיך אַפִּילוּ קען ער נאָך צו זיך קומען ווי פֿריהער.

— אויב אַזוי — זאָגט ר׳ מֵאִיר — קעהר זיך דו אויך אום.

— איך קען שוין נישט — ענטפֿערט אֱלִישָׁע.

— פֿאַר וואָס?

— אײנמאָל אין אַ יום־כִּפּוּר׳דיגען טאָג, וואָס איז אויסגעפֿאַלען אין שַׁבָּת, האָב איך שפּאַצירט, אויף אַ פֿערד רײַטענדיג, הינטער׳ן בֵּית־הַמֶּדְרָשׁ, האָט זיך פֿון דאָרט געלאָזט הערען אַ בַּת־קול, וואָס האָט הילכיג אויסגערופֿען: „קעהרט זיך צוריק, פֿערשײַטע קינדער, קעהרט זיך צוריק צו מיר וועל איך זיך צוריקקעהרען צו אײַך—אַלע, אויסער אײן „אַחֵר״, וואָס ער ווײסט גוט מײַן מאַכט און דאָך איז ער געגען מיר אַרויסגעטראָטען!״

געקומען צו אַ תְּחוּם־שַׁבָּת[1]) רופֿט זיך אָן אֱלִישָׁע: „מֵאִיר, קעהר זיך אום צוריק, נאָך די טריט פֿון מײַן פֿערד בין איך זיך מְשַׁעֵר, אַז מיר האַלטען שוין בײַ אַ תְּחוּם־שַׁבָּת״.

— קעהר זיך דו אויך אום צוריק — זאָגט איהם ר׳ מֵאִיר.

— פֿאַר מיר — ענטפֿערט ער — איז שוין נישטאָ קײן וועג צוריק. שוין אײנמאָל דיר געזאָגט, אַז איך האָב געהערט אַ בַּת־קול פֿון הינטער׳ן פֿאָרהאַנג[2]) אַרויס: „קעהרט זיך צוריק, פֿערשײַטע קינדער, אויסער אַחֵר׳ן״.

שטעהט ר׳ מֵאִיר צו איהם צו און פֿיהרט איהם אַרײַן אין בֵּית־הַמֶּדְרָשׁ. חאַפּט אָן אֱלִישָׁע אַ קינד פֿון די וואָס לערנען דאָרט: „זאָג מיר דײַן פָּסוּק״. זאָגט איהם דאָס קינד: „אֵין שָׁלוֹם — נישטאָ קײן פֿריעד, זאָגט גאָט, פֿאַר די פֿערברעכער״. פֿיהרט איהם ר׳ מֵאִיר אַרײַן אין אַ צווײטער שול, וועןדעט ער זיך דאָרט ווײַטער צו אַ שול־קינד: „זאָג מיר דײַן פָּסוּק״. ענטפֿערט דאָס קינד: „מעגסטו זיך אויך וואַשען מיט לויג־זאַלץ און וויפֿיעל זײף נישט בענוצען — אַלץ בלײַבסטו פֿערפֿלעקט מיט דער זינד פֿאַר מיר״. פֿיהרט ער איהם אַרײַן נאָך אין אַ שול, און אֱלִישָׁע פֿרעגט דאָרט ווידער בײַ אַ קינד זײַן פָּסוּק. ענטפֿערט דאָס קינד: „און דו אונגליקליכער, וואָס טהוסטו וואָס דו ציהסט זיך אָן מיט פּורפּור, ציהרסט זיך אויס מיט גאָלדענע ציהרונג, בעפּוצסט מיט פֿאַרב דײַנע אויגען... אומזיסט בעשעהנסטו זיך, פֿעראַכטעט האָבען דיך די ליעבהאָבער, דײַן נְשָׁמָה פֿערלאַנגען זײ״. און אַזוי האָט ר׳ מֵאִיר אַרומגעפֿיהרט אֱלִישָׁע׳ן איבער דרײַצעהן שולען און אַלע קינדער האָבען איהם געזאָגט פְּסוּקִים אַלץ צו׳ם

[1]) שבת־גרעניץ, ד. ה. צוויי טויזענד איילען אויסער דער שטאָדט, וואָס לויט׳ן דין טאָר מען ווײַטער פֿון זיי נישט געהן אים שבת. [1]) ד. ה. פֿון דאָרט וואו דעם מענשענס מזל ווערט פֿאָראויס בעשטימט.

שלעכטען. דאָס לעצטע קינד, צו וועלכען אֱלִישָׁע האָט זיך געווענדעט ער זאָל איהם זאָגען זיין פָּסוּק, האָט איהם פאָרגעלעזען: „וְלָרָשָׁע אָמַר אֱלֹהִים — און דעם פערברעכער זאָגט גאָט, ווי קומסטו דערצעהלען מיינע געזעץ“, און וויַיל דאָס קינד איז געווען טעמפּיג אויפ׳ן צונג, איז אויסגעקומען ווי ער זאָגט אַנשטאָט „וְלָרָשָׁע“ „וְלֶאֱלִישָׁע“. דערפון איז אֱלִישָׁע געוואָרען אַזוי אויפגעבראַכט אַז ער האָט אויסגעשריגען: „ווען איך האָב אַ מעסער אין דער האַנד וואָלט איך איהם צעריסען“.

מע דערצעהלט וועגען אַחֵר׳ן, אַז ער פלעג אַריינגעהן אין קָהָל־הויז און זעהן ווי די קינדער זיצען דאָרט איבער די סְפָרִים, פלעג ער אָנהויבען שרייַען: „וואָס זיצען דאָ די דאָזיגע און פערנעהמען זיך מיט וויַיס־איך־וואָס? דער קען זיין אַ בוימייסטער, דער — אַ טישלער, דער — אַ מאַלער, דער — אַ שנייַדער!“ ווי די קינדער פלעגען אַזוינס הערען, פלעגען זיי איבערלאָזען די סְפָרִים און אינגאַנצען אַוועק פון לערנען.

און נאָך דערצעהלט מען וועגען אַחֵר׳ן, אַז ער פלעגט קיינמאָל נישט אויפהערען צו האַלטען אַ גריכישען זֶמֶר אין מויל, און אַז ער איז געשטאַנען אין בֵּית־הַמִּדְרָשׁ פלעגען זיך שיטען ביַי איהם פונ׳ם בוזעם פיעל אַפּיקורס׳ישע ביכער.

און ווי קומט עס אַחֵר זאָל אַראָפּ פונ׳ם גלייַכען וועג? דערצעהלט מען אַזוי: איינמאָל איז ער געזעסען און געלערענט אין טהאָל גֵינוֹסַר, זעהט ער אין אַ שַׁבָּת־טאָג ווי אַ יוד קלעטערט אַרויף אויף אַ שפּיץ פּאַלמענבוים צו אַ פויגעלנעסט, נעהמט־אַוועק די מוטער פון די יונגע פייגעליך און איז צוריק אַראָפּ בְּשָׁלוֹם; און דערנאָך שַׁבָּת־צונאַכטס זעהט ער ווידער ווי אַן אַנדערער איז אַרויף אויף אַ שפּיץ בוים, פריהער אַוועקגעטריבען די מוטער, ווי די תּוֹרָה הייסט, און צוגענומען די קינדער — און ווי ער איז נור אַראָפּ האָט איהם אַ ביס געטהון אַ גיפטיגע שלאַנג און ער איז געפאַלען טויט. האָט זיך אֱלִישָׁע פערטראַכט: וואָס הייסט עס, די תּוֹרָה זאָגט: „אַוועקשיקען זאָלסטו די מוטער און די קינדער מעגסטו נעהמען זיך, און דערפאַר וועט דיר וואויל געהן און וועסט האָבען לאַנגע יאָהר“ — וואו־זשע איז דאָס וואויל פון דעם דאָזיגען, און וואו זענען די לאַנגע יאָהרען זיינע? (נישט געוואוסט אָבער האָט ער וואָס ר׳ עֲקִיבָא האָט אויף דעם גע׳דַרש׳ענט: „עס וועט דיר וואויל געהן“ — אין דער וועלט וואָס זי איז לויטער וואויל, „און וועסט האָבען לאַנגע יאָהר“ — אין דער וועלט פון אייביגקייט). אַנדערע דערצעהלען, אַז אֱלִישָׁע האָט געזעהן ווי די צונג פון חוּצְפִּית הַמְּתוּרְגְּמָן [1] ווערט אַרומגעשלעפּט דורך אַ חֲזִיר׳שען פּיסק. האָט ער אויסגעשריגען: „אָ, דאָס מויל

[1] זעה אויבען „עשרה הרוגי מלכות, חוצפית המתורגמן“ זייט 137.

וואָס פֿעריל האָט זיך פֿון דעם געשאָטען זאָל לעקען שטויב!" — און באַלד נאָכדעם האָט ער אָפּגעטראָטען פֿון יודישקייט. דעמאָלט האָט מען אויף איהם געזאָגט: „אַחֵר" — אַ אַנדערער איז ער געוואָרען.

אין אַ צייט אַרום איז אֱלִישָׁע בֶּן אֲבוּיָה קראַנק געוואָרען. דערוואוסט זיך דערפֿון זיין געוועזענער תַּלְמִיד ר' מֵאִיר. קומט ער צו'ם קראַנקען. רופֿט ער זיך אָן צו איהם: „קעהר זיך אום צוריק".

— נעהמט מען דען נאָך דאָרטען אָן אַזוי שפּעט? — פֿרעגט אֱלִישָׁע.

— שטעהט דען נישט געשריבען — זאָגט ר' מֵאִיר — „קעהרסט־אום דעם מענשען ביז צו'ם צעבּרעכען" — ביז צו'ם צעבּרעכען דאָס געמיטה איינגאַנצען.

אֱלִישָׁע בֶּן אֲבוּיָה האָט זיך אויף דעם צעווייגט און באַלד אויסגעגאַנגען.

— מיר שיינט — האָט ר' מֵאִיר געזאָגט מיט אַ שִׂמְחָה — אַז דער רֶבִּי איז אַוועק פֿון דער וועלט מיט תְּשׁוּבָה.

ווען מ'האָט אֱלִישָׁע'ן בּעהאַלטען איז אַראָפּ אַ פֿייער פֿון הימעל און געוואָלט פֿערברענען זיין קֶבֶר. גיט מען איבער ר' מֵאִיר'ן: „דיין רֶבִּי'ס קֶבֶר ברענט". איז ער באַלד אַרויס אַהין און אויסגעשפּרייט איבער'ן קֶבֶר זיין מאַנטעל און דערביי אַזוי געזאָגט:

— „לִינִי הַלַּיְלָה" — נעכטיג דערווייל איבער די נאַכט, ווי לאַנג איך בין נאָך דאָ אויף דער נאַכט־פֿינסטערער וועלט, „וְהָיָה בַבֹּקֶר" — אַז עס וועט אָבער אויפשיינען דער פֿריהמאָרגען, אַז עס וועט קומען יענע אייביג־ליכטיגע גוטע וועלט, „אִם יִגְאָלֵךְ טוֹב יִגְאָל" — אויב דער גוטער גאָט בָּרוּךְ־הוּא וועט דיך אויסלעזען, איז אַוַדְאי רעכט, „וְאִם לֹא יַחְפֹּץ לְגָאֳלֵךְ — וועט ער אָבער נישט וועלען דיך אויסלעזען, „וּגְאַלְתִּיךְ אָנֹכִי" — וועל איך אַליין דיך אויסלעזען, „חַי יְיָ" — איך שווער ביי גאָט, „שִׁכְבִי עַד הַבֹּקֶר" — שלאָף־איבער ביז'ן פֿריהמאָרגען.

און באַלד איז דאָס פֿייער אויסגעלאָשען.

רַבָּה בַּר רַב שִׁילָא האָט איינמאָל אָנגעטראָפֿען אֵלִיָּהוּ'ן, פֿרעגט ער איהם: „וואָס טהוט גאָט בָּרוּךְ־הוּא?" ענטפֿערט ער איהם: „ער זאָגט הֲלָכוֹת אין נאָמען פֿון אַלע חֲכָמִים, נאָר נישט אין נאָמען פֿון ר' מֵאִיר".

— פֿאַר וואָס?

— ווייל ער האָט געלערענט תּוֹרָה פֿון אַחֵר'ס מויל.

— וואָס מאַכט עס אויס? ר' מֵאִיר האָט בעקומען אַ מילגרוים, האָט ער דאָס אינוועניגסטע געגעסען און דאָס שאָלעכץ געוואָרפֿען.

— אַצונד — רופֿט זיך אָן אֵלִיָּהוּ — זאָגט ער שוין אַוַדְאי: „מֵאִיר מיין זוהן זאָגט אַזוי און אַזוי".

צוליעב שָׁלוֹם.

ר׳ מֵאיר איז געווען אַ אויסגענומענער דַרְשָׁן, און מיט זיינע שעהנע רעדעס און צוגעפּאַסטע מְשָׁלִים פלעגט ער שטענדיג צוציהען דעם עוֹלָם.

איינמאָל פריטאָג-צו-נאַכטס, ביי זיינער אַ דְרָשָׁה, האָט איינע אַ פרוי זיך פערטיעפט אין הערען און זיך פערזעסען אין בֵּית-הַמִדְרָשׁ ביז שפּעט אין דער נאַכט. געקומען אַהיים, האָט זי שוין געטראָפען די ליכט אויסגעלאָשען. פרעגט ביי איהר דער מאַן: „זאָג נור, וואו ביסטו ביז אַהער געווען?“ ענפערט זי: „איך האָב געהערט ר׳ מֵאיר׳ס דְרָשָׁה“. יענער יוד איז אָבער געווען אַ לֵץ, רופט ער זיך אָן צו׳ם ווייב: „זאָל איך אַזוי און אַזוי, אויב דו וועסט פערבלייבען ביי מיר אין שטוב ביז דו וועסט נישט געהן און אָנשפּייען דעם דַרְשָׁן דיינעם אין פָּנִים“. דרעהט זי זיך אַרום איין וואָך, צוויי און דריי. זאָגען איהר די שְׁכֵנוֹת: „וואָס הייסט עס, נאָך זענט איהר צווישען זיך בְּרוֹגֶז? קום, ווילען מיר געהן מיט דיר צו׳ם דַרְשָׁן“.

ר׳ מֵאיר האָט שוין געוואוסט פון דער מַעֲשֶׂה, און ווי די ווייבער זענען צו איהם אַריינגעקומען, האָט ער זיך געמאַכט קראַנק אויף די אויגען און גיט די ווייבער אַ פרעג: „אֶפְשַׁר איז גראָד דאָ צווישען אייך איינע אַ געניטע אין אָפּשפּרעכען אַן אויג?“ די שְׁכֵנוֹת האָבען דאָס אויפגעחאַפּט און געזאָגט שטילערהייד יענער פרוי: „געה דו שפּרעך איהם אָפּ און שפּיי-אויס אין אויג, וועט דער מאַן מיט דיר שָׁלוֹם ווערען“. לאָזט זי זיך צוגעהן צו ר׳ מֵאיר׳ן, און ווי זי האָט זיך געזעצט פאַר איהם איז אָנגעפאַלען אויף איהר אַ שרעק. „רַבִּי — זאָגט זי איהם דעם אֱמֶת — איך קען נישט אָפּשפּרעכען קיין אויג“.

— נישט-קָשֶׁה — זאָגט ר׳ מֵאיר — שפּיי אויף מיר אויס זיבען מאָל וועל איך גענעזען ווערען.

האָט זי אַזוי געטהון.

— איצט — זאָגט ר׳ מֵאיר — געה אַהיים און זאָג דעם מאַן דיינעם: „דו האָסט געהייסען נור איינמאָל שפּייען און איך האָב געשפּיגען זיבען מאָל“.

וואונדערען זיך די תַּלְמִידִים: „רַבִּי, אַזוי איז מען מְבַזֶה די תּוֹרָה?“

— וואָס איז — ענטפערט ער זיי — ווייניג כָּבוֹד אֶפְשַׁר פאַר מֵאיר׳ן גלייך זיין צו׳ם בעשעפער זיינעם? צוליעב שָׁלוֹם-מאַכען צווישען מאַן און ווייב איז רעכט ביי גאָט, אַז עס זאָל אָפּגעמעקט ווערען אין וואַסער [1] זיין הייליג-אויפגעשריבענער גרויסער נאָמען.

---

[1] וואָס דער כהן גיט צו טרינקען אַ סוטה (אַ פרוי וואָס דער מאַן אייפערט זי). זעה במדבר קאַפּ. ה.

אַרויסגעשטופּט דעם שָׂטָן.

צוויי מענשען זענען געווען, וואָס דער שָׂטָן פלעג זיי אָנרייצען איינעם אויפ'ן אַנדערען און אַלע עֶרֶב־שַׁבָּת פאַר נאַכט פלעגען זיי זיך שטאַרק קריגען. טרעפט זיך, אַז ר' מֵאִיר קומט־אַראָפּ אַהין אין זייער אָרט, האָט עֶר זיי דריי פרייטאָג־פאַרנאַכט'ען אָפּגעהאַלטען פון מַחְלוֹקֶת, בּיז זיי זענען איינגאַנצען שָׁלוֹם געוואָרען. האָט ר' מֵאִיר געהערט דעם שָׂטָנ'ס קול, ווי ער שרייעט:

— ווֶעה, ר' מֵאִיר האָט מיך פון מיין הויז אַרויסגעשטופּט!

דער „גוטער" בּרודער.

אין דרום־קאַנט פון אֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל האָט איינער אַ ווירטה פון אַ גאַסט־הויז געמאַכט יַד־אַחַת מִיט גַּזְלָנִים. פלעגט ער אויפשטעהן בּיי־נאַכט, זיך אָנטהון וועג־קליידער און אויפהייבען די געסט. „קומט — פלעגט עֶר זיי זאָגען — ווֶעלען מיר זיך לאָזען אין וועג און איך וועל אייך בּעגלייטען; איצט ווען ס'איז קיהל איז די בּעסטע צייט דערצו". און ווי נור זיי זענען אַרוים אין וועג, פלעגען שוין בּעפאַלען אויף זיי די גַזְלָנִים, זיי בּערויבּען פון קאָפּ בּיז פיס, און דערנאָך טאַקי טהיילען זיך מִיט יענעם ווירטה. מאַכט זיך אַז ר' מֵאִיר'ן איז אויסגעקומען זיך אָפּצושטעלען אין יענעם גאַסט־הויז. בּיינאַכט הויבּט־זיך דער ווירטה אויף, ווי זיין שטייגער איז, טהוט זיך אָן און רופט ר' מֵאִיר'ן צו לאָזען זיך אין וועג. זאָגט איהם ר' מֵאִיר: „איך מוז דאָ צוואַרטען אויף מיינעם אַ בּרודער".

— וואו איז עֶר דען איצט? — פרעגט איהם דער ווירטה.

— אין שוהל — ענטפערט איהם ר' מֵאִיר.

— ווי איז זיין נאָמען, וועל איך איהם געהן רופען?

— כִּי־טוֹב.

געהט דער ווירטה גלייך אַוועק אין שוהל־הויף און נעהמט שרייען אויף אַ קול: „כִּי־טוֹב, כִּי־טוֹב!" רופט זיך קיינער נישט אָן.

ווי ס'איז טאָג געוואָרען, האָט זיך ר' מֵאִיר אויפגעהויבען, אָפּגעבּונדען דעם עזעל און זיך געקליבּען אין וועג. פרעגט איהם דער ווירטה: „און וואו איז דער בּרודער דיינער, אויף וועלכען דו האָסט געוואַרט?"

— עֶר איז שוין דאָ — ענטפערט ר' מֵאִיר — „וַיַּרְא אֱלֹהִים אֶת הָאוֹר כִּי־טוֹב" (גאָט האָט געזעהן די ליכט אַז ס'איז גוט).

כִּידוֹר־ווידער.

ר' מֵאִיר אַז ער האָט זיך בּעגעגענט מִיט אַ מענשען, פלעגט עֶר פריהער דערגעהן זיין נאָמען, און פונ'ם נאָמען האָט ער שוין פערשטאַנען וואָס

פַאר אַ מִין מענש דאָס אִיז. אייִנמאָל זענען געקומען פאַר ר׳ מֵאִיר׳ן צוויי בייע תַּלְמִידִים און איינער פון זיי האָט געהייסען כִּידוֹר. רופט זיך אָן ר׳ מֵאִיר צו זיינע תַּלְמִידִים: „מיין עֵצָה, איהר זאָלט זיך היטען פאַר דעם דאָזיגען כִּידוֹר“.

— רֶבִּי — זאָגען איהם די תַּלְמִידִים — ער קען שעהן לערנען.

— פון דעסטוועגען שאַדט נישט איהר זאָלט זיך פאַר איהם היטען.

אין אַ שטיקעל צייט אַרום זענען ר׳ מֵאִיר׳ס תַּלְמִידִים געגאַנגען אין מֶרְחָץ, האָבען זיי איבערגעלאָזט זייערע קליידער אויף כִּידוֹר׳ן. וואָס טהוט־אָפּ יענער כִּידוֹר? ער פערנעהמט זייערע אַלע קליידער און בלייבט נישט. די תַּלְמִידִים זענען אַרויס פון מֶרְחָץ — נישטאָ קיין כִּידוֹר, נישטאָ קיין קליידער. בעקומען זיי אין דערהיים אַנדערע קליידער. ווי זיי זענען געקומען דערנאָך פאַר ר׳ מֵאִיר׳ן, פרעגט ער זיי: „וואָס איז אייך אויסגעקומען זיך איבערצו־טהון?“ דערצעהלען זיי איהם וואָס מיט זיי איז פאָרגעקומען. זאָגט ער זיי: „האָב איך דען אייך פריהער נישט געוואָרענט איהר זאָלט זיך היטען פאַר דעם כִּידוֹר?“

פרעגען זיי: „רֶבִּי, מיר בעטען דיך, זאָג אונז, פון וואַנען האָסטו עס געוואוסט?

— פון דעם נאָמען זיינעם — ענטפערט זיי ר׳ מֵאִיר — ער הייסט כִּידוֹר, און עס שטעהט געשריבען: „כִּי דוֹר תַּהְפּוּכוֹת“ — כִּידוֹר, הייסט עס, טוהט אַלץ אויף קידער־ווידער.

צוריקגעגעבן דעם פִּקָּדוֹן[1].

אייִנמאָל שַׁבָּת פאַר־נאַכט, אין דער צייט ווען ר׳ מאיר איז געזעסען אין בֵּית־הַמִּדְרָשׁ און גע׳דַרְשׁ׳ענט פאַר׳ן עוֹלָם, זענען ביי איהם אין דער היים פּלוצלונג געשטאָרבען זיינע צוויי זיהן. נעהמט די מוטער און לעגט זיי ביידע אויף איין בעט און דעקט זיי איבער מיט אַ לייַלעך. שַׁבָּת־צו־נאַכטס, אַז ר׳ מֵאִיר איז געקומען פון בֵּית־הַמִּדְרָשׁ אַהיים, פרעגט ער ביי איהר: „וואו זענען עס ביידע קינדער?“ ענטפערט זי: „זיי זענען אַוועק גע־גאַנגען אין בֵּית־הַמִּדְרָשׁ“. זאָגט ער: „איך האָב זיך גוט צוגעקוקט אין בֵּית־הַמִּדְרָשׁ און האָב זיי צווישען עוֹלָם נישט בעמערקט“. דערלאַנגט זי איהם אַ כּוֹס וויין און ער מאַכט הַבְדָּלָה. נאָכדעם פרעגט ער ווידער: „וואָס הייסט עס, וואו קענען זיין ביז איצט ביידע קינדער?“ זאָגט זי: „זיי האָבען אַן אָרט וואו זיי געהען זיך אַהין דורך, באַלד וועלען זיי קומען“. דערלאַנגט זי איהם עסען.

1) אַ איינגעלעגטע זאַך ביי יענעם.

ווי עֶר האָט אָפּגעגעסען, רופט זי זיך אָן צו איהם: „רֶבִּי, איך האָב צו פרעגען בּיי דיר אַ שְׁאֵלָה“. זאָגט עֶר: „פּרעג“.

זאָגט זי: „פריהער מיט אַ טאָג האָט איינער בּיי מיר איינגעלעגט אַ זאַך און היינט קומט עֶר עֶס אָפּנעהמען צוריק, דאַרף איך עֶס איהם אָפּגיבּען צי ניין?

— טאָכטער מיינע — ענטפערט עֶר — וואָס פאַר אַ שְׁאֵלָה איז עֶס? אַוַדְאי אַן איינגעלעגטע זאַך דאַרף מען אָפּגיבּען דעם ווענינס דאָס איז.

זאָגט זי: „אָהן דיין וויסען וואָלט איך עֶס נישט אָפּגעגיבּען“.

און בּיי די ווערטער נעהמט זי איהם אָן בּיי דער האַנד, פיהרט איהם אַרויף אין אויבּער־שטובּעל גליַיך צו׳ם בּעטיל און דעקט־אָפּ דעם ליַילִיך. ווי ר׳ מֵאִיר האָט דערזעהן בּיידע זיהן ליגען טויט אויפ׳ן בּעטיל, האָט עֶר אָנגעהויבּען וויינען און שרייען: „אוי קינדער מיינע, זיהן מיינע! רַבִּים מיינע, לעהרער מיינע! קינדער מיינע — מיט אייער גוטע אויפפיהרונג; לעהרער מיינע — מיט אייער דערלויכטען מיר די אויגען אין דער תּוֹרָה!“

— רֶבִּי — זאָגט זי איהם — ערשט האָסטו דאָך אַליין מיר געזאָגט, אַז אַ פִּקָדוֹן מוז מען אָפּגעבּען דעם ווענמען עֶר געהער. „גאָט האָט געגיבּען און גאָט האָט אָפּגענומען, זאָל גאָט׳ס נאָמען זיין געלויבּט!“

„לאָזען אויפהערען די ווינד“.

ר׳ מֵאִיר האָט געהאַט שְׁכֵנִים אויסגעלאַסענע און שלעכטע מענשען. פלעגען זיי איהם אָנטהון פיעל שמערצען, בּיז זיי האָבּען איהם געבּראַכט דערצו, אַז עֶר האָט געבּעטען אויף זיי דעם טויט. רופט זיך אָן צו איהם בְּרוּרְיָה זיין פרוי: „ניין, מיין מאַן, נישט אויף די זינדיגע דאַרף מען בּעטען זיי זאָלען אומקומען, נאָר אויף די זינד, און דאָס איז דער אֱמֶת׳ער מיין פון דָוִד־הַמֶלֶך׳ס ווערטער: „לאָזען אויפהערען די זינד — וועלען קיין פערברעכער נישט זיין“. גלייכער בּעט גאָט זיי זאָלען בּעסער ווערען“. האָט עֶר אַזוי געטהון — און פון זיינע שלעכטע שְׁכֵנִים זענען געוואָרען עֶהרליכע לייט.

פון רַבִּי מֵאִיר׳ס מְשָׁלִים.

ר׳ יוֹחָנָן דערצעהלט: ר׳ מֵאִיר, אין זיינע דְרָשׁוֹת פאַר׳ן עוֹלָם, פלעגט זיך נוֹהֵג זיין צו זאָגען אַ דריטעל אין הֲלָכָה, אַ דריטעל אין אַגָדָה און אַ דריטעל מְשָׁלִים [1]. און מְשָׁלִים — דערצעהלט ר׳ יוֹחָנָן ווייטער — האָט ר׳ מֵאִיר געהאַט אַ גרויסע צאָהל, בּיז דריי הונדערט פוקס־מְשָׁלִים, פון זיי אַלע אָבּער איז בּיי אונז פערבּליבּען נור וועגען די דאָזיגע דריי פְּסוּקִים:

---

[1] פאַבּעלען.

„די פּאָטערס האָבען געגעסען זויערס
און ביי די קינדער ווערען די ציינער אײַליג".
„גערעכטע וואָג גערעכטע געוויכט".
„דער גערעכטער ווערט פון אומגליק בעפרייט
און דער אומגערעכטער קומט אויף זיין אָרט".

„די פּאָטערס האָבען געגעסען זויערס..." — אַ מאָל איז אָנגעפאַלען אַ הונגעריגער וואָלף אויף אַ פוקס און איהם געוואָלט צערייסען. זאָגט איהם דער פוקס: „וואָס קען איך ביי דיר קלעקען? איינגאַנצען אויף איין צאָהן, אַז איך בין הוילע פעל און ביינער. אויב דו ווילסט יאָ רעכט הֲנָאָה האָבען, פאָלג מיך און געה־אַריין אין אַ יודישען הויף, היינט איז ביי זיי עֶרֶב שַׁבָּת, ווערסטו זיי מיטהעלפען צוגרייטען צו דער שַׁבָּת'דיגער סְעוּדָה און דערפאַר ווערסטו שוין פון זיי באַקומען אי'ם שַׁבָּת אַ פעטען חֵלֶק". פאָלגט ער איהם און לאָזט זיך לויפען. ווי נור ער האָט געוואָלט אַריין אין ערשטען יודישען הויף, איז מען אַרויס אַקעגען איהם מיט שטעקענס, גוט דורכגעבראָכען איהם די ביינער און איהם פערטריבען. קומט ער קוים אַ לעבעדיגער צו'ם פוקס צוריק און איז מָלֵא רְצִיחָה: „דו אַזוינער און אַזוינער, פערפיהרען האָסטו מיך געוואָלט, נור צערייסען וועל איך דיך!"

— זיי נישט אַזוי אויפגעבראַכט — בערוהיגט איהם דער פוקס — נישט אַנדערש, דו האָסט בעקומען די קלעפּ נור פאַר דיין פאָטער'ס חֲטָאִים: ער האָט אַנימאָלטען זיי מיטגעהאָלפען צוגרייטען צו דער סְעוּדָה, האָט ער בִּשְׁעַת־מַעֲשֶׂה אויסגעחאַפּט ווי נור אַ פעטען ביסען.

— נו איז וואָס? — שרייעט דער וואָלף — פאַר'ן טאַטען'ס חֲטָאִים קומט מיך שמייסען!

— וואָס מיינסטו, נאַרעלע — זאָגט דער פוקס — אַזוי איז עס שוין: „די פּאָטערס עסען זויערס און ביי די קינדער ווערען די ציינער אײַליג". נאָר איך זעה, אַז דו ביסט נעביך שטאַרק אויסגעהונגערט און אויסגעמאַטערט, קום מיט מיר, וועל איך דיר ווייזען אַן אָרט וואו דו וועסט זיך אָנעסען צו זעט.

פיהרט איהם דער פוקס אַוועק צו אַ ברונען, אויף וועלכען ס'איז געווען איבערגעלעגט אַ הילצערן וועלציל מיט אַ שטריק אַרום איהם אַרומגעוויקעלט און מיט עמער פון ביידע זייטען אָנגעבונדענע ביי ביידע עקען שטריק, אַזוי אַז איין עמער לאָזט זיך אין ברונען אַראָפּ הויבט זיך דער אַנדערער אויף. זעצט זיך דער פוקס אַריין אין אויבערשטען עמער און לאָזט זיך אַראָפּ, הויבט זיך דער אונטערשטער אַרויף. שרייעט דער וואָלף אַריין אין ברונען: „היי, פוקס, וואָס טהוסטו דאָרט אַזוינס?" זאָגט ער: „איך האָב דאָ דערטאַפּט אַ גאַנץ געשמאַקען ביסען, אַ פרישע שטיק קעז זילבער קלאָר,

צוגעהט זיך אין מויל. אָט זעה אַליין!״ — און דערביי ווייזט ער איהם אָן מיט׳ן פוס אויפ׳ן אָרט אונטען אין וואַסער, וואו עס שפּיגעלט זיך אָפּ די שעהנע לְבָנָה און זעהט אויס ווי אַ געפּרעסטע אויסגעקייַלעכיגטע שטיק קעז.

— אוי זאָג נור, ווי אַרום קען איך אויך צוקומען דערצו? — פרעגט דער וואָלף און בעלעקט זיך.

— גאָר פָּשוט — ענטפערט דער פוקס — מע נעהמט און מע זעצט זיך אַריין אין אויבערשטען עמער וועט שוין זיין רעכט.

פאָלגט איהם דער וואָלף און לאָזט זיך אַראָפּ. און ווי ער איז אַראָפּ אַזוי איז אַקעגען איהם דער פוקס אין אונטערשטען עמער אַרויף.

— עס, עס—שרייעט איהם דער פוקס אַראָפּ—זאָל דיר וואויל בעקומען!

— וואָס עסען, ווער עסען! — שרייעט דער וואָלף אַרויף, נאָכדעם ווי ער האָט זיך אומגעזעהן אַז ער איז דאָ מִיאוּס אַריינגעפאַלען — זאָג בעסער, דו פאַלשע בְּרִיָה, ווי אַרום קריכט מען פון דאַנען אַרויס?

— ליג דאָרט, ליג — ענטפערט דער פוקס — ווי זאָגט דאָרט דער פָּסוּק: „דער גערעכטער קריכט פון אומגליק אַרויס און דער רָשָׁע—אויף זיין אָרט אַריין״, און נאָך אַ פָּסוּק איז דאָ: „גערעכטע וואָג, גערעכטע געוויכט״ [1].

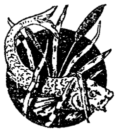

[1]) ד. ה. די צוויי עמער אין ביידע זייטען זענען ווי וואָגשאָלען, און דורך זיי האָט דער וואָלף בעקומען אַ גערעכטען שטראָף, מדה כנגד מדה.

רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן יוֹחַאי און ר׳ אֶלְעָזָר זיין זוהן.

איין מויל.

— ווען איך וואָלט געשטאַנען אויפ׳ן באַרג סִינַי — האָט ר׳ שִׁמְעוֹן בֶּן יוֹחַאי אַמאָל געזאָגט — וואָלט איך געבעטען ביי גאָט, אַז פון היינט אָן זאָל ער בעשאַפען דעם מענשען מיט צוויי מיילער, איין מויל אויף צו לערנען תּוֹרָה אָהן אויפהער און איינס אויף אַלע אַנדערע בעדערפעניששען. צוריק געדעדט — האָט ר׳ שִׁמְעוֹן זיך באַלד פערכאַפּט — איז אֶפְשַׁר גלייכער אַזוי ווי ס׳איז: אויב איצט איז ניט אויסצוהאַלטען פון דעם רְכִילוּת און די מְסִירוּת, וואָס ווערען אָנגערעדט מיט איין מויל [1]), ווי וואָלט שוין געווען, אַז דער מענש זאָל האָבען צוויי מיילער!

אין דער היידהל און פון דער היידהל.

איינמאָל זענען געזעסען צוזאַמען די חֲבֵרִים ר׳ יְהוּדָה און ר׳ יוֹסִי און ר׳ שִׁמְעוֹן; מיט זיי איז אויך געווען איינער יְהוּדָה בֶּן גֵרִים. איז געקומען צו רעד וועגען רוימישען פאָלק. רופט זיך אָן ר׳ יְהוּדָה: „וויפיעל נוצליכע זאַכען דאָס פאָלק האָט אויפגעטהון! איינגעאָרדנעט מאַרקען, גוטע בריקען געמאַכט, שעהנע בעדער אויסגעבויעט“. ר׳ יוֹסִי האָט אויסגעהערט און אָפּגעשוויגען. ר׳ שִׁמְעוֹן אָבער האָט אַוועקגעמאַכט: „יאָ — זאָגט ער — אויפגעטהון האָבען זיי, אָבער אַלץ נור צוליעב זיך, צוליעב אייגענעם פערגנוגען. מאַרקען האָבען זיי איינגעאָרדנעט — צו בעזעצען דאָרט די אויסגעלאַסענע פרויען, בעדער — אויף וואוילצוטהון זיך דאָרט, בריקען — צו רייסען פאַר זיך אָפּצאָהלען.

---

[1]) ר׳ שמעון אַליין האָט זייער פיעל געליטען פון מסירות, ווי ס׳וועט ווייטער דערצעהלט.

געהט יְהוּדָה בֶּן גֵּרִים און דערצעהלט עס פֿאַר אַנדערע, איז עס דערנאָך אָנגעקומען צו דער רעגירונג. האָט מען גע׳פּסק׳ענט: „יְהוּדָה׳ן פֿאַר זײַן לויבען — דערהויבען; יוֹסֵי׳ן פֿאַר זײַן שווײַגען — קײַן צִפּוֹרִי פֿערטרײַבען; שִׁמְעוֹנ׳ען פֿאַר׳ן שענדען — טויטען“.

ווערט ר׳ שִׁמְעוֹן דערפֿון געוואויר, און ער מיט זײַן זוהן בעהאַלטען זיך אויס ערגיץ אין אַ בֵּית־הַמִּדְרָשׁ. פֿלעגט זײַן ווײַב ברײַנגען אַהין פֿאַר זיי אַלע טאָג ברויט מיט אַ קרוג וואַסער. אַז די גְזֵירָה איז אָבער שטרענגער געוואָרען, זאָגט ר׳ שִׁמְעוֹן צו זײַן זוהן: „מיר טאָרען דאָ מעהר ניט בלײַבען, פֿרויען זענען גרינג אויף דער דֵּעָה, און אַז מע וועט נעהמען פּײַניגען דײַן מוטער, וועט זי עס אֶפְשַׁר ניט אויסהאַלטען און אונז אויסגעבען“.

אַנטלויפֿען זיי פֿון דאָרט און בעהאַלטען זיך אין אַ הייהל. טרעפֿט זיי אַ נֵס און עס וואַקסט דאָרט אויס מיט אַ מאָל אַ באָקסערבוים און עס שלאָגט אַרויס אַ פֿרישער קוואַל. אַ גאַנצען טאָג פֿלעגען זיי זיצען הוילע, אָהן קלײַדער, פֿערשטעקט ביז׳ן האַלז אין זאַמד און לערנען תּוֹרָה, נאָר צו תְּפִלָּה־צײַט פֿלעגען זיי זיך אָנטהון און אײַנהילען זיך און זיך שטעלען דאַווענען, און נאָכדעם ווידער זיך אויסטהון ווי פֿריהער, כְּדֵי די קלײַדער זאָלען ניט אײַנגאַנצען אָפּגענוצט ווערען.

זענען זיי אַזוי אָפּגעוועזען דאָרט אין דער הייהל צוועלף יאָהר. אײַנמאָל קומט אֵלִיָּהוּ און שטעלט זיך בײַ׳ם אַרײַנגאַנג פֿון דער הייהל און שרײַט־אויס: „ווער וועט אָנזאָגען בֶּן־יוֹחַאי׳ן אַז דער קֵיסָר איז געשטאָרבען און זײַן גְזֵירָה איז צו ניט געוואָרען?“ דערהערט דאָס, זענען זיי באַלד אַרויס פֿון זייער בעהעלטעניש. דערזעהען זיי ווי מענשען שטעהען אויף די פֿעלדער און אַקערען און זייען, ווערט זיך אָן ר׳ שִׁמְעוֹן מיט פֿערדראָס: „מע לעגט־אַוועק דאָס אײביגע לעבען[1] און מע גיט זיך אָפּ מיט אַ צײַטווײַליג לעבען!“ און אויף וואָס זיי האָבען אַ וואָרף געטהון מיט אַן אויג — איז עס באַלד פֿערברענט געוואָרען. האָט זיך געלאָזט הערען אַ בַּת־קוֹל: „אומברײַנגען די וועלט מײַנע ווענט איהר אַרויס? צוריק אין אײַער הייהל אַרײַן!“

קעהרען זיי זיך אום צוריק אין דער הייהל און זענען דאָרט אָפּ נאָך צוועלף חֳדָשִׁים. „די רְשָׁעִים אַפִּילוּ אין גֵיהִנָּם — זאָגען זיי — קומען אויך אָפּ ניט מעהר ווי צוועלף חֳדָשִׁים“. לאָזט זיך ווידער הערען אַ בַּת־קוֹל: „אַרויס פֿון דער הייהל!“ זענען זיי אַרויס. און דאָס מאָל, איז אַלצדינג וואָס ר׳ אֶלְעָזָר האָט געפּלאָגט — האָט ר׳ שִׁמְעוֹן אויפֿ׳ן אָרט געהײלט[2]. „זוהן מײַנער — זאָגט ער איהם — גענוג פֿאַר דער וועלט איך און דו“.

---

[1]) ד. ה. ד תּורה. [2]) דער יונגער ר׳ אלעזר האָט אַלין געקוקט בעז אויף די וואָס גיבען זיך אָפּ מיט וועלט־זאַכען, ניט מיט תורה, און דער פֿאָטער ר׳ שמעון האָט דאָס מאָל שוין געפֿונען אויף זיי אַ זכות.

ערב־שבת פאַר נאַכט דערזעהען זיי, ווי עס לויפט אַן אַלטער יוד מיט צוויי בינדליך הדסים אין די הענד.

— אַלטיטשקער, צוליעב וואָס טראָגסטו דאָס?

— לכבוד שבת — ענטפערט דער אַלטער אין איילעניש.

— נישט גענוג דיר איינס?

— איינס אַ קעגען „זכור" און איינס אַ קעגען „שמור" [1]).

— זעהסטו — זאָגט ר׳ שמעון צו זיין זוהן — ווי ביי אַ יודען איז אַ מצוה ליעב און טייער!

איז זיי אָפּגעגאַנגען דאָס האַרץ.

האָט ר׳ פנחס בן יאיר, ר׳ שמעון׳ס איידעם, דערהערט אַז זיין שווער קומט־אָן צוריק, איז ער איהם אַרויסגעגאַנגען אַקעגען. פיהרט ער איהם אַוועק אין טבריא׳ר וואַרמבאָד אַריין און נעהמט איהם וואַשען און ריינינגען. בעמערקט ער ווי דאָס לייב איז ביי איהם אין פיעל ערטער געפּלאַצט, צעוויינט ער זיך. זענען געפאַלען די טרעהרען אויף די וואונדען, און ר׳ שמעון האָט פאַר גרויס שמערץ אָנגעהויבען שרייען.

— אַז אָך און וועה איז מיר, וואָס איך זעה דיך אין אַזאַ צושטאַנד! — האָט ר׳ פנחס אויסגערופען מיט אַ טיעפען קרעכץ.

— אַז וואויל און גוט איז דיר — זאָגט איהם ר׳ שמעון צוריק — וואָס דו זעהסט מיך אין אַזאַ צושטאַנד! ווען נישט דו זעהסט מיך איצט ווי איך בין, וואָלט איך נישט געווען דאָס וואָס איך בין.

נאָכדעם ווי ר׳ שמעון איז געקומען צו־זיך טראַכט ער זיך: „מע דאַרף מיט עפּיס אָפּדאַנקען דער שטאָדט טבריא פאַר דער טובה וואָס זי האָט מיר געטהון מיט איהרע וואַרימע בעדער". דערפרעגט ער זיך, צי איז ניטאָ דאָ אַזוינס וואו ער וואָלט געקענט מיט זיינעם אַ אויפטהו נוצליך זיין. דערצעהלט מען איהם, אַז דאָ אין מאַרק ג״פונט זיך אַזאַ פּלאַץ, וואָס זיין ריינקייט איז נישט פעסטגעשטעלט [2]), ליידען דערפון די כהנים, וויל זיי מוזען דאָס אָרט אויסמיידען. פרעגט ער: „צי געפונט זיך נישט דאָ אַזעלכער וואָס געדיינקט פון אַמאָל אַז דאָס פּלאַץ האָט מען פאַר ריין געהאַלטען?" רופט זיך אָן איינער אַן אַלטער מאַן: „דאָ אויף דעם אָרט האָט אַמאָל בן־זכאי געשניטען לופינע פון תרומה [3]). האָט ר׳ שמעון גענומען אויספּרובען

---

[1]) די מצוה פון שבת אין די עשרת הדברות הייבט זיך אָן איינמאָל מיט׳ן וואָרט „זכור" (געדיינקען) און איינמאָל מיט׳ן וואָרט „שמור" (היטען). [2]) ד. ה. מען רעכענט אַז דאָרטען געפונען זיך קברים, און כהנים טאָרען דאָס אָרט נישט בעטרעטען. [3]) דאָס איז אַ סימן, אַז מ׳האָט דאָס אָרט פאַר ריין געהאַלטען, וויל בן זכאי איז געווען אַ כהן און האָט אויף דעם אָרט צוטהון געהאַט מיט תרומה, די גאָב פון כהנים, וואָס טאָר אויך נישט קומען אין בעריהרונג מיט אומריינע זאַכען.

די ערד: דאָרט וואו ס'איז געוועזען הארט האָט ער עס באַלד פאַר ריין געמאַכט, און וואו ווייך [1]) — האָט ער עס בעצייכענט פאַר אומריין. און אַזוי אַרום האָט ער אָפגערייניגט אין טְבֶרְיָא פיעל מאַרק־פּלעצער פאַר דעם פרייען דורכגאַנג פון די כּהנים. הערט ער ווי יענער אַלטער טַעֲנה'ט: „בֶּן־יוֹחַאי האָט גענומען און ריין געמאַכט אַ בֵּית־הַקְבָרוֹת!” זאָגט איהם ר' שִׁמְעוֹן מיט פערדראָס: „ווען דו זאָלסט נישט געווען זיין מיט אונז, צי אַפילו זיין, נאָר נישט מיט אונז מיטשטימען — וואָלסטו רעכט געהאַט דאָס צו זאָגען; איצט אָבער, אַז אי דו ביסט מיט אונז געווען, אי דו האָסט מיט אונז מיטגע־שטימט, וואָס וועט דער עולם אויף דעם זאָגען: אַפילו אויסגעלאַסענע פרויען בעפוצען איינע די אַנדערע, בִּפְרַט תַּלְמִידֵי־חֲכָמִים!”—און זאָגענדיג דאָס האָט ר' שִׁמְעוֹן אויף איהם אַזאַ קוק געגיבען, אַז יענער איז באַלד געשטאָרבען געוואָרען.

איינער אַ כּוּתִי, וואָס האָט צוגעזעהן ר' שִׁמְעוֹנ'ס אויפטהו אין טְבֶרְיָא'ר מאַרק, האָט זיך מְיַשֵׁב געווען: „ווי טהוט מען דאָ נישט אָפּ אַ שפּיצעל דעם עלטסטען פון די יודען, ער זאָל זיין צו שפּאָט?” נעהמט ער אַ מֵת און בעהאַלט איהם אויף דעם פּלאַץ וואָס ר' שִׁמְעוֹן האָט איהם דעם זעלבען פריהמאָרגען ריין געמאַכט, און באַלד נאָכדעם געהט ער אַוועק צו ר' שִׁמְעוֹנ'ען און גיט איהם אַ פרעג אַזוי: „צי האָסטו נישט הייגט ריין געמאַכט יענעם מאַרק־פּלאַץ?” — יאָ — ענטפערט איהם ר' שִׁמְעוֹן. — „און אַז איך וועל דיר דאָרט אויף דעם אייגענעם פּלאַץ אָנווייזען נאָך אַנדערע מֵתִים?” — „ווייז־אָן”. געהט ער מיט איהם אַהין און ווייזט דעם מֵת. ר' שִׁמְעוֹן האָט אַ טיעפען קוק געגעבען און האָט באַלד פערשטאַנען, אַז דאָס איז דעם כּוּתִי'ס אָפּטהו. רופט ער זיך אָן: „איך בין גוזר, אַז דער אויבערשטער זאָל אַראָפּ און דער אונטערשטער אַרויף” [2]).

און אַזוי איז געשעהן.

געהט ר' שִׁמְעוֹן דערנאָך אַרוים אין מאַרק און דערזעהט ר' יְהוּדָה בֶּן גֵרִים. רופט ער אוים: „נאָך איז פאַרהאַן אָט דער דאָזיגער אויף דער וועלט!” — האָט ער געגעבען אויף איהם אַ קוק און ס'איז פון איהם געוואָ־רען אַ הויפען ביינער.

צעריסען די גְזֵירָה.

די רוימישע רעגירונג האָט איינמאָל אַרויסגעלאָזט אַ גְזֵירָה אויף יודען, מע זאָל נישט היטען שַׁבָּת און נישט מַל זיין קיין קינדער. נעהמט

[1]) אַ סימן אַז אויף דעם אָרט האָט מען געגראָבען אַ מאָל אַ קבר. [2]) ד. ה. דער כּוּתִי וואָס שטעהט פון אויבען זאָל אַראָפּ אין גרוב און דער מת פון גרוב זאָל אַרויף אויבען.

ר׳ רְאוּבֵן בֶּן אִיסְטְרוֹבְּלִי און האָט זיך אַרומגעשערען רוימיש, מע זאָל נישט דערקענען אין איהם אַז ער איז אַ יוד, און איז געוואָרען נאָהענט בעקאַנט מיט די רוימישע רייכס־לייט. פערפיהרט ער מיט זיי אַ שמועס וועגען יודען און גיט זיי אַ פרעג:

— ווי מיינט איהר, אַ שׂוֹנֵא דאַרף מען וואונשען ער זאָל רייכער ווערען אָדער אָרימער ווערען?

— געוויס, ער זאָל וואָס מעהר אָרים ווערען — ענטפערען זיי.

— אויב אַזוי — זאָגט ער ווידער — לאָזען זיי אים שַׁבָּת נ י ש ט אַרבּייטען, וועלען זיי וואָס וועניגער פערדינען.

— זאָגסט גאַנץ גלייך — גיבען־נאָך די רוימער.

— הייַנט ווי מיינט איהר ווידער — זאָגט ער וויַיטער — אַ שׂוֹנֵא דאַרף מען ווינשען ער זאָל שטאַרקער ווערען אָדער ער זאָל אָפּגעשוואַכט ווערען?

— געוויס, ער זאָל וואָס מעהר אָפּגעשוואַכט ווערען — ענטפערען זיי.

— אויב אַזוי — זאָגט ער — לאָזען זיי יאָ מַל זיין די קינדער זייערע, כְּדֵי זיי זאָלען אָפּגעשוואַכט ווערען.

— זאָגסט גאַנץ גלייך — גיבען־נאָך די רוימער ווידער, און האָבען אָפּגערופען די גְזֵירָה. דערנאָך אָבער זענען זיי דערגאַנגען, אַז ער אַליין איז אויך אַ יוד, האָבען זיי באַלד די גְזֵירָה צוריקגעשטעלט.

קלערען די יודען צווישען זיך: וועמען שיקט מען קיין רוים אָפּרופען די גְזֵירָה?—בלייבט מע זאָל שיקען ר׳ שִׁמְעוֹן בֶּן יוֹחַאי׳ן, וויַיל ער איז שוין געוואוינט צו נִסִּים, און מיט איהם זאָל מיטגעהן ר׳ אֶלְעָזָר בֶּן ר׳ יוֹסִי.

געהען די ביידע קיין רוים. קומט זיי אָן אַקעגען איינער פון די שֵׁדִים, דער געוויסער לֵץ בֶּן־תְּמַלְיוֹן, און זאָגט זיי: „ווילט איהר, געה איך מיט אייך מיט, דורך מיר קען אייך קומען די הילף". צעוויינט זיך ר׳ שִׁמְעוֹן: אונזער עלטער־זיידענס דינסט [1] — האָט ער געזאָגט — זי איז יאָ ווערטה געוועזען ביי גאָט זיך צו בעגעגנען אויפ׳ן וועג דריי מאָל מיט אַ מַלְאָךְ, איך אָבער האָב דערצו אַפילו איינמאָל אויך נישט די זְכִיָה — זאָל־זשע קומען דער נֵס דורך וועמען ס׳איז!"

לויפט בֶּן־תְּמַלְיוֹן פאָראויס און חאַפּט זיך אַריין אין קעניגס טאָכטער— ווערט זי פלוצום געפעהרליך קראַנק און קיינער ווייסט ניט וואָס איהר איז אַזוינס. ווי ר׳ שִׁמְעוֹן איז אַהין אָנגעקומען, האָט ער זיך גלייך אונטערגענומען אַרויסצוטרייבען דעם דִבּוּק פון דער קראַנקער בַּת־מַלְכָּה. לאָזט מען איהם צו איהר אַריין, הויבט ער אָן רופען: „בֶּן־תְּמַלְיוֹן אַרויס, בֶּן־תְּמַלְיוֹן אַרויס!" בֶּן־תְּמַלְיוֹן האָט נור דערהערט אַז ר׳ שִׁמְעוֹן רופט איהם ביי׳ם נאָמען

[1] הגר, אברהם׳ס דינסט.

האָט ער זיך אָפּגעטראָגען—און די בת־מלכּה איז באַלד געזונט געוואָרען.

— מיט וואָס זאָל איך אייך פאַר דעם אָפּדאַנקען — זאָגט דער קיסר צו ר׳ שמעון מיט זיין חבר — בעט וואָס איהר ווילט, מיין שאַצקאַמער איז פאַר אייך אָפען, געהט־אַריין און נעהמט פון דאָרט וואָס אייער האַרץ בעגעהרט.

זענען זיי אַריין אין שאַצקאַמער, אויפגעזוכט דאָרט די אויפגעשריבענע גזירה, גענומען און זי צעריסען. און ממילא איז די גזירה אַזוי אַרום בטל געוואָרען.

אַ טהאָל פון גאָלדענע רענדליך.

איינער פון ר׳ שמעונ׳ס תּלמידים האָט זיך אַוועקגעלאָזט קיין חוץ־לאָרץ און געקומען פון דאָרט צוריק אַ בערייכטער. דאָס האָט אַרויסגערופען קנאה ביי די איבּריגע תּלמידים, און זיי האָבען אַלע איהם געוואָלט נאָכטהון און זיך אויך לאָזען קיין חוץ־לאָרץ. דערוואוסט־זיך דערפון ר׳ שמעון, פיהרט ער זיי אַרויס צו אַ טהאָל הינטער מירון [1], שטעלט זיך דאָרט אַוועק און הויבּט־אָן מתפּלל זיין: „טהאָל, טהאָל! פול זיך אָן מיט גאָלדענע רענדליך!“ האָט באַלד דער טהאָל פאַר זיי אין די אויגען אָנגעהויבען שווימלען מיט גאָלדענע רענדליך.

און ר׳ שמעון האָט זיך געווענדט צו זיינע תּלמידים מיט די ווערטער:

— אויב איהר בעגערט גאָלד — דאָ האָט איהר גאָלד, נעהמט עס אייך. וויסען זאָלט איהר אָבער, אַז דער וואָס וועט נעהמען איצט, נעהמט ער אָפּ זיין חלק פון יענער וועלט, ווייל דער לוין פאַר תּורה איז נור אויף יענער וועלט.

דער טרעגער—אֵליָהו׳ס אַ תּלמיד.

שמעונ׳ס זוהן, ר׳ אֶלעָזר, איז געהאַט געוואָרען אַ טרעגער. קומט צו איהם איינמאָל אֵליָהו אינ׳ם געשטאַלט פון אַן אַלטען מאַן און זאָגט איהם: „גרייט־צו אַ בּהמה מיך איבּערצופיהרען“. פרעגט איהם ר׳ אֶלעָזר: „האָסטו עפּיס משׂא?“ ענטפערט דער אַלטער: „אָט איז מיין פּעקיל און אָט איז מיין מאַנטעל און לאָמיר געהן“.

— וואָס זאָגט איהר אויף דעם אַלטען? — לאַכט איהם אויס ר׳ אֶלעָזר — אויף מיינע פּלייצעס קען איך איהם נעמען און אַוועקטראָגען מיט זיין גאַנץ געפּעק אין עק וועלט אַריין, און ער הייסט מיר גאַר איהם צוגרייטען אַ בּהמה! דיר ווילט זיך רייטען, אַלטיטשקער?

[1]) די שטאָדט וואו ר׳ שמעון האָט געוואָהנט.

— יאָ — ענטפּערט דער אַלטער — ס'איז מיר שווער געהן צופּוס.

גיט ר׳ אֶלְעָזָר איהם אַ נעהם אויף זיינע פּלייצעס און לאָזט זיך מיט איהם אין וועג אריין. טראָגט ער איהם באַרג אַרויף, באַרג אַראָפּ, טהאָל אַריין, טהאָל אַרויס, דורך פעלדער און דורך וועלדער. דערשפּירט ער ווי דער אַלטער לייגט זיך אָן אויף איהם מיט'ן גאַנצען כּח. רופט ער זיך אָן צו איהם: „היי אַלטיטשקער, לייג זיך אַזוי נישט אָן, אַז נישט וואַרף איך דיך אַראָפּ״.

— ווילסט זיך אַביסעל אָפּרוהען? — פרעגט איהם דער אַלטער.

— יאָ — זאָגט ער.

קריכט דער אַלטער פון איהם אַראָפּ, פיהרט איהם אָפּ אין אַ זייט־וועג אויפ'ן פעלד, דאָרט זעצען זיך ביידע אונטער אַ בוים און דער אַלטער גיט איהם פון זיין פּעקיל עסען און טרינקען. נאָכ'ן עסען רופט זיך אָן צו איהם דער אַלטער: „צו וואָס זיך אַזוי פּלאַגען? איז דען נישט גלייכער צו טהון דאָס וואָס דער טאַטע?״

— ווער ווייסט מיט מיר זיך אָפּגיבען צו לערנען מיך, אֶפְשַׁר דו? — פרעגט ר׳ אֶלְעָזָר.

— יאָ, איך — ענטפּערט דער אַלטער.

פון דעמאָלט אָן — דערצעהלט מען — האָט ער זיך פלייסיג גענומען צו'ם לערנען ביי'ם אַלטען, און דרייצעהן יאָהר דורכאַנאַנד האָט מיט איהם אֵלִיָּהוּ געלערענט תּוֹרָה, ביז ער איז געקומען צו סִפְרָא. ווי ער האָט שוין געהאַלטען ביי סִפְרָא איז איהם שווער געוואָרען צו טראָגען אֲפִילוּ זיין איי־גענעם מאַנטעל.

גענומען אויף זיך יִסוּרִים.

ר׳ אֶלְעָזָר בֶּן שִׁמְעוֹן האָט אָנגעטראָפען איינעם פון די בּעאַמטע, וואָס פערנעהמען זיך מיט נאָכשפּירען און חאַפּען גַנָבִים. פרעגט ביי איהם ר׳ אֶלְעָזָר: „ווי אַרום דערקענסטו די לייט? זענען זיי דען נישט ווי די ווילדע חַיוֹת, וואָס ביינאַכט געהען זיי אַרויס און בייטאָג בעהאַלטען זיי זיך? מעג־ליך, דו חאַפּסט גאָר ערהרליכע לייט און לאָזט־דורך די אומערהרליכע״. ענט־פערט איהם יענער: „וואָס קען איך דערצו העלפען? איך פאָלג דעם קעניגס בעפעהל״.

— אָט הער — זאָגט איהם ר׳ אֶלְעָזָר — וועל איך דיך אויסלערנען ווי דו זאָלסט טהון. אין דער פירטער שָׁעָה אין דער פריה זאָלסטו אַריינגעהן אין אַ שענק, בעמערקסטו דאָרט איינעם וואָס זיצט איבער אַ גלאָז וויין און דרימעלט—זאָלסטו זיך דערפרעגען אויף איהם: אויב ער איז אַ וואָל־לער־נער — איז ער אויפגעשטאַנען פאַר־טאָג צו'ם לערנען; אויב אַ אַרבייטער —

איז ער אויפגעשטאַנען פאַר־טאָג צו דער מְלָאכָה; אויב ניִשט דאָס און ניִשט דאָס—פּאַק איהם, ער איז אַ גַנָב.

זענען אָנגעקומען ר׳ אֶלְעָזָר׳ס ווערטער צו׳ם קעניג. בּעפעהלט מען: „דער בּריִעף־לעזער זאָל זיין דער בּריִעף־טרעגער״ [1]. שיקט מען נאָך ר׳ אֶלְעָזָר׳ן — און ער ווערט אַ גַנָבִים־חאַפּער. בּעפעהלט איהם ר׳ יְהוֹשֻׁעַ בֶּן קָרְחָה: „דו עסיג, זוהן פון ווייַן! [2] בּיז וואַנען וועסטו איבּערגעבּען אונזער גאָט׳ס פאָלק צום טויט?״ ענטפערט איהם אָפּ ר׳ אֶלְעָזָר: „דערנער רוים איך אוים פון׳ם ווייַנגאָרטען״. בּעפעהלט איהם ר׳ יְהוֹשֻׁעַ צוריק: „לאָז קומען דער אייגענטהימער פון׳ם ווייַנגאָרטען [3] און ער זאָל אויסרוימען די דערנער זייַנע״...

איינמאָל בּעגעגענט ר׳ אֶלְעָזָר׳ן אַ וועשער, פאַלט ער אויף איהם אָן און רופט איהם: „עסיג, זוהן פון ווייַן!״ טראַכט זיך ר׳ אֶלְעָזָר: „אַזוי פיעל חוּצְפָּה אין אַ מענשען, ניִשט אַנדערש ער איז אַ פערבּרעכער״. און בּאַלד הייסט ער זייַנע בּעדיענער און מע חאַפּט איהם. נאָכדעם, ווי ר׳ אֶלְעָזָר׳ן איז אָפּגעגאַנגען דאָס האַרץ, האָט ער זיך אַוועקגעלייגט אויסצולעזען דעם וועשער פון דער תְּפִיסָה און ס׳האָט איהם ניִשט געהאָלפען. האָט די זאַך ר׳ אֶלְעָזָר׳ן זעהר געקרענקט, און האָט אויף זיך געזאָגט:

וועֶר ס׳היט דעם צונג אין מויל—היט־איין
זיין אייגען לייַבּ פון לייד און פּיין.

ווען מ׳האָט דעם וועשער אויפגעהאַנגען, איז ר׳ אֶלְעָזָר געשטאַנען אונטער דעם בּוים פון דער תְּלִיָה און געוויינט. „ווער ווייסט — האָט ער זיך געטראַכט — צי איז דאָס מאָל ניִשט אומגעקומען דורך מיר אַן אומשילדיגער״. קומט מען און מע זאָגט איהם: „רֶבִּי, האָסט זיך דאָ ניִשט וואָס צו ערגערען; דער געהאַנגענער איז אַ בּעוואוסטער פערבּרעכער״. האָט ר׳ אֶלְעָזָר אַרויפגעלעגט די האַנד אויפ׳ן בּויך און אויסגערופען צופריעדען: „פרעהט זיך, געדערם מייַנע, פרעהט זיך! אויבּ אייער „ט אָ מ ע ר״ איז אַזוי, ווי איז שוין אייער „ג ע וו י ס״! איך מעג זיכער זיין, אַז צו אייך וועלען קיין ווערים ניִשט צושטעהן!״

דאָך האָט ער זיך אַלץ ניִשט געקענט בּערוהיגען. האָט מען איהם אייַנגעגיבּען שלאָף־געטראַנק, איהם אַוועקגעלייגט אין אַ מירמעלשטיינערן הויז און מ׳האָט איהם געעפענט דעם בּויך און אָפּגעצויגען פון דאָרט שמאַלץ גאַנצע קערבּ [4]. האָט מען געפּרובּט לאָזען דאָס שמאַלץ ליגען אויף דער זון אין די גרויסע היצען פון תַּמוּז און אָב—און ס׳האָט ניִשט בּעקומען קיין שלעכטען רֵיחַ. האָט ר׳ אֶלְעָזָר, שוין מעהר אַ בּערוהיגטער, געזאָגט אויף זיך מיט די ווערטער פון תְּהִלִּים:

[1] ד. ה. אלעזר אַליין זאָל ווערען דער גנבים־חאַפּער. [2] ד. ה. דו בּיסט אַראָפּ פון דיין פאָטער דעם צדיק׳ס וועג. [3] גאָט. [4] ר׳ אלעזר בן שמעון איז געוועזען אַ פעט־לייבּיגער.

„אויך מיין לייב וועט רוהען געזיכערט".

נאך אלעמען איז ר׳ אלעזר פארט ביי זיך אינוועניג אין הארצען נישט אינגאנצען רוהיג געווען — און ער האט אויסגעבעטען אויף זיך שווערע יסורים. יעדע נאכט האט מען איהם אונטערגעלייגט זעכציג אונטערבעטען, און יעדען פריהמארגען האט מען פון אונטער איהם אפגעצויגען זעכציג שאלען בלוט און אייטער. פלעג איהם דערנאך זיין פרוי צוגרייטען זעכציגער־ליי שפייזען — און ער פלעג צו־זיך קומען. אין בית־המדרש אריין האט זי איהם מעהר שוין נישט געלאזט געהן, די חכמים זאלען איהם דארט קיין צער נישט אנטהון.

אלע נאכט פלעגט ער רופען אויף זיך די יסורים מיט די ווערטער: „ברידער און גוטע פריינד מיינע, קומט צוגעהן!" און אלע פריהמארגען פלעגט ער זיי זאגען: „איצט געהט אייך אוועק!" — זיי זאלען איהם נישט שטערען פון לערנען א גאנצען טאג. דערהערט עס איינמאל זיין פרוי, ווערט זי אויף איהם שטארק אויפגעבראכט.

— אזוי גאר — זאגט זי — דו אליין מיט דיין אייגענעם ווילען רופסטו די יסורים אויף זיך! קארג האסטו שוין פערקריינקט מיין פאטער׳ס געלד! — האט זי פערנומען מיט זיך די קינדער, אוועק אין פאטער׳ס הויז און איהם איבערגעלאזט אליין. מאכט זיך, אז זעכציג שיפער זענען מיט זייערע זעכציג שיפען געפאהרען דעמאלט אויפ׳ן ים און ס׳האט זיך מיט א מאל אויף זיי אויפגעהויבען א שקוואל צו דערטרונקען זיי. נעהמען זיי זיך גאט בעטען און שרייען: „גאט פון אלעזר, רוף זיך אפ!" האט זיך דער ים גלייך בערו־היגט. ווי זיי זענען ארויף אויף דער טרוקעניש, האבען זיי אלע צוזאמען אוועקגעפיהרט ר׳ אלעזר׳ן א מתנה—זעכציג בעדינער, וואס האלטען זעכציג ביימעל געלד. פלעגען זיי שוין צוגרייטען פאר איהם אלע טאג זעכציגער־ליי שפייזען.

איינמאל רופט זיך אן ר׳ אלעזר׳ס פרוי צו דער טאכטער: „געה זיך דורך ועסטו זעהן, וואס מאכט איצט דיין פאטער אין געזונד?" קומט די טאכטער צו ר׳ אלעזר׳ן. ווי ער האט זי דערזעהן זאגט ער איהר: געה זאג דער מוטער דיינער: „ביי אונז געהט־צו רייכער ווי ביי זיי". האט ער אויף זיך אליין אויסגעטייטשט יענעם פסוק אין משלי וועגען דער „אשת חיל":

„זי איז ווי די שיפען פונ׳ם קויפמאן,
פון ווייטע לענדער בעקומט זי איהר ברויט".

פון גוט עסען און טרינקען איז דער קראנקער ר׳ אלעזר געקומען צו־זיך און ווידער אנגעהויבען קומען אין בית־המדרש. און זיין ווייב מיט די קינדער האבען זיך צוריקגעקעהרט צו איהם אהיים.

איינמאָל האָט זיך בײַ ר׳ אֶלְעָזָר׳ן אויפגעדעקט זײַן אָרים. דערזעהט זײַן פרוי דאָס שעהן לויטער לײַב זײַנס, האָט זי זיך צעלאַכט און באַלד דערנאָך צעוויינט. צעלאַכט האָט זי זיך פאַר פרייד. „אַז וואויל איז מיר — האָט זי געזאָגט — וואָס איך האָב מיך בעהעפט אינ׳ם לײַב פון דעם צַדִיק״. און צעוויינט האָט זי זיך פאַר גרוים צַער. „וועה און וואונד—האָט זי געזאָגט—אַזאַ גוף דאַרף אַרײַן אין דער ערד!״

פאַר׳ן טויט האָט ער אָנגעזאָגט דער פרוי: „איך ווייס, אַז די חֲכָמִים זענען אויף מיר אויפגעבראַכט, וועלען זיי מיר נישט טהון מײַן רעכט ווי געהעריג. דריבער זאָלסטו מיך בעסער אַוועקלעגען אינ׳ם אויבערשטובעל, און האָסט זיך פאַר מיר נישט וואָס צו שרעקען״.

אין אַ לאַנגע צײַט אַרום, נאָך ר׳ אֶלְעָזָר׳ס טויט, האָט זײַן פרוי איבער איהם דערצעהלט אָט וואָס:

— אַן ערך פון אַכטצעהן ביז צוויי און צוואַנציג יאָהר איז דער געשטאָרבענער אַלץ געליגען אין זײַן אויבערשטובעל. ווען איך פלעג אַהין אַרויף האָב איך איהם געקוקט אין די האָר פון קאָפּ, און אַז אַ האָר האָט זיך אויסגעריסען פלעג אַרויסטרעטען טראָפּען בלוט. איינמאָל דערזעה איך, ווי אַ ווערימיל קריכט־אַרויס בײַ איהם פונ׳ם אויער, האָב איך דערפון צַער. קומט ער מיר בײַנאַכט צו חָלום און זאָגט מיר: „ס׳איז גאָר־נישט; דאָס איז נור דערפאַר וואָס איך האָב געהערט מיט מײַנע אויערען ווי מ׳האָט אַמאָל בעלײַדיגט אַ תַּלְמִיד־חָכָם און איך האָב זיך אויף דעם נישט אָפּגערופען ווי געהעריג״.

אַז צוויי פלעגען קומען פאַר איהם זיך לאָדען, האָבען זיי זיך ביידע געשטעלט אויף דער טהיר און נאָכדעם, ווי יעדער פון זיי האָט אָפּגע׳טַעְנֶה׳ט זײַנס, האָט זיך געלאָזט הערען אַ קול פון אויבערשטובעל אַראָפּ: „דו דער און דער — ביסט אומגערעכט, און דו יענער און יענער — ביסט גערעכט״.

אַמאָל מאַכט זיך אַז ר׳ אֶלְעָזָר׳ס ווײַב האָט זיך געקריגט מיט איהר שְׁכֵנָה, און יענע האָט זי געשאָלטען: „הַלְוַאי זאָלסט האָבען אַזאַ סוף ווי דײַן מאַן, און אויך ווי ער נישט קומען צו קֶבֶר יִשְׂרָאֵל״. דערהערט אַזעלכע ווערטער, האָבען די חֲכָמִים זיך בעטראַכט, אַז מעהר טאָר שוין אַזוי נישט געדויערען און מע מוז דעם מֵת בעהאַלטען. ווי אַנדערע דערצעהלען, איז דער פאָטער זײַנער, ר׳ שִׁמְעוֹן בֶּן יוֹחַאי, געקומען די חֲכָמִים צו חָלום און זיי געזאָגט: „איין טײַבעלע האָב איך מײַן אייגענס בײַ אײַך און איהר ווילט עס נישט אָפּצובריינגען צו מיר״...

זענען געגאַנגען די חֲכָמִים איהם טהון זײַן רעכט און געוואָלט איהם בעהאַלטען, האָבען די אײַנוואוינער פון עַכְבְּרָא זיך געשטעלט און דאָס נישט דערלאָזט, ווײַל די אַלע יאָהרען וואָס ר׳ אֶלְעָזָר איז געליגען אין זײַן

אויבערשטובעל איז אויף זייער שטאָדט קיינמאָל נישט בעפאַלען קיין שום ווילדע חיה. איינמאָל אין אַ ערב יום־כפור, ווען די שטאָדט־לייט זענען געוועזען שטאַרק פערנומען, האָבען די חכמים געשיקט מענשען פון אַ נאָהענט שטעדטיל בירים, און יענע האָבען אַראָפּגענומען דעם מת אין דער מטה און איהם אוועקגעטראָגען אין דער הייהל פון זיין פאָטער. געקומען אהין, געפונען זיי אַ בעזע שלאַנג ליגט אַרומגעוויקעלט אַרום דעם אַריינגאַנג פון דער הייהל און לאָזט נישט אַריין. רופען זיי זיך אָן צו איהר: „שלאַנג, שלאַנג! עפען אויף דיין מויל און לאָז־אַריין דעם זוהן צו׳ם פאָטער״. האָט זי זיי געעפענט דעם אַריינגאַנג.

רַבִּי פִּנְחָס בֶּן יָאִיר.

נִישט גענאָסען פון פרעמדס.

מע דערצעהלט אויף רַבִּי פִּנְחָס בֶּן יָאִיר, אַז זינט ער לעבט האָט ער קיין „הַמּוֹצִיא״ נִישט געמאַכט איבער אַ פרעמד שטיקעל ברויט, און זינט ער איז געקומען צו׳ם שֵׂכֶל האָט ער שוין נִישט גענאָסען אֲפִילוּ פון זיין אייגענעם פאָטער׳ס אַ מאָהלצייט.

רַבִּי פִּנְחָס בֶּן יָאִיר אין וועג.

ר׳ פִּנְחָס בֶּן יָאִיר האָט זיך איינמאָל געלאָזט אין וועג צוליעב פִּדְיוֹן שְׁבוּיִם [1]. קומט ער ביז צו׳ם טיעפען טייך גִינַאי און קען איהם נִישט אריבער, רופט ער זיך אָן צו׳ם טייך:

— גִינַאי, גִינַאי! שפּאַלט דיין וואסער און מאַך פאַר מיר אַ וועג!

זאָגט דער טייך איהם:

— פִּנְחָס, פִּנְחָס! דו געהסט צו ערפולען דיין בעשעפער׳ס ווילען, איך געה צו ערפולען מיין בעשעפער׳ס ווילען; דו — אָדער וועסט איהם יאָ ערפולען, אָדער ניין, איך אָבער וועל איהם געוויס ערפולען״.

זאָגט ווידער ר׳ פִּנְחָס:

— שפּאַלסטו זיך נִישט פאַר מיר באַלד, בין איך אויף דיר גוֹזֵר, אַז קיין וואסער זאָל אין דיר קיינמאָל נִישט פליסען.

האָט דער טייך זיך באַלד פאַר איהם געשפּאַלטען און ער איז אריבער.

איז פון יענער זייט טייך געבליבען נאָך איינער, וואָס האָט געטראָגען ווייץ אויף מַצּוֹת צו פֶּסַח. בעפעהלט ר׳ פִּנְחָס דעם טייך:

— שפּאַלט זיך פאַר יענעם אויך, ער גייט זיך אָפּ מיט אַ מִצְוָה־זאַך. שפּאַלט זיך דער טייך ווידער.

איז אָבער דאָרט געווען נאָך אַ דריטער, אַן אראַבער, וואָס איז מיט זיי מיטגעגאַנגען אין וועג. בעפעהלט ר׳ פִּנְחָס ווידער דעם טייך:

---

[1]) אויסלעזען יודען פון געפענגעניש.

— שפּאַלט זיך אויך פֿאַר דעם, זאָל ער ניט האָבן צו זאָגן:
„אַזוי בעגעהט מען זיך מיט אַ מיטבעגלייטער!״
שפּאַלט זיך דער טײַך צו'ם דריטען מאָל.

קומט ר' פּנחס אָן אין אַ אײַנפֿאָהר־הויז, גיט מען דאָרט דעם עזעל זײַנעם גערשטען אין די זאַנגען, עסט ער ניט; דרעשט מען זיי אויס — עסט ער ניט; קלײַבט מען זיי איבער — ער עסט אַלץ ניט. רופֿט זיך אָן ר' פּנחס בן יאיר: „עס קען זײַן, מ'האָט פֿון זיי קיין מעשׂר [1]) ניט גענומען״. נעהמט מען אַראָפּ מעשׂר — האָט דער עזעל באַלד געגעסען.

זאָגט ר' פּנחס: „ער נעביך געהט טהון דעם באַשעפֿער'ס ווילען — און איהר גיט איהם גאָר עסען ניט קיין צורעכטגעמאַכטע תּבואה!״

דערהערט אַז ר' פּנחס קומט־אָן, געהט רבי [2]) איהם אַרויס אַקעגען.
זאַגט איהם רבי: „טהו מיר די ליעב און קום צו מיר אויף אַ מאָהלצײַט״.
— רעכט — ענטפֿערט ר' פּנחס.

הויבט־אָן דאָס פּנים בײַ רבי'ן צו שײַנען פֿאַר שׂמחה. רופֿט זיך צו איהם אָן ר' פּנחס: „וואָס מיינסטו, איך האָב גענומען אויף זיך, אַז איך זאָל בײַ יודישע קינדער ניט געניסען? חלילה! יודישע קינדער זענען הייליגע, איינער וויל און קען ניט, איינער קען און וויל ניט, דו אָבער אי דו ווילסט אי דו קענסט; נאָר איצט אײַל איך זיך, איך בין פֿערנומען מיט אַ מצוה־זאַך. צוריקוועגס וועל איך צו דיר אַרײַנגעהן״.

צוריקוועגס, ווען ער איז אַרײַנגעגאַנגען צו רבי'ן אין הויף, איז איהם אויסגעקומען דורכצוגעהן דורך אַ טהיר, וואו ס'זענען דאָרט געשטאַנען ווײַסע מויל־עזלען. רופֿט ער זיך אָן: „בײַ דעם דאָזיגען אין הויז איז פֿאַרהאַן דער מלאך־המות [3]) — און איך וועל בײַ איהם עסען!״ דערהערט עס רבי, געהט ער צו איהם אַרויס.

— איך וועל זיי פֿערקויפֿען — זאָגט ער איהם צו.
— „פֿאַר קיין בלינדען לייג ניט קיין שטרויכלונג״ [4]).
— איך וועל זיי אָפּלאָזען אויף הפקר.
— וועסטו נאָך ברײַנגען צו מעהר שאָדען.
— וועל איך זיי איבערשנײַדען די אָדערען פֿון די פֿיס.
— ס'איז אַ צער־בעלי־חיים.

---

[1]) אַ צעהנטעל. אין יענער צײַט האָט מען ניט געטאָרט געניסען פֿון תבואה איידער מ'האָט געגיבען פֿון איהר אַ צעהנטיל פֿאַר די לוויים. [2]) אַזוי האָט מען גע־רופֿען פֿערקורצט דעם נשיא ר' יהודה (זעה ווײַטער „ר' יהודה הנשיא״). [3]) ווײַסע מויל־עזלען קענען מזיק זײַן מענשען. [4]) ד. ה. מע טאָר ניט פֿערפֿיהרען ניט קיין געניטען.

— וועל איך זיי טויטען.

— וועסטו עובר זיין אויף „בל תשחית״ [1].

רבי איז דאך צו איהם צוגעשטאנען ער זאל איהם נישט אפזאגען און זאל אריין אין שטוב צו איהם עסען. און ווי זיי שטעהען אזוי איינס אקעגען אנדערען, וואקסט־אוים צווישען זיי פלוצום א הויכער בארג.

האט רבי זיך געזעגענט און דערביי געזאגט:

— אויב ביי׳ם לעבען איז מיט זיי אזעלכעם [2], ווי איז שוין מיט זיי נאכ׳ן טויט!

א פאר מעסטליך—אויף קעמלען מיט עולען.

אין דער שטאדט, אין דרום־קאנט, וואו ר׳ פנחס בן יאיר האט געוואוינט, זענען איינמאל אראפגעקומען פון דער פרעמד צוויי ארומע מענשען זוכען זיך דארט פרנסה. האבען זיי אפגעלייגט ביי ר׳ פנחס בן יאיר׳ן א פאר מאס גערשטען, וואס זיי האבען מיט זיך געהאט. דערנאך זענען די צוויי פרעמדע אוועק פון דארט און זייער ביסעל גערשטען איז פערבליבען ביי ר׳ פנחס׳ן. געדויערט א שטיקעל צייט און יענע קומען נישט; נעהמט ר׳ פנחס די גערשטען און פערזייעט זיי, און דערנאך אז די תבואה איז אויסגעוואקסען האט ער זי אפגעשניטען און אריינגענומען אין שייער. און אזוי האט ער געטהון יאהר נאך יאהר אויך מיט די ניי־אויסגעוואקסענע גערשטען.

אין זיבען יאהר ארום קומען צוריק די צוויי ארומעלייט און מאהנען ביי איהם זייערע פאר מעסטליך גערשטען. ר׳ פנחס האט זיי באלד דערקענט, פיהרט ער זיי צו צו׳ם שייער, בעווייזט זיי אויף די גרויסע הויפענס מיט גערשטען און זאגט זיי: „דאס וואס איהר זעהט איז אינגאנצען אייערס; געהטברייגנט קעמלען און עזלען און פערנעהמט אייערע אוצרות״.

דער אויסגעזוכטער פעריל.

ביי׳ם סארעצענער קעניג איז איינמאל אראפגעפאלען פון זיין קרוין א זעהר טייערער פעריל, און איידער מ׳האט זיך געריהרט איהם אויפהויבען איז אנגעלאפען א מויז, איינגעשלינגען דעם פעריל און אנטלאפען. קומט דער קעניג צו ר׳ פנחס בן יאיר, ער זאל איהם העלפען צו בעקומען צוריק פון דער מויז דעם פערלוירענעם פעריל.

---

[1] נישט פערדארב. א זאך וואס האט עפיס א ווערטה, טאר מען עס, לויט דער תורה, נישט פערדארבען. [2] טהוט גאט אזעלכע נסים מיט די צדיקים.

פרעגט איהם ר׳ פִּנְחָס: „וואָס בִּין איך דען, אַ שפּרעכער?"
זאָגט איהם דער קעניג: „צוליעב דיין גוטען נאָמען בִּין איך געקומען".
בּעפעהלט ר׳ פִּנְחָס אויף די מייז, זיי זאָלען זיך אַלע צונויפקומען.
טהוען זיי אַזוי. זעהט ער, אַז איינע פון זיי איז הויקערדיג.

— בּיי דער איז עס — מאַכט ר׳ פִּנְחָס. און ער האָט בּאַלד בּעפוילען אויף דער מויז — און זי האָט דעם פּעריל אויסגעשפּיגען.

רבי יהודה הנשיא (רבי).

פערביטען די קינדער.

די רוימישע רעגירונג האט איינמאל ארויסגעלאזט א גזירה אויף יודען, זיי זאלען נישט מל זיין זייערע קינדער. און צו יענער צייט איז ביי'ם נשיא ר' שמעון בן גמליאל געבוירען געווארען דאס קינד יהודה, וואס איז געווארען דערנאך בעוואוסט מיט'ן נאמען רבי אדער רבנו הקדוש [1]). טראכט זיך דער פאטער ר' שמעון: „געשיקט זיך, מיר זאלען גאט'ס בעפעהל נישט הערען און די גזירה פון די רשעים פאלגען?" — נעהמט ער באלד און איז מל דאס קינד. דערוואוסט זיך דערפון דער שטאטסהאלטער. שיקט ער רופען ר' שמעון'ען און פרעגט איהם: „ווי קומסטו איבערצוטרעטען דעם קעניג'ס בעפעהל?"

— איך האב געפאלגט גאט'ס בעפעהל — ענטפערט ער איהם.

זאגט איהם דער שטאטסהאלטער: „אמת, איך דארף זיך פערהאלטען צו דיר מיט פיעל כבוד, ווייל דו ביסט דאך דער עלטסטער פון דיין פאלק, נאר אפלאזען דיך פריי קען איך נישט, ווייל ס'איז א גזירה פונ'ם מלך".

— און וואס מיינסטו מיר צו טהון? — פרעגט ר' שמעון.

— איך וועל דיך אפשיקען צו'ם מלך און לאז ער מיט דיר טהון ווי זיין ווילען.

שיקט ער אפ דאס נייגעבוירענע קינד מיט זיין מוטער צו'ם קעניג. פערברייינגען זיי א גאנצען טאג אין וועג, און צונאכט האבען זיי זיך אפגעשטעלט אין וועג אויף נאכט-לעגער אין הויז פון א פארנעהמער רוימישער פאמיליע, זייערע אלטע גוטע פריינד. דארף זיך מאכען, אז ביי דער מוטער פון דער פאמיליע איז אין יענער צייט אויך געבוירען געווארען א קינד, מיט'ן נאמען אנטונינוס. ווי די רוימערין האט דערזעהן איהר בעליעבטע פריינדין, דעם נשיא'ס פרוי, פרעגט זי ביי איהר: „ווי קומסטו אהער?" דערצעהלט זי איהר איינגאנצען די מעשה: „ס'איז אויף אונז ארויס אזא און אזא גזירה, מע זאל נישט מל זיין קיין יודישע קינדער. איך האב אבער מיין

[1]) אונזער הייליגער רבי.

קינד יאָ מַל געווען, און דערפאַר פּיהרט מען אונז בּיידע צו׳ם קעניג״. ווי די רוימערין האָט דאָס דערהערט זאָגט זי איהר: „אויב דו ווילסט קענסטו מיין קינד, דאָס ניט־גע׳מל׳עטע, נעהמען מיט זיך, און דיין קינד לאָז איבּער בּיי מיר בּיז דו וועסט געהן צוריק״. טהוט זי עס און געהט מיט׳ן פרעמבּי־טענעם קינד צו׳ם קעניג.

קומט יענער שטאַטהאַלטער און בּרייננגט דעם נְשִׂיא׳ס פרוי מיט׳ן קינד פאַר׳ן קעניג. הייסט דער קעניג נאָכפאָרשען, לאָזט זיך אויס אז דאָס קינד איז גאָר נישט גע׳מל׳עט. ווערט דער קעניג אויפגעבּראַכט און הייסט טויטען דעם שטאַטהאַלטער, און די מוטער מיט׳ן קינד האָט ער אָפּגעלאָזט בְּשָׁלוֹם.

און אַז רֶבִּי׳ס מוטער איז געקומען צו איהר פריינדין, אַנְטוֹנִינוּס׳עס מוטער, זאָגט איהר יענע:

— וויבּאַלד דער אַלמעכטיגער האָט אַזוי געפיהרט אַז ס׳זאָל געשעהן דיר און דיין זוהן אַ נֵס דורך מיר און מיין זוהן, זאָלען די צוויי קינדער בּלייבּען אייבּיג טרייע חֲבֵרִים.

אכט מַעֲלוֹת.

ר׳ שִׁמְעוֹן בֶּן מְנַסְיָא זאָגט: אכט מַעֲלוֹת געפונען די חֲכָמִים בּיי די צַדִּיקִים: שעהנקייט, קראַפט, רייכקייט, כָּבוֹד, קלוגשאַפט, לאַנגע יאָהר, גרייז־גרויהייט און קינדער — און צו די אַלע זאַכען אינאיינעם האָבען זוכה געווען רֶבִּי מיט זיינע קינדער.

קראַנק געוואָרען און געזונט געוואָרען.

נאָך ר׳ אֶלְעָזָר בֶּן שִׁמְעוֹנ׳ס טויט [1] האָט רֶבִּי געשיקט איבּערעדען מיט דער אַלְמָנָה, זי זאָל פאַר איהם חֲתוּנָה האָבּען. שיקט זי איהם אָפּ אַ ענטפער מיט די ווערטער: „די כְּלִי וואָס איז בּענוצט געוואָרען אויף הייליגס—זאָל גאָר וואָכעדיג ווערען?״ שיקט ער צו איהר ווידער: „לאָז זיין אַז ער איז גרעסער געווען פון מיר אין לערנען, אָבּער אין גוטע מַעֲשִׂים איז ער דען אויך גרעסער געווען?״ ענטפערט זי איהם ווידער: „אין תּוֹרָה ווייס איך גראָד נישט, אין גוטע מַעֲשִׂים אָבּער ווייס איך יאָ — ער האָט אויף זיך אַליין יִסּוּרִים גענומען״.

טראַכט זיך רֶבִּי: „ליעב זענען יִסּוּרִים״—נעהמט ער אויף זיך יִסּוּרִים דרייצעהן יאָהר דורכאַנאַנד: זעקס יאָהר האָט ער געליטען פון אַ שווער ענטצינדונג און זיבּען — פון אַ שווערען וועהטיג אין מויל.

---

[1] זעה אויבּען ז׳ 163.

ווען די וועהטיגען זענען איהם צוגעטראָטען פלעגען זיינע קולות געהען ביז אונטער'ן הימעל.

רֶבִּי'ס שטאַלמייסטער איז רייכער געווען פונ'ם פערסישען קעניג, און אַז ער פלעג ברייינגען פוטער פאַר די פִּיה — האָבען זייערע פערשידענע קולות זיך געלאָזט הערען אויף דריי מיל דערווייט. פלעג ער שטענדיג ציעלען צו ברייינגען פאַר'ן פִּיה דאָס פוטער פונקט דעמאָלט, ווען רֶבִּי'ס וועטהיגען פלעגען זיך אָנרופען. דאָך זענען רֶבִּי'ס קולות געגאַנגען נאָך העכער און פלעגען דערגעהן וויַיט־וויַיט ביז צו די רייזענדער אויפ'ן יַם.

ווי אַנדערע דערצעהלען, זענען רֶבִּי'ס יִסוּרִים געקומען אויף איהם דורך אַ סִבָּה און אויך אַוועק פון איהם דורך אַ סִבָּה:

איינמאָל האָט מען אין גאַס פערביי רֶבִּי'ן דורכגעפיהרט אַ קעלבעל צו דער שְׁחִיטָה. רייַסט זיך דאָס קעלבעל אויס, לויפט־צו צו רֶבִּי'ן און אַריינשטעקענדיג דעם קאָפּ אונטער דער פאָלע פון זיין מאַנטעל לאָזט עס אַרויס אַ וויינענדיגען בְּרוּם, ווי איינער זאָגט: „ראַטעווע מיך!" רופט זיך אָן רֶבִּי: געה דיין וועגס, אויף דעם ביסטו געבוירען געוואָרען".

— ער האָט גאָר קיין רַחְמָנוּת נישט! — האָט מען אויפ'ן הימעל געזאָגט — זאָלען קומען אויף איהם יִסוּרִים.

און רֶבִּי איז באַלד קראַנק געוואָרען.

אין אַ צייט אַרום מאַכט זיך, אַז רֶבִּי'ס דינסט האָט בִּשְׁעַת קעהרען די שטוב געוואָלט אויסקעהרען און אַרויסוואַרפען אויף דער גאַס קליינע ווי־זעליך. דערזעהט עס רֶבִּי, רופט ער זיך אָן: „לאָז זיי צו רוּה, „דער רַחְמָנוּת זיינער (גאָט'ס) איז אויף אַלע בעשעפעניש" — שטעהט ביי אונז געשריבען".

— ער האָט רַחְמָנוּת — האָט מען אויפ'ן הימעל געזאָגט — דאַרף מען אויף איהם אויך רַחְמָנוּת האָבען.

און רֶבִּי איז באַלד גענעזען געוואָרען.

אין אַ הונגער־יאָהר.

איינמאָל אין אַ הונגער־יאָהר האָט רֶבִּי אויפגעעפענט אַלע זיינע אַמבאַרען פון תְּבוּאָה און האָט אויסגערופען: „זאָלען אַריינגעהן אַלע ווער ס'קען מִקְרָא[1] צי מִשְׁנָה, צי תַּלְמוּד, צי הֲלָכָה, צי אַגָּדָה; קיין עַם־הָאָרֶץ[2] אָבער זאָל נישט אַריינגעהן". האָט זיך יוֹנָתָן בֶּן עַמְרָם דורכגעשטופּט און איז אַריין.

— רֶבִּי — זאָגט ער — זיי מיר מְפַרְנֵס.

---

[1]) ביבעל. [2]) גראָבער יונג, וואָס קען גאָר נישט.

— קענסטו מִקְרָא? — פרעגט איהם רֶבִּי.

— ניין.

— קענסטו מִשְׁנָה?

— ניין.

— אויב אַזוי — זאָגט איהם רֶבִּי — פאַר וואָס קומט דיר מְפַרְנֵס זיין?

— שפּייז מיך ווי אַ הונט און אַ ראָב.

הייסט ער איהם שפּייזען.

ווי יוֹנָתָן בֶּן עַמְרָם איז אַרויס האָט רֶבִּי זיך שטאַרק געערגערט. „וועה איז מיר! — האָט ער אויסגעשריגען — פון מיין ברויט האָב איך אַוועקגעגעבען אַן עַם־הָאָרֶץ". זאָגט איהם זיין זוהן ר' שִׁמְעוֹן: „מעגליך דאָס איז גאָר דיין תַּלְמִיד יוֹנָתָן בֶּן עַמְרָם, וואָס זיין גאַנץ לעבען האָט ער פון כְּבוֹד־הַתּוֹרָה גאָרנישט געוואָלט געניסען?"

האָט מען נאָכגעפאָרשט די זאַך און ס'האָט זיך טאַקי אַזוי אַרויסגעוויזען. האָט רֶבִּי געזאָגט: „פון היינט־אָן לאָז אַריינגעהן ווער עס וויל".

אַחֵר'ס טאָכטער פאַר רֶבִּי'ן.

אַחֵר'ס אַ טאָכטער איז איינמאָל געקומען פאַר רֶבִּי'ן און האָט איהם געזאָגט: „רֶבִּי, דערהאַלט מיך ביים לעבען".

— וועמענס טאָכטער ביסטו? — פרעגט ער זי.

— אַחֵר'ס טאָכטער בין איך — ענטפערט זי.

— וואָס? — רופט־אויס רֶבִּי — נאָך איז דאָ פון זיינע קינדער אויף דער וועלט? אויף אַזעלכע ווי ער איז דאָך געזאָגט געוואָרען: „ניט קיין קינד ניט קיין קינדס־קינד זאָל איהם בלייבען אין זיין פאָלק"!

זאָגט זי: „רֶבִּי, געדיינק איהם זיין תּוֹרָה און דערמאָהן זיך ניט אין זיינע מַעֲשִׂים".

איז באַלד אַראָפּ אַ פייער פון הימעל און אַרומגעכאַפּט רֶבִּי'ס שטוהל. האָט רֶבִּי זיך צעוויינט און דערביי געזאָגט:

— אויב פאַר די וואָס שעמען זיך מיט דער תּוֹרָה איז אַזוי, ווי איז שוין פאַר די וואָס בערימען זיך מיט איהר!

אַ דאָרף מיט קינדער.

פון דרייצעהן ברודער זענען צוועלף געשטאָרבען אָהן קינדער. קומען די צוועלף אַלְמָנוֹת פאַר רֶבִּי'ן און פאָדערען, אַז דער איבערגעבליבענער שוואָגער זאָל זיי נעהמען לויט דעם דין פון יִבּוּם[1]. הייסט רֶבִּי דעם

[1] אַז איינער פון צוויי ברידער שטאַרבט אָהן קינדער, מוז דער צווייטער מייבם זיין (נעהמען) די שוועגערין, אויב ניט — דאַרף ער איהר געבען חליצה.

שוואָגער ער זאָל זיי געהמען, זאָגט יענער: „רבּי, איך פערמאָג נישט זיי אַלע אויסצוהאַלטען". זאָגען די ווייבער: „מיר וועלען אַליין אויסהאַלטען די שטוב, יעדע פון אונז אַ חודש אין יאָהר".

— ווער וועט אָבער אויסהאַלטען דאָס הויז — פרעגט דער שוואָגער — אינ'ם דרייצעהנטען חודש פון אַ עיבור־יאָהר?

— דאָס נעהם איך אויף זיך — זאָגט רבּי.

ווינשט ער זיי צו אַלעם גוטס, און זיי געהען זיך אַוועק.

אין דריי יאָהר אַרום קומען ווידער די צוועלף ווייבער אָנגעלאָדענע מיט זעקס און דרייסיג קליינע קינדער. מעלדעט מען רבּי'ן: „אַ גאַנצער דאָרף מיט קינדערליך זענען געקומען דיך בּעגריסען". קוקט רבּי אַרויס דורכ'ן פענסטער און דערזעהט זיי.

— וואָס טהוט איהר דאָ? — פרעגט ער זיי.

— מיר זענען געקומען — זאָגען זיי — זאָלסט אונז אויסהאַלטען דעם איצטיגען דרייצעהנטען חודש פונ'ם עיבור־יאָהר.

האָט רבּי געהייסען זיי גיבען זייער בּעדערפעניש אויף דעם גאַנצען חודש.

שיער אַראָפּגעבראַכט משיח'ן.

אליהו הנביא פלעגט אָפט קומען אין רבּי'ס ישיבה. איינמאָל אין אַ ראש־חודש־טאָג איז ער געקומען שפּעטער ווי אַלע מאָל. פרעגט איהם רבּי: „ווי קומט עס, וואָס דו האָסט היינט אַזוי פערשפּעטיגט?"

ענטפערט ער: „בּיז איך האָב אויפגעהויבען אין דער מערת־המכפּלה אַבֿרהם'ן, איהם אָפּגעוואַשען די הענד, בּיז ער האָט געענדיגט די תּפילה זיינע און איך האָב איהם צוריקגעלעגט אויף זיין אָרט, דאָס זעלבּע דערנאָך מיט יצחק'ן, דערנאָך מיט יעקבֿ'ן"...

— קענסט דאָך זיי אויפהויבען אַלע מיט אַמאָל?

— איך האָב איבּערגעטראַכט: אפשר וועלען זיי צוזאַמען זיך שטאַרק נעהמען מתפּלל זיין און וועלען אַראָפּבּריינגען משיח'ן פאַר דער צייט.

פרעגט רבּי אליהו'ן: „איז פאַרהאַן זייער גלייכען אויף דער וועלט".

— פאַרהאַן — ענטפערט אליהו — ר' חייא.

איז רבּי גוזר־תּענית[1] און מע שטעלט פאַר'ן עמוד מתפּלל זיין ר' חייא'ן מיט זיינע קינדער. ווי זיי האָבען אַרויסגעזאָגט אין שמונה־עשׂרה די ווערטער „משיב הרוח"[2] — האָט בּאַלד גענומען בּלאָזען אַ ווינט; בּיי

[1] רופט־אויס אַז מע זאָל דעם טאָג פאַסטען. [2] ער (גאָט) לאָזט בּלאָזען דעם ווינט.

די ווערטער „מוריד הגשם“ [1]) — האט א גאס געטהון א רעגען. געקומען צו „מחיה המתים [2]) — איז די וועלט פערציטערט געווארען.

— ווער האט עס ארויסגעגיבען דעם סוד אויף דער וועלט? — האט מען אויפ׳ן הימעל געפרעגט.

— אליהו — ענטפערט מען.

ברײנגט מען ארויף אליהו׳ן און ער בעקומט זעכציג שמיץ מיט פײ־ערדיגע ריטער.

לאזט זיך באלד אליהו אראפ, פערשטעלט זיך פאר א בער און רײסט זיך אריין צווישען עולם. דערשרעקט מען זיך און מע צעלויפט זיך.

לעגיאנען און פליגען.

אנטונינוס איז אײנמאל אנגעקומען קיין קיסאריע, שיקט ער רופען צו זיך רבי׳ן. נעהמט רבי מיט זיך ר׳ שמעונ׳ען זײן זוהן און דעם גרויסען ר׳ חיא׳ן און געהט צו אנטונינוס׳ן. געקומען אהין, דערזעהט ר׳ שמעון ווי בײ׳ם פאלאץ שטעהט א לעגיאן רוימישע זעלנער, אלע שעהנע, געזונטע און הויכוואוקסיגע, דערלאנגען מיט די קעפ ביז צו די זײלען־קרוינדליך. רופט ער זיך אן צו ר׳ חיא׳ן: „זעה נור עשו׳ס קעלבער, ווי געשטאפט זײ זענען!“ נעהמט ר׳ חיא און פיהרט איהם אין מארק און ווײזט איהם דארט אויף א קארב מיט טרויבען און פײגען, בעזעצטע מיט פליגען. „דו זעהסט—זאגט ער איהם — אט די פליגען מיט יענעם לעגיאן האבען אײן גלײכע ווערטה“.

דערצעהלט דערנאך ר׳ שמעון דעם פאטער, וואס ער האט געזאגט ר׳ חיא׳ן און וואס דער האט איהם געענטפערט. זאגט איהם רבי: „וואס, אזא ווערטה האבען זײ בײ ר׳ חיא׳ן דעם בבל׳ער [3]) אין די אויגען, אז ער פערגלײכט זײ מיט פליגען? אט די לעגיאנען זענען גלײך ווי גארנישט, פליגען אבער—דורך זײ פיהרט גאט ברוך־הוא אמאל אוים זײנע א שליחות“.

וואס „צו“ איז איבריג.

אנטונינוס האט אמאל געפרעגט בײ רבנו הקדוש:

— ווי מײנסטו, ס׳איז רעכט צו מתפלל זײן פאר גאט אלע ווײלע?

— ס׳איז נישט רעכט — ענטפערט ער.

— פאר וואס?

— מ׳זאל נישט ווערען צו הײמיש מיט גאט.

איז אנטונינוס מיט דעם ענטפער נישט געבליבען צופרידען.

---

[1]) ער לאזט געהן א רעגען. [2]) ער מאכט לעבעדיג די טויטע. [3]) ר׳ חיא איז געקומען קיין ארץ־ישראל פון בבל.

וואָס טהוט רַבֵּנוּ הַקָדוֹשׁ? מאָרגען גאַנץ פריה קומט ער צו אַנטוֹנִינוּס'ען און בּעגריסט איהם: „פריעד צו דיר, גרויסער פירשט!" שפּעטער מיט אַ ווײַלע קומט ער ווייטער אַרײַן: „פריעד צו דיר, קעניג!" נאָך אין אַ ווײַלע — ער איז ווידער דאָ מיט זײַן גרים: „פריעד צו דיר, אימפּעראַטאָר!"

ווערט שוין אַנטוֹנִינוּס אַבּיסעל אויפגעבּראַכט. „וואָס הייסט עס — זאָגט ער איהם — נישט אַנדערש, בּיסט אויסען צו בּעלייידיגען דעם קעניג!"

— אַזוי! — זאָגט רֶבִּי — זאָלען דײַנע אויערען הערען וואָס דײַן מויל רעדט: אויב דו, בּלוט און פליישׁ, פּיהלסט זיך בּעלייידיגט אַז מע בּעגריסט דיך אַלע ווײַלע, הײַנט ווי זאָל עס שוין זײַן מיט'ן קעניג איבּער אַלע קעניגען! איהם איז געוויס נישט רעכט צו בּעלעסטיגען אַלע ווײַלע.

א טײַערע מַתָּנָה.

אײַנער אַ פאָרנעהמער רוימער, אַרְטְבָן, רֶבִּי'ס אַ גוטער פרײַנד, האָט איהם אײַנמאָל געשיקט אַ מַתָּנָה טײַערע פּערִיל, און דערבּײַ געבּעטען איהם אָפּשיקען צוריק צו'ם אַנדענק אויך אַזעלכע טײַערע זאַכען. שיקט איהם רֶבִּי אַ מְזוּזָה.

וואונדערט זיך יענער און שיקט רֶבִּי'ן פרעגען:

— וואָס הייסט עס, איך האָבּ דיר געשיקט זאַכען וואָס ס'איז זיי גאָרנישט אָפּצושאַצען, און דו שיקסט מיר אָפּ צוריק אַ זאַך, וואָס מע קויפט עס פאַר אַ פולאָר [1])!

ענטפערט איהם רֶבִּי:

— אַלע מײַנע און דײַנע טײַערסטע זאַכען קענען זיך נישט גלײַכען צו דער קלייינער זאַך. נאָך מעהר, דו האָסט מיר געשיקט זאַכען וואָס איך דאַרף זיי היטען, איך אָבּער האָבּ דיר געשיקט אַזאַ זאַך וואָס זי וועט דיך היטען.

רֶבִּי'ס פְּטִירָה.

פאַר דער פְּטִירָה [2]) האָט רֶבִּי געזאָגט: „די קינדער מײַנע בּעדאַרף איך".

קומען צו איהם אַרײַן די קינדער. זאָגט ער זיי אָן:

— קינדער, אָפּהיטען זאָלט איהר דער מאַמע'ס כָּבוֹד. דאָס ליכט זאָל בּרענען אויף זײַן אָרט, דער טיש זאָל שטעהן געגרייט אויף זײַן אָרט, דאָס בּעט זאָל בּלײַבּען פערבּעט אויף זײַן אָרט. יוֹסֵף חֵיפָא'ר און שִׁמְעוֹן אֶפְרָתִי — זיי האָבּען מיך בּעדינט בּײַ מײַן לעבּען און זיי זאָלען מיך בּעדינען נאָך מײַן טויט.

---

[1]) אַ רוימישע קלייינע מטבע. [2]) שטאַרבּען.

זאָגט ער ווייטער: „די חַכְמֵי־יִשְׂרָאֵל בּעדאַרף איך".
קוּמען צו איהם אַריין די חַכְמֵי־יִשְׂרָאֵל. זאָגט ער זיי אָן:
— איהר זאָלט אויף מיר אין די שטעדט קיין הֶסְפֵּדִים נישט מאַכען. נאָך שְׁלֹשִׁים [1]) נעהמט זיך צוריק צו'ם לערנען אין דער יְשִׁיבָה. שִׁמְעוֹן מיין זוהן זאָל זיין „חָכָם", גַמְלִיאֵל מיין זוהן — נָשִׂיא, חֲנִינָא בֶּן חָמָא — זאָל זיין ראש־יְשִׁיבָה.
זאָגט ער ווידער: „מיין יונגערען זוהן בּעדאַרף איך".
געהט ר' שִׁמְעוֹן צו איהם אַריין. גיט איהם רַבִּי איבּער די כְּלָלִים, ווי דער „חָכָם" דאַרף זיך בּעגעהן.
זאָגט ער ווייטער: „מיין עלטערען זוהן בּעדאַרף איך".
געהט ר' גַמְלִיאֵל צו איהם אַריין. גיט איהם רַבִּי איבּער די כְּלָלִים ווי דער נָשִׂיא דאַרף זיך פיהרען. „זוהן מיינער — האָט ער איהם געזאָגט — פיהר דיין נְשִׂיאוּת מיט גרויסקייט, פערהאַלט זיך שטרענג צו די תַּלְמִידִים".
דעם לעצטען טאָג פאַר רַבִּי'ס פְּטִירָה האָבּען די חֲכָמִים אויסגערופען אַ תַּעֲנִית און מ'האָט נישט אויפגעהערט צו תְּפִלָּה טהון. „ווער ס'וועט דער ערשטער אָנזאָגען: „רַבִּי איז געשטאָרבּען" — האָט דער עוֹלָם אויסגעשריגען — דער פערדינט געשטאָכען ווערען מיט אַ שווערד".
געהט־אַרויף רַבִּי'ס דינסט אויפ'ן דאַך און שטעלט זיך בּעטען. „פון אויבּען — זאָגט זי — פערלאַנגט מען רַבִּי'ן און פון אונטען פערלאַנגט מען רַבִּי'ן; הַלְוַאי, רִבּוֹנוֹ־שֶׁל־עוֹלָם, די אונטערשטע זאָלען בּייקומען די אויבּערשטע!" נאָכדעם ווי זי האָט אָבּער געזעהן ווי רַבִּי ליידט זעהר שטאַרק, האָט זי גענומען בּעטען פערקעהרט: „הַלְוַאי, רִבּוֹנוֹ־שֶׁל־עוֹלָם, די אויבּערשטע זאָלען בּייקומען די אונטערשטע!" די חֲכָמִים אָבּער האָבּען אַלץ נישט אויפגעהערט תְּפִלָּה צו טהון. האָט זי געחאַפּט אַ קרוג און אַראָפּגעוואָרפען פונ'ם דאַך. האָבּען די חֲכָמִים איבּערגעריסען די תְּפִלָּה — און אין דער וויילע איז רַבִּי'ן די נְשָׁמָה אויסגעגאַנגען.
הייסען די חֲכָמִים בַּר־קַפָּרָא'ן: „געה־אַריין, זעה ווי ס'האַלט". געהט ער אַריין און געפונט, אַז רַבִּי איז שוין אויסגעגאַנגען. צערייסט ער אויף זיך דאָס קלייד און הויבּט־אָן צו קלאָגען מיט די ווערטער:

הימעל־לייבּען [2]) און ערד־פעלזען [3])
האָבּען צוגעהאַלטען דעם היילינגען אָרון.
בּייגעקומען האָבּען הימעל־לייבּען די ערד־פעלזען —
און געפאַנגען איז דער היילינגער אָרון!

— געשטאָרבּען? — פרעגען זיי איהם דערשראָקענע.

---

[1]) דרייסיג טאָג. [2]) ד. ה. מלאָכים. [3]) צדיקים.

— איהר זאָגט עס — האָט ער געענטפערט — איך האָב נישט געזאָגט.

פאַר׳ן אויסגעהן האָט רבּי אויפגעהויבען זיינע צעהן פינגער געגען הימעל: „רבּונו־של־עולם — האָט ער אויסגערופען — דיר איז דאָך גוט בעוואוסט ווי איך האָב זיך מיט מיינע צעהן פינגער געמיהט אין דער תּורה און אַליין נישט גענאָסען פון דער וועלט אַפילו מיט׳ן מינדסטען פינגעריל, זאָל זיין דער ווילען דיינער, אַז איך זאָל קומען בּשלום אין מיין רוה!"

איז אַרויס אַ בּת־קול און האָט געזאָגט:

„ער זאָל קומען אין פריעד, רוהען זאָל ער אויף זיין לאַגער".

דעם טאָג וואָס רבּי איז געשטאָרבען האָט זיך געלאָזט הערען אַ בּת־קול: „ווער ס׳איז בּייגעווען בּיי רבּי׳ס פּטירה איז געזיכערט מיט עולם־הבּא".

איז דאָרט געווען איין וועשער, וואָס אַלע טאָג פלעגט ער קומען צו רבּי׳ן, און גראָד דעם טאָג איז ער נישט געקומען. ווי ער האָט דערהערט דעם בּת־קול, איז ער אַרויף אויפ׳ן דאַך און זיך אַראָפּגעוואָרפען אויף דער ערד און געפאַלען טויט. איז ווידער אַרויס אַ בּת־קול: „דער וועשער איז אויך געזיכערט מיט עולם־הבּא!".

רַבִּי חִיָא.

ווי מאַכט מען, די תּוֹרָה זאָל נישט פערגעסען ווערען?

אַז ר׳ חִיָא האָט זיך איינמאָל צעאַמפּערט מיט ר׳ חֲנִינָא׳ן, האָט איהם ר׳ חֲנִינָא געזאָגט: „מיט מיר אַמפּערסטו זיך? ווען די תּוֹרָה זאָל חָלִילָה פון יודען איינגאַנצען פערגעסען ווערען, וואָלט איך דורך מיין שאַרפזין זי צוריק אויפגעשטעלט״.

זאָגט איהם ר׳ חִיָא: איך אָבער וואָלט געמאַכט אַזוי, אַז די תּוֹרָה זאָל גאָר קיינמאָל נישט פערגעסען ווערען. ווייסט וואָס איך וואָלט געטהון? איך וואָלט געגאַנגען און פערזייעט פלאַקס, אויסגעפלאָכטען דערנאָך נעצען און געפאַנגען מיט זיי הערשען; מיט׳ן הערשען־פלייש וואָלט איך געשפייזט יְתוֹמִים און פון דער פעל אויסגעאַרבייט פּאַרמעט און אויפגעשריבען פינף חוּמָשִׁים פון דער תּוֹרָה, און וואָלט זיך אוועקגעלאָזט אין אַ שטאָדט וואו קיין דַרְדְקֵי־מְלַמְדִים [1] זענען נישטאָ, און וואָלט דאָרטען אויסגעלערענט פינף קליינע קינדער די פינף חוּמָשִׁים, יעדען איין חוּמָש, און זעקס אַנדערע קינדער וואָלט איך אויסגעלערענט אויסענוועניג [2] די זעקס סְדָרִים [3] מִשְׁנָיוֹת, יעדען איין סֵדֶר, און פאַר׳ן אוועקגעהן פון דאָרט, צוליעב דאָס זעל־בע אין אַ צווייטער שטאָדט, וואָלט איך זיי אָנגעזאָגט: „בּיז איך וועל אַהער צוריקקומען זאָל יעדער פון אייך אויסלערנען דעם צווייטען דאָס וואָס ער קען״. און אַזוי אַרום וואָלט איך געמאַכט די תּוֹרָה זאָל קיינמאָל נישט פער־געסען ווערען פון יודען.

און דערפאַר האָט רַבִּי איינמאָל אויסגערופען: „ווי גרויס זענען חִיָא׳ס מַעֲשִׂים!״ האָט איהם אויף דעם געפרעגט זיין זוהן ר׳ שִׁמְעוֹן: „וואָס, גרע־סער אַפילוּ פון דיינע?״

— יאָ — האָט ער איהם געענטפערט.

---

[1]) לעהרער פון קליינע קינדער. [2]) דעם משניות אַלס תורה שבעל־פה (מינד־ליכע לעהרע) האָט מען אין יענער צייט נישט געטאָרט אויפשרייבען. [3]) טהיילען.

פאַר רַחְמָנוּת.

אַז ס׳איז געקומען די צייט ר׳ חִיָא זאָל געהן פון דער וועלט, האָט דער מַלְאַךְ־הַמָוֶת צו איהם נישט געקענט צוטרעטען. פערשטעלט זיך דער מַלְאַךְ־הַמָוֶת פאַר אַן אָרומאַן, קומט צו ר׳ חִיָא׳ן, קלאַפּט־אָן איהם אין טהיר און בעט זיך: „טראָגט מיר אַרויס אַ שטיקעל ברויט״. טראָגט מען איהם אַרויס. רופט זיך אָן דער מַלְאַךְ־הַמָוֶת צו ר׳ חִיָא׳ן: „אויף אַן אָרומאַן האָסטו יאָ רַחְמָנוּת, הַיינט פאַר וואָס זאָלסטו אויף מיר קיין רַחְמָנוּת נישט האָבען?״ — און דערביי בעוויזט ער איהם אַ פייערדיגע ריט.

ר׳ חִיָא האָט נאָכדעם באַלד איבערגעגעבען דעם מַלְאַךְ־הַמָוֶת די נְשָׁמָה זיינע.

ר׳ חִיָא׳ם שטוהל.

רַב חֲבִיבָא האָט דערצעהלט:

— איך האָב געקענט איינעם אַ תַּלְמִיד־חָכָם, וואָס אֵלִיָהוּ הַנָבִיא פלעגט אָפט קומען צו איהם, האָב איך בעמערקט, אַז אין דער פריה זעגען ביי איהם די אויגען שעהן און אַז ס׳קומט דער אָבענד זעהען זיי אויס ווי אָפּגעבּרענט פון פייער. פרעג איך איהם: פאַר וואָס איז דאָס אַזוי? דער־צעהלט ער מיר אַזוי: איינמאָל האָב איך געבעטען ביי אֵלִיָהוּ׳ן: „בעוויז מיר די חֲכָמִים אויף יענער וועלט, ווי זיי הויבען זיך אויף אין דער הימעל־שער יְשִׁיבָה״. זאָגט ער מיר: גוט, נאָר אין אַלע מעגסטו זיך איינקוקען, אויסער די שטוהל וואו ר׳ חִיָא זיצט, אין דעם זאָלסטו זיך נישט איינקו־קען. פרעג איך איהם: גיב מיר אַ סִימָן, ווי אַזוי איך זאָל דערקענען. זאָגט ער מיר: „דעם סִימָן זאָלסטו האָבען: אַלע ביי׳ם אויפהויבען זיך און אַראָפּ־לאָזען זיך, געהען־מיט מַלְאָכִים מיט זיי, נור איין ר׳ חִיָא אין זיין שטוהל הויבט זיך אויף און לאָזט זיך אַראָפּ פון זיך אַליין״. האָב איך זיך אָבער נישט געקענט איינהאַלטען און זיך יאָ איינגעקוקט. זענען אַרויס צוויי פייערדיגע פינקען, אַ קלאַפּ געטהון מיר אין פָּנִים און מיר בלינד געמאַכט. בין איך אויף מאָרגען אַוועקגעגאַנגען און זיך אַוועקגעלעגט אויף ר׳ חִיָא׳ם קֶבֶר אין דער הייהל און געשריגען: „רֶבִּי, דיין מִשְׁנָה לערען איך!״ [1] — בין איך באַלד געזונט געוואָרען.

---

[1] ר׳ חיא, דער גרעסטער פון רבי׳ם תלמידים, האָט ווי רבי אַליין אויך געזאַ־מעלט משנות, וועלכע זענען בעוואוסט מיט׳ן נאָמען „ר׳ חיא׳ם משנות״.

רַבִּי יוֹחָנָן און רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן לָקִישׁ (רֵישׁ־לָקִישׁ).

רַבִּי יוֹחָנָן׳ס שֶׁעהנקײַט.

ר׳ יוֹחָנָן האָט געזאָגט אויף זיך:

— איך בין געבליבען דער לעצטער פון ירוּשָׁלַיִם׳ער שעהנע מענשען.

ווער ס׳וויל זיך פאָרשטעלען ר׳ יוֹחָנָן׳ס שעהנקײַט, זאָל ער נעהמען אַ בעכער פון רײַן זילבער, איהם אָנלעגען פול מיט קערענדליך פון אַ רויטען מילגרוים, אַרומלעגען איהם פון אויבען מיט אַ קרענציל פון רויטע רויזען און דאָס אַוועקשטעלען צווישען זון און שאָטען — דער אָפגלאַנץ פון דעם וועט דערמאָהנען ר׳ יוֹחָנָן׳ס שעהנקײַט.

געוויינט צוזאַמען.

ר׳ אֶלְעָזָר איז איינמאָל קראַנק געוואָרען. קומט אַרײַן צו איהם ר׳ יוֹחָנָן, זעהט ער ווי דער קראַנקער ליגט אין אַ פינסטערען צימער, דעקט־אויף ר׳ יוֹחָנָן זײַן אָרם — האָט אין שטוב אַ שײַן געטהון אַ ליכט. דערזעהט ער טרעהרען אין די אויגען פון ר׳ אֶלְעָזָר, פרעגט ער איהם: פאַר וואָס וויינסטו? אויב דערפאַר וואָס דו האָסט אֶפְשַׁר ווייניג געלערענט — האָבען דאָך די חֲכָמִים שוין לאַנג געזאָגט: „איינער מעהר, איינער ווייניגער, אַבי דאָס האַרץ זאָל זײַן צו גאָט”; און אויב פאַר נויטבעדערפטיגקײַט — נישט יעדען איז בעשערט צו זיצען בײַ ביידע טישען [1]; אויב אָבער אויף קינדער — זעה, דאָ איז דאָסביינדעלע פון מײַן צעהנטען זוהן [2].

— אויף אָט דעם שעהנקײַט, וואָס וועט פוילען אין דער ערד, ווײַן איך — ענטפערט ר׳ אֶלְעָזָר.

---

[1] ד. ה. פערמאָגען תּוֹרה מיט עשירות צוזאַמען. [2] צעהן קינדער האָט ר׳ יוחנן געהאַט און זיי זענען אַלע געשטאָרבען בײַ זײַן לעבען, פלעגט ער טראָגען מיט זיך אַ צעהנדיל פון׳ם לעצטען קינד צו׳ם אַנדענק.

— אויף דעם מעגסטו אדאי וויינען — זאגט איהם ר׳ יוחנן, און זיי האבען געוויינט צוזאמען.

אין דעם גיט איהם ר׳ יוחנן א פרעג: „נעהמסטו־אן פאר ליעב די יסורים?"

— נישט זיי, נישט זייער לוין — ענטפערט ר׳ אלעזר.

זאגט איהם ר׳ יוחנן: „גיב מיר דיין האנד".

גיט איהם דער קראנקער זיין האנד — און ר׳ יוחנן האט איהם גע־שטעלט אויף די פיס.

תורה און סחורה.

אילפא און ר׳ יוחנן האבען צוזאמען געלערענט תורה, און ביידע זענען געווען זעהר נויטבעדערפטיג. רופט זיך אן איינער צו׳ם אנדערען: לאמיר נעהמען זיך אפגיבען מיט מסחר, וועלען מיר אויף זיך אויספיהרען די ווערטער פון דער תורה: „נאר קיין נויטבעדערפטיגער וועט ביי דיר נישט זיין". לאזען זיי זיך אין וועג, איז זיי אויסגעקומען זיך זעצען עסען אונטער א פוילער וואנד. קומען אהין צוויי מלאכים; הערט ר׳ יוחנן, ווי איי־נער פון זיי זאגט צו׳ם אנדערען: „לאמיר אומווארפען אויף זיי די וואנד און זיי טויטען, דערפאר וואס זיי לאזען־אוועק דאס אייביגע לעבען און גיבען זיך אפ מיט צייטווייליג לעבען". זאגט דער אנדערער: „לאז זיי צורוה, צווישען זיי איז פאראן איינער וואס דאס מזל שטעהט איהם ביי".

פרעגט ר׳ יוחנן אילפא׳ן: „דו האסט געהערט?"

— ניין — ענטפערט ער.

טראכט זיך ר׳ יוחנן: „ווייבאלד איך האב געהערט און אילפא נישט, ווייזט־אויס אז מיר שטעהט עס ביי דאס מזל" — און זאגט צו אילפא׳ן: ביי מיר איז געבליבען זיך אומקעהרען צוריק און אויספיהרען אויף זיך די אנדערע ווערטער פון דער תורה: „קיין נויטבעדערפטיגער וועט נישט אויס־פעהלען פון דער ערד".

האט זיך ר׳ יוחנן צוריקגעקעהרט אליין אהן אילפא׳ן. און ביז אילפא איז געקומען צוריק פונ׳ם האנדעל איז ר׳ יוחנן געקרוינט געווארען פאר ראש־ישיבה. זאגט מען אילפא׳ן: „ווען דו זאלסט די גאנצע צייט געווען זיצען און לערנען וואלט מען דען נישט דיך געקרוינט פאר ראש־ישיבה?" געהט ער און קלעטערט־ארויף אויפ׳ן זיגעל־בוים פון דער שיף און רופט־אויס: „זאל מען קומען מיך פרעגען וואס מען וויל פון ר׳ חייא און ר׳ אושעיא׳ס משנות, און אויב איך וועל עס נישט אויסדרינגען פון אונזער משנה — ווארף איך מיך אראפ פונ׳ם זיגעל־בוים און דערטרינק זיך".

אַ גוטער בײַט.

ר׳ יוֹחָנָן האָט אײַנמאָל געשפּאַצירט פון טְבֶרְיָא אַרויף קײַן צִפּוֹרִי [1], איז ער געגאַנגען אָנגעשפּאַרט אויפ׳ן אַקסעל פון זײַן תַּלְמִיד ר׳ חִיָא בַּר אַבָּא. געהען זײ פערבײַ אַ שטיק לאַנד, זאָגט ר׳ יוֹחָנָן צו זײַן תַּלְמִיד: „דו זעהסט דאָס שטיק לאַנד—מײַנס איז עס געװען, האָב איך עס פערקױפט, װײַל איך האָב געװאָלט זיך איבערגיבען אינגאַנצען דער תּוֹרָה”. דערנאָך געהען זײ פערבײַ אַ װעלדיל פון אײלבירטען. „זעהסטו דאָס װעלדיל פון אײלבירטען— זאָגט ר׳ יוֹחָנָן װידער — דאָס איז אויך געװען מײַנס, האָב איך עס פערקױפט, װײַל איך האָב געװאָלט זיך איבערגיבען אינגאַנצען דער תּוֹרָה”. צו׳ם לעצט איז זײ אױסגעקומען צו געהן פערבײַ אַ װײַנגאָרטען. „זעהסטו דעם װײַנגאָרטען — זאָגט װײַטער ר׳ יוֹחָנָן — דאָס איז אויך מײַנס געװען, האָב איך עס פערקױפט, װײַל איך האָב געװאָלט זיך איבערגיבען אינגאַנצען דער תּוֹרָה”.

הײבט ר׳ חִיָא אָן װײַנען, פרעגט איהם ר׳ יוֹחָנָן:

— װאָס װײַנסטו?

— איך װײן אויף דעם — ענטפערט ר׳ חִיָא — װאָס דו האָסט זיך אויף דער עלטער גאָרנישט איבערגעלאָזט.

רופט זיך אָן ר׳ יוֹחָנָן: „חִיָא מײַן זוהן! און דאָס איז בײַ דיר אַ קלײניגקײַט, װאָס פערקױפט האָב איך אַ זאַך װאָס איז בעקומען געװאָרען אין זעקס טעג צײַט, און ערװאָרבען האָב איך אַזאַ זאַך װאָס איז בעקומען געװאָרען נאָך פערציג טאָג צײַט. די װעלט אינגאַנצען איז בעשאַפען געװאָרען ניט מעהר װי אין זעקס טעג, די תּוֹרָה אָבער איז געגיבען געװאָרען אין פערציג טעג.

רֵיש־לָקִיש צװישען װילדע.

רֵיש־לָקִיש האָט זיך פאַר נויט פערקױפט צו װילדע. דערװאוסט ער זיך אײנמאָל, אַז ער איז גאָר אַרײַנגעפאַלען צו מענשענפרעסער אין די הענד, און בײַ זײ איז שוין בעשטימט דער טאָג װען איהם צו טױטען. טראַכט ער זיך: „דעם לעצטען טאָג פאַר׳ן טויט טהוען די װילדע דעם מענשען װאָס איז צו זײ אַרײַנגעפאַלען אַלץ װאָס זײַן האַרץ גלוסט, כְּדֵי דאָס בלוט זײַנס זאָל זײַן בע׳טַעם׳טער”. נעהמט ער און גרײט־אָן אַ לאָגעל מיט אַ שטײן בעהאַלטען אינװײניג. װי ס׳איז געקומען זײַן לעצטער טאָג, זאָגט ער זײ: „טהוט מיר צוליעב אָט װאָס, לאָזט זיך איך זאָל אײַך אַלע בונדען און אַװעקזעצען און אָפּלאָזען יעדען פון אײַך אַנדערהאַלבען קלעפּ מיט אָט דעם דאָזיגען לאָגעל”. טהוען זײ איהם עס צוליעב, און לאָזען זיך

---

[1]) אַ שטאָדט ניט װײַט פון טבריא, געבויעט אויף אַ שפּיץ באַרג.

בונדרען און זיך אויסזוצען. און ווי נור יעדער פון זיי האָט בעקומען פון ריש־לקיש׳ען דעם ערשטען קלאַפּ—איז ער געבליבען ליגען ווי טויט און האָט פּאַר וועהטיג און צאָרן געגומען קריצען מיט די ציינער.

— דו לאַכסט גאָר פון מיר?—זאָגט איהם ריש־לקיש — וואַרט־אויס, דו האָסט נאָך ביי מיר אַ האַלבען קלאַפּ.

און אַזוי אַרום האָט ער זיי אויסגע׳הרג׳עט ביז איינעם.

קראַפֿט צו תּוֹרָה.

ר׳ יוֹחָנָן האָט זיך איינמאָל געבאָדען אין יַרְדֵן. דערזעהט ריש־לקיש פון יענער זייט יַרְדֵן זיין שעהן לייב, גיט ער אַ שפּרינג מיט גרויס האַסט גלייך צו איהם אין יַרְדֵן אַריין. זאָגט צו איהם ר׳ יוֹחָנָן: „דיין קראַפֿט פּאַסט צו תּוֹרָה”. ענטפערט איהם ריש־לקיש: „דיין שעהנקייט פּאַסט פאַר פרויען”. זאָגט איהם ר׳ יוֹחָנָן ווידער: „אויב דו וועסט זיך שטעלען אויפ׳ן רעכטען וועג, וועל איך דיר גיבען פּאַר אַ פרוי מיינע אַ שוועסטער, וואָס זי איז פיעל שעהנער פון מיר”. נעהמט עס ריש־לקיש אָן. וויל ער אַ שפּרינג טהון צוריק ברייינגען זיינע זייכען—קען ער שוין ניט: די גאַנצע פריהעריגע קראַפֿט האָט זיך פון איהם מיט אַמאָל אָפּגעטוהן [1]. דערנאָך האָט ר׳ יוֹחָנָן אַ צייט געלערענט מיט ריש־לקיש׳ען ביז ער איז געוואָרען גרויס אין לערנען.

רַב כַּהֲנָא ביי רַבִּי יוֹחָנָן.

אַז רַב כַּהֲנָא האָט געמוזט צוליעב אַ מַעֲשֶׂה אַוועק פון בָּבֶל קיין אֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל, האָט איהם זיין רֶבִּי רַב אָנגעזאָגט: „אַז דו וועסט קומען אין ר׳ יוֹחָנָן׳ס שולע זאָלסטו זיבען יאָהר דורכאַנאַנד זיך איינהאַלטען ניט פרעגען ר׳ יוֹחָנָן ביי׳ם לערנען מיט די תַּלְמִידִים קיין קֻשְׁיוֹת”. געקומען אין ר׳ יוֹחָנָן׳ס בֵּית־הַמִּדְרָשׁ, טרעפט דאָרט רַב כַּהֲנָא ווי תַּלְמִידִים זיצען און ריש־לקיש לערענט מיט זיי איין ר׳ יוֹחָנָן׳ס שִׁיעוּר [2] פון יענעם טאָג. רַב כַּהֲנָא אָבער האָט ניט געוואוסט ווער דאָס איז, דערפרעגט ער זיך: „וואו איז דאָ ריש־לקיש?” פרעגען איהם די תַּלְמִידִים: „צו וואָס דאַרפסטו איהם?” ענטפערט ער זיי: „אויף די און די ווערטער פון ר׳ יוֹחָנָן קען מען אָפּפרעגען אַזוי און אַזוי און אָפּענטפערען אַזוי און אַזוי”. גיט מען עס איבער ריש־לקיש׳ען.

געהט ריש־לקיש און דערצעהלט ר׳ יוֹחָנָן: „אַ לייב—זאָגט ער—איז אָנגעקומען פון בָּבֶל; צו מאָרגענדיגער דְרָשָׁה דאַרפסטו זיך גוט צוגרייטען”.

אויף מאָרגען ביי׳ם שִׁיעוּר האָט מען רַב כַּהֲנָא׳ן אַנידערגעזעצט פאַר

---

[1] ווייל ער האָט גענומען אויף זיך דעם יאָך פון דער תורה. [2] דרשה, לעקציאָן.

ר׳ יוֹחָנָן אין דער ערשטער שׁוּרָה תַּלְמִידִים [1]. זאָגט ר׳ יוֹחָנָן אָפּ איין הֲלָכָה — און רַב כַּהֲנָא פרעגט איהם נישט אָפּ, אַ צווייטע — און ער פרעגט אַלץ נישט אָפּ. האָט מען איהם אָנגעהויבען אַראָפּרוקען צוריק, וואָס ווײַטער—מיט אַ שׁוּרָה נידריגער, ביז מ׳האָט איהם איבערגעזעצט אין דער זיבעטער, גאָר דער לעצטער, שׁוּרָה.

רופט זיך אָן ר׳ יוֹחָנָן צו רֵישׁ-לָקִישׁ׳ען: „פונ׳ם לייב דײַנעם האָט זיך גאָר אויסגעלאָזט אַ פוקס״.

קען זיך שוין רַב כַּהֲנָא מעהר נישט אײַנהאַלטען און טראַכט זיך: „זאָלען די זיבען שׁוּרוֹת בעשטעהן פאַר די זיבען יאָהר, וואָס רַב האָט מיר אָנגעזאָגט״. און באַלד שטעלט ער זיך אויף די פיס און זאָגט:

— זאָל דער רֶבִּי מוֹחֵל זײַן אָנהויבען דעם שִׁיעוּר נאָכאַמאָל פון דאָס נײַ.

זאָגט ר׳ יוֹחָנָן איבער נאָכאַמאָל די ערשטע הֲלָכָה — און רַב כַּהֲנָא פרעגט איהם אָפּ. די צווייטע, און ער פרעגט איהם ווידער אָפּ — און אַזוי, ביז מ׳האָט רַב כַּהֲנָא׳ן איבערגעפיהרט צוריק אין דער ערשטער שׁוּרָה. דער אַלטער ר׳ יוֹחָנָן איז געזעסען, ווי דער שטײַגער, אויבען-אָן אויף זיבען קישעליך. און ווי רַב כַּהֲנָא האָט גענומען איהם אָפּווענדען מיט האַרבע קֻשְׁיוֹת, האָט ער נאָך יעדער קֻשְׁיָא אַרויסגעשלעפּט פון אונטער זיך צי איין קישעלע — ביז ער איז געבליבען זיצען גלײַך מיט אַלע תַּלְמִידִים אויף דער ערד.

ר׳ יוֹחָנָן האָט געהאַט גרויסע ברעמען, רופט ער זיך אָן צו די תַּלְמִידִים: „הויבט מיר אויף די ברעמען מײַנע, לאָמיך אויף איהם אַ קוק טהון״. האָט מען איהם אויפגעהויבען די ברעמען מיט אַ זילבערנעם אויגען-פוצשטיפט. דערזעהט ער, ווי בײַ רַב כַּהֲנָא׳ן זענען די ליפּען צענומען. מיינט ר׳ יוֹחָנָן, אַז יענער לאַכט פון איהם, ווערט ער בײַ זיך זעהר אַראָפּגעפאַלען — איז רַב כַּהֲנָא געשטראָפט געוואָרען און געשטאָרבען.

אויף מאָרגען זאָגט ר׳ יוֹחָנָן צו זײַנע תַּלְמִידִים: „האָט איהר בעמערקט וואָס יענער בָּבֶל׳ער האָט אָפּגעטהון?״ ערקלערט מען איהם, אַז דאָס איז בײַ רַב כַּהֲנָא׳ן געווען אַזאַ געוואוינהייט, האַלטען שטענדיג די ליפּען צענומען. געהט ר׳ יוֹחָנָן אַוועק צו דער הייהל, וואו רַב כַּהֲנָא איז דאָרט געליגען בעהאַלטען, געפונט ער אַ שלאַנג פערוויקעלט אַרום דעם אַרײַנגאַנג. רופט ער זיך אָן צו׳ם שלאַנג:

— עפען דײַן מויל און לאָז אַרײַן דעם רֶבִּי׳ן צו׳ם תַּלְמִיד.

[1]) די תלמידים פלעגען זיצען פאַר׳ן רבי׳ן אויף דער ערד שורות-ווײַז, איינע אונטער די אַנדערע, די בעסערע אין די פֿעדערשטע שורות.

עפֿענט ער ניִשט.

— לאָז אַרײַן דעם חבֿר צו׳ם חבֿר.

עפֿענט ער ניִשט.

— לאָז אַרײַן דעם תּלמיד צו׳ם רביִ׳ן.

האָט ער געעפֿענט. איז ר׳ יוחנן אַרײַן איִן הײַהל און האָט דאָרט אַזוי לאַנג גאָט געבעטען ביז רב כּהנא איז אויפֿגעלעבט געוואָרען. רופֿט זיך אָן ר׳ יוחנן: „ווען איך ווײס פֿריהער אַז דאָס איז בײַ דיר אַזאַ געוואוינהײַט — וואָלט עס מיר ניִשט געאַהרט. איצט הויב זיך אויף און קום מיט אונז״.

זאָגט איהם רב כּהנא: „אויב דו קענסט גאָט בעטען פֿאַר מיר איך זאָל נאָכאַמאָל ניִשט שטאַרבען — געה איך מיט אײַך; אויב אָבער ניִשט — געה איך ניִשט; געװוג פֿאַר מיר אַז איך האָב אײנמאָל פֿערזוכט דעם טעם פֿון שטאַרבען״.

האָט איהם ר׳ יוחנן אויפֿגעמונטערט און געשטעלט אויף די פֿיס.

דערנאָך האָט ר׳ יוחנן געפֿרעגט בײַ רב כּהנא׳ן ווי נור אַ האַרבע שאלה וואָס ער האָט געהאַט, און דער האָט איהם אויף אַלם געגיבען אַ קלאָרע תּשובֿה.

און דערפֿאַר פֿלעג ר׳ יוחנן זאָגען זײַנע תּלמידים: „איהר מײנט אײַערס[1] זאָג איך — זײַערס[2] איז עס״.

„וואו ביסטו, בן־לקיש״.

איִן בית־המדרש איז אײנמאָל פֿאָרגעקומען צווישען די חכמים אַזאַ מחלוקת: שאַרפֿע כּלים, ווי אַ שווערד, מעסער, דעגען, שפּיז, האַנד־זיבעל און שניט־זיבעל — פֿון ווען אָן ווערען זײ געאײגענט צוצונעהמען טומאה? פֿערשטעהט זיך, נאָכ׳ן פֿאַרטיג ווערען איִנגאַנצען. ווען הײסט אָבער בײַ זײ פֿאַרטיג געוואָרען? האָט ר׳ יוחנן געזאָגט: נאָכ׳ן אויסגליִהען זײ איִן אויבען, און ריש־לקיש: נאָכ׳ן אָפּלעשען זײ איִן וואַסער. רופֿט זיך אָן ר׳ יוחנן: „געוויִס איז אַ רויבער איִן זײַן געצײַג געניִטער״![3] ענטפֿערט איהם ריש־לקיש אָפּ:

— וואָס פֿאַר אַ טובֿה, מײנסטו, האָסטו מיר דאָ אַזוי געטהון? דאָרט[4] האָט מען מיך גערופֿען „רביִ״ און דאָ רופֿט מען מיך „רביִ״.

— אַ גענוגע טובֿה האָב איך דיר געטהון, וואָס איך האָב דיך אַריִנטער־געבראַכט אונטער די פֿליִגעל פֿון דער שכינה — האָט ר׳ יוחנן געענטפֿערט טיִעף בעלײדיִגט.

און באַלד נאָכדעם איז ריש־לקיש געפֿעהרליך קראַנק געוואָרען.

[1]) ד. ה. ארץ־ישראל׳דיגס. [2]) די בבל׳ערס. [3]) אַ רמז אויף דער פֿערגאַנגענ־הײַט פֿון ריש־לקיש. [4]) בײַ די רויבער, וואו ער איז אַמאָל געוועזען אַ עלטסטער.

קומט צו לויפֿען רֵיש־לָקִיש'עס פֿרוי צו אִיהר בּרודער ר' יוֹחָנָן מִיט אַ געוויין: „טהו, בּרודער — זאָגט זי — צוליעבּ מײַנע קינדערליך!"

ענטפֿערט ער אִיהר מִיט'ן לָשׁוֹן פֿונ'ם פָּסוּק: „דײַנע פֿערלאָזטע יְתוֹמִים וועל איך (גאָט) דערנעהרען".

— טהו צוליעבּ מִיר, איך זאָל קײַן פֿערווִיסטע אַלְמָנָה נִישט בּלײַבּען.

ענטפֿערט ער אִיהר ווײַטער מִיט'ן סוֹף פֿון יענעם פָּסוּק: „און די אַלְמָנוֹת דײַנע קענען זִיך אויף מִיר (גאָט) פֿערלאָזען".

און רֵיש־לָקִישׁ אִיז פֿון דער קרייַנק געשטאָרבּען.

האָט זִיך ר' יוֹחָנָן גענומען זעהר צו'ם האַרצען: בּײַ'ם לערנען אִין בֵּית־הַמִּדְרָשׁ האָט אִיהם רֵיש־לָקִישׁ שטאַרק געפֿעהלט. בּעקלערען זִיך די חֲכָמִים, מע זאָל שִׁיקען, צו בּערוהִיגען אִיהם, דעם שאַרפֿען לערנער ר' אֶלְעָזָר בֶּן פְּדָת. קומט ר' אֶלְעָזָר און זעצט זִיך אַוועק פֿאַר ר' יוֹחָנָן. אִיז אַלץ וואָס ר' יוֹחָנָן האָט אַרויסגעזאָגט אִין לערנען האָט אִיהם ר' אֶלְעָזָר אויף דעם געזאָגט: „אִיך האָבּ אַ בְּרַיְתָא אַ רְאָיָה צו דִיר". רופֿט זִיך אָן ר' יוֹחָנָן: „גאָר גלײַך צו בֶּן־לָקִישׁ'ען! בֶּן־לָקִישׁ ווען אִיך האָבּ עפּעס געזאָגט, פֿלעגט ער אָפּפֿרעגען אויפֿ'ן אָרט פִֿיער און צוואַנצִיג קֻשְׁיוֹת און גלײַך פֿערענטפֿערען מִיט פִֿיער און צוואַנצִיג תֵּירוּצִים, און מְמֵילָא אִיז די הֲלָכָה פֿון אַלע זײַטען קלאָר געוואָרען — און דו זאָגסט מִיר אַלע מאָל: „אִיך האָבּ אַ בְּרַיְתָא אַ רְאָיָה צו דִיר"! ווײס אִיך דען נִישט אַלײן, אַז אִיך האָבּ רעכט געזאָגט?"

האָט זִיך ר' יוֹחָנָן אויפֿגעהויבּען און צערִיסען אויף זִיך די קלײדער, און האָט אָנגעהויבּען ווײנען און שרײַען: „וואו בִּיסטו, בֶּן־לָקִישׁ? בֶּן־לָקִישׁ, וואו בִּיסטו?"

רַב (אַבָּא) און שְׁמוּאֵל.

פינקען זענען געפלויגען.

אַז איסי בַּר הונָא איז אָנגעקומען פון בָּבֶל קיין אֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל, האָט זיך מיט איהם בעגעגענט ר׳ יוֹחָנָן און געפרעגט איהם: „ווער איז היינט אין בָּבֶל ראש־יְשִׁיבָה?" ענטפערט ער איהם: „אַבָּא דער לאַנגער [1]".

— אַבָּא דער לאַנגער רופסטו איהם! — זאָגט ר׳ יוֹחָנָן אונצופריעדען — איך געדענק ווען איך בין געזעסען פאַר רֶבִּי׳ן מיט זיבעצעהן שורות נידעריגער אונטער רַב׳ן, פלעגען פונקען פליהען פון רַב׳ס מויל צו רֶבִּי׳ס מויל און צוריק, און איך האָב פון זייערע רעד גאָרנישט פערשטאַנען — און דו רופסט איהם גאָר אַבָּא דער לאַנגער!

איבערגעגיבען פערקעהרט.

רַב האָט געהאַט אַ שלעכט ווייב, און וואָס ער האָט איהר געהייסען האָט זי אַלץ געטהון קאַפּויר. האָט ער איהר געזאָגט: „קאָך מיר לינזען" — האָט זי איהם אָפּגעקאָכט באָב; „באָב" — האָט זי איהם געקאָכט לינזען. אַז זיין זוהן חִיָּא איז אונטערגעוואַקסען איז ער געפאַלען אויף אַן אויפטהו און ער פלעגט איהר איבערגעבען דעם פאָטער׳ס ווערטער אַלץ פערקעהרט, איז מְמֵילָא שטענדיג אויסגעקומען ווי רַב האָט פערלאַנגט. איינמאָל זאָגט רַב דעם זוהן: „די מאַמע דיינע, זעהט אויס, איז בעסער געוואָרען". זאָגט איהם חִיָּא: „דאָס איז צוליעב דעם, — וויל איך גיב איהר איבער דיינע ווערטער פערקעהרט".

— אַזוי גאָר! — זאָגט איהם דער פאָטער מיט אַ שמייכעל — נישט אומזיסט זאָגט די וועלט אַ ווערטיל: „די אייער זענען קליגער פון די היהנער". פון דעסטוועגען זאָלסטו מעהר אַזוי נישט טהון; מע טאָר זיך נישט איינגעוואוינען צו קיין ליגען.

---

[1]) אַזוי האָט מען גערופען רב אַבאַ׳ן (רב׳ן) פאַר זיין הויכער וואוקס.

אויסגעזאָגט פונ׳ם חֶדֶר.

ווען שְׁמוּאֵל איז נאָך געווען אַ קליין קינד האָט איהם איינמאָל זיין פּאָטער אָנגעטראָפען ווי ער וויינט. פרעגט איהם דער פּאָטער: „וואָס וויינסטו?"

— דער רֶבִּי האָט מיך געשלאָגען.

— פאַר וואָס?

— דערפאַר וואָס איך האָב געגיבּען עסען זיין קינד און זיך נישט געוואַשען די הענד.

— פאַר וואָס האָסטו זיך טאַקי נישט געוואַשען?

— וואָס הייסט, ער עסט, זאָל איך זיך וואַשען!

רופט זיך אָן אויף דעם דער פּאָטער: „אַ שעהנער רֶבִּי, נישט גענוג וואָס ער ווייסט קיין דין נישט — שמייסט ער נאָך!"

יְתוֹמ׳יש געלד.

ביי אַבָּא בֶּן אַבָּא שְׁמוּאֵל׳ס פּאָטער פלעג מען איינלייגען יְתוֹמ׳יש געלד. און אַזוי ווי שְׁמוּאֵל איז נישט געווען ביי׳ם פּאָטער׳ס טויט, האָט ער נישט געוואוסט וואו דאָס געלד איז בעהאַלטען, כְּדֵי עס אומקעהרען צו די יְתוֹמִים. פלעגט מען איהם רופען: „דער זוהן פון יְתוֹמ׳יש־געלד־אויפעסער". קומט שְׁמוּאֵל אין יענער שטאָדט וואו דער פּאָטער איז געשטאָרבען, געהט־אַוועק אויפ׳ן בֵּית־הַקְּבָרוֹת און דערפרעגט זיך דאָרטען: „וואו איז דאָ אַבָּא?" ענטפערט מען איהם: „דאָ איז פאַרהאַן פיעל אַבָּא׳ס".

— אַבָּא בֶּן אַבָּא וואו איז?

— אַבָּא בֶּן אַבָּא׳ס איז אויך דאָ פיעל.

— אַבָּא בֶּן אַבָּא, שְׁמוּאֵל׳ס פּאָטער וואו איז?

זאָגט מען איהם: „ער איז אַרויף אין דער הימעלשער יְשִׁיבָה". דער־ווייל בעמערקט ער, ווי לֵוִי איז געבּליבּען זיצען אין דרויסען. פרעגט ער איהם: „ווי קומט עס וואָס דו בּיסט געבּליבּען זיצען אין דרויסען און דו בּיסט אויך נישט אַריין אין דער יְשִׁיבָה שֶׁל מַעְלָה?"

— דאָס האָט מען מיך אַזוי געשטראָפט: פאַר די אַלע יאָהרען וואָס מיר איז נישט אָנגעשטאַנען צו געהן לערנען אין ר׳ אָפֶּס׳עס יְשִׁיבָה און דורך דעם האָט ער זיך געפיהלט בעליידיגט, אַזוי פיעל יאָהר וועט מען מיך נישט אַריינלאָזען אין יְשִׁיבָה שֶׁל מַעְלָה.

אין דעם קומט־אָן שְׁמוּאֵל׳ס פּאָטער. דערזעהט שְׁמוּאֵל ווי ער וויינט און לאַכט. פרעגט ער איהם: „וואָס וויינסטו?" ענטפערט ער: „ווייל דו וועסט גאָר גיך קומען צו אונז".

— און פאַר וואָס לאַכסטו?
— ווײַל דו בּיסט זעהר אָנגענומען בּײַ אונז אויף דער וועלט.
— אויבּ איך בּין בּײַ אײַך יאָ אַזוי אָנגענומען, זאָל מען אַרײַנלאָזען לֵוִי׳ן.

האָט מען געהייסען לֵוִי׳ן אַרײַנלאָזען.

דערנאָך דערפרעגט זיך שְׁמוּאֵל בּײַ׳ם פאָטער, וואו האָט ער בּעהאַלטען דאָס יְתוֹמ׳יש געלד. זאָגט ער איהם:

— גערה אין מיהל און נעהם דאָס געלד דאָרט אַרויס פון אונטער די מיהל־שטיינער. דאָס אויבּערשטע און דאָס אונטערשטע איז אונזערס, און דאָס מיטעלסטע איז יְתוֹמ׳יש.

פרעגט איהם שְׁמוּאֵל: „פאַר וואָס האָסטו עס אַזוי אַוועקגעלעגט?“

— דאָס איז דערפאַר—זאָגט ער איהם—ווײַל אויבּ מ׳וועט אַוועק׳גנב׳ענען זאָל מען אַוועק׳גנב׳ענען פון אונזערס, פונ׳ם אויבּערשטען געלד, און אויבּ די ערד וועט פערדאַרבּען, זאָל זי פערדאַרבּען אויך פון אונזערס, פונ׳ם אונטערשטען געלד; דאָס יְתוֹמ׳יש געלד אָבּער אין מיטען וועט יעדענפאַלס בּלײַבּען בּעוואָרענט.

„חָכָם“ און נישט „רֶבִּי“.

שְׁמוּאֵל יַרְחִינָאָה [1] איז געוועזען רֶבִּי׳ס אַרצט. אײַנמאָל איז רֶבִּי קראַנק געוואָרען אויף די אויגען. האָט שְׁמוּאֵל געוואָלט איהם אַרײַנטריפען אין די אויגען שאַרפע הייל־טראָפען. האָט רֶבִּי זיך נישט געלאָזט. וויל ער איהם אָנרײַבּען פון אויבּען אַרום די אויגען, לאָזט זיך רֶבִּי אויך נישט. נעהמט שְׁמוּאֵל דאָס הייל־מיטעל אין אַזאַ רעהריל און לעגט עס אַרונטער רֶבִּי׳ן צוקאָפּענס אונטער׳ן קישען—איז רֶבִּי גענעזען געוואָרען. האָט זיך דערנאָך רֶבִּי אַ לאַנגע צײַט בּעמיהט צו גיבּען שְׁמוּאֵל׳ן סְמִיכָה אויפ׳ן נאָמען רֶבִּי, און ס׳האָט איהם אַלץ זיך נישט אײַנגעגיבּען.

זאָגט איהם שְׁמוּאֵל: זאָל זיך דער רֶבִּי אומזיסט נישט בּעמיהען. איך האָבּ אַליין געזעהן דעם בּוך פון אָדָם הָרִאשׁוֹן, שטעהט דאָרט אָנגעצייכענט: „שְׁמוּאֵל יַרְחִינָאָה וועט בּעקומען דעם נאָמען „חָכָם“ אָבּער נישט „רֶבִּי“, און רֶבִּי׳ס רְפוּאָה וועט קומען דורך איהם“.

[1] פונ׳ם וואָרט ירח — ד. ה. לבנה, חודש. אַזוי האָט מען איהם גערופען איבּער זײַן גרויס קענטעניש אין אַסטראָנאָמיע.

רַב הוּנָא.

פון רַב־הוּנָא׳ס אויפפיהרונגען.

רָבָא האָט אײנמאָל געבעטען בײַ רַפְרָם בַּר פַּפָּא: „זאָל אונז דער רֶבּי דערצעהלען עפּיס פון יענע גוטע מַעֲשִׂים וואָס רַב הוּנָא פלעג טהון״.

רַפְרָם בַּר פַּפָּא האָט איהם געטהון צוליעב און גענומען דערצעהלען:

— פון דער יוגענד זײַנער געדענק איך איהם נישט, איך געדענק איהם נור פון דער עלטער. אין יעדען וואָלקענדיגען טאָג פלעגט מען איהם אַרויס־טראָגען אין אַ גאָלדענעם טראָג־שטוהל און ער פלעג אַרומקוקען די גאַנצע שטאָדט, און וואו ער האָט געפונען אַ שאָדהאַפטע וואַנט האָט ער זי אויפ׳ן שטעל געהײסען אומוואַרפען, זי זאָל נישט אומפאַלען אַלײן פון רעגען און שטורם און ברײַנגען צו אַן אומגליק. דערנאָך, אויב דער אײַגענטהימער פון דער וואַנט האָט פערמאָגט אַלײן זי צוריק אויפבויען — איז רעכט, אַז נישט — האָט רַב הוּנָא זי אויפגעבויעט פון זײַן אײגען געלד.

אַלע עֶרֶב־שַׁבָּת ווידער, אײדער ס׳איז נאַכט געוואָרען, פלעגט ער אַרויסשיקען זײַנעם אַ מענשען אין מאַרק און ווי אַביסעל גרינוואַרג ס׳איז איבערגעבליבען בײַ די גרינס־פערקויפער האָט יענער אָפּגעקויפט און אַרײַנגעוואָרפען אין טײַך, כְּדֵי זײ זאָלען נישט לײַדען קײַן שאָדען און זיך נישט אָפּהאַלטען פון צו ברײַנגען ווײַטער אין שטאָדט גרינס אויף שַׁבָּת.

ווען ער פלעג זיך זעצען עסען, האָט ער פריהער געעפענט אַלע טהירען און אויסגערופען: „ווער ס׳דאַרף זאָל קומען מיט־עסען״.

פון עסיג — ווײַן.

בײַ רַב הוּנָא׳ן זענען אײנמאָל געעסיגט געוואָרען פיער הונדערט פעסער ווײַן. קומען צו איהם אַרײַן די חֲכָמִים, זאָגען זײ איהם: „זאָל דער רֶבּי נאָכזוכען די מַעֲשִׂים זײַנע״.

— וואָס? — זאָגט ער זײ — בין איך דען בײַ אײַך אין די אויגען חָשׁוּד אויף שלעכטס?

— וואָס דען? — רופען זיי זיך אָן — איז דען גאָט חָשוד ער זאָל אומזיסט בעשטראָפען אַ אונשולדיגען?

— אויב אַזוי — זאָגט רַב הונָא — ווער ס׳האָט געהערט אויף מיר עפּיס אַ אונרעכט, זאָל ער אָפען אַרויסזאָגען.

— אָט וואָס מיר האָבען געהערט — ענטפערען זיי — אַז דו טהיילסט נישט אָפּ דיין גאָרטען־פּאַכטער זיין חֵלֶק טריקענע צווייגען, אָפּגעשניטענע פון די וויינשטאָקען.

— וואָס הייסט? — שרייעט־אויס רַב הונָא — ער לאָזט מיר דען עפּיס איבער פון זיי? ער גַנְבְ׳עט דאָך אַוועק אינגאַנצען.

— דערפאַר — רופען זיי זיך אָן — זאָגט די וועלט אַ ווערטיל: „גַנְבְ׳ע־אָפּ דיינם בײַ׳ם גַנָב — און געניס דעם טַעַם פון גְנֵיבָה״.

— אויב אַזוי — זאָגט רַב הונָא — נעהם איך אויף זיך, איך זאָל פון היינט אָן איהם שוין גיבען זיין חֵלֶק אין די צווייגען.

איז עסיג געשטיגען אין פּרייז און פערקויפט געוואָרען אַזוי טייער ווי וויין.

רַב הונָא׳ס קְבוּרָה.

רַב הונָא איז געשטאָרבען פּלוצום. האָבען די חֲכָמִים דערפון צַער געהאַט, ווייל אַ פּלוצליכער טויט איז אונווירדיג פאַר אַ צַדִיק. איז געקומען זוגָא פון הַדְיָב און האָט זיי בערוהיגט: „דאָס איז נור פאַר אכציג יאָהר, אָבער נאָך אַכציג הייסט אַזאַ טויט — שטאַרבען קושענדיג״.

אַז מ׳האָט געבראַכט דעם געשטאָרבענעם רַב הונָא אין דער מִטָה אַהין, קיין אֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל, קומט מען און מע זאָגט אָן ר׳ אַמִי׳ן און ר׳ אַסִי׳ן: „רַב הונָא איז אָנגעקומען!״ רופען זיי זיך אָן:

— ווען מיר זענען געווען דאָרט[1] האָבען מיר איבער איהם קיין קאָפּ נישט געקענט אויפהויבען, איצט, אַז מיר זענען געקומען אַ ה ע ר — געהט ער נאָך אונז נאָך״.

זאָגט מען זיי: זיין אָרון איז אָנגעקומען...

זענען ר׳ אַמִי און ר׳ אַסִי אַרויסגעגאַנגען צו דער לְוָיָה. ווערט אַ קלער: „וואו זאָל מען איהם לעגען?״ בלייבט מע זאָל איהם לעגען אין דער הייהל פון ר׳ חִיָא: בּיידע האָבען זיך ביי יודען פערדיענט גלייך, רַב הונָא האָט פערשפּרייט תּוֹרָה צווישען יודען, און ר׳ חִיָא האָט אויך פערשפּרייט תּוֹרָה צווישען יודען.

קלערט מען ווידער: „ווער זאָל איהם אַהין אַריינברייננגען?״ רופט

---

[1] אין בבל.

זִיךְ אַרוֹיס רַב חַגָּא: „אִיךְ ווֶעל אִיהם אַרַיינבְּרֵיינגעֶן, ווַייל אִיךְ הָאבּ דעֶרהַאלטעֶן דִי לעֶהרעֶ פוּן ר׳ חִיָא׳ן, שטעֶנדִיג געֶוועֶן נעֶבּעֶן אִיהם אוּן גוּט געֶוואוּסט אַלעֶ זַיינעֶ אוֹיפפִיהרוּנגעֶן״.

גִיט מעֶן אִיהם אִיבּעֶר רַב הוּנָא׳ס אָרוֹן אוּן עֶר נעֶהמט אִיהם אַרַיינטרָאגעֶן. אוּן דָארט אִין דעֶר הֵייהל אִינווֶענִיג, בַּיי ר׳ חִיָא׳ן פוּן בֵּיידעֶ זַייטעֶן, הָאבּעֶן געֶרוּהט זַיינעֶ צְווֵיי זִיהן: יְהוּדָה פוּן דעֶר רעֶכטעֶר אוּן חִזְקִיָה פוּן דעֶר לִינקעֶר זַייט. רוּפט זִיךְ אָן יְהוּדָה צוּ חִזְקִיָה׳ן: „שטעֶל זִיךְ אוֹיף, ס׳אִיז נִישט קֵיין דֶרֶךְ־אֶרֶץ, רַב הוּנָא שטעֶהט דָאךְ פוּן דרוֹיסעֶן״. הָאט עֶר זִיךְ בַּאלד אוֹיפגעֶהוֹיבּעֶן — אוּן מִיט אִיהם צוּזאַמעֶן הָאט זִיךְ אוֹיפגעֶשטעֶלט אַ פַייעֶר־זַייל. דעֶרזעֶהן דָאס הָאט זִיךְ רַב חַגָּא שטַארק דעֶרשרָאקעֶן, אִיבּעֶרגעֶלָאזט דעֶם אָרוֹן אוֹיפגעֶשטעֶלט — אוּן גִיךְ פוּן דָארט אַרוֹיס בְּשָׁלוֹם.

רַב שֵׁשֶׁת.

דער זעהענדיגער בלינדער.

רַב שֵׁשֶׁת איז געווען אַ סַגִי־נָהוֹר [1]. פלעגט ער אַלע דרײַסיג טעג איבער'חַזֶר'ען אויסענווייניג אַלצדינג וואָס ער האָט אויסגעלערענט, און דער־נאָך פלעגט ער אַ צופריעדענער זיך אָנהײַנגען אויפ'ן ריגעל פון דער טהיר און אויסרופען מיט שִׂמְחָה:

— פרעה זיך, נְשָׁמָה מײַנע! פרעה זיך, פרעה זיך! צוליעב דיר האָב איך געלערענט מִקְרָא, צוליעב דיר האָב איך געלערענט מִשְׁנָה!

איינמאָל האָבען אַלע שטאָדט־לײַט זיך געלאָזט אַרויסגעהן בּעגעגנען דעם קעניג, וואָס האָט בּעדאַרפט אַהין אָנקומען. איז דער בלינדער רַב שֵׁשֶׁת אויך מיטגעגאַנגען מיט'ן עוֹלָם. טרעפט איהם אָן איינער פון די מִינִים [2]. רופט ער זיך צו איהם אָן מיט געשפּעט:

— די קריגען — צו'ם טײַך [3], אָבער שערבליך — וואוהין?

זאָגט איהם רַב שֵׁשֶׁת: „קום וועסטו זעהן, אַז איך ווייס מעהר פון דיר".

געהט־פערבײַ דער ערשטער לעגיאָן מיט אַ גערויש, רופט זיך אָן דער מִין:

— דער קעניג קומט־אָן.

— נאָך נישט — זאָגט רַב שֵׁשֶׁת זיכער.

געהט־פערבײַ דער צווייטער לעגיאָן. זאָגט דער מִין ווידער:

— איצט קומט שוין אָן דער קעניג.

— ניין, נאָך נישט — האַלט זיך רַב שֵׁשֶׁת איינס.

אינדעם איז פערבײַגעגאַנגען שטיל דער דריטער לעגיאָן.

— איצט — רופט זיך אָן רַב שֵׁשֶׁת — קומט־אָן דער קעניג בּעשטימט.

---

[1] אַ בלינדער. [2] אַזאַ סעקטע פון כופרים. [3] ד. ה. גאַנצע קריגליך ווערען געבראַכט צום טײַך אָנצושעפּען אין זיי וואַסער; אַזוי אויך זעהענדיגע געהען אָנצו־קוקען דעם קעניג.

פרעגט איהם דער מין: „פון וואַנען ווייסטו עס אַזוי זיכער?"

ענטפערט איהם רַב שֵׁשֶׁת: די ערדישע קעניגרייך איז גלייך ווי די הימעלשע, און ס'שטעהט געשריבען: „נישט מיט'ן גערויש איז גאָט, און נאָכ'ן גערויש... אַ גאָר שטילע שטימע... און גאָט האָט זיך אָנגערופען".

ווען דער קעניג איז צוגעקומען נאָהענט האָט רַב שֵׁשֶׁת איהם געבענשט. זאָגט צו איהם דער מין: „ווי בענשט מען עס דעם וואָס מען זעהט נישט?"

האָט רַב שֵׁשֶׁת אָנגעשטעלט אויף איהם זיינע אויגען, איז פון זיי אַרויס פינקען פייער און האָבען אויסגעלאָשען די אויגען פונ'ם מין.

רַבָּה בַּר נַחְמָנִי.

גֶעשְׁטָארְבֶּען אִין וואַלד.

רַבָּה בַּר נַחְמָנִי אִיז גֶעווען רֹאשׁ־יְשִׁיבָה אִין דֶער גרויסֶער פּוּמְבְּדִיתָא׳ר יְשִׁיבָה אִין בָּבֶל. הֶערֶען זַיינֶע דְרָשׁוֹת פלֶעגֶען זִיךְ צוּנוֹיפקוּמֶען יוּדֶען פוּן פִיעל אַרוּמִיגֶע שטֶעדט, בְּעזָאנדֶערס צְווייַ מָאל אִין יָאהר, אִין דִי חֳדָשִׁים נִיסָן אוּן תִּשְׁרֵי, ווֶען עֶר פלֶעג דַרְשׁ׳עֶנֶען פַאר׳ן עוֹלָם אִיבֶּער עִנְיָנִים פוּן יוֹם־טוֹב. קוּמט־אָן צוּ׳ם קֶענִיג אַ מְסִירָה אוֹיף אִיהם: „פַארהַאן בַּייַ יוּדֶען אֵיינֶער אַזוֹינֶער, וואָס צְווייַ חֳדָשִׁים אִין יָאהר, אֵיין חוֹדֶשׁ אָנהוֹיבּ זוּמֶער אוּן אֵיין חוֹדֶשׁ אָנהוֹיבּ ווִינטֶער, צִיהט עֶר אָפּ מִיט זַיינֶע דְרָשׁוֹת פוּן דִי שטֶעדט פִיעֶר אוּן צְוואַנצִיג טוֹיזֶענד מַאן יוּדֶען, אוּן ווייַל אִין דֶער צַייט טרֶעפֶען דִי שטֵייעֶרזַאמלֶער זֵיי נִישט אִין דֶער הֵיים אוּן קֶענֶען פוּן זֵיי נִישט אֵיינמָאהנֶען דֶעם שטֵייעֶר, לֵיידט דֶערפוּן דִי קְרוֹין גרוֹיס שָׁאדֶען״. שִׁיקט דֶער קֶענִיג זַיינֶעם אַ בֶּעאַמטֶען צוּ חַאפֶּען רַבָּה׳ן אוּן בְּרֵיינגֶען אִיהם. דֶערוואוּסט זִיךְ דֶערפוּן רַבָּה אוּן אַנטלוֹיפט. הָאט עֶר זִיךְ אַרוּמגֶעדרֶעהט אַ שטִיק צַייט אִין דִי פָארשטֶעדט פוּן פּוּמְבְּדִיתָא, אוּן צוּ׳ם סוֹף הָאט עֶר זִיךְ צוּרִיק אוּמגֶעקֶעהרט קֵיין פּוּמְבְּדִיתָא. טרֶעפט זִיךְ, אַז אִין דֶעם גַאסט־הוֹיז וואוּ רַבָּה הָאט זִיךְ אוֹיפגֶעהַאלטֶען, אִיז אוֹיךְ אַהִין אָנגֶעקוּמֶען דֶער בֶּעאַמטֶער, וואָס אִיז גֶעשִׁיקט גֶעווָארֶען אִיהם צוּ חַאפֶּען. שטֶעלט מֶען דָארט אַוועק פַאר דֶעם בֶּעאַמטֶען אַ טִישׁעֶל אוּן מֶע גִיט אִיהם אוֹיסטרוּנקֶען צְווייַ כּוֹסוֹת ווייַן, אוּן ווִי מ׳הָאט פוּן אִיהם צוּגֶענוּמֶען דָאס טִישׁעֶל הָאט זִיךְ זַיין גֶעזִיכט אוֹיסגֶעדרֶעהט אַרוּנטֶער. פרֶעגט מֶען רַבָּה׳ן: „וואָס זָאל מֶען טהוּן, עֶר אִיז דָאךְ דֶעם קֶענִיגס אַ שָׁלִיחַ״. הֵייסט עֶר בַּאלד אוּנטֶערטרָאגֶען פַאר יֶענֶעם צוּרִיק דָאס טִישׁעֶל אוּן דֶערלַאנגֶען אִיהם טרוּנקֶען נָאךְ אַ דְרִיטֶען כּוֹס ווֶעט עֶר גֶענֶעזֶען ווֶערֶען. הָאט מֶען אִיהם אַזוֹי גֶעטהוּן אוּן עֶר אִיז גֶענֶעזֶען גֶעווָארֶען [1].

[1] טרוּנקֶען „זוּגוֹת״ (אַ גְרָאד) הָאט זִיךְ אִין יֶענֶע צַייטֶען גֶערֶעכֶענט פַאר שֶעדלִיךְ, ווייַל אוֹיף אַ גְרָאד הָאבֶּען דִי שֵׁדִים אַ שְׁלִיטָה. דִי רְפוּאָה דֶערצוּ אִיז — אוֹיסצוּטרִינקֶען נָאךְ אַ כּוֹס, עֶס זָאל ווֶערֶען אוּמגְרָאד.

רופט זיך אָן דער בעאַמטער: „איך ווייס, אַז דער מאַן, וועמען איך זוך, געפונט זיך דאָ". און באַלד טאַקי האָט ער רַבָּה'ן דאָרט אויפגעזוכט. זאָגט דער בעאַמטער: „איך גייה איצט אַוועק פון דאַנען און לאָז איהם דאָ איבער [1]. אויב מ'וועט מיך גלייך טויטען — וועל איך איהם נישט אויסגעבען; אויב אָבער מע וועט מיך פייניגען — וועל איך איהם מוזען אויסגעבען". האָט מען גענומען רַבָּה'ן און אַריינגעזעצט אין אַ בעזונדער חֶדֶר, און דער בעאַמטער האָט איהם ביי'ם אַוועקגעהן דאָרט פערשלאָסען.

האָט רַבָּה גאָט געבעטען און ס'איז איינגעפאַלען אַ וואַנט. אַנטלויפט ער אין אַ נאָהענט וועלדיל, זעצט זיך דאָרט אַוועק אויף אַ קלאָץ פון אַ אָפּגעשניטענעם פּאַלמענבוים און הויבט־אָן לערנען. מאַכט זיך, אַז אין דער הימעלשער יְשִׁיבָה איז אויסגעפאַלען אַ מַחְלוֹקֶת איבער אַ דין פון נְגָעִים [2], די האָבען געזאָגט „ריין" און די — „אומריין". קלערט מען: ווער קען דאָ מַכְרִיעַ זיין? [3] בלייבט, אַז נור רַבָּה בַּר נַחְמָנִי, ווייל ער פלעג אויף זיך זאָגען: „איך בין אַ איינציגער אין נְגָעִים, אַ איינציגער אין אָהֳלוֹת" [4].

שיקט מען אַ שָׁלִיחַ איהם ברייגנען אויף יענער וועלט — קען דער מַלְאַךְ־הַמָּוֶת צו איהם נישט צוטרעטען, ווייל רַבָּה האָט נישט אויפגעהערט צו לערנען תּוֹרָה. דערווייל גיט אַ בלאָז אַ ווינט און די ביימליך האָבען אָנגעהויבען צו רוישען, מיינט רַבָּה, אַז דאָס זענען אָנגעלאָפען אין וועלדיל אַ לעגיאָן רייטער צו כאַפּען איהם, קלערט ער זיך: „בעסער צו שטאַרבען דורכ'ן מַלְאַךְ־הַמָּוֶת, איידער איבערגעגיבען צו ווערען אין די הענד פון דער רעגירונג". ביי'ם שטאַרבען האָבען די ליפּען זיינע געפּליסטערט: „ריין", „ריין".

האָט זיך געלאָזט הערען אַ בַּת־קוֹל:

— אַז וואויל איז דיר, רַבָּה בַּר נַחְמָנִי, וואָס דיין גוף איז ריין און דיין נְשָׁמָה איז אויסגעגאַנגען מיט „ריין".

פאַלט אין פּוּמְבְּדִיתָא אַראָפּ אַ צעטיל פון הימעל:

— רַבָּה בַּר נַחְמָנִי איז פעררופען אין דער הימעלשער יְשִׁיבָה.

זענען אַבַּיֵי און רָבָא און נאָך אַנדערע חֲכָמִים אַרויסגעגאַנגען איהם טהון זיין רעכט און ברייגנען איהם צו קְבוּרָה, האָבען זיי האָבער נישט געוואוסט וואו איהם צו געפונען, אַריינגעגאַנגען אין וועלדיל אַריין, האָבען זיי דערזעהן פון וויַיטען ווי ס'שטעהען פויגעל מיט צעשפּרייטע פליגלען. קלערען זיי: „געוויס איז ער דאָרטען". קומען זיי צו אַהין און געפונען דאָרט

---

[1] אויס דאַנקבאַרקייט פאַר דער רפואה. [2] שעדליכע פּלאָגען. [3] איבערוועגען דעם דין אויף איין זייט. [4] „נגעים" און „אָהלות" — נעמען פון צוויי מסכתות וועגען דינים פון טומאה און טהרה.

דעם מֵת. האָט מען איהם מַסְפִּיד געווען דרײַ טעג און דרײַ נעכט דורכאַנאַנד.

פֿאַלט ווידער אַראָפּ אַ צעטיל:

— ווער ס'וועט אָפּטרעטען זאָל זײַן אין חֵרֶם.

האָט מען איהם מַסְפִּיד געווען זיבען טעג.

ערשט נאָכדעם פֿאַלט אַראָפּ אַ צעטיל:

— געהט אַהײַם בְּשָׁלוֹם.

אין יענעם טאָג, ווען רַבָּה איז געשטאָרבען, האָט אויסגעבראָכען אַ שטורם מיט אַזאַ קראַפט, אַז ס'האָט אויפגעהויבען אַן אַראַבער רײַטענדיג אויף זײַן קעמיל פון דער זײַט טײַך פּפּא און איהם פערטראָגען אויף יענער זײַט טײַך. טראַכט ער זיך: „וואָס זאָל דאָס בעדײַטען?” זאָגט מען איהם, אַז דער שטורם איז איבער דעם, ווײַל רַבָּה בַּר נַחְמָנִי איז געשטאָרבען. רופט אויס דער אַראַבער:

— האַר פון דער וועלט, די גאַנצע וועלט איז דײַנע און רַבָּה בַּר נחמני איז דײַנער; דו ביסט רַבָּה'ס און רַבָּה איז דײַנער — צו וואָס זאָלסטו אומברײַנגען די גאַנצע וועלט?

איז דער שטורם באַלד שטיל געוואָרען.

רַבִּי יוֹסֵי פוּן יוֹקְרַת.

פאַר דער צייַט.

ר׳ יוֹסֵי פון יוֹקְרַת האָט איינמאָל געדונגען אַרבּייַטער צו זיך אויפ׳ן פעלד. האָט זיך געמאַכט אַז ער האָט פערשפּעטיגט און נישט געבּראַכט זיי דאָס עסען אין דער צייַט. רופען זיי זיך אָן צו ר׳ יוֹסֵי׳ס זוהן: „מיר זענען הונגעריג!״ און האָבען זיך אויסגעזעצט אונטער אַ פייַגענבּוים. ווענדעט זיך ר׳ יוֹסֵי׳ס זוהן צו׳ם בּוים און זאָגט:

— פייַגענבּוים, פייַגענבּוים! גיב אַרויס דייַנע פּרוכט און זאָלען מייַן פאָטער׳ס אַרבּייַטער עסען.

האָט דער בּוים אַרויסגעגעבען פּרוכט און זיי האָבען געגעסען. דערווייל איז אָנגעקומען דער פאָטער. זאָגט ער צו די אַרבּייַטער: „האָט אויף מיר קיין פעראיבעל, איך האָב פערשפּעטיגט, ווייל איך בּין געווען פערטראָגען אין אַ מִצְוָה־זאַך״.

זאָגען זיי איהם: „זאָל דיר אַזוי גאָט אָנזעטען, ווי דייַן זוהן האָט אונז אָנגעזעט״.

— פון וואַנען?—פרעגט ער זיי פערוואונדערט.

דערצעהלען זיי איהם: אַזוי און אַזוי איז געווען די מַעֲשֶׂה.

זאָגט ר׳ יוֹסֵי דעם זוהן: „זוהן מייַנער, דו האָסט בּעמיהט דעם בּעשעפער דייַנעם אַרויסצוּבּרייַנגען די פּרוכט פונ׳ם פייַגענבּוים פאַר דער צייַט — דערפאַר געה דו פון דער וועלט פאַר דער צייַט״.

צוּריק צו׳ם שטויב.

דער זעלבּער ר׳ יוֹסֵי פון יוֹקְרַת האָט געהאַט אַ טאָכטער זעהר אַ שעהנע. איינמאָל בּעמערקט ער, ווי איינער בּויערט־דורך אַ לעכיל אין זייַן צוים און שפּירט־נאָך די טאָכטער זייַנע, כְּדֵי צו קוקען אויף איהר.

פרעגט ער יענעם: „וואָס איז דאָס?״

ענטפערט יענער: „רַבִּי, אויב ס׳איז מיר נישט בּעשערט צו נעהמען זי, זאָל איך קיין זְכִיָּה נישט האָבען חאָטש אויף איהר אַ קוק טהון?״

זאָגט ר' יוסי צו זיין טאָכטער:

— טאָכטער מיינע, דו פערשאַפסט מענשען ליידען, קעהר זיך צוריק צו'ם שטויב — און זאָלען מענשען דורך דיר נישט געשטרויכעלט ווערען.

רבי יוסי'ס עזעל.

ר' יוסי פון יוקרת האָט געהאַט אַן עזעל. אַז מ'האָט געדונגען דעם עזעל אויף אַ טאָג אַרבייט, פלעג דער דינגער פאַר נאַכט נאָך דער אַרבייט אַרויפלייגען איהם אויפ'ן ריקען דעם לוין פאַר'ן טאָג — און ער האָט עס אַליין אָפּגעפיהרט אַהיים צו זיין בעל־הבית. און אויב דער לוין איז געווען עפּיס מעהר אָדער ווייניגער, האָט זיך דער עזעל פונ'ם אָרט נישט געריהרט. איינמאָל האָט מען פערגעסען אויף איהם אַ פּאָר שיך, האָט ער זיך נישט געריהרט פונ'ם אָרט ביז מ'האָט זיי פון איהם נישט אַראָפּגענומען.

פְּטִירוֹת און הֶסְפֵּדִים.

בײַ'ם טויט פון צַדִיקִים.

אַז ר' אַבָּהוּ איז געשטאָרבען—האָבען אַלע זײַלען אין קֵיסָרִי [1] געטריפט מיט טרעהרען.

בײַ ר' יוסֵי'ס טויט — האָבען די דאַך־רינעס אין צִפּוֹרִי [1] געגאָסען מיט בלוט. „דאָס איז דערפאַר — האָט מען געזאָגט — ווײַל ער האָט זיך מוסֵר־נֶפֶשׁ געווען פאַר אַ מִצְוָה אין דער צײַט פון אַ גְזֵירָה".

בײַ ר' יַעֲקֹב'ס טויט—האָבען זיך בעוויזען אין מיטען טאָג די שטערען.

בײַ ר' שְׁמוּאֵל בַּר רַב יִצְחָק'ס טויט—זענען אויסגעריסען געוואָרען די צעדערבוימען אין אֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל.

בײַ ר' חִיָא'ס טויט—זענען געפאַלען פײַערדיגע שטײנער פונ'ם הימעל.

בײַ'ם טויט פונ'ם הײליגסטען ר' נָחוּם בַּר סִימַאי — איז וואו אַ בילד איבערגעצויגען געוואָרען מיט מאַטען [2].

בײַ רַבָּה און רַב יוסֵף'ס טויט — זענען בײדע ברעגען פון פְּרָת געוואָרען ווי אײנס.

בײַ אַבַּיֵי און רָבָא'ס טויט — זענען בײדע ברעגען פון דִגְלַת געוואָרען ווי אײנס.

בײַ ר' מְשַׁרְשְׁיָא'ס טויט—האָבען די פאַלמען אַרויסגעגיבען שטעכלען.

הֶסְפֵּדִים.

אַז רַבָּה בַּר רַב הוּנָא און רַב הַמְנוּנָא אין בָּבֶל זענען געשטאָרבען, האָט מען זײ אַוועקגעפירט אַהין, קײן אֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל. געקומען אויפ'ן וועג צו אַ שמאָלען בריק, האָבען זיך די קעמלען פלוצום אָפּגעשטעלט.

— וואָס זאָל דאָס בעטײַטען? — פרעגט אַן אַראַבער בײ די חֲכָמִים, וואָס זענען מיטגעגאַנגען מיט דער לְוָיָה.

— די צווײ געשטאָרבענע — ענטפערען די חכמים — טהוען־אָן כָּבוֹד

---

[1]) קיסרי און צפורי — די שטעדט וואו די געשטאָרבענע האָבען געוואָהנט.

[2]) ראָגאָזשעס.

איינער דעם אַנדערען, דער זאָגט: „גֶעה דו פריהער", און דער זאָגט: „גֶעה דו פריהער".

רופט זיך אָן דער אַראַבער: „ווער ס'איז אַ לייב דער זוהן פון אַ לייב — דעם קומט געהן פריהער".

איז באַלד אַרוים רבה בר רב הונא'ס קעמעל און איבערגעגאַנגען דעם בריק.

שטעלט זיך אַוועק דער סַפְּדָן [1]) און הויבט־אָן קלאָגען:

אַן אור־אַלטער שטאַם קומט־אָן פון בבל,
מיט איהם דאָס בוך פון העלדען־גייסט־קאַמפף,
די פויגעל אַלע זיך צונויפגעפלויגען
זעהן דעם בראָך און דעם בעז־וואונדער,
וואָס איז אויף אונז פון שנער [2]) אָנגעקומען.
ווי גרוים מוז זיין פון גאָט דער צאָרן אויף זיין וועלט,
אַז אָפּגערויבט האָט ער איהר בעסטע ציערונג;
די ריינסטע און די שעהנסטע זעעלען
האָט ער, אויף פרייד פאַר זיינע ברייטע הימלען,
צו זיך אויף אייביג צוגענומען.

רַב אָשֵׁי האָט איינמאָל אַ פרעג געטהון דעם סַפְּדָן בַּר־קִיפּוּק: „וואָס ועסטו אויף מיר זאָגען אין יענעם טאָג?"

ענטפערט בַּר־קִיפּוּק: אַזוי וועל איך זאָגען:

האָט אָנגעכאַפּט דער פלאַם די צעדערבוימער —
וואָס קענען טהון שוין קליינע גרעזליך?
און האָט די נעץ געפאַנגען דעם לויתן —
וואָס קענען טהון שוין קליינע פישליך?
און איז די נעץ פערשפרייט אין טייך אין טיעפען —
ווי זאָל שוין זיין מיט קליינע זומפּפליך —

ר' זֵירָא'ס טויט האָט דער סַפְּדָן אַזוי בעקלאָגט:

דאָס שנער־לאַנד האָט איהם געטראָגען און געבוירען,
דאָס פראַכט־לאַנד [3]) האָט ערצויגען איהם פאַר זיך אַ ציערונג.
אוי וועה, אוי וועה! שרייעט רקת ביטער —
פערלוירען איז איהר שעהנסטע כלי!

---

[1]) דער וואָס מאַכט הספּדים אויף מתים. [2]) בבל. [3]) ארץ־ישראל.

אינהאלט.

זייט.

די צייט פון צווייטען בית־המקדש.

דער בית־המקדש אין זיין פראכט . 3
שמעון הצדיק . . . 5
אלכסנדר מוקדון . . . „
חוניו׳ס בית־המקדש . . 10
די אלכסנדריער שוהל . . „
נס חנוכה . . . 11
ינאי המלך . . . 14
הורקנוס און אריסטובלוס . 15
הורדוס 16
כהנים און קרבנות . . 18
קרבן פסח . . . 21
בכורים 22
שמחת בית השואבה . . 23
עולי־רגל . . . 24
גזרות . . . . „
כהני׳שע משפחות . . 25

די חכמה פון יודישע קינדער אין ירושלים.

די רוהם פון ירושלים . . 28
דריי איינפאלען . . . „
א שארף אויג . . . 30
א טייערער געפאנג . . 31
דריי שפרינג . . . 32
א סך און ביליג . . . 33
פערנייען א שטעסעל . . „
לויט דעם פרעג דער ענטפער . „
דורכגעפאלען . . . 34
אויסגעשפעט דעם שפעטער . 35
דער גוי מיט דער פרה אדומה . 36
אויפ׳ן ארט אפגעענטפערט . 37

דער צווייטער הורבן.

שרעקענדיגע סימנים . . 38

זייט.

איבער וואס איז דאס לאנד חרוב געווארען ? . . „
I. איבער קמצא און בר־קמצא איז חרוב געווארען ירושלים . 39
II. איבער א האהן מיט א הוהן איז חרוב געווארען טור־מלכא . 46
III. איבער אן אקס פון א וואגען איז חרוב געווארען ביתר . 48
ווי דער שונא איז זיך נוקם אין יודען . . 51
פונ׳ם פאטערס פלייש . . „
דאס ציטעריגע קינד . . 52
אינ׳ם שוים פונ׳ם ים . . „
א ברודער מיט א שוועסטער . 53
צפנת בת פניאל . . . „
די ציטעריגע . . . 54
גאט׳ס צארן . . . „
נקדימון בן־גוריון׳ס טאכטער . 55
גאט׳ס טרויער . . . 56
מנחם 57
דאס געוויין ביינאכט . . 58
זינט דער בית־המקדש איז חרוב געווארען . . „
טרייסט 59

רבי שמעון בן שטח.

די בענייעטע סנהדרין . . 61
אנטלאפען און צוריקגעקומען . 62
ינאי פאר שמעון בן שטח׳ס געריכט . . . 63
קדוש־השם . . . 64
אכציג מכשפות אין איין טאג אויפגעהאנגען . . „

חוני־המעגל און זיינע אייניקליך.

חוני־המעגל בעט־אויס רעגען . 66

זייט.

א זיבציגיעהריגער שלאף . . 67
אבא־חלקיה בעט־אוים רעגען . 69
חנן דער בעהאלטענער . . 71

הלל הזקן.

הלל און זיין ליעבע צו תורה . 72
הלל'ס עניוות . . . 73
די געשריבענע תורה און
די מינדליכע . . 74
כל־התורה אויף איין פוס . 75
א גר צוליעב דער כהונה . „
חסד מיט'ן גוף און מיט
דער נשמה . . . 76
הלל'ס גוט־הארציגקייט . . 77

רבי יוחנן בן זכאי.

בן־זכאי'ס תורה און חכמה . 78
צוויי וועגען . . . 79

רבי חנינא בן דוסא.

א טאפ באקסערען . . 81
דער נס אין אויבען און
אין מולטער . . . „
א פיסעל פון א גאלדענעם טיש . „
עסיג וואס ברענט . . 82
בן־דוסא'ס ציגען . . „
אויסגעצויגענע באלקענס . 83
מלאכים—טרעגער . . „
בן־דוסא און רעגען . . 84
„וועה איז דער שלאנג" . „
בן־דוסא און דער לייב . . „
בן־דוסא'ס תפלה איבער קראנקע. 85
דער פרומער עזעל . . „

רבן גמליאל דער צווייטער.

א קנעכט בויים פאלק . . 87
רבן גמליאל און ר' יהושע . 88
דער נשיא בעדיענט זיינע געסט . 92
פון קללות—ברכות . . „

רבי אליעזר בן הורקנוס.

ווי רבי אליעזר האט זיך
גענומען צו'ם לערנען . . 94

זייט.

ר' אליעזר'ס בית־המדרש . . 97
די גרויסע מחלוקת . . „
ווען ר' אליעזר איז קראנק
געווארען . . 100

רבי יהושע בן חנניה.

„אז וואויל איז זיין מוטער" . 103
שעהנע חכמה אין א
מאוס'ער כלי . . „
דער לייב און דער שטארך . 104
איין שעפעלע צווישען
זיבציג וועלף . . 105
דאס אויסגעלייזטע קינד . „
דריי האבען איהם בייגעקומען . 106
„נעהם־אויף שעהן און זיי
פארזיכטיג" . . 107
„דאס געזיכט פון גאט" . . „
א מאהלצייט פאר גאט . . 108
דער בי־עילאי'ער לייב . . „
דעם קיסר'ס בעפעהל און
משה'ס בעפעהל . . 109
ר' יהושע און די אטהענער
געלעהרטע . . 110
רבי יהושע אויף דער עלטער . 113

נחום איש גם־זו.

גם זו לטובה . . . 114
אליין אויף זיך אויסגעבעטען . 115

רבי טרפון.

רבי טרפון אין זאק . . 117
איינגעקויפט א שטעדטיל . „
רבי טרפון און זיין מוטער . 118

רבי עקיבא.

משה רבנו און רבי עקיבא . 119
רבי עקיבא און כלבא־שבוע'ס
טאכטער . . 120
ווי ר' עקיבא האט זיך גענומען
צו'ם לערנען . . 122
אנגעבויגען דעם קאפ . . 123
אלעס וואס גאט טהוט איז
צו גוטען . . . „

זייט.

ר' עקיבא און זיין טרויער 124
אפגעצאהלט א חוב 125
ר' עקיבא און טורנוסרופוס 126
ר' עקיבא'ס טויט 〃
ר' עקיבא'ס קבורה 128

עשרה הרוגי מלכות.

I. גע'חתמ'עט די גזירה 130
II. ר' שמעון און ר' ישמעאל 131
III. ר' עקיבא בן יוסף 133
IV. רבי חנינא בן תרדיון 134
V. רבי יהודה בן בבא 136
VI. רבי יהודה בן דמא 137
VII. רבי חוצפית דער מתורגמן 〃
VIII. רבי חנינא בן חכינאי 138
IX. רבי ישבב הסופר 139
X. רבי אליעזר בן שמוע 140
XI. „שיינקען זייער בלוט— וועל איך נישט" 〃

רבי מאיר.

רבי מאיר'ס פרנסה 141
ר' מאיר אקעגען דעם נשיא 〃
רבי מאיר און „אחר" 143
צוליעב שלום 148
ארויסגעשטופט דעם שטן 149
דער „גוטער" ברודער 〃
כידור-ווידער 〃
צוריקגעגיבען דעם פקדון 150
„לאזען אויפהערען די ווינד" 151
פון רבי מאיר'ס משלים 〃

רבי שמעון בן יוחאי און ר' אלעזר זיין זוהן.

איין מויל 154
אין דער הייהל און פון דער הייהל 〃
צעריסען די גזירה 257
א טאהל פון גאלדענע רענדליך 159
דער טרעגער—אליהו'ס א תלמיד 〃

זייט.

געגומען אויף זיך יסורים 160

רבי פנחס בן יאיר.

נישט געגעסען פון פרעמדס 165
רבי פנחס בן יאיר אין וועג 〃
א פאר מעסטליך—אויף קעמלען מיט עולען 167
דער אויסגעזוכטער פערל 〃

רבי יהודה הנשיא.

פערבויטען די קינדער 169
אכט מעלות 170
קראנק געווארען און גענעזען געווארען 〃
אין א הונגער-יאהר 171
אחר'ס טאכטער פאר רבי'ן 172
א דארף מיט קינדער 〃
שיער אראפגעבראכט משיח'ן 173
לעגיאנען און פליגען 174
וואס „צו" איז איבריג 〃
א טייערע מתנה 175
רבי'ס פטירה 〃

רבי חיא.

ווי מאכט מען די תורה זאל נישט פערגעסען ווערען? 178
פאר רחמנות 179
ר' חיא'ס שטוהל 〃

רבי יוחנן און רבי שמעון בן לקיש.

רבי יוחנן'ס שעהנקייט 180
געוויינט צוזאמען 〃
תורה און סחורה 181
א גוטער בייט 182
ריש-לקיש צווישען ווילדע 〃
קראפט צו תורה 183
רב כהנא ביי רבי יוחנן 〃
„וואו ביסטו, בן-לקיש?" 185

רב און שמואל.

פינקען זענען געפלויגען 187

זייט.
איבערגעגיבען פערקעהרט . 187
אויסגעזאגט פונ'ם חדר . 188
יתומ'יש געלד . . „
„חכם" און נישט „רבי" . 189

רב הונא.

פון רב־הונא'ס אויפפיהרונגען . 190
פון עסיג—וויין . . „
רב הונא'ס קבורה . . 191

רב ששת.

דער זעהענדיגער בלינדער . 193

זייט.

רבה בר נחמני.

געשטארבען אין וואלד . . 195

רבי יוסי פון יוקרת.

פאר דער צייט . . . 198
צוריק צו'ם שטויב . . „
רבי יוסי'ס עזעל . . 199

פטירות און הספדים.

ביי'ם טויט פון צדיקים . . 200
הספדים. . . . „